

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนคู่ไทย เพื่อลดค่าใช้จ่าย
ในการแต่งงาน : กรณีศึกษาคนคู่ไทยบ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอเมือง
จังหวัดมุกดาหาร

โดย

นางสาวดวงมณี นารีนุช และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไท เพื่อลดค่าใช้จ่าย
ในการแต่งงาน : กรณีศึกษาคนภูไทบ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอเมือง
จังหวัดมุกดาหาร

คณะผู้วิจัย

นางสาวดวงมณี นารีนุช	หัวหน้าทีมวิจัย
นางสาวพยอม รัตพันธ์	ทีมวิจัย
นายสิทธิพงษ์ กลางประพันธ์	ทีมวิจัย
นางจิก นารีนุช	ทีมวิจัย
นายถาวร วงษ์ชา	ทีมวิจัย
นางสาวสุริวัน วงษ์ชา	ทีมวิจัย
นายวันนา อุปัญญา	ทีมวิจัย
นายปิยะ รัตพันธ์	ทีมวิจัย
นางลลินนา นารีนุช	ทีมวิจัย
นางติว ยืนยง	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นทุนสนับสนุนภายใต้โครงการสนับสนุนการทำวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในรายวิชาการศึกษาศิษษาอริสระของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี (Community-base Projects for Undergraduate Student : CBPUS)

ขอขอบคุณคณะอาจารย์สาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีทุกท่าน โดยเฉพาะอาจารย์วสิน โกมุท ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ทั้งนี้อาจารย์เป็นผู้ที่มีส่วนอย่างมากที่ทำให้งานการศึกษาครั้งนี้สำเร็จ ซึ่งท่านได้เสียสละเวลาในการให้คำปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษาในเรื่องขั้นตอนหรือกระบวนการในการทำงานวิจัย การแก้ไขปัญหาต่างๆ ตลอดจนให้กำลังใจในการทำวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ท่านอาจารย์ยังได้เสียสละเวลาในการลงพื้นที่วิจัยเพื่อไปร่วมในการดำเนินงานจัดเวทีชาวบ้านในการทำวิจัยดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความมั่นใจในการดำเนินงาน และมีกำลังใจในการทำงานมากขึ้น

ขอขอบคุณชาวบ้าน บ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูล ตลอดจนการร่วมในการดำเนินการทำวิจัย

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้กำลังใจในการทำวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะ แอ้ม ชันนี มิ พี ปุ๋ย และพี้นัด ซึ่งเพื่อนและพี่ทั้ง 5 คนนี้ได้ทำงานวิจัย และได้มีอาจารย์วสิน โกมุทเป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ในการเข้าพบเพื่อปรึกษาอาจารย์แต่ละครั้งนั้นจะเข้าพบพร้อมกันทั้ง 6 คน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำวิจัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนให้กำลังใจในการทำงานของกันและกัน นอกจากนี้ยังมี ปุ๊ก หน้อย และพีเจน ซึ่งเป็นเพื่อนสนิท และพี่ที่ทำงานช่วยอาจารย์วสิน โกมุท นั้นได้คอยให้กำลังใจในการทำงานวิจัยครั้งนี้มาตลอด

สุดท้ายขอขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ และพี่น้องในครอบครัวทุกคน ที่ได้ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการให้กำลังใจในการทำ คอยให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนการรับ ฟังปัญหา ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำงาน พร้อมทั้งจะสู้กับปัญหาอย่างมุ่งมั่น มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อการทำงาน จนทำให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

นางสาวดวงมณี นารีนุชและคณะ

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย การศึกษาการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไท เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน กรณีศึกษาคนภูไทในหมู่บ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนภูไทด้านประเพณีการแต่งงานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (ตั้งแต่ยุคเกษตรยังชีพ พ.ศ. 2490 ถึงปัจจุบัน) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท ตลอดจนการหาแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในงานแต่งงาน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างนักวิจัยกับชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่มย่อย จัดเวทีชาวบ้าน การสังเกตการณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคม วัฒนธรรมอีสานในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้

คนภูไทเรียกประเพณีการแต่งงาน ว่า “การเฝ้าป่าซุ” ประเพณีการแต่งงานของคนภูไท เป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากโบราณ ซึ่งกำหนดจากคติความเชื่อของสังคมบรรพบุรุษ คือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ และความเชื่อทางศาสนา ทั้งนี้ประเพณีการแต่งงานของคนภูไทนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการจัดงานมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ด้านประเพณีการแต่งงานนั้นมีทั้งหมด 9 อัตลักษณ์ ดังนี้ อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย ทั้งนี้อัตลักษณ์ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลง คือ จากในอดีตใส่ชุดภูไทในการแต่งงาน แต่มาในปัจจุบันก็ใส่ชุดตามสมัยนิยมของสังคม เช่น ชุดราตรี ชุดไทย เป็นต้น อัตลักษณ์ทางภาษา ในประเพณีการแต่งงานนั้นคนภูไทจะใช้ภาษาภูไทที่เป็นคำพยานในการจรรยาสุขอ แต่ปัจจุบันการใช้คำพยานลดน้อยลง อัตลักษณ์ความแตกต่างระหว่างบทบาทของหญิงชาย ชายเป็นใหญ่ ซึ่งปัจจุบันนั้นชายหญิงมีบทบาทเท่าเทียมกัน แต่หญิงต้องให้ความเคารพชายเช่นเดิม อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ เชื่อเรื่องต้นแบบ เชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ อัตลักษณ์ในด้านการให้ความเคารพนับถือผู้ที่อาวุโส และให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง อัตลักษณ์ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติผู้อื่น อัตลักษณ์ด้านความกตัญญู ตอบแทนบุญคุณซึ่งกันและกัน อัตลักษณ์ด้านความมีสัมพันธไมตรีที่ดี และอัตลักษณ์ด้านความสามัคคีกัน ซึ่งในปัจจุบันนั้นอัตลักษณ์เหล่านี้มีความสำคัญลดน้อยลง และการดำรงอัตลักษณ์ดังกล่าวจะซ้อนทับการดำรงอัตลักษณ์เพื่อให้สังคมยอมรับ นอกจากอัตลักษณ์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในประเพณีการแต่งงานของคนภูไทนั้นยังมีการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่นๆ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไทนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคือการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม อาชีพ รายได้ การศึกษา และฐานะทางสังคมของปัจเจกบุคคล การแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม และการแพร่กระจายของวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัย

เหล่านี้ ส่งผลให้ขั้นตอนในประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลง คือ มีขั้นตอนบางขั้นตอนเพิ่มขึ้นมา และขั้นตอนบางขั้นตอนที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตก็หายไป

จากการศึกษาการหาแนวทางลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานนั้น พบว่า แนวทางที่จะทำให้ชุมชนสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายได้คือ ใช้พลังของชุมชน และใช้อัตลักษณ์และคุณค่าที่อยู่ในประเพณีการแต่งงานจูงใจให้คนในชุมชนลดค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน ซึ่งรายการที่จะสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายได้คือ ค่าใช้จ่ายที่พ่อล่ำมเลี้ยงต้อนรับคนที่ไปส่งในวันแต่งงาน ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าเช่าชุดเจ้าบ่าวเจ้าสาว ค่าแต่งงาน ค่าพิมพ์การ์ดเชิญ และค่ามหรสพ (เครื่องดนตรี อิเล็กทรอนิกส์) เป็นต้น

จากการศึกษาดังกล่าวได้มีข้อเสนอแนะต่อชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ดังนี้ คนในชุมชนนั้นเมื่อจะมีการจัดงานแต่งงานสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ ต้องคำนึงถึงคุณค่าของการจัดงานแต่งงานอย่างแท้จริง ชุมชนควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นต้น และองค์กรภาครัฐต่างๆ ควรเข้ามาสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนไว้ นอกจากนี้ถ้ามีการศึกษาครั้งต่อไป ประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาคือ ควรมีการศึกษาทุกประเพณี พิธีกรรมที่คนภูเก็ตในชุมชนร่วมกันปฏิบัติมา เพราะประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ชุมชนปฏิบัติกันมาจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อประเพณีและวัฒนธรรมดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลง และควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ของชุมชนอย่างรอบด้าน ตลอดจนศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงามของตนเองไว้ ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนของคนในชุมชนต่อไป

ศัพท์คำสำคัญ : อัตลักษณ์/การแต่งงาน/ภูเก็ต/ค่าใช้จ่าย

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 ขอบเขตในการศึกษา	3
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
1.6 นิยามศัพท์	6
1.7 ตารางการดำเนินงาน	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์	9
2.2 แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมอีสาน	14
2.3 ทฤษฎีการยอมรับ	23
2.4 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการศึกษา	38
3.2 การศึกษารวบรวมข้อมูล	38
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	40
3.4 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการศึกษา	40
3.5 คำถามในการวิจัย	41
3.6 รายชื่อทีมวิจัยชุมชน	44
3.7 องค์กรพี่เลี้ยง	45
3.8 สรุปผลการดำเนินกิจกรรม	45
บทที่ 4 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และคนภูไท	52

	หน้า
4.2 ประเพณีการแต่งงานของคนภูไท และอัตลักษณ์ประเพณีการแต่งงาน	63
4.3 สรุปอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของประเพณีแต่งงานตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2490-2552)	96
4.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท	100
4.5 แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนภูไทในชุมชน บ้านนาไค้	104
4.6 การอภิปรายผล	110
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	115
5.2 ผลที่ได้จากการทำงานวิจัย	120
5.3 ปัญหาอุปสรรคที่พบจากการทำงานวิจัย	122
5. 4 ข้อเสนอแนะ	123
บรรณานุกรม	126
ภาคผนวก	129
ภาพผนวก ก. รูปภาพ	130
ประวัติผู้ทำวิจัย	138

ตารางที่	หน้า
1. ตารางการดำเนินงาน	7
2. ตารางแสดงลำดับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ทุณนิยม และ ชานา โคราช	24
3. ตารางที่ 3 แสดงกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน หมู่ที่ 6	58
4. ตารางที่ 4 แสดงกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน หมู่ที่ 12	58
5. ตารางที่ 5 แสดงค่าสินสอดตามช่วงปี	69
6. ตารางที่ 6 แสดงสิ่งของ/จำนวนเงินที่ช่วย ตามช่วงเวลา	87
7. ตารางที่ 7 แสดงภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ต้องเสียในประเพณีการแต่งงาน	88
8. ตารางที่ 8 แสดงการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท	90
9. ตารางที่ 9 แสดงแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงาน	104

แผนภาพที่	หน้า
1. กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
2. แผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงรุ่นของคนที่ย้ายเข้ามาอยู่บ้านนาโด้ในช่วงแรก	54
3. แผนภาพที่ 3 แสดงการสู่ขอและการเตรียมงาน	94
4. แผนภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนในวันเข้าพิธีแต่งงาน	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือ ภาคอีสาน มีพื้นที่ทั้งหมด 19 จังหวัด ซึ่งในพื้นที่ 19 จังหวัดนั้นก็มีการหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ อาทิเช่น ชาติพันธุ์เขมร (ขอม) ลัวหรือกูย ชาติพันธุ์เวียดนาม ชาวจีน ชาวสิกข์ ชาวไทยแสก ชาวไทยกะเลิง ไทยกะโซ่ ชาวข่า (บรู) ชาวไทยย้อ ชาวไทยกูลา และชาวภูไท เป็นต้น ชาวภูไทหรือคนภูไทที่เป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอาศัยอยู่รวมทั้งหมด 9 จังหวัด 33 อำเภอ 494 หมู่บ้าน คือ จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร กาฬสินธุ์ หนองคาย ร้อยเอ็ด อุรธานี ยโสธรและอำนาจเจริญ โดยจังหวัดที่มีชาติพันธุ์ภูไทอาศัยอยู่มากที่สุดคือ จังหวัดสกลนครมีชาติพันธุ์ภูไทอาศัยอยู่รวมทั้งหมด 212 หมู่บ้าน 9 อำเภอ รองลงมาก็เป็นจังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหารตามลำดับ (<http://www.baanmaha.com/community/4566-ประวัติ-ชนเผ่าภูไท.html>)

จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่รวมทั้งหมด 8 ชาติพันธุ์ คือ ชาวไทยอีสาน ชาวภูไท ชาวข่า (บรู) ชาวไทยกะโซ่ ชาวไทยกะเลิง ชาวไทยแสก ชาวไทยกูลา และชาวไทยย้อ ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์เหล่านี้ก็อาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน แต่ละชาติพันธุ์จะมีความเป็นตัวตนของตนเองเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นภาษา คติความเชื่อ เป็นต้น ดังนั้นความเป็นตัวตนของแต่ละชาติพันธุ์จึงมีความน่าสนใจ ซึ่งในงานศึกษานี้ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาชาวภูไทที่อยู่ในหมู่บ้านนาโค่ ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ทั้งนี้คนภูไทที่อาศัยอยู่จังหวัดมุกดาหารรวมทั้งหมด 68 หมู่บ้าน 5 อำเภอ ในทั้งหมด 7 อำเภอ พื้นที่ตำบลนาโสก อำเภอเมืองนั้นเป็นพื้นที่ที่มีชาวภูไทอาศัยอยู่ และโดยรอบพื้นที่ตำบลนาโสกจะเป็นชาติพันธุ์อื่นๆอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นข่า ชาวไทยอีสาน เป็นต้น ดังนั้นชาวภูไทในพื้นที่นี้จึงมีความน่าสนใจ เพราะเมื่อดำรงอยู่ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชาวภูไทกลุ่มนี้จะมีการแสดงออกหรือดำรงอัตลักษณ์ของตนเองอย่างไร

ชาติพันธุ์ภูไท หรือ ผู้ไทยนี้มีถิ่นที่อยู่เดิมที่ “เมืองน่าน้อยหนู่” แคว้นสิบสองจุไทย ประเทศเวียดนาม การอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยของผู้ไทยสู่ประเทศไทยพบว่า จากเหตุการณ์การรุกรานของพวกเขา ผู้ไทยกลุ่มหนึ่งได้อพยพลงมาจากใต้ เข้ามาอาศัยอยู่ที่เมืองวังในแขวงเมืองสุวรรณเขต ประเทศลาว ต่อมาเมืองวังเกิดปัญหาทางการเมืองขึ้น เจ้าเมืองถูกจับ ภายหลังผู้คนจึงได้อพยพกันลงมาอีก และเข้ามาอยู่ที่บ้านโพธิ์สามต้น และบ้านกลาง ในเขตอำเภอธาตุพนม ภายหลังมีผู้ชักชวนให้อพยพไปอยู่บริเวณบ้านหนองหาน จังหวัดสกลนคร แต่อยู่ได้ไม่นานก็เกิดโรคภัยไข้เจ็บ จึงพากันอพยพหาที่อยู่ใหม่ต่อไป จนถึงบ้านดงหวายรัตนารายบ่อแก้ว จึงตั้งชื่อว่า

บ้านคงหวายสายบ่อแก ต่อมาถูกเปลี่ยนชื่อเป็น “เวียงเว” เว แปลว่าอพยพเคลื่อนย้ายไปมา และในสมัยรัชกาลที่ 3 จึงได้ตั้งชื่อใหม่เป็น “เมืองเรณูนคร” ปัจจุบันคืออำเภอเรณูนคร ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองวัง ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในประเทศลาวติดกับประเทศเวียดนาม (ราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 19 , 2521-2525 อ้างใน ความเป็นไทย/ความเป็นไท .2547) ทั้งนี้ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าชาติพันธุ์ผู้ไทใน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารนั้นก็น่าจะอพยพมาจากที่เดียวกัน เพราะอำเภอเรณูนคร อำเภอธาตุพนม กับอำเภอเมืองมุกดาหารนั้นเป็นอำเภอที่อยู่ใกล้กัน ซึ่งแต่ก่อนอำเภอเมืองมุกดาหาร สังกัดจังหวัดนครพนม ในนามอำเภอ มุกดาหาร ต่อมาภายหลังถึงได้แยกออกเป็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

การดำรงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์นั้นจะมีการดำรงผ่านการใช้ชีวิต พิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ซึ่งอัตลักษณ์ที่คนผู้ไทแสดงออกมานั้นมีการปรับเปลี่ยนถิ่นไหลตามยุคสมัย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น การดำรงอัตลักษณ์ของคนผู้ไทที่มีความน่าสนใจและเห็นได้ชัดเจน คือ การดำรงอัตลักษณ์ผ่านประเพณีการแต่งงาน ทั้งนี้ประเพณีการแต่งงานในหมู่บ้านนาโคก ตำบลนาโสก อำเภอเมืองจังหวัดมุกดาหาร เป็นประเพณีที่เป็นพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์ของชนเผ่าผู้ไทอย่างหลากหลาย และมีความน่าสนใจ เพราะในประเพณีการแต่งงานจะมีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ การเจรจาสู่ขอเจ้าสาว การตกลงเรื่องสินสอด การจัดงานเลี้ยง การแต่งกายของเจ้าบ่าวเจ้าสาว การล้างเท้าเจ้าบ่าวเจ้าสาวก่อนที่จะขึ้นบ้านของกันและกันในวันแต่งงาน การสมมา การผูกแขน ตลอดจนการเข้าหอ เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อย่างเห็นได้ชัดเจน

นอกจากนี้ประเพณีการแต่งงานของชาติพันธุ์ผู้ไทตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันก็มีลักษณะการจัดงานและขั้นตอนบางอย่างไม่เหมือนกัน เพราะเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปประเพณีการแต่งงานก็มีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ ตามยุคสมัย ดังนั้นประเพณีการแต่งงานจึงเป็นประเพณีที่มีการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนผู้ไทจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการดำรงอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ผู้ศึกษาจึงมุ่งศึกษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ผู้ไทจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยศึกษาจากประเพณีการแต่งงาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ภายใต้เงื่อนไขและบริบทต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานเชิงเปรียบเทียบระหว่างการจัดงานแต่งงานในอดีตกับปัจจุบัน และศึกษาค่าใช้จ่ายในการจัดงานเปรียบเทียบกับคุณค่าในการจัดงานทั้งอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักเห็นถึงคุณค่าของความเป็นคนผู้ไท ทั้งนี้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาด้วย อันจะนำไปสู่การจัดงานแต่งงานในรูปแบบของคนผู้ไท ซึ่งเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานลงจากปัจจุบัน เพราะปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการจัดงานแต่งงานแต่ละครั้งนั้นต้องสูญเสียทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก บางคนทำให้เกิดหนี้สินจำนวนมากจากการแต่งงาน ซึ่งเมื่อเกิดหนี้สินก็จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในหลายๆ ด้าน และเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายกับคุณค่าการจัดงานแต่งงานในอดีตที่เสียทรัพย์สินไม่มากแต่ได้มาซึ่งคุณค่ามากมาย

ในขณะที่การจัดงานแต่งงานในปัจจุบันเสียทรัพย์สินมากมายแต่กลับได้มาซึ่งคุณค่าในการจัดงานแต่งงานที่ไม่เทียบเท่าการจัดงานแต่งงานในอดีต ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ ทีมวิจัยจึงต้องการที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟูและคงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามที่มีมา ซึ่งนับวันจะเลือนหายไปตามกาลเวลารวมถึงการที่ชุมชนในบ้านนี้จะร่วมกันหาแนวทางการลดค่าใช้จ่ายการแต่งงานของคนภูเก็ตในชุมชนตนเอง

1.2 คำถามหลักในการวิจัย

การฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูเก็ต จะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการแต่งงานของคนบ้านนาโคได้หรือไม่อย่างไร

1.3 คำถามย่อยในงานวิจัย

- 1.3.1 อัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูเก็ตตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- 1.3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูเก็ตในชุมชนบ้านนาโคเป็นอย่างไร
- 1.3.3 ค่าใช้จ่ายการแต่งงานในอดีตและปัจจุบันต่างกันอย่างไร
- 1.3.4 จะใช้วิธีการอย่างไรเพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการจัดงานแต่งงานแบบภูเก็ตในอดีต

1.4 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.4.1 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนภูเก็ตด้านประเพณีการแต่งงานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- 1.4.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูเก็ต
- 1.4.3 เพื่อหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนภูเก็ตในชุมชนบ้านนาโค

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนภูเก็ตด้านประเพณีการแต่งงานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- 1.5.2 ทราบข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูเก็ต
- 1.5.3 ทราบแนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนภูเก็ตในชุมชนบ้านนาโค

1.6 ขอบเขตในการศึกษา

1.6.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่ศึกษาคือ คนภูไท ในหมู่บ้านนาไค่ ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

1.6.2 ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

1.6.2.1 ผู้นำหมู่บ้าน(ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12

และสมาชิก อบต.)

จำนวน 3 คน

1.6.2.2 ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในหมู่บ้าน

จำนวน 8 คน

1.6.2.3 คนวัยกลางคนอายุระหว่าง 30-60 ปี

จำนวน 5 คน

1.6.2.4 คนวัยหนุ่มสาวที่แต่งงานแล้ว อายุระหว่าง 20- 30 ปี

จำนวน 4 คน

1.6.2.5 คนวันหนุ่มสาวที่กำลังจะแต่งงาน อายุระหว่าง 18 -30 ปี จำนวน 3 คน

กลุ่มเป้าหมายรอง

ชาวบ้านบ้านนาไค่ จำนวน 1,127 คน

1.6.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลา 1 ภาคการศึกษาคือ เดือนมิถุนายน 2552 – เดือนตุลาคม 2552

1.6.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.6.4.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคนภูไทในชุมชน

1.6.4.2 ข้อมูลบริบทของชุมชน

(1) ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน

(2) ลักษณะทางกายภาพ/ชีวภาพของชุมชน

(3) ลักษณะประชากร

(4) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

(5) ลักษณะทางสังคม

(6) ระบบการศึกษา

(7) ระบบอนามัยและสาธารณสุข

(8) ระบบความเชื่อและประเพณี วัฒนธรรม

1.6.4.3 ประเพณีการแต่งงานตั้งแต่อดีต (เมื่อ 60 ปี เป็นต้นมา) จนถึงปัจจุบัน

(1) รูปแบบในการจัดงานแต่งงาน (การแต่งงานในอดีตและการแต่งงานในปัจจุบัน)

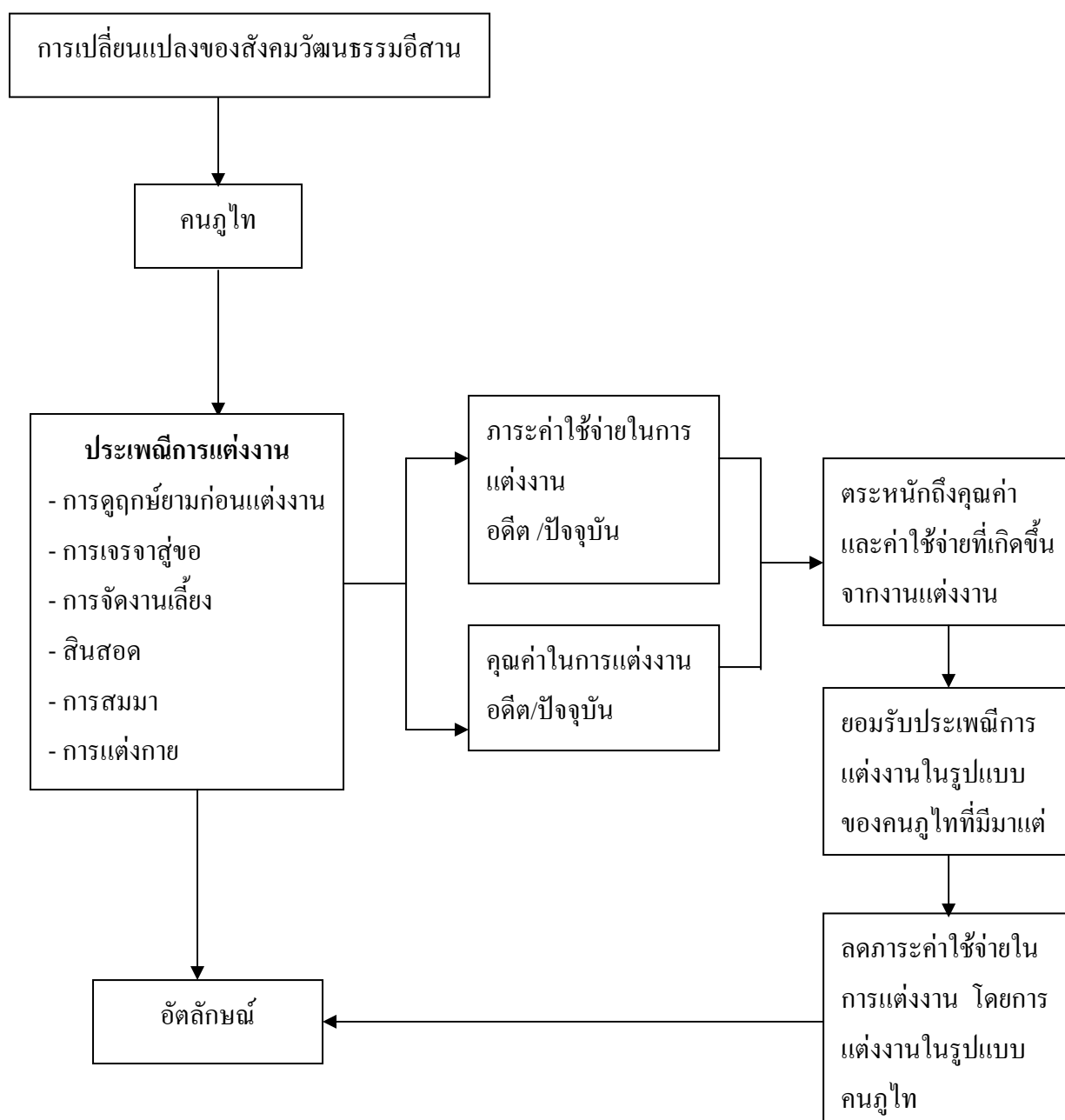
(2) ค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน (การแต่งงานในอดีตและการแต่งงานในปัจจุบัน)

1.4.4.4 อัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของประเพณีแต่งงานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.4.4.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท

1.4.4.6 แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนภูไทในชุมชนบ้านนาไค้

1.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

คำอธิบายกรอบแนวคิดในการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมอีสานตลอดเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้อัตลักษณ์ของคนภูไทมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยเฉพาะในเรื่องของประเพณีการแต่งงานนั้นขั้นตอนต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งที่เปลี่ยนแปลงไปมากโดยที่ไม่เห็นรูปแบบเดิมเหลืออยู่ และเปลี่ยนแปลงน้อย คือรูปแบบเดิมบางอย่างยังคงเหลืออยู่ให้เห็น ตรงนี้ทำให้คุณค่าที่ดำรงอยู่ในการแต่งงานแตกต่างกันไป ซึ่งถ้ามองคุณค่าในด้านตัวเงิน จะเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงานกับปัจจุบันมากกว่าอดีตเป็นจำนวนมากมาย ทั้งนี้เมื่อไหร่ที่เขาตระหนักถึงคุณค่าและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานดังกล่าว จะทำให้เขากลับมายอมรับการแต่งงานในรูปแบบของคนภูไท อันจะส่งผลถึงปลายทางในที่สุดคือสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในประเพณีการแต่งงานได้

1.8 นิยามศัพท์

อัตลักษณ์ คือ ลักษณะเฉพาะที่เป็นการแสดงออกถึงตัวตนของชนเผ่าภูไท ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง การแสดงตัวตนที่ดำรงอยู่ภายใต้ประเพณีการแต่งงาน

ประเพณีแต่งงาน คือ ประเพณีที่คนภูไทมีการจัดขึ้นเมื่อหนุ่มสาวจะมีการครองคู่อยู่กันเป็นสามีภรรยา

การเจรจาสู่ขอ คือ เป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะนำไปสู่การจัดงานแต่งงานของคู่บ่าวสาว โดยที่พ่อแม่หรือญาติของทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการพูดคุยตกลงกัน เพราะคู่บ่าวสาวจะแต่งงานกันได้ ต้องได้รับความยินยอมจากพ่อแม่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

การดูฤกษ์ยามก่อนแต่งงาน คือ การหาวันเวลาที่เหมาะสมในการจัดงานแต่งงาน หรือทำพิธีแต่งงาน

การเชิญแขกมาร่วมงาน คือ การไปบอกกล่าวญาติพี่น้อง หรือคนรู้จักเพื่อให้มาร่วมงานแต่งงาน โดยเมื่อได้ฤกษ์ยามในการจัดงานแต่งงานเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการไปบอกญาติพี่น้องเพื่อให้มาร่วมในงานแต่งงาน

สินสอด คือ เงินหรือ ของมีค่าต่างๆที่ฝ่ายชายจะมอบให้แก่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงในวันแต่งงาน ซึ่งของมีค่าหรือเงิน ที่ฝ่ายชายมอบให้นี้ถือเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ของฝ่ายหญิงที่เลี้ยงดูและลูกสาวซึ่งเป็นเจ้าสาวมา

การสมมา เป็นขั้นตอนหนึ่งในประเพณีการแต่งงาน ที่คู่บ่าวสาวนั้นจะนำสิ่งของต่างๆ เช่น ผ้าถุง หมอน ผ้าไหม ผ้าห่ม เป็นต้น ไปมอบให้กับญาติของฝ่ายชาย

การแต่งกาย คือ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องประดับต่างๆ ที่เจ้าสาว เจ้าบ่าวใส่ในงานแต่งงาน

การจัดงานเลี้ยง คือ การทำอาหาร หรือการเตรียมกับข้าว เครื่องดื่มเลี้ยงเลี้ยงคนที่มาร่วมงานแต่งงาน

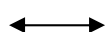
ภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน คือ จำนวนเงินและสิ่งของที่ใช้ในการแต่งงานของคู่บ่าวสาวคนไทย

คุณค่าในการแต่งงาน คือ ความสำคัญหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นในการจัดงานแต่งงานของคนไทยในอดีตและคนไทยในปัจจุบัน

1.9 ตารางการดำเนินงาน (เดือนมิถุนายน 2552 - เดือนตุลาคม 2552)

ระยะเวลา การปฏิบัติงาน	มิถุนายน				กรกฎาคม				สิงหาคม				กันยายน				ตุลาคม			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. กำหนดหัวข้อที่จะเขียน	↔																			
2. เขียนโครงร่างงานวิจัยและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา	↔				↔															
3. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง	↔				↔				↔											
4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่กรณีศึกษา					↔				↔											
5. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล													↔							
6. นำเสนอผลการศึกษา																	↔			

* หมายถึง 1, 2, 3, 4

หมายถึง สัปดาห์ที่ปฏิบัติงาน

หมายถึง ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไท เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน กรณีศึกษาคนภูไทในหมู่บ้านนาไค่ ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร เป็นการศึกษาให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไทผ่านประเพณีการแต่งงานจากอดีตถึงปัจจุบัน ว่าจากอดีตถึงปัจจุบันนั้นอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไทมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และมีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังศึกษาถึงแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานว่าจะใช้แนวทางไหนถึงจะสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายจากการจัดงานแต่งงานลงได้ ซึ่งในการศึกษาที่วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีดังนี้ แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมอีสาน และทฤษฎีการยอมรับมาใช้ในการวิเคราะห์

2.1. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะในแวดวงวัฒนธรรมศึกษา จะพบมโนทัศน์ “อัตลักษณ์” ซึ่งจะควบคู่กับมโนทัศน์อำนาจ การนิยามความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง ดังนั้นอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นปริณิชนที่เชื่อมต่อกับอัตลักษณ์คือ “ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (social aspect) (Kathryn Woodward, 1997) สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ดีมากับความ เป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์- อาจารย์ ในมิตินี้ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (symbolic aspect) เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ดังกล่าวกระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลากหลายแบบ ในอีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับมิติ “ภายใน” ของความเป็นตัวเราอย่างมากทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเองในกระบวนการที่มนุษย์สัมพันธ์กับโลก (psychological and subjective aspect) ซึ่งมีการแบ่งอัตลักษณ์เป็นสองระดับ คือ อัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม

อัตลักษณ์ในแนวคิดสมัยใหม่ ปรัชญายุคแสงสว่างแห่งภูมิปัญญา ใช้ลัทธิปัจเจกนิยมเชื่อมั่นในศักยภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ว่าสามารถเข้าถึง “ความเป็นจริง” (truth) ที่เป็นสากล แนวคิดสารัตถะนิยม มีความเชื่อว่าธรรมชาติก็ตามมี “มีคุณสมบัติอะไรบางอย่าง” เป็นแก่นแกนหรือสารัตถะ แนวคิดเหตุผลนิยม (rationalism) เหตุผลคือแก่นแกนที่เป็นสากล ซึ่งแยกแยะมนุษย์ออกจากสัตว์ เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ตามธรรมชาติในมนุษย์ทุกคน ความเป็นเหตุเป็นผลของความจริงสูงสุด การมองโลกแง่ดีเป็นทักษะของอุควิทยาาสตร์ จะนำไปสู่ความก้าวหน้าอารยธรรมในทุกๆ

ด้าน โดยมีอุดมคติ คือ การใช้ความรู้ปลดปล่อยมนุษยชาติให้เป็นอิสระจากความขาดแคลนทางวัตถุ ซึ่งเป็นยุคเน้นความเป็นปัจเจก ได้ตอกย้ำให้ค่าแก่การมีอยู่ ดำรงอยู่ของปัจเจกบุคคลเหนือตำแหน่งหน้าที่ หรือ หน้าที่ทางสังคมของเขา มีความสัมพันธ์ปัจเจกบุคคลเป็นฐานรากของสิ่งอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตรวมกลุ่มหรือสังคม (collectivities)

อัตลักษณ์ในแนวคิดหลังสมัยใหม่ มีการถกเถียงกันในแง่ของคำจำกัดความรวมทั้งสถานภาพของตัวแนวคิดเองว่าจัดเป็นทฤษฎีได้ไหม แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (post-structuralism) มีอิทธิพลต่อการรื้อถอนมโนทัศน์เกี่ยวกับปัจเจกภาพและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวการศึกษาอัตลักษณ์ นักคิดสายทฤษฎีวิพากษ์ (critical theory) อย่างเช่น แม็กซ์ ฮ็อกเคิเมอร์ และธีโอดอร์ อะดอร์โน (Max Horkheimer & Theodor Adorno) ตลอดจนนักคิดที่เชื่อในแนวคิดหลังสมัยใหม่เห็นว่าปรัชญาหลักการและวิธีการของยุคสมัยใหม่ผิดพลาดในตนเอง ความเป็นเหตุเป็นผลของวิทยาศาสตร์ คือตัวปัญหา เพราะมันปกปิดบังสิ่งที่ป็นด้านมืดของตัวเอง แนวคิดหลังสมัยใหม่จึงเสนอให้ย้ายจุดการศึกษาตรวจสอบมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่เป็นกรอบพื้นฐานในการมองความจริง

Michel Foucault นักคิดที่มีบทบาทในการรื้อและสร้างการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในยุคสมัยใหม่ ได้ชี้ให้เห็นจุดอ่อนของแนวคิดสมัยใหม่ การผูกโยงของเหตุผลกับอำนาจ องค์ความรู้ในแต่ละยุคสมัย อยู่ภายใต้กรอบและมุมมองหนึ่งซึ่งเรียกว่า “วาทกรรม” (discourse) อันมิได้หมายถึงภาษาแต่เป็นกรอบของการนิยามความเป็นจริง วางอยู่บนมุมมองหนึ่งๆ และประกอบไปด้วยกระบวนการและปฏิบัติการทางสังคมที่มารองรับชุดของความจริงนั้นๆ แนวคิดหลังสมัยใหม่ได้ปฏิเสธความจริงเพราะว่ามันผูกติดกับอำนาจ ซึ่งหมายถึงอำนาจของผู้ที่ประกาศตนเป็นผู้ค้นพบความจริงๆ เมื่อ เดอร์ไคม์ หรือ ฟรอยด์ เชื่อว่าความเป็นจริงของพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษของเผ่าอะบอริจินส์ คือแก่นแกนของจิตสำนึกร่วมของสังคม หรือจิตไร้สำนึก แล้วก็เป็นความจริงจากมุมมองของชนพื้นเมืองเหล่านี้จึงไร้ความหมาย

ในประเด็นของการเลือกระบบคุณค่าเพื่อเป็นฐานของกระบวนการเคลื่อนไหว Elizabeth Grosz, (1995: 6369) ซึ่งเป็นนักสตรีนิยมตอบโต้คำวิพากษ์ดังกล่าวว่า หากสตรีนิยมจะเติบโตต่อไปจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีป้องกันมิให้กระบวนการเคลื่อนไหวหรือ การเสนอแนวคิดใหม่ๆ กลายมาเป็นการสถาปนาวาทกรรมใหม่ที่หนีไม่พ้นลักษณะสารัตถะนิยม (essentialism) อันตรายของการต่อสู้ทางการเมือง ก็คือความจำเป็นที่จะต้องสร้างอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวใหม่ต้องระวังที่จะไม่สร้างอัตลักษณ์ที่นำไปสู่การครอบงำแบบเดิมๆ การรื้อถอนวาทกรรมมิได้มีนัยของการทำลายล้าง หรือนำไปสู่ความเกลียดชังทางการเมือง ตรงข้ามศักยภาพที่สามารถเห็นต่างไปต่างหาก ที่เป็นหัวใจของการเคลื่อนไหว

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงแนวคิดสมัยใหม่เข้าสู่หลังสมัยใหม่ ประเด็นการนิยามของความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้มีผลต่อการศึกษาอัตลักษณ์ นิยามใหม่ของปัจเจกภาพเกิดขึ้นจาก

การทลายมายาคติเรื่องความชอบธรรมของเหตุผล เหตุผลซึ่งเคยเป็นแก่นแกนของชนชาติมนุษยบุคคลกลับถูกตั้งคำถามในฐานะของเครื่องมือแห่งอำนาจ สิ่งที่ตามมาคือการรื้อถอนภาพปัจเจกส่วนแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม มีลักษณะที่ดึงความเป็นศูนย์กลางออกจากปัจเจก (decentring subject) การรื้อถอนความเป็นศูนย์กลางนี้มีอยู่สองความหมาย ประการแรกคือการไม่ให้สิทธิแก่ปัจเจกในฐานะเป็นผู้กระทำ (agent) หรือเป็นศูนย์กลางของพฤติกรรมทางสังคม อีกนัยหนึ่งคือการทลายมายาคติว่าคนเราน่าจะเป็นเจ้าของหรือควบคุมพฤติกรรมของตนได้ และประการที่สองคือการเน้นถึงการไร้ซึ่งสารถะอันเป็นสากลของปัจเจกภาพ สิ่งที่เน้นแทนคือลักษณะปัจเจกภาพที่เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัย เป็นผลของการะบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหมายระดับ ตั้งแต่ระดับจุลภาคเช่นครอบครัวไปจนถึงระดับมหภาค ปัจเจกภาพเป็นเรื่องของกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมให้แก่อัตลักษณ์อย่างหนึ่งอาจจะเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกหรือของกลุ่มก็ได้ ความเป็นปัจเจกจึงถูกเน้นในฐานะที่เป็น “กระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์” มากกว่าแก่นแกนของคุณสมบัติบางอย่างที่มีลักษณะตายตัว (อภิญา เฟื่องฟูสกุล.2546)

2.1.1 ความหมายและการก่อเกิดอัตลักษณ์

ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2546) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ หรือตัวตน หมายถึง เราเป็นใคร มาจากสมาชิกของกลุ่มใด มีที่มาประวัติร่วมกันประสบการณ์ร่วมกัน มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิด คำนิยามอัตลักษณ์ เอ็ดมันด์ ฮาร์ลีย์ เรื่องการข้ามไปมาระหว่างวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แปรผันตามสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ส่วน (Fredril Barth) เรื่อง เส้นขอบเขตอันยืดหยุ่นของความเป็นชาติพันธุ์เกิดจากการที่สมาชิกในกลุ่มสามารถที่จะเลือกใช้คุณสมบัติทางวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอยู่ การนิยามความเป็นตัวตนของตนเอง วัฒนธรรมจึงไม่ใช่แบบแผนปฏิบัติหรือความเชื่ออันเดียว แต่เป็นพหุวัฒนธรรม (Cultures) ที่คนเลือกและปรับเปลี่ยนเพื่อนำมานิยามตนเองและกลุ่มขอบเขต หรือความเป็นสมาชิกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปมา

ฐิรุฒิ เสนาคำ (2547) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ คือเรื่องที่เรายกกว่าเราคือ ใคร และคนอื่น บอกว่าเราคือ ใคร นัยของการเป็น “เรื่องเล่า” (narrative) ก็คือความไม่เป็นหนึ่งเดียวของอัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็น เรื่องเล่าที่ “มีโครงสร้าง” “มีหัวเรื่องคลุ่ม” มีคนอื่น หรือสังคมกำหนดว่าคุณ คือใคร อัตลักษณ์เกิดจากการระบุโดยคนอื่นและการนิยามจากตัวเรา การมีคนอื่นระบบทำให้อัตลักษณ์มีสิ่งที่เรากำหนดเองทั้งหมดแต่การมีโครงสร้างกำหนด ก็ไม่อาจกำหนดได้อย่างเบ็ดเสร็จ ดังนั้น จึงมี “ตัวตนตัวน้อย” (mininal selves) ของเราดำรงอยู่ อัตลักษณ์ในฐานะที่เป็นเรื่องเล่าจึงเป็นเรื่องเล่าตามฐานะ และตำแหน่งทางสังคม อัตลักษณ์แม้จะเป็นเรื่องเล่าก็เล่าในสถานที่ เวลา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจงอันหนึ่ง สิ่งที่เล่าจึง “อยู่ในบริบทตลอดเวลา”

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ (2548) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคำว่า Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่งมีความหมายเหมือนกัน (The same) คำว่า อัตลักษณ์เป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไปในศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา โดยมีจุดเริ่มและพัฒนาขึ้นมาในสำนักปฏิสัมพันธ์เชิง สัญลักษณ์ (Symbolic interaction) โดย จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead, 1863-1931) ที่ได้กล่าวถึงตัวตน (The Self) ว่าเป็นสมรรถนะอันเป็นของมนุษย์ โดยเฉพาะในการที่จะคิดคำนึงถึงธรรมชาติและสังคมรอบตัวผ่านการสื่อสารและภาษา โดยตัวคนนั้นเกิดจากการได้รับอิทธิพลมาจากสองแนวทาง คืออิทธิพลจากสังคมโดยตรงและอิทธิพลของตัวเอง ผ่านกระบวนการที่มีขั้นตอน 2 ด้าน ที่ปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ “Me” อันเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม ขณะที่ “I” และ “Me” ปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาโดยที่ “I” จะทำหน้าที่ในการเชื่อมร้อย “Me” ที่หลากหลายให้เข้าด้วยกัน (Poppenoe, 1993) ตัวตนจึงสามารถยืดขยายได้ตามขอบเขตของความสัมพันธ์ตัวเราต่อสิ่งอื่น ซึ่งขอบเขตความสัมพันธ์ที่วุ่นวายนี้ก็จะกลืนไหลไปมาได้ขึ้นกับตัวแปรต่างๆ ทางสังคม เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ความหวังทางสังคม (อภิญา, 2543) กล่าวได้ว่าแนวคิดของมีดเป็นรากฐานและแกนความคิดสำคัญในการอธิบายแนวคิดด้วยอัตลักษณ์ในระยะต่อมา (Dorothy and et al., 1998)

พิริยะ ไกรฤกษ์ (2548) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ หรือ เอกลักษณ์ แปลจากคำภาษาอังกฤษว่า Identity ครั้งหนึ่งนิยมใช้คำว่า เอกลักษณ์ ในความหมายว่าเป็นคุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่แสดงลักษณะเฉพาะที่ทำให้คนนั้นหรือ สิ่งนั้นมีความโดดเด่น แตกต่างไปจากคนอื่นหรือ สิ่งอื่น ต่อมาวงวิชาการนิยมเลือกใช้คำว่า อัตลักษณ์ เนื่องจากความหมายตามรูปคำศัพท์ของเอกลักษณ์ ที่สื่อความหมายว่ามีเพียงหนึ่งเดียว ซึ่งไม่ค่อยตรงนักกับความหมายของ Identity ในแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่เสนอว่าเป็นเรื่องของตำแหน่งแห่งที่ บทบาทและฐานะของคนอีกประการหนึ่งในคนๆ เดียวสามารถมีลักษณะเฉพาะได้มากกว่าหนึ่งลักษณะ ในยุคหลังสมัยใหม่ อัตลักษณ์เป็นระบบคุณค่าที่จัดจำแนกแยกแยะบ่งบอกให้รู้ว่าเป็นใคร เป็นอะไร มีฐานะบทบาทอย่างไร อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากชุดของวาทกรรม จึงมีคุณสมบัติเฉพาะที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อัตลักษณ์อ้างอิงอยู่กับความแตกต่าง หรือความเป็นอื่นของอัตลักษณ์นั้น สำหรับเป็นตัวเปรียบเทียบ เมื่อมีการกล่าวถึงอัตลักษณ์ก็ต้องมีการกล่าวถึงความเป็นอื่น เปรียบเหมือนความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับฉากหลังของภาพที่ต้องมีอยู่ร่วมกัน เพราะการมีอยู่ของอย่างหนึ่งทำให้การมีอยู่ของอีกอย่างหนึ่งชัดเจนสมบูรณ์ขึ้น

นัทธนี ประสานนาม (2550) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ (identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับ

อัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้นอัตลักษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิต (produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายต่างๆ (creating meanings) ผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้ หรือนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา

เบอร์เจอร์และลักแมน (Peter Berger and Thomas Luckmann) (อ้างใน วิภาส ปรัชญาภรณ์, 2547) อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้งเมื่อตกผลึกแล้วอาจจะมี ความคงที่ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก

จากที่กล่าวถึงความหมายและการก่อเกิดอัตลักษณ์ทั้งหมดข้างต้นที่มีผู้กล่าวไว้ สามารถสรุปความหมายและการก่อเกิดอัตลักษณ์ได้ดังนี้ อัตลักษณ์คือ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ที่มีต่อตนเอง และจากการมองของคนอื่นที่มองตัวเรา ซึ่งอัตลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่บอกหรือแสดงให้เห็นว่า มนุษย์นั้นเป็นใคร มาจากสังคมไหน อัตลักษณ์เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สังคมอื่น ซึ่งอัตลักษณ์นั้นมีความเคลื่อนไหวไม่ตายตัว อัตลักษณ์ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ บทบาทหน้าที่ เวลา และกลุ่มคนที่มนุษย์มีการปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งอัตลักษณ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม โดยสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของบุคคล

2.1.2 ความสำคัญของอัตลักษณ์

อุมิตร ปิติพัฒน์ (อ้างในชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2551) อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ทำให้เรากล้าขบถ และทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร และเป็นสิ่งที่คนอื่นยึดถือว่าเป็นลักษณะของตนเอง ของกลุ่มของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่น อัตลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือของการแบ่งแยกและให้สถานภาพ เช่น คนนี้ทำทางดี เราก็จะต้อนรับดี แต่พวกที่มาจากพวกที่ไม่น่าไว้วางใจ เราก็จะปิดประตู เป็นการปิดกั้น และการผสมพันธุ์ข้ามชาติ มุสลิมกับจีนไม่ค่อยถูกกัน จะเห็นจากในมาเลย์จะไม่ชอบคนจีนเท่าไร แต่คนไทยยกย่องว่าเป็นอาเสีย เพราะว่าประสบความสำเร็จร่ำรวย แต่มุสลิมกับจีนมีสงครามฆ่ากันในอินโดนีเซีย จีนตกเป็นเป้า แต่ไทยจะชอบแต่งงานกับพวกคนจีน จะไม่แต่งงานกับพวกกะเหรี่ยงกับข่า แต่แต่งงานกับพวกอีสานพอไหว ถ้าสวยๆ ถ้าให้เราสื่อสารกันได้ มันมีวิธีการอย่างเช่นฝรั่ง กว่าจะตัดสินใจมีผู้หญิงดีๆ เป็นภรรยา ก็คิดแล้วคิดอีก มีการกีดกันแบ่งแยก

หรือเราอาจไปนับมุสลิมภาคใต้ทั้งหมดว่าเขาเป็นไท แต่เขาบางคนไม่เคยนับว่าเขาเป็นไท เพราะเขาพูดมลายู ก็คือภาษาเขา แต่อยากมาเรียนโรงเรียนรัฐ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเราไปให้สัญชาติไทย แต่เขาไม่ยอมไปได้ แต่กรณีชาวเขาภาคเหนือของไทยอยากได้สัญชาติไทยมาก

2.1.3 อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ประสิทธิ์ ลิปรีชา (อ้างใน วิภาส ปรัชญาภรณ์, 2547) อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นลักษณะอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน ซึ่งแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่นๆ อัตลักษณ์มีทั้งที่เป็น ระดับปัจเจก (Individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective) ในระดับปัจเจก บุคคลคนหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพ และศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้น ความเป็นอัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้น ย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนด้วย

การศึกษาและข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) เริ่มมาตั้งแต่ปลายช่วงทศวรรษ 1950 ต่อต้นทศวรรษ 1960 โดยนาโรลล์ (Raoul Naroll) นำเสนอว่า แต่ละกลุ่มชนมีลักษณะและรูปแบบของวัฒนธรรมเฉพาะ (Cultural traits) ที่เป็นของตัวเองในการบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ และเกย์รตซ์ (Clifford Geertz) นำเสนอว่าความเป็น “primordial attachments” ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นต้นว่าความผูกพันของระบบเครือญาติ ศาสนา ภาษา และพฤติกรรมทางสังคม เป็นลักษณะร่วมและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนเดียวกัน ซึ่งยังคงเป็นลักษณะของภาพนิ่ง ในขณะที่ลีช (Edmund Leach) และบาร์ท (Fredrik Barth) ชี้ให้เห็นถึงความเป็นพลวัตของกลุ่มคนและวัฒนธรรม โดยให้ความเห็นว่า แม้จะมีเส้นแบ่งความเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม แต่คนก็สามารถข้ามไปข้ามมาระหว่างวัฒนธรรมได้ นอกจากนั้นแล้ว (Michael Moerman) ยังพบว่า การที่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ จะบอกว่าตัวเองเป็นใครนั้น ต้องขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีกับกลุ่มอื่นๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม งานของคีย์ส (Charles Keyes) นำเสนอว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่มีมายาวนานของความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด (shared descent) ตัวอย่างเช่น ภาษาที่สมาชิกในกลุ่ม ใช้สื่อสารกันได้ นิทานหรือนิยายที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มประสบมาด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วคีย์สยังได้ขยายบริบทความสัมพันธ์และการปรับเปลี่ยนความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กว้างออกไปกว่างานของคนอื่นๆ นั่นคือการพิจารณาถึงอิทธิพลของรัฐชาติสมัยใหม่ เช่นเดียวกับงานศึกษาของ นิโคลัส แทป (Nicholas Tapp) ที่นำเสนอว่าจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (historical consciousness) เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) โดยคนกลุ่ม

ชาติพันธุ์จะเลือกเอาบางสถานการณ์ หรือเรื่องราวบางเรื่องที่มีนัยสำคัญต่อตนเอง (แต่อาจไม่เป็นความจริงในประวัติศาสตร์) มาทำให้เป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์

2.2 แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมอีสาน

ก่อนจะไปดูเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเรื่องของวัฒนธรรมและสังคมก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมอย่างชัดเจนมากขึ้น

2.2.1 ความหมายของวัฒนธรรม

คึกฤทธิ์ ปราโมช (2514) อธิบายความหมายของวัฒนธรรมร่วมกับความหมายของสังคม จากสัญชาตญาณของมนุษย์ ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์ และมีแบบแผนในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์แต่ละกลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยเหตุผลของการมีวัฒนธรรม ดังนั้นสังคมมนุษย์จะขาดวัฒนธรรมไม่ได้ วัฒนธรรมจะดำรงอยู่อย่างอิสระไม่ได้ วัฒนธรรมกับสังคมเป็นสิ่งที่จะต้องอยู่ควบคู่กัน สังคมใดปราศจากวัฒนธรรมหรือไม่มีวัฒนธรรมสังคมนั้นก็มีสภาพไม่ผิดอะไรจากสังคมสัตว์ (animal society)

อานนท์ อาภาภิรม (2515) (อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง , 2551) กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมดังนี้ “วัฒนธรรม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Culture” คำนี้มีรากศัพท์มาจาก “Cultura” ในภาษาละติน มีความหมายว่าการเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งอธิบายได้ว่า มนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม

จันทน์ ทองประเสริฐ (2527) (อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง , 2551) กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมดังนี้ คำว่า “วัฒนธรรม” หมายความว่า “ธรรม คือ ความเจริญ” หรือ “ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ” นั้นแสดงให้เห็นว่า มิใช่ลักษณะที่อยู่กับที่ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ สิ่งใดอยู่กับที่สิ่งนั้นไม่ชื่อว่า วัฒนธรรม คือ “เจริญ” วัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแก่การเวลาอยู่เสมอ

พวงผกา คุโรวาท (2539) (อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง , 2551) กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมดังนี้ คำว่า “วัฒนธรรม” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต เพราะคำว่า “วัฒนธรรม” มาจากคำบาลีว่า “วทุฒน” ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม คำว่า “ธรรม” มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ธรม” หมายถึงความดี

พระยาอนุমানราชชน (อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง , 2551) กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมดังนี้ “วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้”

อุทัย หิรัญโต (อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง , 2551) กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมดังนี้ “วัฒนธรรมคือ มรดกทางสังคมที่ได้ตกทอดมาเป็นสมบัติของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน และ

นำมาใช้ในครองชีวิตเป็นแบบแผนแห่งการครองชีวิต (Design of living) หมายความว่า วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับที่ทำการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ลงไปว่า จะต้องทำอะไรและอย่างไร คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร อะไรคืออะไรชั่ว วัฒนธรรมมิได้หมายความว่า เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติงานได้เหมาะสม หรือความเป็นผู้มีจิตใจสูงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างและรับปฏิบัติสืบต่อมา

ประกอบ มีโคตรกอง (2551) กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมดังนี้ วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีในการปฏิบัติ รวมทั้งการจัดระเบียบตลอดจนระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ และมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยได้วิวัฒนาการสืบทอดกันมาอย่างมีแบบแผน

สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันและมีแบบแผนการกระทำระหว่างกัน เมื่อมนุษย์รวมกลุ่มกันแล้วมนุษย์จะกำหนดลักษณะร่วมของกลุ่มเพื่อเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม

สังคมและวัฒนธรรมมีความหมายซึ่งแตกต่างกันที่จุดเน้น กล่าวคือ สังคมเน้นกลุ่มคน ในเชิงปริมาณและความสัมพันธ์ของคนในสังคม แต่วัฒนธรรมเน้นแบบแผนและกฎเกณฑ์ในการดำรงชีวิตของคนในกลุ่มเดียวกัน

ดังนั้นคำว่า culture หรือ วัฒนธรรม ในความหมายเมื่อพิจารณาทางสังคมแล้วจึงหมายถึง การปลูกฝังสิ่งต่างๆ ลงในสังคมมนุษย์ และเมื่อปลูกฝังลงไปแล้วได้มีการถ่ายทอดสิ่งที่ได้ปลูกฝังจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มนุษย์มีคุณสมบัติเฉพาะทางด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม มนุษย์จึงรู้จักรับเอาวัฒนธรรมมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับกลุ่มหรือวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว การศึกษาความหมายคำว่า “Culture” จากวิวัฒนาการทางสังคมมนุษย์จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมที่ปรากฏในกลุ่มของมนุษย์ชาติไม่มีชาติใดจัดได้ว่าวัฒนธรรมของตนบริสุทธิ์อย่างแท้จริงได้ วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตอันเกิดจากการสังสมตกทอดมาโดยเฉพาะของสังคมนั้น และจากวัฒนธรรมแห่งอื่นที่เข้ามาผสมปะปนอยู่ไม่มากนัก

วัฒนธรรมด้านสังคมศาสตร์ วัฒนธรรมจะมีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของมนุษย์ในสังคม และแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกอย่างรวมทั้งบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและความรู้ต่างๆ เป็นต้น

เซอร์ เอ็ดเวิร์ด บี ไทเลอร์ (Sir Edward B. Tylor) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษเป็นผู้กำหนดความหมายของคำว่า “Culture” และเริ่มใช้คำว่า “Culture” ดังที่ปรากฏในหนังสือ ชื่อ วัฒนธรรมดั้งเดิม หรือ Primitive Cultures ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1871 ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมในทางสาขามานุษยวิทยาไว้ว่า วัฒนธรรมคือ ผลรวมของระบบความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ

จริยธรรม ศีลธรรม ประเพณี ตลอดจนความสามารถและอุปนิสัยต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากมนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

จากที่กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมทั้งหมดข้างต้นที่มีผู้ให้ความหมายไว้ ความหมายของวัฒนธรรมก็สามารถสรุปได้ดังนี้ วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ในแต่ละชุมชนสังคมผลิตสร้างขึ้น แล้วตกผลึกเป็นองค์ความรู้ แบบแผนการดำเนินชีวิตให้คนในสังคมได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม จนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชนสังคม ซึ่งวัฒนธรรมนี้จะมีการเคลื่อนไหวหรือมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตามกาลเวลาและยุคสมัยเพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคม วัฒนธรรมมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เปรียบเหมือนมรดกจากสังคมหรือบรรพบุรุษที่ตกทอดมา ทั้งนี้วัฒนธรรมไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ วัฒนธรรมกับสังคมเป็นสิ่งที่ต้องอยู่ควบคู่กัน

2.2.2 ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ชาติมีสภาพและความเป็นอยู่ต่างจากสัตว์โลกทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมีระเบียบแบบแผน มีความสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุและจิตใจ วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคมและขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดีงามและเหมาะสมแล้ว สังคมนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ตรงกันข้ามหากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ล้าหลัง มีแบบแผนพฤติกรรมที่ไม่ดี มีค่านิยมที่ไม่เหมาะสม สังคมนั้นก็ยากที่จะเจริญก้าวหน้า ในที่สุดอาจสูญสิ้นความเป็นชาติได้ เพราะถูกรุกรานทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นกรอบหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของสังคม ทำให้ทุกคนมีประเพณีที่จะปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ทำให้กระทบกระเทือนหรือขัดแย้งกันลดน้อยลง ความวุ่นวายจะลดลง วัฒนธรรมที่ดีช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้า เช่น ความมีระเบียบวินัย ความขยัน ประหยัด อดทน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ฯลฯ ณรงค์ เสียงประชา (2539) กล่าวว่า ความสำคัญของวัฒนธรรมนั้นมีมากอาจสรุปได้ ดังนี้

- 2.2.2.1 วัฒนธรรมช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ มนุษย์พ้นจากอันตราย สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย
- 2.2.2.2 วัฒนธรรมช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน
- 2.2.2.3 เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่องและเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ

- 2.2.2.4 เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมทางบรรทัดฐานช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม
- 2.2.2.5 ช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าชาตินั้นมีวัฒนธรรมที่ดี มีคติในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ยึดมั่นในหลักแห่งเหตุผลในการดำเนินชีวิต ขยัน ประหยัด อดทน มีระเบียบวินัยที่ดี ฯลฯ สังคมก็จะเจริญรุ่งเรือง

วัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์และสังคมพัฒนาขึ้นโดยลำดับอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของมนุษย์ในการปรับปรุง รับเอาหรือสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เหมาะสมขึ้นมาใช้ ถ้าวัฒนธรรมมีคุณค่าเหมาะสม ก็สามารถช่วยให้สังคมเจริญขึ้นได้มากเป็นเงาตามตัวและความเหมาะสมของวัฒนธรรม ก็คือ การก่อให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตในสังคม

2.2.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2542) กล่าวว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรมโดยทั่วไปมี 4 ประการ คือ

- 2.2.3.1 องค์วัตถุ (Instrumental and symbolic object) คือ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ มีรูปร่างที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ เช่น บ้าน โรงเรียน ถนน เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ อาวุธ ตลอดจนผลิตผลทางศิลปกรรมของมนุษย์และสิ่งที่ไม่มรูปร่าง เช่น ภาษา สัญลักษณ์ ในการติดต่อสื่อความหมาย หลักวิชาคำนวณ (ตัวเลข) มาตรา (วัด)
- 2.2.3.2 องค์การ (Association or organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับมีวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานไว้เป็นที่แน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมซับซ้อน (Complex Society) เช่น สหพันธกรรมกร ลูกเสือ สภากาชาด วัด องค์การสหประชาชาติ (เป็นองค์กรที่ใหญ่ที่สุด) สมาคมอาเซียน หน่วยราชการ โรงเรียน วัด จนถึงครอบครัว (เป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กที่สุด และใกล้ชิดมนุษย์มากที่สุด) โดยทั่วไปบุคคลมารวมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์บางอย่าง และวัตถุประสงค์ก็อาจจะเป็นเรื่องไม่ใหญ่โตก็ได้ เช่น สมาคมนักเรียนเก่า รวมกันเพื่อผดุงรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน หรือ อาจจะเป็นเรื่องใหญ่ๆ เช่น รวมกันเพื่อป้องกันประเทศชาติให้พ้นภัย
- 2.2.3.3 องค์พิธีการ (Usage) หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีศพ มักจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ตลอดจนพิธี

การแต่งกายและการรับประทานอาหาร เช่น การแต่งกายเครื่องแบบของทางราชการ หรือการแต่งกายเครื่องแบบเต็มยศในงานรัฐพิธีต่างๆ

- 2.2.3.4 องค์มติ (Concept) หมายถึง ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจและอุดมการณ์ต่างๆ ตลอดจนทัศนคติ การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิด สมควรหรือไม่ ซึ่งแล้วแต่ว่ากลุ่มใดจะใช้อะไรเป็นมาตรฐาน (Norms) ในการตัดสินใจหรือเป็นเครื่องวัด เช่น ความเชื่อในเรื่อง การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

2.2.4 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

2.2.4.1 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

สังคมมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง หากแต่จะเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้นแนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยความหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่ง ๆ หนึ่งในเวลาต่างกัน การเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลา หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้เราพิจารณาในแง่การเปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งในเวลาที่ผ่านไป

วิลเบอร์ มัวร์ ให้คำนิยามของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการกระทำและการปะทะสังสรรค์รวมทั้งผลของการกระทำและโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปทัสถานอย่างเห็นได้ชัด”

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ จำแนกได้เป็น 2 ประการ ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณารูปธรรม กล่าวคือถ้าพิจารณาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) นั้นจะเกี่ยวข้องกับระดับพฤติกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึงเป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติการแสดงออกต่าง ๆ ที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ของสมาชิกสังคม แต่ถ้าพิจารณาในแง่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural change) นั้นจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับปทัสถาน (Norms) อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ครอบคลุมสังคมนั้นและเมื่อเราพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะครอบคลุมไปถึงระเบียบกฎเกณฑ์ ทัศนคติ ค่านิยม แบบแผนของความสัมพันธ์ สถานภาพและบทบาทกฎหมายต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งการประพฤติปฏิบัติไปตามปทัสถานเหล่านี้จะอยู่ในโครงสร้างของสังคม

2.2.4.2 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยทั่ว ๆ ไปสังคมจะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบที่เรียกว่าเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือหากการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ย่อยๆ (Social relations) โดยทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างเช่น ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ เป็นต้น และถ้าความสัมพันธ์ทั่ว ๆ ไปที่กล่าวถึงนี้ได้มีการ

เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เป็นระยะเวลานานๆ ก็อาจมีผลทำให้ความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนหรือความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างของสังคมจริง ๆ เปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งก็ถือว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบันแล้ว

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ย่อยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอแต่ความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างจะยังไม่เปลี่ยนแปลงไปทั้งนี้เพราะว่าอาจมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ถือปฏิบัติเกิดขึ้นมาแทนที่ ทำให้สังคมอยู่ในสภาพที่สมดุลเคลื่อนที่ต่อไปได้ นอกจากนี้สังคมที่ไม่มีการติดต่อกับสังคมอื่นแล้วอาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเลย ทั้งนี้เป็นเพราะยังไม่เห็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลง ไม่เห็นตัวอย่างของสังคมอื่นที่ดีหรือที่แตกต่างไปจากตน การไม่เห็นตัวอย่างมีผลทำให้ไม่มีการแปลงสภาพแวดล้อมดั้งเดิมของตนอีกด้วย อาทิเช่น สังคมดั้งเดิมในทวีปแอฟริกา หรือชาวเกาะบางแห่งในมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นต้น

2.2.4.3 ระดับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างน้อยมีด้วยกัน 2 ระดับ คือ

- (1) ระดับกลุ่มคนย่อย ๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกลุ่มอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงปทัสถานและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมได้
- (2) ระดับสถาบันหรือระดับองค์การ การเปลี่ยนแปลงระดับนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัว สถาบันทางเศรษฐกิจหรือสถาบันการเมือง และการปกครอง เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมได้เช่นเดียวกัน

2.2.4.4 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยที่นักสังคมวิทยามานุษยวิทยามองสังคมเป็นระบบกระทำการ (System of Action) การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในระบบสังคมหนึ่ง ๆ ก็ย่อมจะสามารถพิจารณาสาเหตุออกได้เป็น 2 ประการใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

- (1) การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุขึ้นมาจากภายในของระบบสังคมนั้นก็คือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของระบบเองไม่มีพลังภายนอกเข้ามาบีบบังคับ และตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประการคือ
 - การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ในสังคมการประดิษฐ์คิดค้นนี้เป็นการนำเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ เป็นการใช้ความรู้ที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาการประดิษฐ์คิดค้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป คือมีการผสมผสานปรับปรุงอย่างต่อเนื่องกัน การประดิษฐ์คิดค้นนี้ยังจำแนก

ออกไปได้อีก 2 ประการ คือ การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ (Technological invention) อันได้แก่ รถยนต์ โทรทัศน์ เครื่องบิน หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการประดิษฐ์คิดค้นทางสังคม (Social invention) ได้แก่ การคิดสร้างกฎหมายใหม่ ๆ ขนบประเพณีหรือธรรมเนียมใหม่ ๆ ลัทธิศาสนาใหม่ ๆ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตามการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุหรือทางสังคมก็ตามก็ไม่ใช่ของง่าย ในสังคมต่าง ๆ นั้นนักคิดเหล่านี้มีไม่มากนัก ดังนั้นผลกระทบที่จะทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงจากภายในสังคมนั้น ๆ เองจึงมีน้อย

- การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน (Imperfect socialization) การอบรมสั่งสอนสมาชิกผู้เยาว์ของสังคมนี้แต่เดิมมาเป็นหน้าที่ของครอบครัวโดยเฉพาะ แต่ในสภาพปัจจุบันได้มีสถาบันการศึกษารับช่วงไปอบรมสั่งสอนอีกที่หนึ่ง ทั้งนี้เพราะว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันได้ทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น จะกลับบ้านก็เย็นค่ำ เวลาที่จะได้พบปะพูดคุยอบรมสั่งสอนบุตรหลานก็มีน้อยลง ภาระนี้จึงไปตกอยู่กับคนแก่ คนใช้ และโรงเรียน สำหรับกรณีโรงเรียนนั้นถ้าสถาบันการศึกษาอันเป็นที่หวังของพ่อแม่ได้ละเลยในหน้าที่นี้ ก็ย่อมทำให้ผู้เยาว์ที่จะเป็นสมาชิกของสังคมต่อไปขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของสังคม อันมีผลต่อพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้

นอกจากนี้ในบางครั้งพ่อแม่ที่เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนผู้เยาว์โดยตรงออกไปทำงานนอกบ้านและคงทิ้งให้บุตรหลานของตนต้องอยู่กับคนแก่ที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนรับใช้จะทำให้เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น และอาจเลียนแบบนิสัยของ ปู่ ย่า ตา ยาย อันเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมชั่วร้าย ก่อให้เกิดการปลุกฝังลักษณะคนรุ่นใหม่มากจากวัฒนธรรมของคนรุ่นเก่า ทำให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมไม่ถูกต้อง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสังคมที่เขาจะมีชีวิตอยู่ต่อไปในอนาคตได้ เพราะฉะนั้นเราจะสังเกตได้ แม้ว่าสังคมนั้น ๆ จะไม่มีการประดิษฐ์คิดค้นอะไรเลย แต่สังคมก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ดี เพราะสาเหตุอันเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนที่ไม่สมบูรณ์นี้เอง

- (2) การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกระบบสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการติดต่อกันอันเป็นกระบวนการ ที่มีทั้งการให้และการรับ ทั้งนี้เพราะว่าตามปกติจะมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เข้ามาติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้จะจำแนกออก 2 ประการ คือ

- การแพร่กระจาย (Diffusion) การแพร่กระจาย หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะมาจากการแพร่กระจาย ตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยได้รับเอาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกาย สวมเสื้อนอก ผูกเนคไท สวมกระโปรง สวมรองเท้าส้นสูง หรือการที่คนไทยรับเอาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอินเดียในด้านพระพุทธศาสนา รับเอาค่านิยมในด้านความขยันอดทน การเอาประโยชน์จากคนอื่นจากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีทั้งในด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ การที่วัฒนธรรมแตกต่างกันมาปะทะกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบและวัฒนธรรมเด่นก็จะแผ่กระจายออกไปเมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็จะรับเอามาปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านวัตถุนั้นง่ายกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นอกจากนี้การสื่อสารการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบันมีส่วนช่วยทำให้การแพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

- การยืมทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing) ในปัจจุบันได้มีการขอยืมกันทางวัฒนธรรมระหว่างมิตรประเทศ การยืมวัฒนธรรมนี้จะมีลักษณะของการแลกเปลี่ยน (Exchange) เมื่อมีการยืมแล้วก็จะมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น สังคมไทยของเราในปัจจุบันได้มีการยืมวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้มากมาย ทั้งภาษาพูด การแต่งกาย ทักษะคติ ค่านิยม ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตย รถยนต์ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมตะวันตกนี้เมื่อราวๆ 2,000 ปีมาแล้ว เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมจีน อินเดีย และกรีก วัฒนธรรมตะวันตกยังค้อยอยู่มากวัฒนธรรมตะวันตกต้องยืมวัฒนธรรมกรีก และอินเดีย แต่มาในปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเพราะวัฒนธรรมตะวันตกเด่นขึ้นมาก เนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยีมีระบบวิชาการที่ก้าวหน้ากว่า วัฒนธรรมเด่นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้

ประโยชน์ทางวิชาการได้ดีมาก อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเด่นสมัยหนึ่งอาจเป็นวัฒนธรรมด้อยอีกสมัยหนึ่งก็ได้ (วิเชียร รักการ, 2529.)

2.2.5 สังคมและวัฒนธรรมอีสานกับการเปลี่ยนแปลง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นแต่ละจังหวัด ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวบ่งบอกถึง ความเชื่อ ค่านิยม ศาสนาและรูปแบบการดำเนินชีวิต ตลอดจนอาชีพของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี สาเหตุที่ภาคอีสานมีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมประเพณี ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการเป็นศูนย์รวมของประชากรอย่างหลากหลายเชื้อชาติ และมีการติดต่อสัมผัสกับประชากรในประเทศใกล้เคียงจนก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมขึ้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าภาคอีสาน เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมต่างๆ ก็มีความแตกต่างกันตามแต่ละท้องถิ่น และแตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ของไทยอย่างเห็นได้ชัด ทั้งวัฒนธรรมด้านการดำรงอยู่ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เราสามารถสังเกตรูปแบบวัฒนธรรมที่ดำรงของชาวอีสานผ่านทางประเพณีต่างๆ ที่ชาวอีสานจัดขึ้น ซึ่งสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมอีสานได้อย่างดี (ประกอบ มีโคตรทอง, 2551) ทั้งนี้วัฒนธรรมอีสานนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ไม่หยุดนิ่ง

ภาคอีสานในอดีตมีลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพเลี้ยงตัวเองโดยใช้แรงงานของครัวเรือนและทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศตามธรรมชาติของชุมชนเป็นฐานการผลิตที่สำคัญซึ่งแตกต่างไปตามสภาพภูมิอากาศของแต่ละเขต เช่น เขตอีสานใต้ชุมชนจะยังชีพด้วยการทำนาทำไร่ ปั่นหม้อ ทอผ้า และประมง อีสานตอนเหนือจะทำนา ทำเกลือและทำประมงโดยเฉพาะแถบลุ่มน้ำสงคราม เป็นต้น อย่างไรก็ตามพบว่านอกจากอีสานจะมีเศรษฐกิจแบบยังชีพก็ยังมีการค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนกับพ่อค้าคนจีน ขณะเดียวกันรัฐบาลกรุงเทพฯ ได้ เข้ามามีบทบาทผ่านเจ้าเมืองและกรมการเมืองท้องถิ่น โดยการพัฒนาด้านการศึกษา และการคมนาคมทั้งทางรถไฟและรถยนต์ (ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ เช่น การขยายตัวทางการค้ามากขึ้นผ่านพ่อค้าคนจีน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การขยายตัวของชุมชนเมืองและชุมชนริมทางรถไฟ และบริเวณที่เป็นชุมทางเดินของรถยนต์ต่างๆ นอกจากนี้เมื่อรัฐบาลมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (2504) ทำให้อีสานได้รับอิทธิพลของทุนนิยมโดยตรง เศรษฐกิจอีสานจึงเปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น มีการค้าขายมากขึ้น แต่ละครัวเรือนใช้แรงงานอย่างเข้มข้นทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร เช่น ทำนา ทำพืชไร่ ทำอาชีพเสริม เช่น ทอผ้า ทอเกลือ ปั่นหม้อ เพาะเห็ด และขายแรงงานต่างถิ่น (กนกวรรณ มะโนรัมย์ และธวัช มณีผ่อง, 2549) โดยเฉพาะ พ.ศ. 2533-2537 เป็นต้นมา สังคมและวัฒนธรรมอีสานเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้จากประชาชนชนบทภาคอีสานอพยพเข้าไปทำงานในตัวเมืองต่างๆ และกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก(1,482,335 ราย ถึง 1,940,506 ราย) (สุริยา

สมุทพุด์ และคณะ, 2538) เพื่อที่จะนำเงินรายได้เหล่านั้นมาซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้กับชีวิต และเพื่อให้มีเกียรติในสังคม เพราะสังคมอยู่กันด้วยเงินตรา ความร่ำรวย กล่าวคือ ถ้าใครมีเงินมากสังคมก็ยอมรับ ซึ่งถ้าเปรียบกับสังคมอีสานก่อนนี้ จะเป็นสังคมที่ดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย พี่น้องเกื้อกูลกัน โดยไม่มองว่าใครรวยใครจน

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธร จากอดีตเป็นประเพณีที่มีความเชื่อของชาวบ้านว่าจัดขึ้นเพื่อขอฝนให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล แต่ปัจจุบันจัดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อการค้าเป็นต้น ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าวิจัยจะดูการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมอีสาน 2 ช่วง คือ ช่วง ปี พ.ศ. 2490- 2535 (ยุคเกษตรยังชีพ) และช่วงปี พ.ศ. 2535- ถึงปัจจุบัน (การพัฒนาสมัยใหม่อย่างเต็มรูปแบบ) มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

2.3 ทฤษฎีการยอมรับ

Rogers and Shoumarker (1971) อ้างโดย บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2540 : 212-213) กล่าวถึงกระบวนการยอมรับ (adoption process) ว่าเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเริ่มรู้หรือได้ยินเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ แล้วไปสิ้นสุดลงด้วยการตัดสินใจยอมรับไปปฏิบัติ กระบวนการนี้มีลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้และการตัดสินใจ (learning and decision making) โดยได้แบ่งกระบวนการยอมรับออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มรู้หรือรับรู้ (awareness) เป็นขั้นแรกที่บุคคลเริ่มรู้เกี่ยวกับเรื่องใหม่หรือความคิดใหม่ แต่อาจรายละเอียด การรับรู้อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญด้วยการพบเห็นด้วยตนเองหรือโดยการเผยแพร่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือเอกชน

ขั้นที่ 2 ขั้นสู่ความสนใจ (interest) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มมีความสนใจในแนวความคิดใหม่จึงพยายามไต่หาความรู้ในรายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อพิจารณาแยกแยะความเป็นไปได้ประโยชน์ และความเหมาะสม

ขั้นที่ 3 ขั้นไตร่ตรอง (evaluation) เป็นขั้นที่บุคคลศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ แล้วคิดเปรียบเทียบกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันว่า ถ้ารับเอาแนวความคิดใหม่มาปฏิบัติจะเกิดผลดีหรือไม่ คืออย่างไรบ้าง ในขณะนี้และในอนาคต ควรหรือไม่ที่จะทดลองดูก่อน หากรู้สึกว่ามีผลดีมากกว่าจะตัดสินใจทดลองดูเพื่อให้เกิดความแน่ใจก่อนที่จะรับไปปฏิบัติจริง ๆ

ขั้นที่ 4 ขั้นทดลองทำ (trial) เป็นขั้นที่บุคคลทดลองทำตามแนวความคิดใหม่โดยทำการทดลองแต่เพียงเล็กน้อย เพื่อดูว่าจะเข้ากันหรือไม่กับสถานการณ์ในปัจจุบันของตนและผลจะออกมาตามที่คาดคิดไว้หรือไม่ ในขั้นนี้บุคคลจะแสวงหาข่าวสารที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่นั้น ซึ่งผลจากการทดลองจะมีความสำคัญยิ่งต่อการตัดสินใจ ที่จะปฏิเสธหรือยอมรับต่อไป

ขั้นที่ 5 ชื่อนำไปปฏิบัติหรือชั้นยอมรับ (adoption) เป็นขั้นที่บุคคลตัดสินใจรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ หลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติดูและทราบผลเป็นที่พอใจแล้ว

2.4 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุริยา สมุทคุปดี และคณะ, 2538 ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ ทุนนิยม และชาวนาอีสานในยุคโลกาภิวัตน์ (กรวด หิน ดิน ทราย) /State Capitalism and Isan peasantry in the Globalization Era โดยศึกษาหมู่บ้านชาวนารอบพื้นที่มหาวิทยาลัยของรัฐ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี) รวม 4 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านโป่งดินสอ หมู่บ้านโป่งแมลงวัน บ้านหนองรังกา (ตำบลโคกกรวด) และหมู่บ้านหนองบง (ตำบลสุรนารี) อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ตารางแสดงลำดับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของรัฐไทย ทุนนิยม และชาวนาโคราช

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
พ.ศ. 1897	สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) เริ่มก่อตั้งกรุงศรี อยุธยา		ดินแดนภาค อีสานเป็นส่วน หนึ่งของ อาณาจักรล้าน ช้างในสมัยพระ เจ้าฟ้าจุ่ม และมี คนเชื้อสายลาว อพยพมาตั้งถิ่น ฐานในดินแดนนี้	
พ.ศ. 2199- 2221	สมัยของสมเด็จพระ นารายณ์แห่งกรุงศรี อยุธยา			ก่อตั้งเมืองนครราชสีมา โดยรวมเอาเมืองเสมาและ โค ระมาจะปุระเข้าด้วยกันในรัช สมัยของสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช
พ.ศ. 2321	เจ้าพระยามหากษัตริย์ (ร.1) ยกทัพไปตี เวียงจันทน์ในรัชสมัย		หัวเมืองทางฝั่ง ขวามือน้ำโขง เช่น ด่านซ้าย	

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทฤษฎี	สังคมชาว อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวโคราช
	สมเด็จพระเจ้ากรุง ธนบุรี		หนองคาย อยู่ ภายใต้อาณาจักร ล้านช้าง	
พ.ศ. 2325	สถาปนากรุง รัตนโกสินทร์			
พ.ศ. 2369	ยกทัพไปปราบกบฏ เจ้าอนุวงศ์ที่ เวียงจันทน์ สมัย รัชกาลที่ 3 และกวาด ต้อนคนลาวมาเป็น ทาสในกรุงเทพฯ และรังสิต			เมืองนครราชสีมาเป็นด่าน สุดท้ายรับมือกับกองทัพเจ้า อนุวงศ์อันเป็นที่มาของ วีรกรรมท้าวสุรนารี และการ ตั้งถิ่นฐานของ ลาวข้าวจ้าว ในปัจจุบันตามชุมชนชนบท ในอำเภอรอบๆ จังหวัด นครราชสีมา เช่น สูงเนิน ปัก ธงชัย สีแก้ว
พ.ศ. 2398	ลงนามในสนธิสัญญา เบริง (Bowring's Treaty) กับอังกฤษ และสนธิสัญญาอื่นๆ กับชาติมหาอำนาจ ตะวันตกในสมัย ร. 4	สนธิสัญญาเบริง เป็นจุดเริ่มต้นที่ สำคัญของการ ขยายตัวของ เศรษฐกิจแบบ ทุนนิยมใน ประเทศไทย โดยเฉพาะการ ผลิตข้าวเพื่อ ส่งออกในที่ราบ ภาคกลาง		
พ.ศ. 2435	ปฏิรูปการปกครอง หัวเมืองอีสาน และ มหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษ และฝรั่งเศสคุกคาม			นครราชสีมาในฐานะเป็น ศูนย์กลางของหัวเมืองลาว ฝ่ายกลาง ขึ้นตรงต่อ กรุงเทพฯ

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
	มากยิ่งขึ้น			
พ.ศ. 2438			ชาวจีนกวางตุ้ง และชาวนาอีสาน ส่วนหนึ่งรับจ้าง ขุดดินเพื่อ ก่อสร้างทาง รถไฟ	
พ.ศ. 2442	ประกาศเก็บค่า รัชูปการชาวยลกรรจ์ คนละ 3.50 บาท			
พ.ศ. 2443				สร้างเครือข่ายทางรถไฟจาก กรุงเทพฯ มายังหัวเมือง อีสาน ร.5 เสด็จเปิดทาง รถไฟและประพาสหัวเมือง นครราชสีมา
พ.ศ. 2444- 2445	เก็บเงินค่ารัชูปการ เพิ่มขึ้นเป็น 4 บาทต่อ คน		ราษฎรในภาค อีสานมีความ ยากลำบากต้อง เผชิญกับความอด อยากแห้งแล้ง และหาเงินเพื่อมา เสียค่าหัวให้กับ รัฐบาล และเกิด กบฏผู้มีบุญทั่ว ภาคอีสาน ซึ่ง เป็นปฏิกิริยา โต้ตอบการ ปฏิรูปการ ปกครองและ	

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
			ความยากจนของ ชาวนา	
พ.ศ. 2447				ร.5 ทรงริเริ่มและส่งเสริม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและ อุตสาหกรรมทอผ้าในเมือง นครราชสีมาและจังหวัด ใกล้เคียง
พ.ศ. 2440- 2450				สร้างเครือข่ายไปรษณีย์โทร เลขการศึกษาขั้นพื้นฐาน มายังหัวเมืองอีสาน และเริ่ม ก่อตั้งชุมชนชาวนาโคราช 4 แห่ง
พ.ศ. 2469				ชาวบ้านตัดไม้เพื่อทำไม้ เหล็มขายให้กับพ่อค้าคน จีน เพื่อนำไม้หมอนวางรอง รถไฟ
พ.ศ.2470- 2490				ชาวนาเปลี่ยนมาทำไม้ฟัน หลาต่อจากทำไม้เหล็มเป็น เชื้อเพลิงสำหรับรถจักรไอน้ำ และชาวนาโคราชทำปูนกิน หมากขาย
พ.ศ. 2473		พ่อค้าคนจีนตั้ง โรงสีขึ้นในภาค อีสาน จำนวน 30 โรง มี นครราชสีมาเป็น ตลาดข้าวใหญ่		
พ.ศ. 2475	คณะราษฎรปฏิวัติ			

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
	เปลี่ยนแปลงการ ปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบ ประชาธิปไตยโดยมี พระมหากษัตริย์เป็น ประมุข			
พ.ศ. 2478		ข้าวเป็น สินค้าออกของ ไทยเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2468 เป็น 18%		
พ.ศ. 2484	ประกาศใช้ พระราชบัญญัติป่าไม้			
พ.ศ. 2480- 2490	ขบวนการเสรีไทย นำโดยนายปรีดี พนมยงค์ ดำเนินการ ต่อสู้ได้คืนกับกองทัพ ญี่ปุ่นในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2	ระบบเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ เกิดการ หยุดชะงัก เพราะ อยู่ในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2		การทำฟืนหลาไม้เหล็ยเริ่ม ลดลง ชาวนาหันไปทำ อาชีพเผาถ่านแทน
พ.ศ. 2490- 2500	รัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม ประกาศรัฐนิยม ห้าม การกินหมากตาม นโยบายสร้างชาติ สมัยใหม่	เกิดกระบวนการ นักการเมือง อีสานและกระแส ความคิด “อีสาน นิยม”		การทำไม้ฟืนหลาลดลงและ เลิกไปในที่สุด เพราะรถไฟ เปลี่ยนมาใช้น้ำมันเชื้อเพลิง
พ.ศ. 2492	เกิดเหตุการณ์กิโล 11			

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
	หรือ กรณีลอบ สังหารรัฐมนตรี 4 ท่าน 3 ใน 4 ท่าน เป็นนักการเมือง อีสาน			
พ.ศ. 2493		มีการสัมปทาน ป่าไม้ในภาค อีสาน โดยมี องค์การ อุตสาหกรรมป่า ไม้และ บริษัทเอกชนเป็น ผู้ดำเนินการ		
พ.ศ. 2497- 2501			ก่อสร้างถนน มิตรภาพจาก กรุงเทพฯ – หนองคาย โดย ความช่วยเหลือ ของ สหรัฐอเมริกา	
พ.ศ. 2500				จัดตั้งสุขาภิบาลโคกกรวด
พ.ศ. 2501				การสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยบั้ง ยางสีสุตลง โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อใช้ใน การเกษตรและอุปโภค บริโภค
พ.ศ. 2501- 2509			ชาวนาอีสาน ขยายพื้นที่ปลูก ปอ	
พ.ศ. 2504	รัฐบาลสมัยจอม			ชาวนาโคราชเริ่มปลูกมัน

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
	พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1			สำปะหลัง และการจับจอง ที่ดินขยายตัวเพิ่มขึ้น
พ.ศ. 2507	ประกาศ พระราชบัญญัติป่า สงวนแห่งชาติ			
พ.ศ. 2508	พรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย (พคท.) ประกาศ สงครามกับรัฐบาลที่ อำเภอนาแก จ. นครพนม โดยใช้ พื้นที่ภาคอีสานเป็น เขตปฏิบัติงานหลัก		ชาวนาภาคอีสาน ส่วนหนึ่งเข้าร่วม ปฏิบัติงานกับ พคท. ซึ่งสาเหตุ สำคัญเกิดจาก รัฐบาลไม่ สามารถแก้ไข ปัญหาความ ยากจนของ ชาวนา	ก่อสร้างทางหลวงสายที่ 304 นครราชสีมา กบินบุรี โดย กองบินทหารช่างไทย- อเมริกัน ถนนสายนี้ตัดผ่าน ที่ตั้งของ มทส. ด้านทิศ ตะวันออก
พ.ศ. 2509		โรงงานไม้แปรรูป ภาคอีสานเพิ่ม จาก 75 แห่งในปี 2497 เป็น 216 แห่ง		
พ.ศ. 2510- 2520			มันสำปะหลังได้ กลายเป็นพืช เศรษฐกิจของ หมู่บ้านชาวนา	
พ.ศ. 2510				ประกาศเขตพื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติ ซึ่งเรียกว่าป่าอ่าง

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
				เก็บน้ำห้วยบ้านยาง จ.นคร ราชสีมา
พ.ศ. 2517- 2527			พื้นที่ปลูกมัน สำปะหลังของ ชาวนาอีสาน เพิ่มขึ้น จาก 3.1 ล้านไร่ เป็น 8.1 ล้านไร่	บ. เจ้าพระยาพิษไร้เริ่มก่อตั้ง และดำเนินการประกอบ ธุรกิจผลิตแป้งมันสำปะหลัง และมันสำปะหลังอัดเม็ดที่ ตำบลโคกกรวด และไฟฟ้า เข้าหมู่บ้านหนองบง
พ.ศ. 2523	รัฐบาลสมัยพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ดำเนินนโยบาย การเมืองนำการทหาร เพื่อปราบปราม พคท. เช่นคำสั่งนายฯ ที่ 66/2523 ส่งผลให้ การปฏิบัติงานของ พคท. สิ้นสุดลง			บ. เจริญโภคภัณฑ์อีสาน จำกัด เข้ามาตั้งโรงงาน อุตสาหกรรมอาหารสัตว์
พ.ศ. 2528	ไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านโป่ง แมลงวัน			
พ.ศ. 2532	รัฐบาลสมัยพลเอก ชาติชายชุนหวัณ ประกาศให้ยุติการ สัมปทานและปิดป่า ทั่วประเทศ			เริ่มสำรวจพื้นที่ก่อสร้าง มหาวิทยาลัยสุรนารี และ ชาวบ้านเริ่มขายที่ดินให้ นายทุนภายนอกชุมชน
พ.ศ. 2533	พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี ประกาศในราชกิจจา		ชาวนาอีสาน อพยพไปทำงาน ต่างถิ่นทั้งสิ้น 1482335 ราย	ดำเนินการก่อสร้าง มหาวิทยาลัยฯ ธุรกิจที่ดิน และอสังหาริมทรัพย์ขยายตัว ชาวบ้านออกไปทำงาน

ลำดับ ช่วงเวลา	รัฐไทย	ทุนนิยม	สังคมชาวนา อีสาน	นครราชสีมาและหมู่บ้าน ชาวนาโคราช
	นุเบกษา วันที่ 27 กรกฎาคม 2533		หรือ ร้อยละ 10.4 ของคนที่ยอพยพ ทั่วประเทศ	ก่อสร้างนอกชุมชน และ ไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านหนองรังกา และบ้านโป่งดินสอ
พ.ศ. 2535				ตัดถนนสายหนองปลิง - โคกกรวด และชาวนาขายที่ ทำกินและหันไปทำงาน รับจ้างในเมืองและโรงงาน อุตสาหกรรม
พ.ศ. 2536	รัฐบาลนายชวน หลีกภัย เร่งดำเนิน นโยบายการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ทั่วประเทศ			มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุร นารีเปิดรับสมัครนักศึกษา เป็นปีแรก และเกิดกรณี พิพาทเรื่องเขตแดนระหว่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุร นารี (มทส.) กับชาวบ้านและ นายทุน
พ.ศ. 2537			ชาวนาอีสาน อพยพไปทำงาน ต่างถิ่นเพิ่มเป็น 1940506 ราย	มทส. ครอบครอง 4 ปี ธุรกิจบ้าน จัดสรรขยายตัวอย่างรวดเร็ว รอบ มทส. และเกิดกรณี ชาวบ้านไร้ที่ทำกินในชุมชน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ชาวนาโคราช (และชาวนาอีสานทั่วไป) อยู่ภายใต้อำนาจทาง
การเมืองของรัฐและมีความสัมพันธ์ที่เสียเปรียบทุนนิยม รัฐและนายทุนเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจ
และการเมืองกันอย่างแนบแน่น ชาวนาจึงตกอยู่ในสภาพที่ถอยร่นตลอดเวลา จากที่เคยพึ่งพิง
ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุจนถึงที่ดินทำกิน เมื่อที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ
ของชาวนาหมดไป พวกเขาจำเป็นต้องมุ่งหน้าไปทำงานรับจ้างหรือขายแรงงานในที่สุด นโยบาย
และโครงการพัฒนาของรัฐไทยเกือบทั้งหมดเป็นไปเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของ
ภาคอุตสาหกรรม แม้กระทั่งการลงทุนด้านการศึกษา เช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัย ก็ไม่ได้รับการ
ยกเว้น ดังนั้นจึงไม่ใช่ว่า นายทุนคือกลุ่มคนที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการพัฒนา
ของรัฐ ไม่ใช่ชาวนาผู้ยากจนและไร้สิทธิ์ไร้เสียงทางเศรษฐกิจการเมือง

สุรัตน์ วรารัตน์ (2541) ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมชาวผู้ไทย-ชาวโซ่ กรณีศึกษา อำเภอยะนิงและอำเภอยะนิง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ชาวผู้ไทยและชาวโซ่มีระบบความเชื่อหลายอย่าง คละกันไป ที่สำคัญคือ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา และความเชื่อตามคติพราหมณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ (Supernaturalism) ได้แก่การนับถือผีและวิญญาณต่างๆ ซึ่งแบ่งได้ 2 ประเภท คือ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ แบบศาสนา(Religious) คือเชื่อว่าสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ มีอำนาจให้คุณและให้โทษแก่นมนุษย์ได้ มนุษย์ไม่มีทางเอาชนะสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้ได้ จึงต้องยอมรับและหาทางออกโดยการสวดมนต์ อ้อนวอน ตลอดจนการเช่นไหว้บวงสรวงบูชา เพื่อขอให้อำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้บันดาลคุณประโยชน์แก่ตน เช่น เชื่อว่าภูตผีวิญญาณมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้คนเจ็บไข้ได้ป่วย ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ แบบมายาศาสตร์หรือไสยศาสตร์ (magic) เชื่อว่ามนุษย์สามารถเอาชนะอำนาจเหนือธรรมชาติ บางอย่างโดยวิธีที่มนุษย์เข้าใจ เช่น การประกอบพิธีขอฝนโดยการแห่ขบวน การทำให้คุณไสยกลั่นแกล้งคู่ต่อสู้ ให้ถึงความเจ็บป่วยล้มตาย

ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเห็นได้จากการทำบุญในทุกรูปแบบ เช่น การตักบาตร การช่วยกันลงทุนลงแรงสร้างวัด งานบุญทอดกฐินทอดผ้าป่า การไปวัดฟังเทศน์รักษาศีล ตลอดจนพิธีมงคลจะต้องมีพิธีสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งชาวผู้ไทยและชาวโซ่นั้นมุ่งหวังที่จะให้พุทธศาสนาเป็นเครื่องนำพา ซึ่งความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ความเชื่อตามแบบคติพราหมณ์แบบชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านจะมุ่งให้เกิดความเป็นสิริมงคลในโอกาสต่างๆ เช่น การแต่งงาน การบวช การสู่ขวัญผู้ที่จากบ้านหรือกลับเข้าบ้าน การรับขวัญผู้เจ็บป่วย การรับขวัญแขกผู้มาเยือน ฯลฯ โดยผู้ประกอบพิธีกรรมจะนุ่งขาวห่มขาว หรืออาจมีผ้าขาวเป็นผ้าสไบ และเป็นผู้ที่มีความรู้ในคัมภีร์พระเวทย์ สามารถอ่านบทกลอนตามแบบฉบับได้ อย่างไรก็ตาม พื้นฐานระบบความเชื่ออำนาจเหนือธรรมชาติในเรื่องการนับถือผี เป็นสิ่งที่เด่นชัดมากเพราะเป็นความเชื่อดั้งเดิม และยังปรากฏอยู่ในสังคมของกลุ่มชนทั้งสอง สำหรับชาวโซ่นั้นมีการนับถือผีเป็นเวลานานยากที่จะกล่าวได้เริ่มมีการนับถือผีตั้งแต่เมื่อไร

นอกจากความเชื่อที่กล่าวข้างต้นแล้ว งานวิจัยนี้ยังได้ศึกษาลงลึกถึงประเพณีการแต่งงานและระบบเครือญาติของชาวผู้ไทยและชาวโซ่ ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีแต่งงานชาวผู้ไทยและชาวโซ่มีความแตกต่างกันในด้านขั้นตอน เช่น ชาวผู้ไทยนิยมส่งญาติผู้ใหญ่ไปทาบถามญาติฝ่ายหญิงเป็นการสู่ขอ ส่วนการหมั้นหมายและการแต่งงานงานนั้นเป็นขั้นตอนภายหลัง อาจจัดพิธีหมั้นหมายวันหนึ่ง และเมื่อได้ฤกษ์ยามดีจึงจัดพิธีแต่งงาน แต่บางรายก็จัดพิธีหมั้นหมายในลักษณะสู่ขอและจัดพิธีแต่งงานติดต่อกันไปภายในวันหนึ่งหรือสองวัน ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะ ในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ก็มีลักษณะคล้ายกับชาวโซ่ ยกเว้นแต่การส่งญาติผู้ใหญ่มาทาบถามติดต่อกัน

ฝ่ายหญิง ซึ่งชายหนุ่มชาวโซ่มักจะบอกกล่าวกับบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่มาหั้นหมายและจัดพิธีแต่งงาน ขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานของชาวผู้ไทยและชาวโซ่ มีลักษณะดังนี้

การเกี่ยวพาราศี ชาวผู้ไทย ชายหนุ่มที่รักใคร่หญิงสาวจะไปหาหญิงสาวถึงที่บ้านอยู่เสมอ ทั้งชาวผู้ไทยและชาวโซ่มีลักษณะคล้ายกันในเรื่องให้โอกาสหนุ่มสาวเลือกคู่ครอง บิดามารดาของหญิงสาวจะไม่กีดกันชายหนุ่มที่มาพูดจาเกี่ยวพาราศีบุตรสาวเพียงแต่ขอให้อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีไม่ผิดศีลคองที่ยึดถือ

การทาบตามสู่ขอ ชาวผู้ไทยเมื่อหญิงสาวและชายหนุ่มชอบพอกันแล้ว ชายหนุ่มจะบอกพ่อแม่ให้มาพูดจาสู่ขอฝ่ายหญิงจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง แล้วค่อยมีการจัดงานแต่งงานที่หลัง ส่วนของชาวโซ่นั้นจะไม่รับทาบพ่อแม่ ถ้าหนุ่มสาวรักชอบพอกันแล้วชายหนุ่มเองจะบอกพ่อแม่ของฝ่ายหญิงว่าจะแต่งงานกับฝ่ายหญิง หลังจากนั้น 2-3 วัน ทางฝ่ายชายก็มีการมาสู่ขอและแต่งงานเลยในวันเดียวกัน

การหมั้นหรือการหมาย คือการทำความตกลงระหว่างผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายในประเด็นสำคัญๆ เช่น เงินสินสอด การอยู่อาศัยของกลุ่มสมรส เป็นต้น ในวันหมั้นทั้งชาวผู้ไทยและชาวโซ่ถือว่าเป็นวันสู่ขอ ประเพณีของชนทั้งสองกลุ่มถือว่ามีลักษณะคล้ายกันคือ จะส่งผู้ใหญ่หรือเฒ่าแก่หรือพ่อลามาไปสู่ขอ ชาวผู้ไทยเรียกว่า “ไปโฮม” กับญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ซึ่งเรียกว่าลุงตาพาเข้า สิ่งที่จะนำไปวันนั้นคือ เงินจำนวนหนึ่งและสิ่งของบางอย่างเพื่อประกอบพิธีการในวันนั้น การเจรจาต่อรองในเรื่องเงินค่าสินสอดเป็นสิ่งสำคัญมาก ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างหาทางเจรจาให้ฝ่ายตนได้รับประโยชน์มากที่สุดในการเจรจาบางคนจะใช้คำพ้อเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และหาคำที่เป็นสิริมงคลมาพูดจาหวานล่อให้อีกฝ่ายหนึ่งยินยอม

การแต่งงาน การแต่งงานเป็นขั้นตอนสำคัญที่แสดงให้เห็นพิธีกรรมและคำสอนของชาวผู้ไทยและชาวโซ่ เช่นเดียวกับการสู่ขอหมั้นหมาย การแต่งงานซึ่งจะมีญาติพี่น้องของบ่าวสาวมาชุมนุมกัน จะทำให้เห็นโครงสร้างของสังคมซึ่งผูกพันกันด้วยสถาบันต่างๆ เช่น ครอบครัว ความเชื่อ ความเคารพผู้อาวุโส การจัดพิธีแต่งงานของชาวผู้ไทยและชาวโซ่มีลักษณะคล้ายกันในด้านจุดมุ่งหมาย แต่ก็มีพิธีกรรมปลีกย่อยที่แตกต่างกันหลายประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่แอบแฝงอยู่

การจัดระบบเครือญาติของชาวผู้ไทยและชาวโซ่ ระบบครอบครัวของชาวผู้ไทยและชาวโซ่จะเป็นวงจร 2 แบบ คือจะเริ่มด้วยการเป็นครอบครัวเดี่ยว แล้วนำไปสู่ครอบครัวขยาย แล้วก็กลับเป็นครอบครัวเดี่ยวอีกครั้งเมื่อคู่สมรสแต่งงานกันระยะหนึ่งแล้วก็ออกไปปลูกบ้านอยู่เอง ซึ่งส่วนมากจะปลูกบ้านอยู่ใกล้กับพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความแตกต่างประการสำคัญระหว่างชาวผู้ไทยและชาวโซ่ คือ ชาวโซ่ให้ความสำคัญแก่ฝ่ายแม่มากกว่าชาวผู้ไทย ดังจะเห็นได้จากการไหว้บรรพบุรุษ

รัตนา บุญมัยยะ (2548) ศึกษาเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงอีสาน (ภรรยาฝรั่ง) โดยศึกษาพื้นที่ หมู่บ้านร้อยเอ็ดหรือ หมู่บ้านสวิส ในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ผู้หญิงในหมู่บ้านมีการแต่งงานกับคนต่างชาติเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะคนจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ผู้หญิงที่มีการแต่งงานกับชาวต่างชาติส่วนมากจะเป็นผู้หญิงวัยกลางคน คือ อายุ 30 ปีขึ้นไป และเคยแต่งงานกับคนไทยมาแล้ว แต่เลิกกัน หรือ สามีตาย และสาเหตุที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกันจำนวนมากของผู้หญิงในหมู่บ้าน เพราะฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี อาชีพของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่คือ อาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่ ที่ต้องพึ่งน้ำจากธรรมชาติมาใช้ในการทำ ซึ่งไม่มีความมั่นคงใดๆเลย ถ้าปีใดฝนไม่ตก หรือตกน้อยก็ทำให้ไม่ได้ทำนา นอกจากนี้เมื่อมีการเลิกกับสามี ภรรยาหนีก็ตกอยู่ที่ภรรยา หรือ ผู้หญิงเพราะต้องดูแลครอบครัวเลี้ยงลูก และพ่อแม่ ดังนั้นการแต่งงานกับชาวต่างชาติจึงเป็นการแต่งงานเพื่อความอยู่รอดเป็นหลัก

ในการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมนั้นผู้หญิงไทยอีสานส่วนมากจะได้แต่งงานกับผู้ชายชาวต่างชาติวัยเกษียณแล้ว คือ อายุ 50 – 60 ขึ้นไปที่ขาดคนดูแล ซึ่งในการแต่งงานนั้นผู้หญิงไทยต้องย้ายไปอยู่ที่ประเทศของสามี ดังนั้นผู้หญิงไทยอีสานต้องมีการเรียนรู้วัฒนธรรมในการใช้ชีวิตในประเทศนั้นๆเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้หญิงไทยเหล่านี้ไม่ได้ลืมอัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงไทยอีสาน ผู้หญิงไทยอีสานได้ใช้พื้นที่วัดในต่างประเทศเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น การร่วมทำกิจกรรมตามบุญประเพณีที่สะท้อนความเชื่อทางศาสนา การใช้ภาษาถิ่น การแต่งกาย การฟ้อนรำ และการทำอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วสามีชาวต่างชาติหรือเรียกกันว่าฝรั่ง ก็มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของคนไทยอีสานไปพร้อมกัน ส่งผลให้วัฒนธรรมทั้งสองอยู่กันอย่างผสมผสาน

นภดล ตั้งสกุล และจันทนีย์ วงศ์คำ (2548) ศึกษาเกี่ยวกับคติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท กล่าวคือ ในการสร้างบ้านเรือนพื้นถิ่นแบบประเพณีโดยทั่วไปนั้น จะมีคติความเชื่อ ระเบียบวิธีทางสังคมและประเพณีในการปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับระบบการจัดสถาบันครอบครัว กับกระบวนการสร้างเรือน

ชาวผู้ไทมีการสืบทอดขนบธรรมเนียมจารีตอันเป็นระบบความเชื่อขั้นพื้นฐานที่ใช้อธิบายสิ่งต่างๆ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ คติคำสอนต่างๆ ได้พัฒนาจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวผู้ไทเอง “ฮิตสิบสอง คองสิบสี่” กับคำสอนของพุทธศาสนาที่เข้าไปในภายหลัง กลายเป็นความเชื่อเป็นเสมือนกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคมชุมชนและครอบครัว สร้างกรอบและพัฒนาระบบความคิดครอบคลุมมากไปกว่าชีวิตความเป็นอยู่แต่เป็นกุศโลบายในการควบคุมระบบระเบียบให้แก่ชุมชนทั้งหมด หากมีการละเมิดจะเป็นการ “ละล้า” และอาจถูกลงโทษทั้งทางสังคมและอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีปู่ย่า ผีพ่อแม่ ผีพญาแถน ผีเมือง รวมไปถึงผู้อารักขณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนนั้นๆ เช่น คอนปู่ตา

คติความเชื่อผู้ไทเช่น ฮีตและการกะล่ำสร้างระบบการปกครองที่เชื่อและเคารพต่อบรรพชน พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ที่ยังจะคอยดูแลและปกป้องรักษาตราบเท่าที่ผู้ที่อยู่อาศัยนั้นรักษาวินัยในการประพฤติปฏิบัติตนและกฎทางสังคมอยู่ นอกจากนี้ระบบคติความเชื่อยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องไปกับวิถีการดูแลสุขภาพธรรมชาติ การดำรงกิจกรรมร่วมเพื่อความรักสามัคคีในกลุ่มเดียวกันเนื่องด้วยเชื่อในเรื่องของการถือผีเดียวกัน โลกทัศน์ในมิตติคติความเชื่อของผู้ไทมีนัยยะในการสร้างศรัทธาอันเป็นเบื้องต้นในการทำคุณงามความดีเพื่อยกระดับจิตใจของมนุษย์และจรโลงสังคมให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข กระบวนทัศน์แห่งความเชื่อผู้ไทโบราณนี้นับเป็นคลังแห่งความรู้ภูมิปัญญาที่สำคัญที่ควรใส่ใจและศึกษาถึงความหมายที่แฝงอยู่อย่างแยบยล

นอกจากนี้ได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมาของคนผู้ไทในอีสาน ซึ่งได้มีการแบ่งชาวผู้ไทออกเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะการแต่งกาย และบริเวณที่ตั้งถิ่นฐาน ได้แก่กลุ่มผู้ไทขาว กลุ่มผู้ไทดำ กลุ่มผู้ไทแดง กลุ่มผู้ไทขาวตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามต่อพรมแดนของประเทศจีนมีการใช้ธรรมเนียมต่าง ๆ อย่างชาวจีน ส่วนผู้ไทในภาคอีสานจัดเป็นผู้ไทดำ โดยสังเกตได้จากลักษณะธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติเป็นเกณฑ์หลัก เช่น การแต่งกาย พิธีศพ มีผิวพรรณคล้ายผู้ไทขาวแต่คล้ำกว่าเล็กน้อย ทั้งสองกลุ่มใช้ภาษาพูดแบบเดียวกัน ผู้ไทในประเทศไทยมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่สิบสองจุไท บริเวณตอนเหนือของประเทศลาวและเวียดนาม เป็นต้น

สุภาพร คงศิริรัตน์ (2548) ศึกษาเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ วิถีความคิดของคนไทยและคนลาว จากระบบกรรมแบบเรียน ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของคนไทยที่ปรากฏในแบบเรียนทั้ง 12 อัตลักษณ์อันได้แก่ มีความรัก ความสามัคคีและความสมานฉันท์ ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความภาคภูมิใจในประเทศชาติ เป็นคนก้าวหน้าทันโลกและก้าวหน้าทันเทคโนโลยี เป็นคนอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้มีความสุขที่มีเกียรติ เป็นคนประหยัด รู้จักอดออม รู้จักทำการค้าเป็นคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรับผิดชอบ เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับการศึกษา และมีความซื่อสัตย์ สุจริต อัตลักษณ์เหล่านี้สะท้อนวิถีความคิดของคนไทย ว่าให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ โดยเฉพาะอัตลักษณ์เรื่องความรักความสามัคคีและความสมานฉันท์เพื่อความเป็นเอกภาพของประเทศนั้น แบบเรียนหลักสูตร พ.ศ. 2544 ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากเป็นพิเศษ เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้คนไทยเกิดความรู้สึกของการแบ่งพวก กันเอง แบบเรียนจึงได้ตอกย้ำถึงความหลากหลายภายใต้ความเป็นเอกภาพของประเทศ ที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่ชุดความรู้เรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนาที่ให้ผู้เรียนรับรู้ นั้น แม้จะทำให้เห็นว่ารัฐได้ให้ความสำคัญเท่าเทียมแก่คนไทย ทุกกลุ่มโดยการเปิดพื้นที่ให้ก็ตาม แต่ว่าชุดความรู้ที่ค่อนข้างฉาบฉวย ทำให้ยากที่เข้าถึงและเข้าใจ คนไทยบางกลุ่มโดยเฉพาะมุสลิมได้

อัตลักษณ์ของการประหยัดคอดอนั้น แบบเรียนพยายามตอกย้ำถึงการประหยัดในภาพรวมของสังคมมากกว่าการประหยัดของปัจเจกบุคคล ได้แก่การประหยัดพลังงาน สิ่งนี้เป็นการบ่งชี้ว่า รัฐให้ความสำคัญกับการประหยัดที่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของประเทศมากกว่าในระดับปัจเจก สอดคล้องการสร้างอัตลักษณ์ของกรเป็นผู้อนุรักษ์และเห็นคุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยชี้ให้เห็นว่า หากเราไม่รู้จักรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว สุดท้ายมนุษย์จะเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไท เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน : กรณีศึกษาคณภูไทบ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการศึกษา

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ทีมวิจัยได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาออกเป็น 5 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1.1.1 ผู้นำหมู่บ้าน(ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12 และ

สมาชิก อบต.)

จำนวน 3 คน

3.1.1.2 ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในหมู่บ้าน

จำนวน 8 คน

3.1.1.3 คนวัยกลางคนอายุระหว่าง 30-60 ปี

จำนวน 5 คน

3.1.1.4 คนวัยหนุ่มสาวที่แต่งงานแล้ว อายุระหว่าง 20- 30 ปี

จำนวน 4 คน

3.1.1.5 คนวัยหนุ่มสาวที่กำลังจะแต่งงาน อายุระหว่าง 18 -30 ปี จำนวน 3 คน

ดังนั้นกลุ่มที่ศึกษาข้างต้นรวมทั้งหมด จำนวน 23 คน

3.1.2 กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ประชาชนในหมู่บ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 1,127 คน

3.2 การศึกษารวบรวมข้อมูล

การศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลที่มีคนรวบรวมหรือศึกษาไว้แล้ว ทั้งนี้ ข้อมูลเหล่านี้มีการตีพิมพ์เผยแพร่เพื่อให้ใช้งานได้ หรือนำเอาไปประมวลผลต่อไป เช่น ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต ที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคนภูไท เป็นต้น

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลที่ทีมวิจัยต้องเก็บรวบรวมขึ้นมาจากแหล่งข้อมูลโดยตรงเพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมินั้นอาจจะได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ การ

สำรวจ การจดบันทึก ตลอดจนการสังเกตเป็นต้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ฉะนั้นการปฏิบัติการในการวิจัยจึงแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1.ระยะเตรียมการ

1. กิจกรรม : ลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน และเขียนโครงการ โดยมีผู้เข้าร่วม กิจกรรมทั้งหมด 22 คน เป็นชาวบ้านนาโค 21 คน และนักวิจัย 1 คน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

นักวิจัยลงไปพูดคุยกับชาวบ้านช่วงเวลาตอนเย็นหลังจากที่ชาวบ้านกลับมาจากการทำไร่ทำสวน และช่วงตอนเช้าก่อนที่ชาวบ้านจะออกไปทำสวนกัน ซึ่งในเวลาช่วงนี้ชาวบ้านจะจับกลุ่มกันตามร้านค้าหรือตามศาลากลางบ้าน เป็นต้น ดังนั้นข้าพเจ้าก็ได้ไปพูดคุยกับชาวบ้านที่นั่งจับกลุ่มคุยกันเป็นกลุ่มๆ ไป และได้ไปคุยกับผู้ใหญ่บ้าน ทั้งหมด 6 และ หมู่ 12 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ชาวบ้านได้เสนอประเด็นที่จะทำโครงการทั้งหมด 3 ประเด็น คือ ประเด็นการปรับพฤติกรรมเด็กและเยาวชน เพราะปัจจุบันเด็กเยาวชนมีนิสัยก้าวร้าวไม่ฟังผู้ใหญ่ คนแก่เข้าวัดปฏิบัติธรรมน้อยลง และประเด็นเรื่องประเพณีวัฒนธรรมที่เริ่มเลือนหายลงไปกาลเวลา ประเพณีมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งข้าพเจ้ามีความสนใจในประเด็นประเพณีวัฒนธรรม จึงได้ชวนชาวบ้านคุยถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ระยะเวลาของโครงการ 4 เดือน ดังนั้นต้องเลือกทำที่จะสามารถสำเร็จได้ในระยะเวลา 4 เดือน ชาวบ้านและนักวิจัยจึงตกลงกันเลือกประเด็นที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น

บทเรียนจากการดำเนินงาน

ในการลงพื้นที่พูดคุยกับชาวบ้านนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประสานงานกับชาวบ้านไว้ล่วงหน้าก่อน เพราะชาวบ้านนั้นต้องออกไปประกอบอาชีพทำไร่ทำสวน ซึ่งการลงพื้นที่ครั้งนี้เนื่องจากไม่ได้ประสานกับชาวบ้านไว้อย่างเป็นทางการ และระยะเวลาในการลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายมีน้อยจึงทำให้ไม่สามารถนัดชาวบ้านมาคุย เพื่อระดมความคิดด้วยกันได้ ฉะนั้นจึงแก้ปัญหาด้วยการลงไปพูดคุยกับชาวบ้านที่มีการรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว นอกจากนี้ในการเลือกประเด็นหรือเรื่องที่จะทำโครงการร่วมกับชาวบ้านนั้นเราต้องอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจถึงเป้าหมายของโครงการที่จะทำ และระยะเวลาในการทำโครงการให้ชาวบ้านเข้าใจ เพื่อที่จะร่วมกันเลือกประเด็น อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำโครงการ บรรลุเป้าหมายในการทำในที่สุด

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้รู้ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน
2. ได้โจทย์วิจัยที่ร่วมกันค้นหาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน

2. กิจกรรม: ชี้แจงโครงการให้ชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งค้นหาอาสาสมัครในพื้นที่ดำเนินโครงการร่วมเป็นทีมวิจัย โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 38 คน เป็น ชาวบ้านนาไค้ 37 คน นักวิจัย 1 คน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม แนะนำตัวและได้ชี้แจงโครงการ เสร็จ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้เข้ากิจกรรมเกี่ยวกับการทำโครงการพบว่า ชาวบ้านมองว่าในการที่จะมาทำโครงการนี้นั้นเป็นสิ่งที่ดี เพราะปัจจุบันนั้นลูกหลานในหมู่บ้านไม่ค่อยรู้เรื่องประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้าน ซึ่งเป็นประเพณีอันดีงาม อีกทั้งชาวบ้านบอกว่าเคยมีหน่วยงานต่างๆ ลงมาแนะนำให้ชาวบ้านทำการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมโบราณขึ้นมาอยู่เรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นทางหน่วยงานการศึกษา หรือนักพัฒนาชุมชนต่างๆ แต่ก็ไม่มีแม้แต่หน่วยงานเดียวที่ลงมาสนับสนุน หรือพาทำอย่างแท้จริง ซึ่งลำพังชาวบ้านเองก็ไม่สามารถทำได้ เพราะว่าไม่รู้จะเริ่มทำยังไง หลังจากที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสร็จแล้ว ก็ได้หาอาสาสมัครนักวิจัย และมีผู้สมัครทั้งหมด 9 คน หลังจากนั้นก็ได้นัดหมายกับชาวบ้าน และอาสาสมัครนักวิจัยว่าครั้งต่อไปจะมีการประชุมเพื่ออบรมให้ความรู้เรื่องการทำวิจัย หาแนวทางการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการออกแบบสอบถามร่วมกัน ชาวบ้านหลายเสนอให้จัดวันนี้ให้เสร็จเพราะชาวบ้านคนอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นอาสาสมัครนักวิจัยจะได้รู้ด้วย ดังนั้นทั้งสองกิจกรรมจึงจัดขึ้นในวันนี้

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1. ควรปรับปรุงเอกสารโครงการให้มีขนาดตัวอักษรที่ใหญ่ขึ้น เนื่องจากว่าผู้เข้าร่วมงานส่วนมาแล้ว เป็นคนวัยกลางคนและผู้สูงอายุจึงมองไม่ค่อยเห็น
2. ควรหาที่ติดกระดาดคลิปชาร์ตให้เหมาะสม ไม่ไกลเกินไป และไม่ใกล้เกินไป เพราะจะทำให้ชาวบ้านบางคนมองไม่เห็น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้นั้นชาวบ้านบางคนก็มองไม่เป็นกระดาดคลิปชาร์ต

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ผู้เข้าร่วมงานได้เข้าใจโครงการที่จะทำขึ้น
2. ได้อาสาสมัครนักวิจัยชาวบ้าน
3. ชาวบ้านได้รู้จักวิธีการทำวิจัย และขั้นตอนการทำวิจัย
4. นักวิจัยได้แนวคำถามเบื้องต้นในการสร้างแบบสอบถามในการวิจัย
5. ชาวบ้านและนักวิจัยมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยต่อไป

3. จัดประชุมอาสาสมัครทีมวิจัย เพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งอบรมให้ความรู้แก่ทีมวิจัยในการทำวิจัย เก็บข้อมูล (จัดในวันเดียวกันกับกิจกรรมที่ 2)

4. นักวิจัยและทีมวิจัยร่วมออกแบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม พร้อมทั้งทดลองสัมภาษณ์เพื่อหาข้อบกพร่อง (จัดในวันเดียวกันกับกิจกรรมที่ 2)

2.ระยะปฏิบัติการ

1. กิจกรรม: ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกร่วมกับทีมวิจัยในชุมชน

กิจกรรม: ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแบบเจาะลึกโดยการสัมภาษณ์ร่วมกับทีมวิจัยในชุมชน ซึ่งในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมคือ อาสาสมัครนักวิจัย 10 คน มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ ก่อนที่จะออกไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลอาสาสมัครนักวิจัยได้มารวมกันก่อน เพื่อทำความเข้าใจแบบสอบถามร่วมกัน พร้อมทั้งมีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะไปสัมภาษณ์ด้วยกัน ว่าควรไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายใดบ้าง และทีมวิจัยก็ได้แบ่งกันไปสัมภาษณ์โดยแบ่งตามสถานที่ตั้งของบ้าน ใครที่มีบ้านอยู่ไหนก็ไปสัมภาษณ์ชาวบ้านกลุ่มเป้าหมายไหนนั้น เพื่อที่จะสะดวกในการไปสัมภาษณ์ เป็นต้น ซึ่งในการไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลนั้นเนื่องจากว่านักวิจัยแต่ละคนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ดังนั้นเมื่อทำความเข้าใจแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นักวิจัยจึงได้แยกย้ายกันไปสัมภาษณ์ตามเวลาที่ตนเองสะดวก มีเพียงนักวิจัยบางคนเท่านั้นที่ได้ไปสัมภาษณ์ร่วมกัน และก่อนจะแยกย้ายกันไปสัมภาษณ์นั้น ได้มีการนัดหมายวันและเวลาในการที่จะเอาข้อมูลมารวมกัน

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1. ควรมีการประสานงานให้มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากว่านักวิจัยมีเวลาว่างไม่ตรงกัน

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ และบริบททั่วไปของหมู่บ้าน ตลอดจนเก็บข้อมูลรูปแบบการแต่งงานทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2.กิจกรรม: นักวิจัยและทีมวิจัยในชุมชนนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด ทั้งหมด 14 คน คือ ชาวบ้านนาไค่ 4 คน ทีมวิจัย 10 คน มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ให้ทีมวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลของแต่ละคน โดยให้นักวิจัยแต่ละคนเล่าถึงประสบการณ์ในการไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่พบระหว่างการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ซึ่งพบว่านักวิจัยส่วนมากไม่มีปัญหาในการเก็บข้อมูล เพราะการไปสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ คนที่เราไปสัมภาษณ์ก็จะป็นญาติพี่น้องหรือคนรู้จักอยู่แล้ว จึงทำให้บรรยากาศการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างสบาย เหมือนกับนั่งคุยกันตามปกติ แต่ก็มีบางคนที่บอกว่าเมื่อเราไปสัมภาษณ์มาแล้ว จดตามไม่ทันทำให้สับสน และนักวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลบริบทของชุมชน และประเพณีการแต่งงานของคนไททั้งในอดีตและปัจจุบัน พร้อมทั้งมีการคิดถึงคุณค่าของการแต่งงานทั้งอดีตและปัจจุบัน โดยมีการคิดเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการแต่งงานด้วย พร้อมทั้งร่วมกันคิดหาแนวทางการลดค่าใช้จ่ายในประเพณีการแต่งงาน

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้ข้อมูลบริบทของชุมชนและรูปแบบประเพณีการแต่งงานของคนภูไททั้งในอดีตและปัจจุบัน พร้อมทั้งแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในประเพณีการแต่งงาน
2. นักวิจัยแต่ละคนได้เรียนรู้ประสบการณ์ในการไปสัมภาษณ์มากขึ้น
3. ได้วันนัดหมายที่จะประชุมชาวบ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูลบริบททั่วไปของชุมชนในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2552 เวลา 19.30 น. เป็นต้นไป

3. จัดเวที (Focus Group) ทีมวิจัยและคนในชุมชน เพื่อค้นหาประวัติศาสตร์ของคนภูไท และประวัติศาสตร์ของคนในหมู่บ้าน โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 44 คน เป็น ชาวบ้าน 35 คน และทีมวิจัย 9 คน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุม แนะนำตัวเอง และแนะนำทีมวิจัย บอกความก้าวหน้าของโครงการที่ได้ทำไปแล้ว หลังจากนั้นก็ได้เริ่มตรวจสอบข้อมูล โดยผู้วิจัยได้เล่าให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฟัง และได้เว้นวรรคถามความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ว่าสิ่งที่ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลมานั้นถูกต้องหรือไม่ มีอะไรเพิ่มเติมอีกไหม เป็นต้น

บทเรียนจากการดำเนินงาน

ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้คือ ชาวบ้านมาไม่ตรงเวลานัดหมายในการประชุม กล่าวคือ นัด 19.30 น. แต่ชาวบ้านมาพร้อมกันในเวลา 20.00 น. หรือสองทุ่มกว่าๆ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมช้ากว่าปกติ แต่ปัญหาดังกล่าวคงไม่สามารถแก้ไขหรือว่าปรับปรุงได้ เพราะว่าถ้านัดเวลาก่อน 19.30 ชาวบ้านก็ยังไม่มาเพราะในตอนกลางวันชาวบ้านจะออกไปประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวน กว่าที่จะกลับมาอีกทีก็ค่ำ (5-6 โมงเย็น เป็นต้นไป) และเมื่อกลับมาชาวบ้านก็ต้องทำภารกิจส่วนตัว ตลอดจนประกอบอาหารในครัวเรือน เป็นต้น

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้ข้อมูลบริบทของชุมชนที่ถูกต้องและครอบคลุมมากขึ้น
2. ชาวบ้านได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเองร่วมกัน

4. กิจกรรม: ทีมวิจัยสรุปข้อมูลจากการจัดเวที (Focus Group) กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกับกิจกรรมที่ผ่านมา คือเมื่อจัดเวทีเสร็จ (เวทีตรวจสอบข้อมูลบริบทของชุมชน) ทีมวิจัยก็ได้ประชุมกันสรุปข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้จากเวที ว่าข้อมูลต้องมีการเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง เป็นต้น

5. กิจกรรม: จัดเวที (Focus Group) ทีมวิจัยและคนในชุมชน เพื่อค้นหาอัตลักษณ์และคุณค่าของประเพณีการแต่งงานแบบอดีต และประเพณีการแต่งงานแบบปัจจุบัน พร้อมทั้งคำนวณค่าใช้จ่ายของประเพณีการแต่งงานในอดีตและประเพณีการแต่งงานในปัจจุบัน โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวมทั้งหมด 50 คน เป็นชาวบ้าน 34 คน ทีมวิจัย 8 คน ที่ปรึกษาโครงการ และนักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 8 คน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

แนะนำตัวและกล่าวถึงการมาโครงการที่ผ่านมาและความก้าวหน้าของโครงการ พร้อมทั้งพูดถึงกิจกรรมที่จะร่วมกันทำในการประชุม ตรวจสอบข้อมูลประเพณีการแต่งงานของคนภูไทในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน และให้ชาวบ้านคิดหาคุณค่าของการจัดประเพณีการแต่งงานในอดีตเปรียบเทียบกับปัจจุบัน รวมทั้งเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เสียไปจากการจัดงานแต่งงานในอดีตและปัจจุบัน และให้ชาวบ้านร่วมกันคิดถึงค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการจัดงานแต่งงานทั้งหมดว่ามีอะไรบ้าง ค่าใช้จ่ายอะไรที่เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่สำคัญ และควรที่จะลดค่าใช้จ่ายตรงนี้ลง และควรลดอย่างไรบ้าง เป็นต้น

บทเรียนจากการดำเนินงาน

ผู้วิจัยต้องเตรียมข้อมูลที่เขียนลงกระดาษคลิปชาร์ตให้มีรายละเอียดมากกว่านี้ เพราะจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้มากขึ้น นอกจากนี้ควรที่จะมีการเตรียมการในเรื่องของข้อมูลที่จะพูดให้มีรายละเอียดและมีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้ข้อมูลประเพณีการแต่งงานที่ถูกต้องและครอบคลุม
2. ชาวบ้านรู้ถึงคุณค่าในการจัดงานแต่งงาน อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูประเพณีการแต่งงานแบบคนภูไทขึ้นมา ตลอดจนร่วมกันอนุรักษ์และหวงแหนประเพณีวัฒนธรรมที่ทำงานของตนเองไว้

6. ทีมวิจัยสรุปข้อมูลจากการจัดเวที (Focus Group) กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกับกิจกรรมที่ผ่านมา คือเมื่อจัดเวทีเสร็จ (เวทีค้นหาอัตลักษณ์และแนวทางการลดค่าใช้จ่าย) ทีมวิจัยก็ได้สรุปข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีร่วมกัน

3.ระยะสรุปผลการปฏิบัติงานและประเมินผล

1.กิจกรรม: ทีมวิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการจัดเวทีร่วมกัน พร้อมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการในกิจกรรมที่ผ่านมา โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดคือ อาสาสมัครนักวิจัย 9 คน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ นำข้อมูล (เอกสาร) ที่ได้รวบรวมไว้

แล้วทั้งหมดจากการทำกิจกรรมมาสังเคราะห์เพิ่มเติม และนำตัวอย่างการวิเคราะห์งานวิจัยเรื่องอัตลักษณ์
 วิถีความคิดของคนไทยและคนลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน ของคุณ สุภาพร คงศิริรัตน์ (2548) มาอธิบาย
 เป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์งานให้กับทีมวิจัยฟัง ก่อนการวิเคราะห์ และได้เริ่มวิเคราะห์ข้อมูล ตอนแรก
 (วิเคราะห์เรื่องอัตลักษณ์ของคนภูไทที่มีอยู่ในประเพณีการแต่งงาน) นักวิจัยในชุมชนยังไม่เข้าใจ และไม่
 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีความเข้าใจพร้อมทั้งนักวิจัยออกมาได้ ซึ่งนักวิจัยในชุมชนถามว่าทำไมผลการ
 วิเคราะห์ข้อมูล ถึงออกมาเป็นอย่างนี้ ซึ่งตรงนี้นักวิจัยก็ได้เริ่มอธิบายตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ
 วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และอธิบายในเรื่องความหมายของอัตลักษณ์และการเกิดอัตลักษณ์
 ให้กับนักวิจัยในชุมชนฟังทั้งหมด หลังจากทีอธิบายเสร็จแล้วก็ได้ถามความเข้าใจจากนักวิจัยในชุมชน
 และได้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันจนเสร็จ หลังจากทีวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ได้มีการประเมินผล
 การปฏิบัติงานตามโครงการที่ผ่านมาร่วมกันกับนักวิจัย โดยได้ประเมินจากผลที่เกิดขึ้นกับตัวนักวิจัยก่อน
 นักวิจัยส่วนมากให้ความเห็นว่าการทำกิจกรรมนี้นั้นทำให้นักวิจัยในชุมชนได้รู้ว่กระบวนการทำวิจัยเป็น
 อย่างไร ทำให้นักวิจัยในชุมชนนั้นตระหนักถึงพลังของชุมชนในการทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จ
 นอกจากนี้นักวิจัยหลายๆ คนยังพูดอีกว่า การทำกิจกรรมครั้งนี้ส่งผลให้ได้รู้ความเป็นมาเป็นไปของหมู่บ้าน
 (ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน) จากที่ไม่เคยรู้มาก่อนและไม่สนใจ เพราะ
 มองว่าสิ่งเหล่านี้ไม่สำคัญ และเป็นอดีตไปแล้ว นอกจากนี้ก็ได้มีการประเมินถึงผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน
 กล่าวคือ เมื่อทำโครงการนี้นั้นทำให้คนในชุมชนได้รู้ประวัติความเป็นมาของตนเอง พร้อมทั้งคนในชุมชน
 นั้นก็ได้มีมุงที่จะสอนและพูดคุยหรือถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของตนเองที่มีการปฏิบัติมาให้กับ
 ลูกหลานของตนเองฟัง ลูกหลานก็มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น โดยลูกหลานจะสอบถาม
 พ่อแม่ปู่ย่าตายายของตนเอง นอกจากนี้การที่นักวิจัยเองเข้าไปทำโครงการนี้โดยเข้าไปทำโครงการในฐานะ
 นักศึกษา พร้อมทั้งเป็นลูกหลานของคนในหมู่บ้านด้วย ทำให้นักวิจัยได้เป็นตัวอย่างแก่ลูกหลานของคนใน
 หมู่บ้านในการที่มีความตั้งใจเรียน มีความขยันทำงาน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ให้พ่อแม่ปู่ย่าตายายนำไปบอก
 สอนลูกหลานของตนเองว่าให้เป็นคนขยันตั้งใจเรียนเหมือนกับตัวนักวิจัยเอง ที่สามารถเรียนจนจบปริญญา
 ตรี พร้อมทั้งได้มาพัฒนาหมู่บ้านด้วย เป็นต้น

บทเรียนจากการดำเนินงาน

ในการอธิบายเรื่องกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนั้นต้องใช้ความพยายาม
 ในการอธิบายสูงมาก และต้องใช้คำที่ง่าย คำที่ชาวบ้านสามารถเข้าใจได้ ไม่ใช่คำศัพท์ที่เป็น
 วิชาการเพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจ

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการ
 จัดเวที
2. ได้ผลการปฏิบัติงานตามโครงการในกิจกรรมที่ผ่านมา

2.จัดทำป้ายไวนิลประวัติความเป็นมาของชุมชน ประวัติความเป็นมาของคนภูไท และ ประเพณีการแต่งงานของคนภูไทในสมัยอดีต เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน เมื่อรวบรวม ข้อมูลกับชุมชนแล้วนักวิจัยก็นำข้อมูลมาจัดทำเป็นไวนิล เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ทั้งนี้ได้ มีการจัดทำไวนิลทั้งหมด 2 แผ่น คือ ไวนิลประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน และ ไวนิลประเพณีการ แต่งงานของคนภูไทในอดีต

3.กิจกรรม : จัดเวทีคืนข้อมูลในชุมชน เพื่อกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของประเพณีการ แต่งงานของคนภูไท พร้อมทั้งมอบป้ายไวนิลให้กับคนในชุมชน โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งหมด 41 คน เป็นทีมวิจัย 9 คน และ ชาวบ้าน 32 คน ซึ่งมีขั้นตอนและผลการดำเนินงานดังนี้ ลงทะเบียน เน้นนำตัว ให้ตัวแทนนักวิจัยในชุมชนเชิญผู้นำหมู่บ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาไค้ หมู่ที่ 6 และ หมู่ ที่ 12 มารับมอบแผ่นป้ายไวนิล จากตัวแทนนักวิจัยในชุมชน เสร็จแล้วอธิบายให้ชาวบ้านฟังถึง ผลการทำโครงการวิจัย อันจะนำไปสู่การกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของประเพณีการ แต่งงานของคนภูไท พร้อมทั้งสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมถึงการทำให้โครงการที่ ผ่านมา ซึ่งสรุปได้ว่า การทำกิจกรรมหรือทำโครงการที่ผ่านมาทำให้ลูกหลานของเราได้เรียนรู้ ประวัติความเป็นมาของชุมชน รวมทั้งประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชนตนเองด้วยซึ่งเป็นสิ่งที่ดี และทำ ให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านมากขึ้นนอกจากนี้ชาวบ้านยังได้ เสนอว่าถ้าได้ทำโครงการอย่างนี้อีกอยากได้โครงการพัฒนาเรื่องการทำการเกษตรของชาวบ้าน สอนชาวบ้านทำอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น และถ้าเป็นไปได้อยากให้ทำโครงการในช่วงที่ ชาวบ้านว่างงาน คือช่วงฤดูร้อน เพราะจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากขึ้น เป็นต้น

บทเรียนจากการดำเนินงาน

ในการอธิบายผลการทำวิจัยให้กับชาวบ้านฟังนั้น เราต้องหลีกเลี่ยงการใช้คำที่เป็นวิชาการ และต้องใช้คำที่เป็นภาษาชาวบ้าน ภาษาท้องถิ่นเพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจมากที่สุด และ พยายามแปลคำศัพท์เฉพาะที่ไม่สามารถหาคำที่เป็นภาษาชาวบ้าน ภาษาท้องถิ่นได้ ให้กับชาวบ้าน ฟัง ซึ่งต้องแปลให้มีความกระชับและชัดเจนที่สุด

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้คืนข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานตามโครงการให้กับคนในชุมชน และได้กระตุ้น ให้เห็นความสำคัญของประเพณีการแต่งงานของคนภูไท
2. ได้มอบแผ่นป้ายไวนิลที่แสดงประวัติความเป็นมาของชุมชน และประเพณีการแต่งงาน ของคนภูไทในสมัยอดีตไว้เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน

4.เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญในการวิจัย เพราะเป็นขั้นตอนที่ทำให้ข้อมูลที่ศึกษามีความหมาย และสามารถนำไปเผยแพร่หรือเป็นข้อมูลให้กับผู้อื่นที่สนใจได้ศึกษา อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบได้ว่าการทำวิจัยได้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลต้องมีการทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มวางแผนการทำวิจัย การเก็บข้อมูลสนาม เป็นต้น ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มีขั้นตอนกระบวนการวิเคราะห์ดังนี้

3.3.1 จัดระเบียบข้อมูล กล่าวคือ เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การจัดเวทีชาวบ้าน เป็นต้น และข้อมูลทุติยภูมิ มาจัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ มีการแยกหมวดหมู่ข้อมูลตามความหมายและความเฉพาะของข้อมูลเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์

3.3.2 วิเคราะห์เชื่อมโยงกับทฤษฎี กล่าวคือ นำข้อมูลที่มีการจัดระเบียบไว้แล้วมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับทฤษฎี โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ทีมวิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอีสาน และทฤษฎีการยอมรับ

ตรวจสอบข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้มาตรวจสอบว่าข้อมูลมีความถูกต้องครบถ้วนมากน้อยเพียงใด และถ้าข้อมูลส่วนใดขาดก็ต้องเก็บเพิ่มเติม เพื่อให้ผลการศึกษ้ออกมาสมบูรณ์มากที่สุด

สรุปข้อมูล กล่าวคือ ทำการสรุปข้อมูลทั้งหมดที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์มา เพื่อบอกให้ชัดเจนว่าข้อค้นพบที่เป็นสาระสำคัญของการของการวิจัยคืออะไร

3.4 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการศึกษา

3.4.1 เครื่องมือที่ใช้สำหรับการศึกษา

กรอบคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มตัวอย่าง

สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

จัดเวทีชาวบ้าน

การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม

ศึกษาข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง และอินเทอร์เน็ต

3.4.2 อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการศึกษา

สมุดและปากกาที่ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลในการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มย่อย ตลอดจนการจัดเวทีชาวบ้าน

ปากกาเคมี และกระดาษคลิปชาร์ต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลั่นกรองบันทึกภาพ โดยจะใช้บันทึกภาพในการดำเนินการวิจัย

เครื่องอัดเสียง เพื่อนำมาอัดเสียงในขั้นตอนการสนทนากลุ่มย่อย จัดเวทีชาวบ้าน ตลอดจนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ข้อมูลที่ได้นี้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด

3.5 คำถามในการวิจัย

การศึกษาข้อมูลโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้น ทีมวิจัยร่วมกับทีมวิจัยในชุมชนได้มีการตั้งคำถามในการ สัมภาษณ์ขึ้นมา ซึ่งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ชื่อสกุลของผู้ให้ข้อมูล

เพศ

อายุ

ที่อยู่ (บ้านเลขที่)

การศึกษา

อาชีพหลัก/อาชีพรอง

ส่วนที่ 3 บริบทของชุมชน

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน

คนในชุมชนได้มีการอพยพมาจากที่ไหน ช่วงเวลาใด อย่างไร เพราะเหตุใด

คนในชุมชนอพยพมาช่วงแรกก็ครัวเรือน ใครบ้าง มีสายเครือญาติคือใครในปัจจุบัน

ทำไมชุมชนตั้งชื่อนี้ขึ้นมา มีความสำคัญอย่างไรบ้าง และในอดีตชื่อชุมชนเป็นชื่อนี้หรือไม่

ชุมชนจากอดีต (เมื่อ 60 ปีที่แล้ว) กับชุมชนในปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง (มองในภาพรวมของหมู่บ้าน)

เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคืออะไร

ลักษณะทางกายภาพ/ชีวภาพของชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตมีอะไรบ้าง (แหล่งน้ำ ที่ดิน ป่าไม้)

คนในชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวอย่างไร

คนในชุมชนเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวมากน้อยเพียงใด อย่างไร

ทรัพยากรธรรมชาติจากอดีต (เมื่อ 60 ปีที่แล้ว) ถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน (ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา) มีลักษณะอย่างไร (สังเกต และถาม)

การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานของคนในชุมชนมีจำนวนมากน้อยเพียงใด มีวิธีการเข้าถึงอย่างไร

ลักษณะประชากร

ในปัจจุบันชุมชนมีกี่ครัวเรือนและมีประชากรกี่คน

ประชากรในชุมชนนอกจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทแล้ว มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือไม่ อย่างไร (อดีตถึงปัจจุบัน)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

คนในหมู่บ้านในอดีตส่วนมากมีการประกอบอาชีพอะไร และในปัจจุบันประกอบอาชีพอะไร

รายได้หลักของคนในชุมชนมาจากแหล่งใด

ลักษณะบ้านเรือนของคนในชุมชนส่วนมากมีลักษณะอย่างไร

ลักษณะทางสังคม

โครงสร้างการปกครองของชุมชนในอดีต (เมื่อ 60 ปีที่แล้ว) มีลักษณะอย่างไร (ผู้นำชุมชน)

ตั้งแต่การตั้งชุมชนมา ชุมชนมีผู้นำแบบไม่เป็นทางการกี่คน และเป็นทางการกี่คน

ในชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้านหรือไม่ อย่างไร

ในชุมชนมีกลุ่ม/องค์กรทั้งหมดกี่กลุ่ม อะไรบ้าง

คนในชุมชน(ปราชญ์ชาวบ้าน) มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนหรือไม่อย่างไร

คนในหมู่บ้านมีการสืบสายเครือญาติทางฝ่ายหญิง หรือฝ่ายชาย (อดีตและปัจจุบัน)

คนในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับญาติฝ่ายหญิงหรือญาติฝ่ายชายมากกว่ากัน และให้ความสำคัญอย่างไร (อดีตและปัจจุบัน)

ลักษณะครอบครัวของคนในหมู่บ้านเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย (อดีตและปัจจุบัน)

ชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆในทางใดบ้าง และอย่างไร

ระบบการศึกษา

คนในชุมชนส่วนมากจบการศึกษาระดับใด และศึกษาในระบบ/นอกระบบ

ส่วนชุมชนได้รับข่าวสารมาจากแหล่งใด

ช่องทางในการติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนมีช่องทางใดบ้าง

ระบบอนามัยและสาธารณสุข

เมื่อคนในชุมชนเจ็บป่วยส่วนมากคนในชุมชนจะใช้วิธีการรักษาอย่างไร (แผนโบราณหรือแผนปัจจุบัน)

ระบบความเชื่อและประเพณี วัฒนธรรม

ชุมชนมีระบบความเชื่อและประเพณี วัฒนธรรมที่ปฏิบัติร่วมกันอย่างไรบ้าง (การนับถือศาสนา ความเชื่อที่ใช้ในการดำรงชีวิตในสังคม)

ส่วนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เมื่อ 60 ปีที่ผ่านมา)

ประเพณีการแต่งงานในอดีต (ประมาณ 60 ปีที่ผ่านมา)

ในอดีตเมื่อหนุ่มสาวจะใช้ชีวิตคู่ด้วยกัน มีการจัดทำพิธีอะไรหรือไม่

ถ้ามีการจัดทำพิธี พิธีนั้นเรียกว่าพิธีอะไร และมีขั้นตอนการทำพิธีอย่างไรบ้าง

ลักษณะของพิธีเหมือนกันกับพิธีการแต่งงานในปัจจุบันหรือไม่

ก่อนที่จะจัดพิธีนั้นมีการดูฤกษ์ยาม หรือ ดูวันดี ก่อนที่จะจัดทำพิธีหรือไม่
 ถ้ามีการดู วันไหนบ้างที่เป็นวันที่เรียกว่าวันดี
 ถ้าไม่มีการดูแล้วจัดพิธีตามวันอะไร อย่างไร
 การจัดทำพิธีมีการเจรจาสุขอคู่บ่าวสาวหรือไม่
 ถ้ามีการเจรจาสู่ขอ ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายที่เป็นฝ่ายไปเจรจาสู่ขอ
 คนที่ไปเจรจานั้นมีลักษณะอย่างไร และส่วนมากจะไปเจรจากันกี่คน
 เรื่องที่เจรจากรอบคลุมไปถึงเรื่องอะไรบ้าง
 มีการให้สินสอดหรือไม่ ให้แก่ฝ่ายใด (ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย)
 ในการให้สินสอดนั้นใช้อะไรบ้างมาเป็นสินสอด และมีค่ามากน้อยเพียงไร
 ในการจัดทำพิธีมีขั้นตอนของการสมมาหรือไม่
 ถ้ามีนั้นการสมมามีการปฏิบัติอย่างไร
 ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายที่เป็นคนให้สิ่งของสมมาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง
 สิ่งของที่ใช้ในการสมมาคืออะไร เพราะอะไรจึงเอาสิ่งนั้นๆ
 สิ่งของที่ใช้ในการสมมามีค่ามากน้อยเท่าไร
 การสมมามีความสำคัญ และสื่อความหมายอย่างไรบ้าง
 ลักษณะการแต่งกายของคู่บ่าวสาว (คู่หนุ่มสาวที่จะเข้าพิธีการแต่งงาน) มีการแต่งกายอย่างไร
 ลักษณะการแต่งกายของผู้เข้าร่วมพิธีมีการแต่งกายอย่างไรบ้าง
 การจัดทำพิธีมีการเลี้ยงญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จักหรือไม่ อย่างไร
 ถ้ามีนั้นการจัดเลี้ยงมีลักษณะอย่างไร และเอาอะไรมาใช้ในการจัดเลี้ยง
 ในการจัดทำพิธีแต่ละครั้งเสียงบประมาณในการแต่งงานมากน้อยเพียงไร และในการเสีย
 งบประมาณนั้นจะเสียไปในทางใดบ้าง
 การแต่งงานภายในชาติพันธุ์เดียวกันกับการแต่งงานระหว่างชาติพันธุ์นั้น ลักษณะการ
 แต่งงานเหมือนหรือคล้ายกัน หรือ แตกต่างกันอย่างไร
 พิธีที่จัดขึ้นมีความสำคัญหรือประโยชน์อย่างไรบ้าง
ประเพณีการแต่งงานในปัจจุบัน
 เมื่อหนุ่มสาวจะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ทำไมถึงเรียกว่าการแต่งงานกัน
 การแต่งงานในปัจจุบันนี้เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรกับการแต่งงานในอดีต
 การแต่งงานมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง แต่ละขั้นตอนปฏิบัติอย่างไร
 มีการเลือกวันในการแต่งงานอย่างไร (การดูฤกษ์ยาม)
 วันที่ใช้ในการแต่งงานส่วนใหญ่เป็นวันอะไร และมีความสำคัญอย่างไรบ้าง
 การไปเจรจาสู่ขอมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายใช้คนในการเจรจาอย่างน้อยก็คน คนที่ไปเจรจาสู่ขอมีลักษณะอย่างไรบ้าง

เรื่องที่เจรจาสู่ขอครอบคลุมไปถึงเรื่องอะไรบ้าง

ในการแต่งงานแต่ละครั้งใช้อะไรบ้างเป็นสินสอดหรือ เป็นค่าตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงมาบ้าง

ค่าสินสอดในการแต่งงานแต่ละครั้งมีค่ามากน้อยเท่าไร

การให้ค่าสินสอดมีความสำคัญอย่างไร

การสมมามีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร

ในการสมมานั้นใช้อะไรบ้างเป็นสิ่งของในการสมมา

การสมมามีความสำคัญ และสื่อความหมายอย่างไรบ้าง

ในการแต่งงานนั้นส่วนมากคู่บ่าวสาวมีการแต่งกายอย่างไร การแต่งกายนั้นๆมีความสำคัญอย่างไรบ้าง

คนที่มาร่วมงานมีการแต่งกายอย่างไร และการแต่งกายนั้นมีความสำคัญอย่างไรบ้าง

ในการแต่งงานแต่ละครั้งเสียงบประมาณในการแต่งงานมากน้อยเพียงไร และในการเสียงบประมาณนั้นจะเสียไปในทางใดบ้าง

การจัดงานเลี้ยงในการแต่งงานนั้นมีความสำคัญอย่างไรบ้าง และเอาอะไรมาใช้ในการจัดเลี้ยง

การแต่งงานภายในชาติพันธุ์เดียวกันกับการแต่งงานระหว่างชาตินั้นๆ ลักษณะการแต่งงานเหมือนกันหรือคล้ายกันอย่างไร

การแต่งงานมีความสำคัญหรือประโยชน์อย่างไรบ้าง

3.6 รายชื่อทีมวิจัยชุมชน

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับคนในชุมชน ซึ่งมีนักวิจัยชุมชนดังนี้

นางสาวพยอม รัตพันธ์

นายสิทธิพงษ์ กลางประพันธ์

นางจิก นารีนุช

นายถาวร วงษ์ชา

นางสาวสุริวัน วงษ์ชา

นายวันนา อุปัญญา

นายปิยะ รัตพันธ์

นางลลินนา นารีนุช

นางติว ยืนยง

3.7 องค์กรพี่เลี้ยง

- 1.เครือข่ายนักวิชาการสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มูลนิธิประชาสังคมจังหวัด
อุบลราชธานี
2. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทที่ 4

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และคนภูไท

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของคนภูไท

ชนเผ่าภูไท หรือผู้ไทย, ผู้ไท, ภูไท และ พูไท จะเห็นได้ว่าการเขียนและการออกเสียงหลากหลายรูปแบบ แต่คำเหล่านี้ไม่ได้มีความหมายแตกต่างกันแต่อย่างใด หากแต่คำเหล่านี้เกิดจากการออกเสียงเพี้ยนตามภาษาในแต่ละถิ่น และรูปแบบการเขียนที่ผิดแผกกันไป ซึ่งในวงวิชาการไทยในปัจจุบันมักจะใช้คำว่า “ผู้ไท” เป็นส่วนใหญ่ (อดิษฐ์ ยืนชีวิต , 2536) ซึ่งในงานวิจัยนี้ทีมวิจัยใช้คำว่า “ภูไท” เนื่องจากเป็นคำที่ชาติพันธุ์ผู้ไทในพื้นที่ศึกษาใช้เรียกตัวเอง

ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวผู้ไทยเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทยและแคว้นสิบสองปันนา (ดินแดนส่วนเหนือของลาวและเวียดนามซึ่งติดต่อกับส่วนใต้ของประเทศจีน) ราชอาณาจักรไทยได้สูญเสียดินแดนแคว้นสิบสองจุไทยให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อ ร.ศ.107 (พ.ศ.2431) เดิมชาวผู้ไทยแบ่งออกเป็นสองพวกคือ ผู้ไทยดำ มีอยู่ 8 เมือง นิยมแต่งกายด้วยผ้าสีดำและสีคราม และผู้ไทยขาว มีอยู่ 4 เมือง อยู่ใกล้ชิดติดกับชายแดนจีนจึงนิยมแต่งด้วยเสื้อผ้าสีขาว ซึ่งรวมผู้ไทยดำและผู้ไทยขาวมีอยู่ 12 เมือง จึงเรียกดินแดนส่วนนี้ว่า “สิบสองจุไทย” หรือ “สิบสองเจ้าไทย” ต่อมาในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (เจ้าองค์หล่อ) แห่งนครเวียงจันทน์ได้มีหัวหน้าชาวผู้ไทยผู้หนึ่งมีนามว่า “พระศรีวรราช” ได้มีความดีความชอบได้ช่วยปราบกบฏในนครเวียงจันทน์จนสงบราบคาบ พระมหากษัตริย์จึงได้พระราชทานพระราชธิดาชื่อ “เจ้านางซ่อฟ้า” ให้เป็นภรรยา ในการต่อมาจึงได้แต่งตั้งให้บุตรอันเกิดจาก พระศรีวรราชหัวหน้าผู้ไทยและเจ้านางซ่อฟ้ารวม 4 คนแยกย้ายกันไปปกครองหัวเมืองชาวผู้ไทย คือ เมืองสบแอก เมืองเชียงค้อ เมืองวังและเมืองตะโปน (เซโปน) สำหรับเมืองวังและเมืองตะโปนเป็นเมืองของชาวผู้ไทยที่ตั้งขึ้นใหม่ทางตอนใต้ของราชอาณาจักรเวียงจันทน์ (ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาวติดชายแดนญวน) ต่อมาชาวผู้ไทยจากเมืองวังและเมืองตะโปน ได้แยกย้ายออกไปตั้งเป็นเมืองต่างๆ ขึ้นอีก คือ เมืองพิน เมืองนอง เมืองพ็อง เมืองพลาน เมืองเชียงฮ่ม เมืองผาบ้ง และเมืองคำอ้อคำเขียว เป็นต้น (เรียบเรียงจากบทพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐาสารีในหนังสือชื่อ “พระราชธรรมเนียมลาว” พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2479 ซึ่งพระองค์เป็นพระราชธิดาของราชการที่ 4 และเจ้าจอมมารดาดวงคำ ซึ่งเจ้าจอมมารดาดวงคำก็เป็นพระราชนัดดาของเจ้านุวงศ์เวียงจันทน์)

เมืองวังเมืองตะโปนเป็นถิ่นกำเนิดของชาวผู้ไทยในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในภาคอีสานปัจจุบัน ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อเจ้านุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ ใน พ.ศ.2369 ต่อมาเมื่อ

กองทัพไทยยกข้ามโขงไปปราบปรามจนสงบราบคาบแล้ว ทางกรุงเทพฯ มีนโยบายจะอพยพชาวผู้ไทยจากเมืองวัง เมืองตะโปนจากชายแดนปลายพระราชอาณาจักร ซึ่งใกล้ชิดติดกับแดนญวนให้ข้ามโขงมาตั้งถิ่นฐานทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง (ภาคอีสาน) ให้มากที่สุดเพื่อความปลอดภัยมิให้เป็นกำลังแก่นครเวียงจันทน์และฝ่ายญวนอีกต่อไป จึงได้กวาดต้อนผู้คนซึ่งเป็นชาวผู้ไทยจากเมืองวัง เมืองตะโปน เมืองพิน เมืองนอง และเมืองคำอ้อคำเขียว ซึ่งอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาวปัจจุบัน ซึ่งยังเป็นอาณาเขตพระราชอาณาจักรไทยอยู่ในขณะนั้น ให้ข้ามน้ำโขงมาตั้งบ้านตั้งเมืองทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงในเขตเมืองกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร

เมืองหนองสูง ตั้งในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ.2387 เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวัง และเมืองคำอ้อคำเขียว (อยู่ในแขวงสุวรรณเขตดินแดนลาว) จำนวน 1658 คน ตั้งอยู่บ้านหนองสูงและบ้านคำสระอี ในดงบังอี (คำสระอีคือหนองน้ำในดงบังอี ต่อมากลายเป็น คำสระอี) ตั้งเป็นเมืองหนองสูง ขึ้นเมืองมุกดาหาร ซึ่งในสมัยนั้นตำบลนาโสกก็ขึ้นอยู่กับเมืองหนองสูง (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ) แต่เมื่อ พ.ศ. 2450 ทางราชการได้เปลี่ยนแปลงเมืองมุกดาหาร โดยเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “ อำเภอมุกดาหาร” ตำบลนาโสกก็เปลี่ยนมาขึ้นกับอำเภอมุกดาหาร (ประวัติตำบลนาโสก: องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสก)

4.1.2 ประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชน

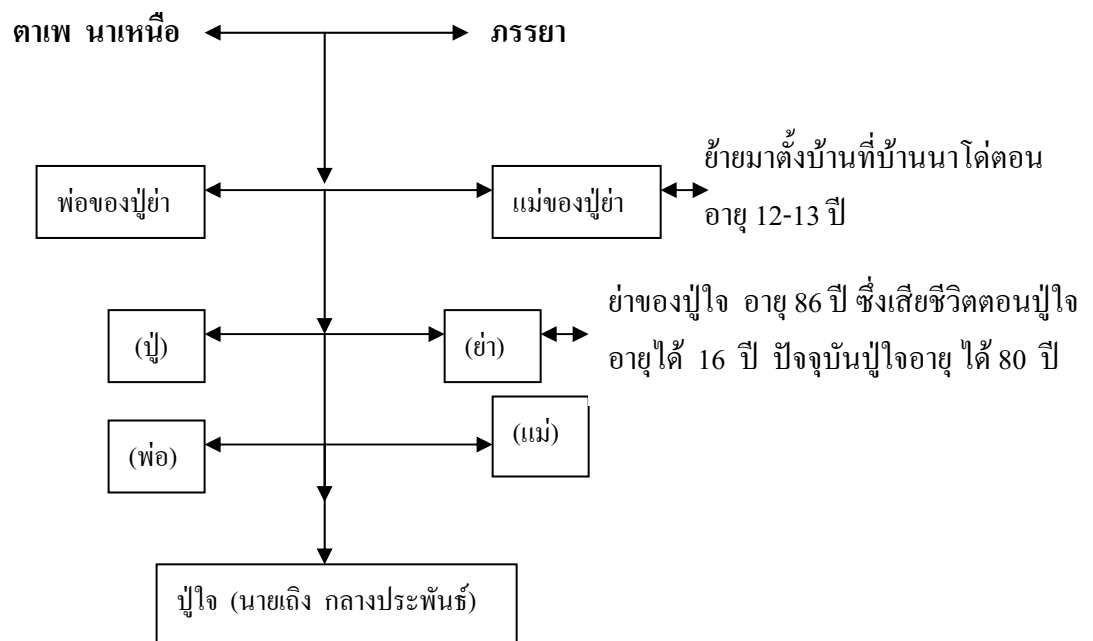
ชาวบ้านบ้านนาโด้ย้ายมาจากเมืองโพนทอง ซึ่งปัจจุบันเมืองโพนทองเป็นทุ่งนา ชาวบ้านเรียกว่า “นาแวง” เป็นนาที่อยู่ใกล้บ้านไปทางทิศตะวันตก ทางไปบ้านโคกปงเปือย ซึ่งชาวบ้านนาโด้ช่วงแรกจะย้ายมาจากประเทศลาวแล้วมาตั้งบ้านเมืองที่เมืองโพนทอง หลังจากนั้นมีการย้ายและแบ่งกลุ่มกันไปแต่ละที่ โดยราชวงศ์นั้นไปตั้งเมืองที่เรียกว่าเมืองหนองสูงในปัจจุบันนี้ ส่วนคนที่พาชาวบ้านมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านนาโด้คือ ตาเพนาเหนือ และตามือชี ซึ่งทั้งสองคนมาพร้อมครอบครัว ดังนั้นจากตรงนี้จะสามารถสรุปได้ว่าบ้านนาโด้นั้นก่อตั้งขึ้นพร้อมกันกับอำเภอหนองสูง ซึ่งตั้งในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ.2387 (165 ปี)

นอกจากนี้ชาวบ้านนาโด้ส่วนหนึ่งย้ายมาจากบ้านนาปอ (ย้ายมาที่หลังคนที่ย้ายมาจากเมืองโพนทอง) ซึ่งพื้นที่ตั้งบ้านนาปอในปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกว่าหนองกุดแซ่ เป็นหนองน้ำที่ติดลำห้วยบังอี ซึ่งเป็นห้วยสาขาของแม่น้ำโขง โดยไหลลงแม่น้ำโขงที่เขตอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร สาเหตุที่ผู้คนย้ายออกจากบ้านนาปอเพราะว่าที่บ้านนาปอนั้นเกิดโรคห่า ส่งผลให้ชาวบ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงพากันอพยพย้ายถิ่นโดยแบ่งกันออกไปอยู่แต่ละบ้านดังนี้ บ้านหนองน้ำเต้า บ้านคำแฮดใหญ่ บ้านคำแฮดน้อย บ้านโคกปงเปือย บ้านนาโด้ บ้านกกแดง บ้านเหล่ากลาง บ้านคำกั้ง บ้านหินลาด บ้านกุดโง้ง

สาเหตุที่เลือกพื้นที่บ้านนาโด้ในปัจจุบันเป็นพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน เพราะเป็นพื้นที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง นอกจากนี้พื้นที่บ้านนาโด้นั้นเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ประกอบไปด้วยหนองน้ำป่าไม้ ภูเขา เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่ได้จนมาถึงปัจจุบันนี้

บ้านนาโคสาเหตุที่มีชื่อว่า “บ้านนาโค” เพราะบริเวณที่ตั้งบ้านนาโคนั้นจะมีหนองน้ำอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ซึ่งในสมัยก่อนนั้นบริเวณรอบหนองนาโคนั้นจะมีต้นไม้ชนิดหนึ่งเกิดขึ้นเป็นต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่มาก ซึ่งต้นไม้มีลักษณะลำต้นสูงใหญ่ ไม่มีกิ่งก้านออกระหว่างลำต้น (คล้ายกับต้นไฮในปัจจุบันนี้) จะมีก็แต่กิ่งก้านที่อยู่บนยอดเท่านั้น และลักษณะของใบจะเป็นใบยาวรูปวงรียาวคล้ายใบของต้นสนในปัจจุบันนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงรุ่นของคนที่ย้ายเข้ามาอยู่บ้านนาโคในช่วงแรก

จากแผนผังแสดงให้เห็นถึงรุ่นของคนที่ย้ายเข้ามาอยู่บ้านนาโค จะเห็นได้ว่าบ้านนาโคเริ่มตั้งมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ใด นั้นไม่ทราบโดยชัดเจน แต่เมื่อสังเกตผังข้างต้น ซึ่งเป็นผังของครอบครัวที่เป็นบุคคลที่พาชาวบ้านบ้านนาโคย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนในช่วงแรก จะเห็นได้ว่ามีทั้งหมด 4 ช่วงอายุคนที่ตายไปแล้ว โดยแม่ของย่าปู่ใจนั้นตอนที่พ่อ (ตาเพนาหนือ) พามาตั้งบ้านเรือนที่บ้านนาโค แม่ของย่าปู่ใจมีอายุ 12-13 ปี ต่อมาเป็นรุ่นของย่าปู่ใจซึ่งมีอายุได้ 86 ปี แล้วก็เสียชีวิต ซึ่งเสียชีวิตตั้งแต่ปู่ใจอายุได้ 15-16 ปี และปัจจุบันปู่ใจ (นายเถิง กลางประพันธ์) มีอายุ 80 ปี แล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอายุของคนที่ย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านนาโคร่วมกันแต่ละรุ่นจนถึงรุ่นปัจจุบันนั้นมีอายุ 150 ปี (พ.ศ.2400) ดังนั้นจึงมีความสอดคล้องกับที่กล่าวมาช่วงแรกที่บ้านนาโคจะตั้งขึ้นพร้อมกับเมืองหนองสูง คือตั้งในปี พ.ศ. 2387 ซึ่งตั้งมาได้ 165 ปีแล้ว

4.1.3 ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

หมู่บ้านหรือชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ โดยเฉพาะช่วงที่คอมมิวนิสต์เข้ามายึดพื้นที่บ้านนาโคเพื่อเป็นฐานทัพในการต่อสู้รัฐบาล (2507- 2523) ส่งผลให้รัฐบาลทำถนนเข้ามาใน

หมู่บ้าน (พ.ศ. 2516) ประมาณ 36 ปี มาแล้ว หลังจากนั้นก็มีไฟฟ้าเข้ามา (เมื่อปี 2532) ซึ่งหมู่บ้านนาโคได้เมื่อยุคก่อนคอมมิวนิสต์นั้น หมู่บ้านจะเป็นหมู่บ้านเกษตรเพื่อการยังชีพ เลี้ยงสัตว์ที่ชาวบ้านใส่ก็ทำเอง ชาวบ้านมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีอะไรช่วยกันทำ บ้านไหนไม่มีข้าวก็สามารถที่จะยืมข้าวจากครอบครัวอื่นได้ แล้วพอครอบครัวของตนเองมีก็ค่อยเอาไปให้ (ใช้คืน) ไม่มีการซื้อกันระหว่างชาวบ้านเอง แต่ก็มีบางอย่างที่ชาวบ้านขาย ซึ่งก็ไม่ได้ขายให้คนในหมู่บ้าน เช่น หมู เป็ด ไก่ จะมีพ่อค้าจากหมู่บ้านอื่นมาซื้อ มีราคาเริ่มตั้งแต่ 3 สตางค์ 50 สตางค์ (ก่อน พ.ศ. 2500) มาถึงช่วง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ชาวบ้านเริ่มขาย หมู เป็ด และ ไก่ ได้ตัวละ 3-5 บาท ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับปัจจุบันนี้ ไก่ก็ตัวขนาดเท่ากับที่ขายในราคาตัวละ 50 – 60 บาทในปัจจุบัน (1 กิโลกรัม ขาย 50 บาท)

ยุคหลังคอมมิวนิสต์เป็นต้นมาลักษณะวิถีชีวิตของชาวบ้านจะเริ่มเป็นวิถีชีวิตที่มุ่งเพื่อการค้ามากขึ้น คือ เป็นหมู่บ้านเกษตรเชิงพาณิชย์ เพราะเมื่อมีถนนเข้ามาในหมู่บ้านก็ส่งผลให้มีการขนส่งที่สะดวกสบายมากขึ้น หมู่บ้านก็มีพ่อค้าจากภายนอกเข้ามาซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากชาวบ้านมากขึ้น และชาวบ้านก็เริ่มปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ปอ แดงไท ถั่วลิสง และยางพารา เป็นต้น และนอกจากจะมีพ่อค้าจากข้างนอกเข้ามาซื้อแล้ว ต่อมาชาวบ้านในหมู่บ้านก็มีการซื้อรถเพื่อขนส่งสินค้าทางการเกษตรออกไปขายเอง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านที่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นอย่างชัดเจน คือ เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน (พ.ศ. 2532) กล่าวคือ เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ความเจริญด้านวัตถุก็เข้ามาสู่หมู่บ้านอย่างหลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ ตู้เย็น เตาแก๊ส ตลอดจนเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในหมู่บ้านต่างๆ เป็นต้น

4.1.4 โครงสร้างการปกครอง

ปัจจุบันหมู่บ้านนาโคแบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 6 (บ้านนาโค) และหมู่ 12 (บ้านนาโคน้อย) ตำบลนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งก่อนปี พ.ศ. 2528 บ้านนาโคมีหนึ่งหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 6 และได้มาแบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ซึ่งบ้านนาโคมีผู้ใหญ่บ้านดังต่อไปนี้

- (1) นายพิมพ์ วงษ์ชา
- (2) นายบุศรี รัตพันธ์
- (3) นายหลวย กลางประพันธ์
- (4) นายตาม วงษ์ชา
- (5) นายลือ กลางประพันธ์
- (6) นายนุ่น นารีนุช
- (7) นายโกฏิ กลางประพันธ์
- (8) นายลอย นาโสก

ผู้ใหญ่บ้านที่กล่าวมาข้างต้นเป็นผู้ใหญ่บ้านช่วงหลัง พ.ศ. 2528 ซึ่งได้มาจากการแต่งตั้งของทางภาครัฐที่เข้ามาแต่งตั้งในหมู่บ้าน ต่อมาก็มีการเสนอชื่อของคนในหมู่บ้าน และมาถึงการเลือกตั้งในปัจจุบัน ซึ่งช่วงหลังปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมาบ้านนาโคได้แบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน ดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งมีผู้ใหญ่วัยดังต่อไปนี้

รายชื่อผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6

- (1) นายลอย นาโสก
- (2) นายสกล นาโสก (2528-2547)
- (3) นายสีสมพล นาโสก (2547-2552)
- (4) นายสลัด อุดา (2552- ปัจจุบัน)

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12

- (1) นายโกฏิ กลางประพันธ์ (2530-2538)
- (2) นายเนตร มัชชา (2538-2542)
- (3) นายสิทธิพงษ์ กลางประพันธ์ (2542- 2547)
- (4) นายพร เบญจมาศย์ (2547-2552)
- (5) นายสิทธิพงษ์ กลางประพันธ์ (2552- ปัจจุบัน)

4.1.5 ลักษณะประชากร

จำนวน

บ้านนาโค หมู่ 6 และหมู่ที่ 12 มีประชากรทั้งหมด 1127 คน แบ่งเป็นชาย 551 คน หญิง 576 คน และมีครัวเรือนทั้งหมด 256 ครัวเรือน

ประชากรบ้านนาโคเป็นชาติพันธุ์ไท ซึ่งในสมัยอดีตประชากรในบ้านนาโคจะเป็นชาติพันธุ์ไททั้งหมด แต่มาปัจจุบันก็เริ่มมีชาติพันธุ์อื่นๆ เข้ามาอยู่ด้วยเนื่องจากการแต่งงานกันข้ามชาติพันธุ์ ซึ่งมีชาติพันธุ์ไทอีสาน (ลาว) กระเหรี่ยง ข่า กะโซ่ เป็นต้น

ปราชญ์ชาวบ้าน

ชุมชนบ้านนาโคมีปราชญ์ชาวบ้านดังนี้

- (1) หมอลำหมู่ ได้แก่ ปู่ขวาง, ปู่เดิน,
- (2) หมอแคน ได้แก่ ปู่เลม, ปู่เหนือ, ปู่คำหล่า
- (3) หมอยาสมุนไพร ได้แก่ พระอาจารย์บุญมี, ปู่ไหว
- (4) หมอเป่า ได้แก่ ย่ามุก, ปู่เวศ, ปู่เลน, อาจันเปด, ปู่ติ,
- (5) จักสาน ได้แก่ ปู่ใส, ปู่ใจ, ปู่พงษ์, ปู่เหนือ, ปู่ร่วม, ปู่nun, ปู่แถว

ปราชญ์ชาวบ้านที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีแต่คนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป สาเหตุเพราะว่าลูกหลานในหมู่บ้านไม่มีใครสนใจที่จะเรียนรู้ ไม่เห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ โดยเห็นว่าสิ่ง

เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ทันสมัย ดังนั้นปราชญ์ชาวบ้านจึงไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆเหล่านี้ให้กับลูกหลานในหมู่บ้าน ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้วันก็จะเลื่อนหายไปตามกาลเวลา

4.1.6 อาณาเขตของชุมชน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านนาโสก - บ้านเหล่าป่าเป็ด - บ้านนาหัวภู
ทิศใต้	ติดกับ	บ้านกกแดง - บ้านกุดโง้ง - บ้านน้ำเที่ยง อำเภอนิคมน้ำอภัย
ทิศตะวันออก	ติดกับ	บ้านหนองน้ำเต้า - บ้านป่งแดง
ทิศตะวันตก	ติดกับ	บ้านป่งเปือย

4.1.7 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

ถนน ถนนตัดเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ.2518 ซึ่งถนนในหมู่บ้านปัจจุบันมีทั้งถนนลาดยาง ถนนลูกรัง และถนนคอนกรีต โดยถนนลาดยางจะมีอยู่เส้นเดียวในหมู่บ้าน คือถนนเส้นผ่ากลางบ้าน ส่วนถนนเส้นภายในหมู่บ้านนั้นจะเป็นถนนคอนกรีต และถนนลูกรัง

ไฟฟ้า ไฟฟ้าเข้ามาถึงหมู่บ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2532 ซึ่งทุกครัวเรือนจะใช้ไฟฟ้าตั้งแต่ไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านช่วงแรก

น้ำ น้ำที่ชาวบ้านใช้ในการอุปโภคบริโภคส่วนมากจะเป็นน้ำประปาหมู่บ้าน บางครัวเรือนก็ใช้ได้น้ำ ซึ่งได้น้ำนั้นชาวบ้านจะเริ่มได้มาตั้งแต่ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน

4.1.8 ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

แหล่งน้ำ แหล่งน้ำในที่นี้เป็นแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้านนาโคก ที่ชาวบ้านมีการจัดการและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งบ้านนาโคกมีแหล่งน้ำทั้งหมดดังนี้

- (1) หนองนาโคก
- (2) กุดโง้ง
- (3) กุดแซ่
- (4) หนองน้ำท่วม
- (5) กุดคำ
- (6) ชลประทาน
- (7) อ่างเก็บน้ำฝายน้ำล้น

ป่าไม้ ป่าไม้ในที่นี้เป็นป่าไม้สาธารณะที่ชาวบ้านบ้านนาโคกมีการจัดการ และใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งบ้านนาโคกมีแหล่งน้ำทั้งหมดดังนี้

- (1) ป่าดอนหอยปูตา
- (2) ภูผาเมย
- (3) ป่าช้า

ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวข้างต้นนั้น คนในชุมชนบ้านนาไค้มีการจัดการและใช้ประโยชน์ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต โดยชาวบ้านส่วนมากจะเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวเพื่อเป็นอาหารในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการหาปลา ปลูก หอย ต่างๆ เป็นต้น ส่วนป่าไม้ชาวบ้านก็จะเข้าไปล่าสัตว์ป่า เก็บเห็ด เก็บผัก เก็บหน่อไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวเพื่อการเกษตร เช่น ใช้น้ำเพื่อปลูกข้าว ปลูกผักต่างๆ เป็นต้น ซึ่งแต่ก่อนทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก แต่ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ลดลงเนื่องจากว่าประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้มีความต้องการมากขึ้น ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จึงไม่พอต่อความต้องการของชาวบ้าน

4.1.9 กลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้าน

กลุ่มองค์กรในหมู่บ้านในที่นี้จะแยกออกเป็นหมู่ 6 และหมู่ 12 ซึ่งมีกลุ่มองค์กรดังจะแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน หมู่ที่ 6

บ้านนาไค้ หมู่ที่ 6 มีกลุ่มองค์กรทั้งหมด 8 กลุ่ม ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อกลุ่ม	สมาชิก
1	ออมทรัพย์เพื่อการผลิต	58
2	กองทุนสหกรณ์ร้านค้า	138
3	สตรีแม่บ้าน	48
4	ผู้ใช้น้ำ	40
5	สวนยางพารา ส.ก.ย.	70
6	เยาวชนการกีฬาต่อต้านยาเสพติด	100
7	พลังมวลชนต่อต้านยาเสพติด	50
8	ทอผ้า	15

ตารางที่ 4 แสดงกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน หมู่ที่ 12

บ้านนาไค้ หมู่ที่ 12 มีกลุ่มอยู่ทั้งหมด 6 กลุ่ม ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อกลุ่ม	สมาชิก
1	แม่บ้าน	40
2	พัฒนาสวนยางพารา	90
3	กองทุนหมู่บ้าน	150
4	เลี้ยงสัตว์	30
5	เยาวชน	80
6	ผู้ใช้น้ำประปา	156

4.1.10 ระบบการศึกษา

หมู่บ้านมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง

ชาวบ้านในหมู่บ้านนาโคช่วงวัยกลางคน (อายุ 45 -50) ถึงวัยผู้สูงอายุในปัจจุบัน (50 ปีขึ้นไป) จะมีการศึกษาระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 วัย 20-30 ปี จะจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ระดับปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีบางส่วนที่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และในปัจจุบันนี้พ่อแม่ต่างมุ่งหวังให้ลูกหลานของตัวเองได้เรียนหนังสือในระดับที่สูง อย่างน้อยต้องถึงระดับอนุปริญญาเป็นต้นไป นอกจากนี้วัยกลางคนในปัจจุบันบางคนก็ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในระบบการศึกษานอกโรงเรียนมากขึ้น

4.1.11 ระบบอนามัยและสาธารณสุข

ในหมู่บ้านมีสถานอนามัย 1 แห่ง ซึ่งสถานอนามัยเข้ามาในหมู่บ้าน ช่วง พ.ศ. 2535 ทำให้ชาวบ้านเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น ซึ่งในสมัยก่อนหน้านั้นชาวบ้านเมื่อเจ็บป่วย จะรักษาด้วยยาสมุนไพร และรักษาด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ หมอเป่า หมอผี เป็นต้น เพราะแต่ก่อนยังไม่มีสถานอนามัยและการเดินทางก็ยากลำบาก นอกจากนี้สมัยก่อนความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่มีความสำคัญอย่างมากต่อชาวบ้าน ชาวบ้านจึงรักษาด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ และยาสมุนไพรก่อนจนถึงที่สุดแล้วถ้าชาวบ้านรักษาด้วยวิธีดังกล่าวไม่หาย ชาวบ้านก็จะเดินทางเข้าไปรักษาด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ตัวเมือง (การรักษาทางการแพทย์เป็นทางเลือกสุดท้ายของชาวบ้าน) และอยู่ต่อมาอีกก็มีสถานอนามัยบ้านเมืองบั้งขึ้น ซึ่งระยะทางจะใกล้กว่าเข้าไปตัวเมือง ชาวบ้านก็จะเดินทางเข้าไปรักษาที่สถานอนามัยบ้านเมืองบั้งแทน

ปัจจุบันมีน้อยคนที่รักษาด้วยยาสมุนไพร หรือวิธีทางไสยศาสตร์ เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยในปัจจุบันก็จะไปหาหมอ รักษาด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการป่วยเล็กน้อยก็ตาม ซึ่งถ้ารักษาด้วยวิธีทางการแพทย์ไม่หายชาวบ้านก็จะหันมารักษาด้วยยาสมุนไพร แลไสยศาสตร์ (การรักษาทางการแพทย์เป็นทางเลือกแรก และการรักษาทางไสยศาสตร์ ยาสมุนไพรเป็นทางเลือกสุดท้าย) แต่ก็มีชาวบ้านบางคนรักษาด้วยยาสมุนไพรและวิธีทางการแพทย์ไปพร้อมกัน

4.1.12 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำไร่ เช่น ไร่อ้อย มันสำปะหลัง ปอ แดงโมเตงไท ถั่วลิสง เป็นต้น ดังนั้นรายได้หลักของชาวบ้านมาจากเกษตรกรรม นอกจากนี้รายได้ของชาวบ้านส่วนหนึ่งมาจากการรับจ้าง ไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างจากภาคเกษตรกรรมในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งชาวบ้านจะไปรับจ้างเมื่อว่างเว้นจากการทำการเกษตรในครัวเรือนของตนเองเสร็จแล้ว และรายได้ส่วนหนึ่งมาจากการรับจ้างนอกภาคการเกษตร ซึ่งรายได้ส่วนนี้จะเป็นรายได้ที่มาจากลูกหลาน ที่เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลแล้วก็จะเข้าไปทำงานในตัวเมือง โดยส่วนมากแล้วจะไปทำงานรับจ้างตามโรงงานต่างๆในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

เศรษฐกิจของชาวบ้านเมื่อช่วงก่อน พ.ศ. 2530 จะเป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ เน้นการดำรงอยู่ชาวบ้านช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี แต่มาช่วงหลัง พ.ศ. 2530 (หลังจากไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน) เป็นตัมมา ลักษณะเศรษฐกิจของชาวบ้านเป็นเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ทำการเกษตรเพื่อการค้ามากขึ้น มุ่งสู่การดำรงชีวิตที่เน้นวัตถุนิยม เพื่อแสดงฐานะทางสังคมของตนเอง เริ่มตั้งแต่การซื้อโทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น รถไถนา รถจักรยานยนต์ รถยนต์ เครื่องซักผ้า เตาแก๊ส โทรศัพท์มือถือ ซึ่งปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าโทรศัพท์มือถือของชาวบ้านนั้นมีเกือบทุกครัวเรือน หรือ 90% ของครัวเรือนทั้งหมดที่มีโทรศัพท์มือถือ ดังนั้นเมื่อเศรษฐกิจของชาวบ้านเป็นเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ดำรงชีพด้วยวัตถุนิยม ส่งผลให้เป็นตัวผลักดันให้ลูกหลานในหมู่บ้านเมื่อเติบโตขึ้นก็อพยพเข้าไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งลูกหลานของคนในชุมชนเริ่มเข้าไปทำงานต่างถิ่นเมื่อ ปี พ.ศ.2540 ซึ่งจะเข้าไปทำงานที่ตัวเมืองต่างๆ กรุงเทพมหานคร งานส่วนมากที่เข้าไปทำก็จะเป็นพนักงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ แม่บ้านเป็นต้น เพื่อที่จะนำเงินมาให้ครอบครัว พ่อแม่ ที่อยู่ทางบ้าน เพื่อที่จะใช้ในการดำรงชีพในสังคม ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับครัวเรือน เป็นต้น

4.1.13 ลักษณะบ้านเรือน

ลักษณะบ้านเรือนของคนในชุมชนก่อนช่วง พ.ศ.2497 จะเป็นบ้านเรือนที่ทำด้วยไม้ทั้งหมด ชาวบ้านเรียกว่า “บ้านเรือนฝาฉาก” คือ พื้นบ้าน และฝาผนังบ้านนั้นจะทำด้วยไม้ไผ่ หลังคาจะมุงหญ้า หรือ บางหลังก็มุงด้วยแผ่นไม้ ใต้ถุนบ้านจะยกสูง เพื่อที่จะใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์เช่น วัว ควาย เป็นต้น ครัวจะอยู่ข้างบนบ้าน ซึ่งบ้านจะมีการแยกส่วนกันระหว่าง เรือนนอนกับเรือนครัว ต่อมาลักษณะบ้านเรือนก็มีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ พ.ศ.2497 เป็นต้นมา บ้านจะเริ่มมีฝาผนังที่ทำจากไม้ใหญ่แล้ว เช่น ไม้ยางนา และกึ่งมุงหลังคาด้วยแผ่นไม้ เป็นต้น และมาถึง พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา บ้านจะเริ่มมีการมุงสังกะสี และมีบ้านชั้นล่าง ซึ่งทำด้วยปูน จนมาถึงปัจจุบัน คือ บ้านจะมีลักษณะสองชั้น ข้างบนจะเป็นไม้ชั้นล่างจะเป็นปูน บ้านบางหลังก็เป็นบ้านชั้นเดียวทำด้วยปูนซีเมนต์ จากที่หลังคามุงหญ้า ก็จะเปลี่ยนมามุงด้วยสังกะสี และกระเบื้อง พื้นบ้านเป็นไม้แผ่น และผนังบ้านก็จะเป็นไม้แผ่น (คุณภาพประกอบได้ที่ภาคผนวก)

4.1.14 ลักษณะครอบครัว

ลักษณะครอบครัวของคนในชุมชนสมัยก่อน (ก่อนปี พ.ศ. 2530) เป็นครอบครัวขยาย คือ ครัวเรือนหนึ่งจะมีปู่ย่า หรือ ตายาย พ่อ แม่ ลูก และหลาน อาศัยอยู่ด้วยกัน อยู่บ้านหลังเดียวกัน หรือ อยู่บ้านคนละหลัง แต่ก็ประกอบอาชีพด้วยกัน ดำรงชีพแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กินข้าวทำกับข้าวร่วมกัน แต่มาปัจจุบัน (หลังปี พ.ศ. 2530) จากครอบครัวขยาย ก็เริ่มมีครอบครัวเดี่ยวขึ้นมา ครอบครัวของลูกหลานต่างแยกออกจากครอบครัวพ่อแม่ เมื่อมีการแต่งงานแล้ว บางคนแยกออกโดยการตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับพ่อแม่ แต่ไม่มีการกินข้าวร่วมกัน ไม่มีการประกอบอาชีพร่วมกันเหมือนแต่ก่อน อาจจะมีบางช่วงที่ลูกไปช่วยพ่อแม่ทำบ้าง สาเหตุที่เริ่มแยกออกมาเป็นครอบครัวเดี่ยวเพราะสังคมเริ่มเข้าสู่ระบบการค้า การเกษตรเชิงพาณิชย์ มุ่งการใช้เงินตราในการ

ดำเนินชีวิต มีการดำเนินชีวิตโดยยึดเศรษฐกิจพอเพียง เน้นวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต ดังนั้นแต่ละครอบครัวพยายามดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินรายได้ เพื่อนำไปซื้อวัสดุต่างๆ ที่ตอบสนองความสะดวกสบายให้กับชีวิตได้ ส่งผลให้เกิดครอบครัวเด็วยาวมากขึ้นเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างญาติพี่น้องน้อยลง ชาวบ้านจะทำอะไรในปัจจุบันนี้ก็ต้องจ้างซึ่งค่าจ้างจะมีราคาแพงขึ้นทุกปี และถ้าช่วงไหนมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก อัตราค่าจ้างแรงงานยิ่งแพงขึ้นเป็นทวีคูณ คือ จากที่เคยจ้างวันละ 100 บาท ก็ต้องจ้างวันละ 200 บาท เป็นต้น มิฉะนั้นก็จะไม่มีใครไปรับจ้าง

4.1.15 ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ

ในอดีตชุมชน(ก่อนปีพ.ศ. 2530) มีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ในรูปของการค้าขาย เพราะว่าจะมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อสินค้าเกษตรกับชาวบ้านถึงหมู่บ้าน และมีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ในด้านการรักษาโรคภัย กล่าวคือ ถ้ามีคนป่วยแล้วรักษากับหมอพื้นบ้านในหมู่บ้านไม่หาย ก็จะไปรักษากับหมอพื้นบ้านในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง แต่ในปัจจุบันนี้ชุมชนมีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการค้าขาย ซึ่งการค้าขายก็จะมีทั้งพ่อค้าเข้ามารับซื้อ และชาวบ้านนำออกไปขายเอง มีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นในรูปแบบการแต่งงานกับคนชุมชน คือ คนในชุมชนในปัจจุบันมีการแต่งงานกับคนในชุมชนอื่นๆ หรือชุมชนใกล้เคียง ซึ่งมีทั้งการแต่งงานกับคนภูไทเองและการแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่นๆ นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ด้วยการไปเรียนหนังสือ และไปรับจ้างทำงานนอกภาคการเกษตรของลูกหลาน ซึ่งในส่วนของการเรียนหนังสือ และรับจ้างนอกภาคการเกษตรนั้น ในปัจจุบันไม่เฉพาะรุ่นลูกหลานหลานเท่านั้นที่ออกไปเรียนหนังสือหรือ ไปรับจ้าง ยังมีรุ่นพ่อแม่ที่มีอายุ 30-40 ปี ไปเรียนการศึกษานอกโรงเรียนเพิ่มเติม เพื่อที่จะได้เข้าไปรับจ้างทำงานในตัวเมืองมากขึ้น เพื่อหารายได้เข้าครอบครัวมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่การทำงานรับจ้างนอกภาคเกษตรเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ งานรับจ้างในภาคการเกษตรเองก็มีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ เพราะในปัจจุบันความต้องการแรงงานในภาคการเกษตรมีเพิ่มขึ้นมาก เพราะเป็นทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ ในขณะที่ลูกหลานรุ่นใหม่ไม่ต้องการทำการเกษตร ทำให้การทำการเกษตรต้องมีการจ้างแรงงานข้ามชุมชน ซึ่งทำให้แต่ละชุมชนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมากขึ้น

4.1.16 ระบบความเชื่อประเพณีและวัฒนธรรม

คนภูไทบ้านนาโดจะนับถือผี ประกอบกับการนับถือศาสนาพุทธไปพร้อมๆ กัน โดยความเชื่อเรื่องผีของชาวบ้านนั้นมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และศาสนาพุทธก็เริ่มแผ่เข้ามาทีหลัง ส่งผลให้ชาวบ้านนับถือผีและศาสนาพุทธไปพร้อมกัน ผีที่ชาวบ้านนับถือในปัจจุบันมีดังนี้ ผีบรรพบุรุษ หรือ ผีปู่ย่า ผีตาเหหรือผีไร่ผืนนา ผีบ้านผีเรือน ผีปู่ตา เป็นต้น

ผีบรรพบุรุษ หรือ ผีปู่ย่า และผีบ้านผีเรือน ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้วจะเป็นผี แล้วจะมาคอยปกป้องคุ้มครอง (ปกป้องรักษา) ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ให้มี

ความสงบสุขสบาย ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านเมื่อจะทำอะไรต้องมีการบอกให้ผีบรรพบุรุษรู้ก่อนถึงจะทำ เช่น ลูกจะแต่งงานก็ต้องมีการบอกให้ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือนได้รู้ก่อน ไม่อย่างนั้นก็ไม่สามารถทำได้ หรือบางคนถ้าลืมบอกผีบรรพบุรุษ ก็มีอาการป่วยเกิดขึ้นโดยไม่มีสาเหตุ และจะรักษาด้วยวิธีการแพทย์ไม่หาย จะรักษาหายก็ต่อเมื่อทำพิธีขอมาผีบรรพบุรุษ โดยจะมีการเลี้ยงผีเพื่อการขอมาด้วย

ผีตาเหาะหรือผีไร่ผิณา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าไร่นาแต่ละผืนนั้นย่อมมีเจ้าของที่เป็นผีเฝ้ารักษาอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อจะทำอะไรก็ต้องมีการบอกกล่าวให้รู้ก่อนเช่นเดียวกันกับผีบรรพบุรุษ เช่น เมื่อชาวบ้านจะทำนา ชาวบ้านต้องมีการบอกผีนาก่อนว่าจ้างทำนา ในวันไหน อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า ถ้าเรามีการบอกกล่าวก่อนทำนั้นจะส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ออกมาสวยงาม ได้ผลผลิตมากเป็นต้น อีกอย่างหนึ่งถ้าไม่บอก คนในครอบครัวก็จะมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นเป็นต้น

ผีปู้ตา คือผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าผีปู้ตาจะทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองคนในหมู่บ้านให้อยู่กันอย่างสงบร่มเย็น ชาวบ้านจะมีการเลี้ยงปู้ตาทุกปี ปีละ 2 ครั้ง คือ ช่วงเดือนพฤษภาคม (เดือน 6) กับช่วงเดือนพฤศจิกายน (เดือน 12) โดยชาวบ้านจะเลี้ยงรวมกันทั้งหมู่บ้าน

นอกจากนี้ชุมชนยังมีการปฏิบัติตาม “ฮีดยี่คองเจียง” หรือที่เรียกว่า ฮีดลีสอง คองลีสี่ ในสมัยก่อนนั้นชุมชนมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แต่เมื่อช่วงความเจริญด้านวัตถุเริ่มแผ่ขยายเข้ามาในชุมชน เศรษฐกิจของชุมชนเป็นเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบ (พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา) (แต่ก่อนชาวบ้านเคยแบ่งปันกันกิน มีอะไรก็มีการแบ่งปันกันระหว่างเพื่อนบ้าน แต่ในปัจจุบันนี้แม้แต่เพื่อนบ้าน บ้านใกล้เคียงก็ต้องซื้อกันเอง) ทุกอย่างที่ชาวบ้านผลิตต่างมุ่งเพื่อการค้าการพาณิชย์โดยเฉพาะ ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมตามฮีดลีสองคองลีสี่ มีความสำคัญน้อยลง เพราะชาวบ้านไม่ค่อยมีเวลาปฏิบัติ อีกทั้งความเชื่อต่างๆ ลดลงด้วย เพราะเนื่องจากอำนาจของเงินเข้าครอบงำ ส่งผลให้ชาวบ้านเห็นเงิน หรือวัตถุต่างๆ สำคัญกว่า และนอกจากนี้เมื่อความเจริญด้านวัตถุมีมากขึ้น ส่งผลให้การสื่อสารต่างๆ สะดวกสบายรวดเร็วขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆ ชาวบ้านก็ได้รับรู้เร็วขึ้นจากแต่ก่อน (รับรู้จาก โทรทัศน์ วิทยุ) ส่งผลให้ชาวบ้านได้เห็นวัฒนธรรมของพื้นที่อื่นๆ มากขึ้น ก่อเกิดการเปรียบเทียบทางวัฒนธรรม และมีการเลียนแบบวัฒนธรรมในที่สุด

ฮีดลีสอง ที่ชาวบ้านยังปฏิบัติในปัจจุบันมีดังนี้

- เดือนสาม (เดือนกุมภาพันธ์) ทำบุญข้าวจี โดยตอนเช้าของวันทำบุญข้าวจีนั้น ชาวบ้านจะทำข้าวจีลงไปถวายวัด
- เดือนห้า (เดือนเมษายน) บุญเบิกแผนก หรือ บุญประจำปีของหมู่บ้าน ซึ่งปฏิบัติเพื่อให้หมู่บ้านสงบร่มเย็น
- เดือนแปด (เดือนกรกฎาคม) บุญข้าวพรรษา

- เดือนเก้าและเดือนสิบ (เดือนสิงหาคม และเดือนกันยายน) ทำบุญห่อข้าว หรือ ทำบุญข้าวสากและบุญข้าวประดับดิน บุญห่อข้าวนี้ชาวบ้านจะให้ความสำคัญมากที่สุด มีการจัดทำขึ้นทุกปี ซึ่งในวันทำบุญห่อข้าวนี้ชาวบ้านก็จะมีการทำขนมเทียน และมีการทำห่อข้าว (สิ่งของในห่อข้าวก็จะมี ข้าว อาหาร พริก เกลือ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น) ลงไปถวายพระ ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นวันทำบุญให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ห่อข้าวก็ทำให้พ่อแม่ปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้ว โดยชาวบ้านเขียนชื่อปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้วติดไว้ที่ข้างห่อข้าว
- เดือนสิบเอ็ด (เดือนตุลาคม) ทำบุญออกพรรษา
- เดือนสิบสอง (เดือนพฤศจิกายน) ทำบุญกฐิน

4.2 ประเพณีการแต่งงานของคนภูไท และอัตลักษณ์ประเพณีการแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเมื่อหญิงชายรักกัน และต้องการจะใช้ชีวิตคู่อยู่ด้วยกัน สร้างครอบครัวร่วมกัน จึงได้มีการจัดงานขึ้นเพื่อทำพิธีให้ทั้งสองคนได้ครองคู่อยู่ด้วยกัน ให้ถูกต้องตามประเพณี เรียกประเพณีที่จัดขึ้นนี้ว่าประเพณีการแต่งงาน และคนภูไทเรียกว่า การเอ็ดปาซุ ซึ่งเป็นประเพณีที่ร่วมกันปฏิบัติมาตั้งแต่ในสมัยอดีต

ประเพณีการแต่งงานของคนภูไท บ้านนาโค่ ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร แต่ก่อนเมื่อคู่บ่าวสาวมีการแต่งงานกันจะไม่ได้เรียกว่าประเพณีการแต่งงาน แต่จะเรียกว่า “เอ็ดปาซุ” เพราะเมื่อเข้าพิธีการแต่งงานตอนแรกนั้นฝ่ายชายหรือ เจ้าบ่าวจะไปอยู่กับฝ่ายหญิงก่อน ซึ่งเรียกการที่ฝ่ายชายไปอยู่กับฝ่ายหญิงว่า “ไปซุเมีย” ในการไปอาศัยอยู่กับฝ่ายหญิงนั้นจะไปอาศัยอยู่แค่ช่วงแรกของการแต่งงานเท่านั้น ซึ่งบางคนก็ไปอยู่ประมาณ 2-3 เดือน ก็กลับมาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านฝ่ายชาย หรือ บางคนก็ไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง 1-2 ปี ถึงกลับมาอยู่บ้านฝ่ายชายได้ โดยก่อนจะกลับมาอยู่บ้านฝ่ายชายได้นั้น พ่อแม่ของฝ่ายชายจะต้องไปขอหรือไปพูดคุยกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง เพื่อให้ลูกชายและลูกสะใภ้กลับมาอยู่บ้านได้ สาเหตุที่ฝ่ายชายต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงก่อนจะมาอยู่บ้านของตัวเองนั้นก็เพราะว่าสมัยก่อนฝ่ายชายไม่มีเงินจะให้ค่าสินสอดแก่พ่อแม่ของฝ่ายหญิง (ถึงแม้ว่าสมัยนั้นค่าสินสอดของคู่บ่าวสาวแต่ละคนนั้นตกประมาณ 3-10 บาทก็ตาม แต่สมัยก่อนการดำรงชีวิตนั้นไม่ได้ใช้เงิน เป็นการดำรงชีวิตโดยการพึ่งพาธรรมชาติ) ดังนั้นฝ่ายชายต้องไปอยู่บ้านของฝ่ายหญิงเพื่อที่จะเป็นแรงงานให้กับครอบครัวของฝ่ายหญิงก่อน เปรียบเสมือนการให้แรงงานแทนเงินค่าสินสอดนั่นเอง ส่วนในปัจจุบันนั้นที่เรียกการ “เอ็ดปาซุ” ว่า “การแต่งงาน” ก็เพราะว่าการศึกษายายเข้ามาถึงหมู่บ้าน ลูกหลานได้เรียนหนังสือ ซึ่งเป็นหลักสูตรของไทย ใช้ภาษาไทยในการเรียนหนังสือ ส่งผลให้การเรียกชื่อต่างๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งการที่คนในชุมชนต้องอพยพไปเป็นแรงงานในตัวเมือง หรือในกรุงเทพมหานครฯ ส่งผลให้มีการรับวัฒนธรรมในด้านภาษามาใช้ ซึ่งการเรียก ประเพณีการแต่งงานนั้น ปัจจุบันลูกหลาน วัยกลางคน

ในหมู่บ้านจะเรียกว่าการแต่งงาน แต่คนเฒ่าคนแก่ส่วนมากก็ยังเรียกการเีดปาซุเหมือนเดิม มีผู้น้อยคนที่เรียก การแต่งงานตามลูกหลาน

ประเพณีการแต่งงาน หรือ การเีดปาซุของคนภูไทบ้านนาได้ ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีขั้นตอนการจัดงานดังนี้ ในที่นี้จะบรรยายขั้นตอนการจัดงานโดยละเอียดเพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นตัวตนของคนภูไทที่ดำรงอยู่ภายใต้ประเพณีการแต่งงานดังกล่าว

4.2.1 การไปหาพ่อล่ำ (พ่อสื่อ)

เมื่อหนุ่มสาวรักกันและตกลงกันว่าจะแต่งงานอยู่กินด้วยกันเป็นครอบครัวแล้ว ฝ่ายชายก็จะบอกให้ฝ่ายหญิงจะให้พ่อแม่มาเจรจาขอสู่ขอ โดยฝ่ายชายจะมีการนัดวันกับฝ่ายหญิงว่าพ่อแม่จะมาเจรจาขอสู่ขอวันไหน แล้วให้ฝ่ายหญิงเตรียมตัวต้อนรับ ในการไปเจรจาขอสู่ขอนั้นฝ่ายชายต้องเป็นฝ่ายไปเจรจาขอสู่ขอ การไปเจรจาขอสู่ขอของฝ่ายชายนั้น ฝ่ายชายต้องไปหาพ่อล่ำ (พ่อสื่อ) พ่อล่ำจะเป็นคนเจรจาขอสู่ขอให้ โดยพ่อล่ำที่ฝ่ายชายไปหาานั้นจะต้องไม่เป็นญาติฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพราะพ่อล่ำจะเป็นคนกลางในการเจรจาขอสู่ขอให้ระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เมื่อคู่บ่าวสาวแต่งงานกันไปแล้วถ้ามีเหตุหรือมีเรื่องต้องผิดใจกันระหว่างคู่บ่าวสาว พ่อล่ำจะเป็นคนไกล่เกลี่ยว่าใครผิดใครถูก แต่ละฝ่ายควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร และพ่อล่ำก็จะเป็นผู้ตัดสินของคู่บ่าวสาวต่อไป นอกจากนี้พ่อล่ำต้องเป็นคนที่มีความรอบคอบรอบอุ้น ไม่เคยมีประวัติการอย่าล้างกันมาก่อน จะได้เป็นแบบอย่างให้กับคู่บ่าวสาวในการครองคู่อยู่ด้วยกัน อีกทั้งคนภูไทจะมีความเชื่อว่าถ้าเลือกพ่อล่ำที่มีความรอบคอบรอบอุ้นนั้นจะทำให้ครอบครัวของคู่บ่าวสาวในอนาคตอบอุ่นไปด้วย ซึ่งในการไปหาพ่อล่ำของฝ่ายชายนั้นมีการปฏิบัติดังนี้

สิ่งของที่เตรียมไป คือ ดอกไม้กับเทียนอย่างละ 1 คู่ พร้อมกับเงิน 1 บาท โดยจะจัดเรียงใส่จาน

เมื่อไปถึงบ้านของคนที่จะไปขอให้เป็นผู้ล่ำให้กับคู่บ่าวสาว ทางพ่อแม่ของฝ่ายชายก็จะจัดงานที่เตรียมไว้วางต่อหน้าคนที่เราไปหาให้เป็นพ่อล่ำให้ และยกมือขึ้นไหว้พร้อมกับพูดว่า

“สวัสดี คือขอยได้มาห็นตั้งนั่งเือนในมือนี้กะได้มีดอกไม้เทียนคู่มาคู่เข้าหาคู่หาไหว้มาหาขอเื่อเป็นพ่อล่ำเื่อลูกชายข้อย (พร้อมกับบอกชื่อลูกที่จะแต่งงาน) ความหมี่หลายขอไหว้ พร้อมกับยกมือไหว้” (ที่ได้มาวันนี้ ก็ได้มีดอกไม้เทียนอย่างละ 1 คู่ มาหาไหว้ขอให้เป็นผู้ล่ำให้กับลูกชายที่กำลังจะแต่งงาน พร้อมกับยกมือไหว้) ถ้าคนที่ไปหารับจะเป็นพ่อล่ำให้ เขาก็จะรับเอาจานดอกไม้ พร้อมกับพูดว่า “ขอขอบคุณเื่อคณเอนวเลอเป็นกะเป็นแหวลว” (ขอบคุณที่กรุณามาหาแล้วจะเป็นให้)

บางคนก็ไม่ได้รับเป็นผู้ล่ำให้เลย แต่จะขอเสี่ยงความฝันดูก่อน 1 คืน ว่าจะเป็นอย่างไ แล้วค่อยให้คำตอบวันต่อมาว่าจะเป็นพ่อล่ำให้ได้หรือไม่ ถ้าฝันไม่ดีหรือ ฝันร้ายก็จะไม่รับเป็นผู้ล่ำให้ (การเสี่ยงความฝันในที่นี้คือ การขอคิดทบทวนและปรึกษาครอบครัวของตัวเองก่อน) เพราะว่าถ้าเป็นไปแล้วกลัวว่าคู่บ่าวสาวที่แต่งงานกันนั้นจะไม่ยั่งยืน จะมีเหตุให้เลิกรากันไปใน

ภายหลัง นอกจากนี้อาหารที่ไม่สามารถเป็นพอลามให้ได้ คือ ทรายกำลังตั้งท้อง หรือ คนนั้นเป็นพอลามให้คนอื่นแล้วยังไม่ถึงปี (จะเป็นพอลามให้คนอื่นได้อีกก็ต่อเมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 1-2 ปี) ซึ่งสิ่งเหล่านี้โบราณเขาถือว่า “กะลา” เป็นสิ่งที่ต้องห้าม ไม่ควรเป็นพอลามให้คนอื่นในตอนนั้น เพราะถ้าเป็นนั้นโบราณมีความเชื่อว่า ครอบครัวจะไม่อยู่ดีมีสุข จะมีคนเจ็บป่วย หรือไม่ภรรยาที่ตั้งท้องก็จะคลอดลูกยาก ซึ่งถ้าเป็นอย่างนี้ คนที่เราไปหาให้เป็นพอลามให้ก็จะตอบว่า

“ขอขอบคุณที่แนะนำเชือกดี แต่เอ็ดแนวเลคือว่าเชือกฟางจะละหมีสามารถจะเป็นเชือกได้ โบราณเห็นว่ามันกะลา ความหมีหลายขอไหว” พร้อมกับยกมือไหว้ (ก็ขอบคุณมากที่อุตส่าห์มาหา แต่จะทำยังไงได้ ก็เหมือนที่พูดให้ฟังตั้งแต่ตอนแรกแหละ โบราณบอกว่าเป็นสิ่งต้องห้ามไม่สามารถเป็นให้ได้ ก็ขอขอบคุณมาก)

ในการไปหาพอลามนั้นแต่ก่อนเมื่อคู่บ่าวสาวจะแต่งงานฝ่ายชายต้องหาพอลามทุกครั้ง แต่มานาปัจจุบันนี้ (เริ่มเมื่อ 10 ปี เป็นต้นมา พ.ศ. 2540) น้อยคนนักที่จะหาพอลาม หรือบางคนหาพอลามก็จะหาหลังจากที่มีการสู่ขอเรียบร้อยแล้ว เพราะว่าปัจจุบันการหาพอลามนั้นหายากมากไม่มีใครอยากจะเป็น เพราะการเป็นพอลามในปัจจุบันนี้ต้องเสียเงินเป็นจำนวนมากในการจัดเลี้ยงต้อนรับญาติๆ ทางฝ่ายหญิงและญาติทางฝ่ายชาย หรือญาติของตัวเอง ตอนวันจัดงานแต่ง เพราะต่างคนก็ต่างมาแสดงความยินดีที่ได้ลูกที่โตเลย โดยไม่ต้องมีการตั้งท้อง การเลี้ยงดูมาก่อน อีกอย่างฝ่ายชายที่ไปหาพอลามก็ต้องเสียเงินให้พอลามด้วย ซึ่งเรียกว่า การสู่ขวัญพอลาม โดยจะเสียทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง แต่ฝ่ายชายจะเสียมากกว่าฝ่ายหญิง คือ ฝ่ายชายจะเสียสองเท่าของฝ่ายหญิง เรียกการเสียในลักษณะดังกล่าวว่า “อ้ายสองน้องหนึ่ง” ซึ่งปัจจุบันฝ่ายชายต้องเสียเงิน 500 – 1000 บาท ในขณะที่การเป็นพอลามในสมัยก่อนนั้นไม่ต้องเสียเงินในการต้อนรับมากเหมือนในปัจจุบันนี้ การจัดเลี้ยงต้อนรับตอนวันแต่งงานของคู่บ่าวสาวก็มีเพียง “พาข้าวหนึ่งพา เหล้า 1 ไห” เท่านั้น (อาหาร 1 ถาด และเหล้า 1 ไห) ซึ่งอาหารก็เอาตามที่มีอยู่แล้ว ไม่ต้องหาซื้อมากมายเหมือนในปัจจุบัน อีกทั้งในปัจจุบันนี้คนภูไทจะแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่นเยอะขึ้น เช่น ลาว คนไทย เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีในการจัดงานจะไม่เหมือนกัน เช่น ลาวจะไม่มีการไปหาลาม ซึ่งในการหาพอลามนั้นต้องเกิดจากการตกลงกันทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ดังนั้นถ้าวัฒนธรรมอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีการหาลาม อีกฝ่ายก็ไม่สามารถที่จะไปหาพอลามได้เช่นกัน โดยเฉพาะถ้าคนภูไทเป็นฝ่ายหญิงไปแต่งงานกับคนชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งไม่มีพิธีการหาลามเหมือนคนภูไท ก็จะทำให้ไม่มีการหาพอลามเลย

นอกจากนี้บทบาทของพอลามในปัจจุบันไม่ค่อยมีความสำคัญ บทบาทในการใกล้ชิดลดน้อยลง เพราะการที่คู่บ่าวสาวจะแต่งงานกันแล้วครองคู่อยู่ด้วยกันยาวนานหรือ ยั่งยืนนั้น ขึ้นอยู่กับคู่บ่าวสาวเองว่าสามารถอยู่กันได้นาน ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคู่บ่าวสาวเอง ถ้าอยู่กันไม่ได้ก็เลิกกันในที่สุด อีกทั้งคู่บ่าวสาวที่แต่งงานกันไปแล้วในปัจจุบันนี้บางคนก็ไม่ได้อยู่ที่บ้าน แต่จะออกไปทำงานตามเมืองหลวง หรือในตัวเมืองต่างๆ เพื่อเลี้ยงชีพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติลดลง ญาติพี่น้องไม่ค่อยมีการปฏิสัมพันธ์ช่วยเหลือกันเหมือนแต่ก่อน ซึ่งแต่ก่อนนั้นครอบครัวพ่อล่ำกับครอบครัวของคู่บ่าวสาวที่แต่งงานกันนั้น จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คู่บ่าวสาวจะนับถือพ่อล่ำเป็นเหมือนพ่อแม่ของตนเองอีกคน ดังนั้น ครอบครัวของคู่บ่าวสาวจะไปช่วยครอบครัวของพ่อล่ำทำนา ทำไร่ แบ่งอาหารให้กับพ่อล่ำ เป็นต้น แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมในการช่วยเหลือหายไป แต่ละครอบครัวต่างมุ่งที่จะหาเลี้ยงชีพตัวเอง และมุ่งสร้างฐานะตนเอง เพื่อให้สังคมยอมรับ เป็นต้น

ขั้นตอนการไปหาพ่อล่ำ (พ่อสื่อ) ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไทในหลายด้านดังนี้

อัตลักษณ์ในด้านการให้ความเคารพนับถือผู้ที่อาวุโส ให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง เพราะว่าพ่อล่ำนั้นจะมีบทบาทในการไกล่เกลี่ย เมื่อคู่แต่งงานไม่เข้าใจกัน จะเป็นคนกลางที่เชื่อมระหว่างญาติของทั้งสองฝ่าย และพ่อล่ำนั้นจะเป็นเหมือนญาติคนหนึ่งของคู่บ่าวสาวและครอบครัวของคู่บ่าวสาว ซึ่งจะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการหาพ่อล่ำนั้นลดความสำคัญลง หรือไม่ค่อยมีในปัจจุบันนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ในด้านการเคารพผู้อาวุโส หรือให้ความสำคัญกับญาติพี่น้องตรงนี้ ลดความสำคัญลงไป อันเนื่องจากปัจจัยของสังคมที่เปลี่ยนแปลง ดังที่กล่าวข้างต้น และเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรม (เมื่อมีการแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่น ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ส่งผลให้ขั้นตอนบางอย่างในประเพณีการแต่งงานหายไป หรือลดความสำคัญลง และมีขั้นตอนบางอย่างเพิ่มขึ้นมา)

อัตลักษณ์ในด้าน การให้ความเคารพนับถือเพศชาย เห็นความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพศชายจะเป็นคนตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ซึ่งสามารถเรียกได้ว่าเพศชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งกว่า เพราะจะเห็นได้ว่าการไปหาพ่อล่ำ (นั้น) ฝ่ายชายจะเป็นคนไปหา เป็นคนเลือกฝ่ายเดียว โดยที่ฝ่ายหญิงไม่มีสิทธิ์ที่จะตัดสินใจใดๆ ทั้งที่พ่อล่ำนั้นเมื่อฝ่ายชายเลือกมาแล้ว ทางฝ่ายหญิงก็ต้องให้ความเคารพนับถือพ่อล่ำเช่นกันกับฝ่ายชาย

การไปหาพ่อล่ำแล้วพ่อล่ำนั้นบอกว่าจะขอเสี่ยงความฝันก่อน 1 คืน ตรงนี้ สามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไทในด้าน การถนอมน้ำใจ หรือการรักษาน้ำใจซึ่งกันและกัน เพราะดังที่กล่าวไว้ว่าการขอเสี่ยงความฝันนั้นก็คือ การลึงเล หรือไม่แน่ใจ ของคนที่เราไปหาให้เป็นพ่อล่ำให้ นั่น ว่าจะเป็นพ่อล่ำให้ได้ไหม ดังนั้นจึงขอที่จะคิด และปรึกษากับครอบครัวของตัวเองก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะรับเป็นให้หรือไม่ และโดยส่วนมากแล้วคนที่บอกว่าขอเสี่ยงความฝันก่อนนั้น จะมีเหตุผลหลายอย่างที่ไม่สามารถเป็นให้ได้

อัตลักษณ์ในด้าน การให้ความสำคัญเรื่องต้นแบบ จะเห็นได้ว่าการเลือกพ่อล่ำของฝ่ายชายนั้นจะเลือกบุคคลที่มีครอบครัวที่อบอุ่นไม่มีการหย่าร้างมาก่อน เพราะว่ามีมติความเชื่อว่าจะทำให้ครอบครัวของคู่บ่าวสาวที่จะแต่งงานกันนั้น จะมีครอบครัวที่อบอุ่นเหมือนกับครอบครัวของพ่อล่ำ

อัตลักษณ์ในด้าน การมีความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าเหตุผลอย่างหนึ่งที่คนไม่สามารถเป็นพ่อล่ำมาได้คือ การที่ภรรยาของคนที่เราไปหาให้เป็นพ่อล่ำให้มันตั้งครรรค์ หรือ การที่คนนั้นเป็นพ่อล่ำให้กับคู่บ่าวสาวอื่นยังไม่ถึงปี เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข จะมีคนเจ็บป่วย หรือไม่ภรรยาที่ตั้งท้องก็จะคลอดลูกยาก ซึ่งความเชื่อนี้เป็นความเชื่อที่นับถือกันมาจากโบราณ และคนโบราณเรียกความเชื่อเหล่านี้ว่า “กะล่ำ” หมายถึงสิ่งต้องห้ามไม่ควรทำ เป็นต้น

4.2.2 ไปขอสาว (ไปเจรจาสู่ขอ)

เมื่อถึงวันที่ทางฝ่ายชายนัดฝ่ายหญิงว่าจะไปเจรจาสู่ขอฝ่ายหญิงกับพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายพร้อมกับพ่อล่ำที่ได้หาไว้แล้วก็จะไปเจรจาสู่ขอฝ่ายหญิงกับญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิง ที่บ้านของฝ่ายหญิงเอง โดยญาติผู้ใหญ่ที่ไปขอส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุหรือ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หรือ เป็นผู้อาวุโสในหมู่เครือญาติ โดยจะไปพร้อมกับพ่อแม่ของชายหนุ่ม และญาติผู้ใหญ่รวมกันแล้วประมาณ 5 - 10 คน ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงก็เช่นเดียวกันเป็นผู้สูงอายุ หรือ เป็นผู้อาวุโสในหมู่เครือญาติ หรือ ในหมู่บ้าน (ในกรณีที่ทางฝ่ายชายและฝ่ายผู้หญิงจะอยู่คนละบ้าน)

สิ่งของที่ทางฝ่ายชายเตรียมไปตอนที่ไปเจรจาสู่ขอมีดังนี้ คือ เหล้า 1 ไห (ปัจจุบัน เป็นเหล้า 1 ขวด) ดอกไม้ เทียนอย่างละ 1 คู่ ซึ่งสาเหตุที่เอาอย่างละ 1 คู่ก็เพราะว่าให้เป็นสิริมงคล เป็นงานคู่ อีกอย่างก็มีการปฏิบัติอย่างนี้มาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้ ก็มีเงินไขคำปาก ซึ่งจะเตรียมไว้ให้ “ลุงตาพาข้าวของฝ่ายหญิง” (ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิง คือ พี่ชายของแม่ฝ่ายหญิง) ซึ่งเงินไขคำปากจำนวนนี้ จะมากน้อยเท่าไรก็ขึ้นอยู่กับญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงที่จะเรียกเอาจากญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายชาย จากที่แต่ก่อน 1 บาท 5 บาท จนมาถึงปัจจุบันนี้ ต่ำสุด 500 บาท ขึ้นไป บางคนก็เรียกเอาถึง 1000 บาท (ซึ่งเงินไขคำปากตรงนี้ก็มีความสัมพันธ์ถึงฐานะของคู่บ่าวสาว คือ ถ้าฐานะของคู่บ่าวสาวอยู่ในระดับดี (ระดับที่สังคมยอมรับ/มีหน้ามีตาในสังคม) ก็จะมีการเรียกเงินไขคำปากให้เหมาะสมกับฐานะของฝ่ายหญิง แต่ในขณะเดียวกันก็ดูฐานะของฝ่ายชายประกอบด้วย) เงินไขคำปากดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นตามยุคสมัยมาเรื่อยๆ ซึ่งเงินไขคำปากนั้นญาติฝ่ายชายให้ญาติฝ่ายหญิงเพื่อให้ญาติฝ่ายหญิงมีการเจรจาดกลงด้วย ถ้าไม่ให้เงินไขคำปากนี้ญาติฝ่ายหญิงก็จะไม่มีการเจรจาดกลงด้วย นอกจากนี้ก็จะมีการเตรียม พลุสองแถบ แสด 2 ตัด ข้าวต้ม 2 โคม กะหยั๋ง 2 นวย และ มะ 2 นวย (ใบพลูที่ใช้สำหรับเคี้ยวหมากของคนแก่จำนวน 2 ม้วน กาบของต้นไม้แสดที่ใช้สำหรับเคี้ยวหมากของคนแก่ ตัดออกเป็น 2 ชิ้น ตระกล้ำใช้สำหรับใส่ของจำนวน 2 ใบ และมะมะที่ใช้สำหรับเคี้ยวหมากจำนวน 2 ลูก ตามลำดับ) ซึ่งสิ่งของเหล่านี้จะเตรียมไว้ให้ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงหลังจากที่เจรจาสู่ขอกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว

เมื่อญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายไปถึงบ้านของฝ่ายหญิง ซึ่งบ้านของฝ่ายหญิงก็จะมีญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงมารอเตรียมต้อนรับอยู่แล้ว ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายก็จะวางสิ่งของที่เตรียมไปนั้นลง

ตรงหน้าญาติผู้ใหญ่ของทางฝ่ายหญิง พร้อมกับนั่งลงอย่างเรียบร้อย (นั่งตอบมอบตอบขา) แล้วยกมือขึ้นสวัสดี เสร็จแล้วพอลำที่ญาติฝ่ายชายหาไว้ก็จะพูดขึ้นว่า

“สวัสดีเฒ่าแก่ลุงตาทั้งหลาย คือ มื้อนี้ เป็นมื้อสังสรรค์วันชอบ ประกอบวันงาม คือ ลูกหลานเต็บกล้ำหน้าสูงชำเพอมันฮานปานเพอมันเยอะได้คู่ได้คิง นกกะยังได้คู่หนูกะยังได้เฮือนได้ฮังหญิงคู่ตายกะมิเป็นชายอยู่ปาวกะมิเป็นกะต้องมิคู่มิคิง คือ คือนกับตาปูเป็นของธรรมดาแหลวเดือนดาว สาวบัว หั้นตั่งนั่งเฮือน แคว่มะปะเว้ากะได้เว้ากันพอ ออกันดี เลยได้เป็นซู้สาวสาวทรัพย์ เยอะได้เฮ็ดนางลูกนางเมีย แต่เฮ็ดแนวเลอเยอะกินบายเอากะมิได้ เยอะได้ให้เอากะมิเป็นจิงได้มีดอกไม้วีเทียนคู่เข้าหาคู่ขาไหวว้อยนี้แหลว เฮือเป็นลำนศรีหวิซ้องเฮือ คือ คนเฮาหั้นกกไม้ต้องมิปะอง ลงกะใดต้องมิพะนั๊ก ไปลักกะต้องมินายทาง โอมฝัวโอมนางกะต้องมิพอลำพอสื่อผู้จัดฮิดวางกองฮิดท้อสายหนองกอง ท้อสายฮิดข้าไลฮิดผู้ไทจัด ฮิดแต่ปุ้มือยาฮิดแต่ยามิเส แล้วกะได้มี ค่ำแดงแบ่งแสดพลูสองแลบแสดสองตัด ข้าวต้ม 2 โคม กะหยัง 2 นวย มะ 2 นวย พร้อมมีเงินไขคำปะ เหล้าไหหนึ่ง มาขอเจาะป่องหลองทางทางหลวง เฮือเป็นทางซ้างทางกว้าง เฮือเป็นทางฝัวทางเมีย ขอเฮือเฮ็ดคือแหผิ่นกว้าง เฮ็ดคือฮ่มโพธิ์ศรีอันกว้างน้ำสร้างอันเย็น ขอเฮือยะป่องเฮือไปถายกะใด เฮือฮั้นขอเฮือมาตรค่าราคาหนักพอหาบหยาบพอดึงกะจิงคิงหนักหลายกะหาบหมิได้ ท้อเลอกะเว้าเฮือฟังแน ความหมิหลายขอไหว” (บุญมี สุวรรณพันธ์.2541.) พร้อมกับยกมือไหว (สวัสดีลุงตาทั้งหลาย วันนี่ก็เป็นวันดี เพราะว่าลูกหลานของเราก็ได้เต็บโตพอที่จะแต่งงานมีครอบครัวได้แล้ว ซึ่งเปรียบเทียบได้เหมือนนกหนูต่างๆที่ต้องมีครอบครัวมีคู่ ฉะนั้นหญิงชายก็ต้องมีคู่เหมือนกัน เหมือนคือนกับตะปูที่เป็นของคู่กัน เมื่อลูกสาวลูกชายได้คู่กันได้คบหาคู่ใจกันนั้นทั้งสองคนก็รักกันต้องการที่จะอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัว (สามีภรรยา) แต่ว่าการที่จะอยู่ด้วยกันนั้นฝ่ายชายจะเอาฝ่ายหญิงเฉยๆ ก็ไม่ได้ จะร้องให้เอาก็ไม่ใช่ ผมผู้เป็นพอลำ วันนี่จึงได้มี ดอกไม้วีเทียนคู่ขึ้นมาไหว เพราะว่าคนเรานั้นจะทำอะไรก็ต้องมีคนคอยแนะนำ ชี้แนะในเรื่องต่างๆ จะแต่งงานก็ต้องมีพอสื่อ ที่เป็นผู้รู้จักแนวทางปฏิบัติตามฮิดคองโบราณของปู่ย่า ฮิดคองแนวปฏิบัติเหล่านั้นจะได้ไม่สูญหายไป ฉะนั้นวันนี่จึงได้นำ พลู 2 ม้วน แสด 2 ม้วน ข้าวต้มมัด 2 โคม ตะกร้า 2 ใบ มะมะที่ใช้เคี้ยวหมาก 2 ลูก พร้อมกับเงินไขคำปากของลุงตาและมีเหล้ามาด้วย 1 ไห เพื่อที่จะมาขอลูกสาวของท่าน เพื่อให้ทั้งสองคนจะได้แต่งงานกัน ฉะนั้นก็ขอให้ตั้งค่าสินสอดลองดูให้พอเหมาะพอดิไม่มากเกินไป เพราะถ้ามากเกินไปก็ไม่สามารถที่จะแต่งได้ ฝ่ายหญิงต้องการอย่างไรก็ลองพูดกันดู ก็พูดไม่ค่อยเก่ง แล้วก็ยกมือขึ้นไหวด้วย)

เมื่อฝ่ายชายพูดจบญาติทางฝ่ายหญิงก็จะยกมือรับไหว พร้อมกับพูดว่า “เออ สวัสดีเฒ่าแก่ทั้งหลาย คือข้อยนี้ เลี้ยงลูกหญิงกะไว้ทำชาย เลี้ยงควายกะไว้ทำคาค ถ้าใดขันหมิดชิกะฮิดฮ้างฝาม้อมมีเป็นอยู่กะแล้วแต่เจอแหลว เฮ็ดแนวเลอลูกหลานข้อยนี้มันหมิซับหมิงาม ต้าหุกะหมิทันเป็นแจด้าแพรหมิทันเป็นฝ่า กะตาดค้อนเลี้ยงม้อนกะหมิหูกักเต้อลูกเตื่อนอน ขันหมิให้ความอาหิดิเตอเยอะได้เฮ็ดนางลูกนางเมียทางนี้กะหมิซัดซ้อง ตั้งเฮือนตามใจผู้อยู่ผู้คู่ตามใจผู้นอนนั้นแหลว

ความแหว่หมี่หลายขอไหว” (บุญมี สุวรรณพันธ์.2541.) พร้อมยกมือไหว้ (สวัสดิ์ญาติผู้ใหญ่ทั้งหลาย คือผมนี้เลี้ยงลูกมาก็เพื่อให้ได้แต่งงานมีครอบครัว ยังไงแล้ว ถ้าทางฝ่ายชายไม่ว่าอะไรหรือไม่ตำหนิฝ่ายหญิงก็ตามใจ จะทำยังไงได้เพราะลูกผมมันไม่สวย ทำงานอะไรก็ไม่ค่อยเป็น ถ้าหากว่าทางฝ่ายชายไม่ตำหนิ อนาคตได้เป็นภรรยาที่ตามใจ ไม่ขัดข้องใดๆ เรียกได้ว่า “สร้างบ้านตามใจผู้อยู่”)

ทางฝ่ายชายก็ตอบว่า “เออหมี่ดีหมี่ฮิเคะแขนงได้” (ไม่ตำหนิอะไรหรอก ขอให้ได้)

เมื่อญาติทางฝ่ายชายพูดจบแล้ว ญาติทางฝ่ายหญิงก็จะพูดคำสินสอดออกมาว่าจะเอาเท่าไร ซึ่งถ้าญาติทางฝ่ายชายให้ได้ก็ถือว่าการตกลงเรื่องคำสินสอดเสร็จสิ้น แต่ถ้าฝ่ายชายให้ได้ไม่ได้เพราะมันแพงเกินไปฝ่ายชายไม่มีเงินให้ ทางญาติฝ่ายชายก็จะมีการต่อรองราคาลง จนกว่าจะให้ได้ ซึ่งคำสินสอดนั้นก็จะต้องคล้องกับยุคสมัย กล่าวคือ จำนวนสินสอดนั้น จะมีจำนวนมากขึ้นตามยุคสมัย ตามเศรษฐกิจของชุมชน ประเทศ นอกจากนี้คำสินสอดก็จะสอดคล้องหรือขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าบ่าวเจ้าสาวด้วย คือถ้าครอบครัวของเจ้าบ่าวเจ้าสาวฐานะดี มีหน้ามีตาในสังคม คำสินสอดก็จะได้เยอะตามไปด้วย เช่น ถ้าฝ่ายเจ้าสาวเป็นลูกสาว อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ก็จะได้คำสินสอดเยอะกว่าคนทั่วไปในหมู่บ้าน และในปัจจุบันนี้คำสินสอดนอกจากจะขึ้นอยู่กับฐานะของทั้งสองฝ่ายแล้ว คำสินสอดยังขึ้นอยู่กับการศึกษาของเจ้าสาว ถ้าเจ้าสาวมีการศึกษาที่สูง คำสินสอดก็จะมีจำนวนมากขึ้นตามวุฒิการศึกษาด้วย อีกทั้งบางคนคำสินสอดก็ขึ้นอยู่กับมรดกด้วย ถ้าบางคนมีแนวโน้มว่าจะมีมรดกมาก (ดูจากจำนวนมรดกของพ่อแม่และดูจำนวนลูกประกอบกัน) คำสินสอดก็จะมีมากตามไปด้วย

ตารางที่ 5 แสดงคำสินสอดตามช่วงปี

ช่วงเวลา (ปี พ.ศ.)	สภาพทั่วไป/การเปลี่ยนแปลง	คำสินสอด(บาท)
2490-2510	เศรษฐกิจยังชีพ	20-500
2510-2520	เศรษฐกิจยังชีพ	500-5,000
2520-2530	คอมมิวนิสต์,ถนนเข้าหมู่บ้าน,ไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน	5,000-10,000
2530-2540	เริ่มเข้าสู่เศรษฐกิจเชิงพาณิชย์,ปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว	10,000- 50,000
2540-ปัจจุบัน	อพยพทำงานต่างถิ่น,เน้นวัตถุเพื่อตอบสนองความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต,เศรษฐกิจทุนนิยม	50,000-200,000

การเจรจาระหว่างญาติของทั้งสองฝ่ายนั้นนอกจากจะมีการเจรจาเรื่องสินสอดแล้วยังมีการเจรจาถึงเรื่องวันเวลาที่จะจัดงานแต่งงาน เจรจาเรื่องการอาศัยอยู่ของคู่บ่าวสาวว่าเมื่อแต่งงานไปแล้วจะให้คู่บ่าวสาวอยู่บ้านทางฝ่ายหญิงหรือว่าอยู่บ้านทางฝ่ายชาย นอกจากนี้ยังมีการเจรจาทกลง

กันว่าถ้าเจ้าบ่าวเจ้าสาวแต่งงานกันไปแล้วแต่มีเหตุต้องเลิกกันไปจะมีการปรับไหมกันอย่างไรบ้าง

การเจรจาเรื่องวันเวลาของการจัดงานแต่งงานระหว่างคู่บ่าวสาวนั้น ส่วนมากจะมีการเจรจาเรื่องเดือนที่จะจัดงานก่อน ซึ่งคนภูไทจะนิยมแต่งงานกันในเดือนที่เป็นเลขคู่ คือ เดือน 2,4,6 และเดือน 12 เดือนในที่นี่จะเป็นการนับเดือนแบบลาว คือ เดือนอ้าย(เดือนธันวาคม) เดือนยี่ (มกราคม) เดือนสาม (กุมภาพันธ์) เดือนสี่ (มีนาคม) ตามลำดับ เพราะคนภูไทจะเชื่อว่าเป็นสิริมงคลต่อการครองคู่ นอกจากเดือนแล้ว ย่อยลงมาก็คือวัน คนภูไทจะนิยมแต่งงานในวันที่เป็นข้างขึ้น เพราะจะมีความเชื่อว่าเป็นวันแห่งการเริ่มต้นสิ่งดีๆ จะไม่นิยมแต่งในวันที่เป็นวันข้างแรม ส่วนมากจะนิยมแต่งวันที่เป็นข้างขึ้นดังนี้ขึ้น 7,9,11 และ 13 ค่ำ โดยขึ้น 11 ค่ำ มีความเชื่อว่า “จี๋ไฮ่จะกลายเป็นดี/สิ่งที่เลวร้ายจะกลายเป็นสิ่งที่ดี” และขึ้น 13 ค่ำ มีความเชื่อว่า “พญาภาพสมญุติเสมอหมดทุกอย่าง” เป็นต้น ทั้งนี้คนภูไทจะไม่นิยมจัดงานแต่งงานในช่วงเดือนเข้าพรรษา เพราะเป็นเดือนแห่งการปฏิบัติสิ่งที่บริสุทธิ์ ถือศีล ปฏิบัติธรรม และจะไม่จัดงานแต่งงานตรงกับวันที่บรรพบุรุษเสียชีวิต

การเจรจาเรื่องฤกษ์ยามในการจัดงานแต่งงานดังกล่าวนี้ ในวันเจรจาสู่ขอบางคนถ้าไม่รีบเร่งจะแต่ง ทางญาติฝ่ายหญิงและญาติทางฝ่ายชายจะตกลงเฉพาะเดือนที่จะแต่งก่อนส่วนวันเวลาที่แน่นอนนั้น ญาติทั้งสองฝ่ายจะมีการคุยกันอีกที หรือจะมอบให้ญาติฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหาวันเวลาที่แน่นอนแล้วค่อยมาบอกกันอีกที โดยส่วนมากแล้วถ้าภูไทแต่งกับภูไทเองจะมอบให้ฝ่ายชายเป็นคนหาฤกษ์ยามที่แน่นอน แต่ถ้าภูไทแต่งกับชาติพันธุ์อื่น โดยที่ภูไทเป็นฝ่ายชายจะให้เกียรติทางฝ่ายหญิงเป็นคนหาฤกษ์ยาม โดยการหาฤกษ์ยามที่กล่าวมานั้นในสมัยก่อนจะมีการเคร่งครัดหรือปฏิบัติกันอย่างพิถีพิถัน แต่มาในปัจจุบันที่เศรษฐกิจในหมู่บ้านเป็นเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ที่เน้นเงินตราและวัตถุในการดำรงชีวิต ผู้คนต่างเร่งรีบในการทำมาหากิน ส่งผลให้ขั้นตอนในการหาฤกษ์ยามลดความสำคัญลงไป ส่วนมากในปัจจุบันนี้จะเลือกจัดงานในวันที่ทั้งสองฝ่ายสะดวก หรือเลือกจัดในวันหยุดงาน เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันหยุดเสาร์อาทิตย์ เป็นต้น เพื่อให้ไม่ยุ่งยากกับการทำงาน

การเจรจาเรื่องที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานของคู่บ่าวสาว ในสมัยอดีตคงที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า ผู้ไทนั้นเมื่อแต่งงานแล้วผู้ชายจะไปอยู่บ้านของผู้หญิงก่อน (เรียกว่าการไปชุเมีย) ซึ่งระยะเวลาในการไปอยู่นั้นบางคน ก็ 2-3 เดือน หรือ บางคนก็ 1-2 ปี แล้วแต่ว่าทั้งสองฝ่ายจะมีการตกลงกันสาเหตุที่ต้องไปอยู่บ้านทางฝ่ายหญิงก่อนนั้น เพราะจะได้ช่วยเหลืองานทางบ้านของฝ่ายหญิงก่อนก่อนที่จะพาฝ่ายหญิงมาอยู่บ้านของตัวเอง ทั้งนี้ตอนที่ทางฝ่ายชายจะกลับมาอยู่บ้านของตัวเองจะต้องมีพ่อแม่ไปขออนุญาตพ่อแม่ของฝ่ายหญิงก่อน ถึงจะกลับมาอยู่บ้านของตัวเองได้ แต่มาในปัจจุบันนี้ โดยส่วนมากแล้วเมื่อแต่งงานกันฝ่ายหญิงจะมาอยู่บ้านของทางฝ่ายชาย เพราะฝ่ายชายจะมีมรดกจากพ่อแม่มากกว่าฝ่ายหญิง ทั้งนี้ผู้หญิงภูไทนั้นพ่อแม่จะไม่นิยมแบ่งมรดกให้มาก เพราะว่า

สุดท้ายแล้วผู้หญิงก็ต้องไปอาศัยอยู่กับฝ่ายชายอยู่แล้ว ไปอาศัยมรดกของทางฝ่ายชาย แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับญาติทั้งสองฝ่าย ถ้าทางฝ่ายหญิงไม่มีลูกชายหรือไม่มีคนอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ทางญาติฝ่ายหญิงก็จะขอให้มาอยู่บ้านตัวเองเป็นต้น

การเจรจาเรื่องการปรับไหมหรือการทำโทษเมื่อคู่บ่าวสาวแต่งงานกันไปแล้ว แต่มีเหตุต้องเลิกากันทีหลัง ซึ่งส่วนมากจะมีการตกลงกันดังนี้ สมัยก่อนถ้าฝ่ายหญิงเลิกก่อนจะปรับ 3 บาท แต่ถ้าฝ่ายชายเลิกก่อนจะปรับ 6 บาท ซึ่งสมัยก่อนจะมีการตกลงมาแบบนี้ ส่วนจำนวนเงินก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามยุคสมัยเช่นกัน ก็จะปรับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เพราะว่าผู้หญิงนั้นจะไม่ค่อยได้ออกไปไหน มีแต่ทำงานอยู่บ้าน ทำกับข้าว ทำผ้าหมอน เป็นต้น ส่วนผู้ชายจะมีโอกาสได้ออกไปนอกบ้านบ่อย มีโอกาสได้เจอผู้คนเยอะกว่าผู้หญิง จึงมองว่าผู้ชายมีแนวโน้มจะเลิกได้มากกว่าผู้หญิง ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันการเลิกากันให้ได้มากที่สุดจึงมีข้อตกลงที่จะปรับฝ่ายชายมากกว่าฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะได้ไม่กล้าเลิกาก่อน แต่พอมาถึงปัจจุบัน (เริ่มประมาณปี 2545 เป็นต้นมา) จะปรับเท่าๆ กันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเพราะจะเห็นว่าผู้ชายผู้หญิงในปัจจุบันนั้นมีโอกาสได้เจอผู้คนเท่าๆ กัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ผู้หญิงก็เข้าไปทำงานในตัวเมือง / กรุงเทพฯ เท่ากับผู้ชาย ดังนั้นข้อตกลงจึงเปลี่ยนมาเป็นการปรับเท่าๆ กัน ไม่ว่าฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายก็ตาม นอกจากจะมีการเจรจาเรื่องการปรับไหมทำโทษเมื่อแต่งงานไปแล้ว แล้วมีเหตุให้เลิกากัน ปัจจุบันการไปสู่ขอบางคนก็ต้องมีค่ามัดจำไว้ด้วย คือ คือตอนไปเจรจาสู่ขอนั้น ฝ่ายหญิงบางคนจะเรียกเอาค่าสินสอดไว้ก่อน ส่วนหนึ่งเช่น ค่าสินสอดจาก 80,000 บาท จะเรียกไว้ก่อนในวันไปสู่ขอ 10,000 บาท ซึ่งเรียกว่าเป็นค่ามัดจำ และเมื่อไปแต่งฝ่ายชายก็จะให้ฝ่ายหญิงอีกแค่ 70,000 บาท เท่านั้น ซึ่งเงินมัดจำส่วนนี้นั้นจะมีการตกลงกันว่า ถ้ายังไม่ถึงวันแต่งงาน แต่ฝ่ายชายไปมีคนอื่นแล้วไม่แต่งงานกับฝ่ายหญิง เงิน 10,000 บาท ก็จะเป็นของฝ่ายหญิงเลย แต่ถ้าฝ่ายหญิงไม่ยอมแต่งกับฝ่ายชายก่อน ฝ่ายชายจะเรียกเงิน 10,000 บาท กลับคืน พร้อมทั้งปรับเงินทางฝ่ายหญิงอีก 10,000 บาท (เรียกว่าปรับบาทออกบาท) ทั้งนี้การเจรจาดังกล่าวพึงมีปรากฏให้เห็นประมาณ เมื่อปีที่ผ่านมาเอง (พ.ศ.2551) ซึ่งจะปรากฏให้เห็นในการสู่ขอคู่บ่าวสาวที่อายุน้อย (ยังไม่ถึง 20 ปี)

เมื่อมีการตกลงกันเรียบร้อยในเรื่องต่างๆ แล้ว ทางฝ่ายชายก็จะถามฝ่ายหญิงว่าพิธีแต่งงานเป็นอย่างไรต้องให้เตรียมอะไรมาเป็นพิเศษไหม ในกรณีที่ฝ่ายหญิงไม่ใช่คนภูไท หรือเป็นคนภูไท แต่บ้านอยู่คนละจังหวัด เป็นต้น แต่ถ้าเป็นคนภูไทด้วยกัน หรืออยู่ภายในบ้านเดียวกันฝ่ายชายก็ไม่ได้ถาม แต่บางคนก็มีการถามเพื่อเป็นการให้เกียรติฝ่ายหญิง

เมื่อการเจรจาทุกอย่างเสร็จสิ้นลงญาติทางฝ่ายหญิงก็จะรับเอาจานเทียนดอกไม้ ซึ่งเรียกว่าขันขอ พร้อมทั้งสิ่งของต่างๆ ที่ญาติทางฝ่ายชายเตรียมไปให้ เอาไปแบ่งกันระหว่างญาติทางฝ่ายหญิง และพ่อแม่ของฝ่ายหญิงนั้นก็จะนำขันขอนี้ไปไหว้ผีบ้านผีเรือน ซึ่งบ้านของคนภูไทสมัยก่อนนั้นจะมีหิ้งพระอยู่มุมใดมุมหนึ่งของบ้าน ปัจจุบันบางบ้านก็มีแต่บางบ้านก็ไม่มีแต่ก็มีการไหว้อยู่เช่นเดิม ไหว้เพื่อให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้รับรู้ด้วยว่าลูกหลานจะแต่งงาน “หมีฮื้อท้วงหมี

เฮ็ดต้น” (ความเชื่อของคนภูไท คือบอกเพื่อไม่ให้ผีบรรพบุรุษสงสัยว่าในบ้านมีงานอะไรเกิดขึ้น เพราะถ้าสงสัยผีบรรพบุรุษก็จะมาถาม ซึ่งจะทำให้คนในบ้าน ป่วยไข้)

เมื่อทำพิธีทุกอย่างเสร็จสิ้นแล้วญาติทางฝ่ายหญิงจะยกอาหารมาเลี้ยงต้อนรับญาติทางฝ่ายชาย เมื่อกินเสร็จแล้วญาติฝ่ายชายก็ลาญาติฝ่ายหญิงกลับบ้าน เป็นการเสร็จพิธีการสู่ขอ

จากขั้นตอนการไปขอสาว (การไปเจรจาสู่ขอ) ที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไทดังนี้

อัตลักษณ์ในด้าน การให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส หรือให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษ ซึ่งจะปรากฏในคำกล่าวที่ว่า “พ่อล่ำพ่อสื่อ ผู้จิตฮีดวงกองฮีดท้อสายหนองกอง ท้อสายฮีดข้าไสฮีดผู้ไทจิต ฮีดแต่ปู่มีอย่าฮีดแต่ย่ามิเส” อันหมายถึง พ่อล่ำหรือ พ่อสื่อ นั้น เป็นผู้รู้จักแนวทางปฏิบัติตามฮีดกองโบราณของรุ่นปู่ย่า ฮีดกองแนวปฏิบัติเหล่านั้นจะได้ไม่สูญหายไป จะเห็นได้ว่าคำกล่าวนั้นจะเป็นการพูดถึงวิถีทางปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณตั้งแต่รุ่นปู่รุ่นย่า ให้ร่วมกันสืบทอด จะได้ไม่สูญหายไป

อัตลักษณ์ในด้าน การให้ความเคารพนับถือเพศชาย เห็นความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง มองผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแรงกว่า จะเห็นได้จากคำกล่าวในตอนที่ว่าญาติฝ่ายหญิงพูดคุยตอบญาติฝ่ายชายหลังจากที่ญาติฝ่ายชายพูดคำกล่าวเจรจาสู่ขอจบไป (ดูในรายละเอียดข้างต้น) อีกทั้งในการเลือกที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานของคู่บ่าวสาวนั้น ดังที่กล่าวไว้ว่า โดยส่วนมากแล้วเมื่อแต่งงานแล้วจะมาอาศัยอยู่สร้างครอบครัวที่บ้านของฝ่ายชาย เพราะว่าทางฝ่ายหญิงนั้นจะไม่มีมรดกมากเหมือนกับฝ่ายชาย ซึ่งคนภูไทนั้นจะแบ่งมรดกให้กับฝ่ายหญิงน้อยอยู่แล้ว เพราะมองว่าฝ่ายหญิงนั้นต้องพึ่งฝ่ายชายในการสร้างครอบครัว หรือดำรงอยู่อยู่แล้ว นอกจากนี้ในการเจรจาเรื่องค่าปรับเมื่อมีการเลิกร้างกันระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย จะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนนั้นจะปรับฝ่ายชายมากกว่าฝ่ายหญิง 1 เท่า เพราะมองว่าผู้ชายนั้นเป็นผู้ที่ออกไปพบเจอผู้คนนอกบ้านมีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงให้เห็นว่า คนภูไทนั้นจะให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง แต่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการเจรจาเรื่องการเสียค่าปรับนั้นทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะเสียเท่ากัน เนื่องจากว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงจากที่เคยทำงานอยู่บ้าน ก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือทำงานต่างถิ่น บางครั้งก็ไปช่วยสามีในการทำงาน ทำให้สังคมมองว่าผู้หญิงก็มีโอกาสได้เจอผู้คนมากมายเท่ากับผู้ชาย เช่นกัน จากตรงนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า อัตลักษณ์ของคนภูไทด้าน การให้ความเคารพนับถือผู้ชาย หรือให้ความสำคัญกับผู้ชายน้อยลง เพราะในขั้นตอนอื่นๆ ยังมีการปฏิบัติที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายเหมือนเดิม เช่น ในเรื่องการแบ่งมรดก หรือการเลือกที่อยู่อาศัยของคู่แต่งงาน เป็นต้น เพียงแต่บทบาทของผู้หญิงมีมากขึ้นเนื่องจากความกดดันเรื่องการดำรงอยู่ของสังคม

อัตลักษณ์ในด้าน ความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ผี และการให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษ จะเห็นได้ว่าหลังจากที่เจรจาดกลงสู่ขอเรียบร้อยแล้ว พ่อแม่ฝ่ายหญิงนั้นจะนำขันขอที่ทางฝ่ายชาย

เอาไปขอไปให้ผีบ้านผีเรือน (บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว) ด้วยความเชื่อที่ว่าเป็นการบอกเพื่อไม่ให้ผีบรรพบุรุษสงสัยว่าในบ้านมีงานอะไรเกิดขึ้นเพราะถ้าสงสัยผีบรรพบุรุษก็จะมาถาม ซึ่งจะทำให้คนในบ้านป่วยไข้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องของฤกษ์ยามในการจัดงานแต่งงาน กล่าวคือคนภูไทจะมีความเชื่อว่าถ้าได้ฤกษ์ยามในการแต่งงานที่ดี จะส่งผลให้ชีวิตคู่อยู่ดีมีสุขด้วย แต่ปัจจุบันความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเริ่มลดความสำคัญลง เพราะผู้คนมักจะเอาฤกษ์ตามสะดวกของตนเอง

4.2.3 การเตรียมงานเพื่อจัดงานแต่งงาน

เมื่อมีการสู่ขอเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในระหว่างที่รอวันเข้าพิธีแต่งงานทั้งสองฝ่ายก็จะมีการเตรียมงาน โดยฝ่ายหญิงจะเตรียมจำพวกผ้า หมอน แพร เสื้อผ้าต่างๆ เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องสมมาสำหรับพ่อแม่ ส่วนฝ่ายชายก็จะเตรียมเงินค่าสินสอดไว้ให้พร้อม การเตรียมเครื่องสมมาของฝ่ายหญิงถ้าเป็นสมัยก่อน (หลังปี พ.ศ.2520) ผู้หญิงจะต้องทำเครื่องสมมาเอง คือ ทำผ้า หมอนเองทั้งหมด แต่มาในปัจจุบันนี้ ส่วนมากจะซื้อเอาทั้งหมด เพราะบางอย่างก็ไม่สามารถทำเองได้ เช่น ชุดผ้าไหม เพราะไม่มีไหมที่จะเอามาทำ อีกทั้งชาวบ้านในปัจจุบันจะไม่มีเวลาทำสิ่งเหล่านี้เหมือนสมัยแต่ก่อน เพราะสมัยแต่ก่อนนั้นผู้หญิงไม่ได้ออกไปไหน จะทำงานบ้าน ทำผ้า หมอนอยู่บ้านทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ปัจจุบัน จะต้องออกไปทำงานในตัวเมือง ในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อนำเงินมาจุกเจือครอบครัว ดังนั้นจึงไม่มีเวลาที่จะมาทำสิ่งเหล่านี้

พ่อแม่ของเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะมีการไปบอกกล่าวญาติๆ ของตนเอง เพื่อให้มาช่วยงานหรือมาแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาว ก่อนวันจัดงานประมาณ 3-5 วัน สำหรับญาติที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน แต่สำหรับญาติที่อยู่คนละหมู่บ้านก็จะไปเชิญก่อนวันงาน 10 วันขึ้นไป โดยจะไปบอกถึงบ้านของญาติแต่ละคน เมื่อไปถึงบ้านก็ต้องนั่งพับเพียบ หรือนั่งยองๆ (เพราะว่าพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยนั่งพับเพียบไม่ได้ก็ต้องนั่งยองๆ เพราะบางครั้งก็ไปเจอญาติของตัวเองไม่ได้อยู่ในบ้าน แต่จะทำกิจกรรมอะไรสักอย่างอยู่นอกบ้าน) ไม่มีการยืนบอกว่าวันนี้มาทำอะไร ต้องนั่งบอกเท่านั้น แล้วพูดเชิญให้ไปร่วมงานอย่างเป็นทางการ โดยส่วนมากแล้วการเชิญร่วมงานถ้าพ่อของเจ้าบ่าว/เจ้าสาว มาเชิญ คนที่ไปร่วมงานก็จะไปเป็นพ่อเช่นกัน หรือถ้าเป็นแม่ของเจ้าบ่าวเจ้าสาวมาเชิญ คนที่มาร่วมงานก็จะเป็นแม่เช่นกัน ยกเว้นว่าจะเป็นญาติสนิทกัน ก็จะไปช่วยงานกันทั้งบ้าน และถ้าบอกให้ไปทั้งครอบครัวก็จะไปทั้งหมดเช่นกัน ส่วนเจ้าสาว/เจ้าบ่าวก็จะเชิญเพื่อนที่อยู่รุ่นเดียวกันไป แต่ในปัจจุบันนี้การเชิญจะมีการ์ดเชิญเข้ามาเพิ่ม และมีการโทรศัพท์ด้วย ทำให้การเชิญในรูปแบบเดิมที่ไปเชิญถึงบ้าน นั่งคุยกันเรียบร้อยแล้วแบบญาติพี่น้องเริ่มหายไป การเชิญแบบที่ใช้การ์ดเชิญนั้นเริ่มทยอยมีมาตั้งแต่ช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยกลุ่มคนที่เริ่มทำการ์ดเชิญในการเชิญแขกนั้นจะเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. หรือแม้กระทั่งคนที่มีลูกจะแต่งงานกับคนชาติพันธุ์อื่น เช่น จีน คนไทย และกลุ่มคนที่มีการศึกษาที่สูงขึ้น นอกจากนี้เจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องไปหาเพื่อนมาเพื่อที่จะเป็นเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวด้วย เพราะในการเข้า

พิธีแต่งงานนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องมีเพื่อนด้วย 1 คน ซึ่งเรียกเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวนี้ว่า “คู่แก้ว” ซึ่งในวันแต่งงานนั้นพ่อแม่ของเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องผูกแขนให้กับคู่แก้วก่อนที่จะทำพิธีในการแต่งงานต่างๆ โดยคู่แก้วนี้จะมีหน้าที่การมให้กับเจ้าบ่าวเจ้าสาวเวลาแห่ เพราะมีความเชื่อว่า การการมจะทำให้ชีวิตสงบร่มเย็น ซึ่งการการมนี้มีการปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอดีต

เมื่อถึงวันเวลาที่ทั้งสองฝ่ายนัดหมายกันว่าจะจัดงานแต่งงาน วันก่อนการแต่งงาน 1 วัน จะเป็นวันเตรียมอุปกรณ์ของเจ้าบ่าวเจ้าสาวสำหรับใช้ในการจัดงานแต่งงาน ในวันนั้นก็จะมีการนัดญาติมาช่วยงาน ญาติที่อยู่บ้านไกลก็จะมานอนค้างคืนที่บ้านเจ้าบ่าว/บ้านเจ้าสาว ส่วนญาติที่อยู่หมู่บ้านเดียวกันก็จะมาช่วยงานตอนเย็นก็กลับ ถึงตอนเช้าจึงมาอีกทีหนึ่ง

ในคืนวันเตรียมงานก่อนวันแต่งงานนั้นในสมัยอดีต ญาติจะมาช่วยกันเตรียมงาน และมีการเลี้ยงกันระหว่างญาติพี่น้องเล็กๆ ไม่มีการเลี้ยงใหญ่โตเหมือนกับในปัจจุบันนี้ เสร็จแล้วญาติพี่น้องก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ตอนเช้าของวันแต่งงานจริงจึงพากันมาช่วยงานอีก ยกเว้นถ้าเป็นญาติที่อยู่บ้านไกลก็จะนอนค้างคืนที่บ้านคนที่จัดงานเพื่อตอนเช้าของวันแต่งงานจะได้ช่วยงานแต่เช้า แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ ส่วนมากจะมีการจัดเลี้ยงแขกตอนเย็นด้วย ซึ่งในการจัดเลี้ยงแขกนั้นบางคนก็จัดเลี้ยงแบบธรรมดา แต่บางคนก็เลี้ยงแบบโต๊ะจีน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล และจะมีมหรสพซึ่งมหรสพก็จะจ้างมาจากที่อื่น มีราคาแพง ส่งผลให้เสียเงินเพิ่มมากขึ้นจากสมัยอดีตเป็นจำนวนมาก เพราะนอกจากจะเสียเงินในการจัดเลี้ยงแขกแล้ว ก็เสียเงินในการจ้างมหรสพ ซึ่งในการจ้างมหรสพนั้นช่วงแรกที่เริ่มมีการจ้างมหรสพ คือเริ่มจากกลุ่มคนที่มีฐานะในสังคมเช่นเดียวกันกับการพิมพ์การเชิญ นอกจากนี้ทั้งเจ้าสาวเจ้าบ่าวยังต้องเสียเงินในการแต่งตัวตอนกลางคืนด้วย เพื่อที่จะได้ออกไปกล่าวกับแขกที่มาร่วมงาน ทั้งนี้ในสมัยอดีตมหรสพก็มีบ้างแต่จะเป็นพิณ หรือแคนที่คนแก่เป่าให้กันฟัง เพื่อสร้างบรรยากาศในงานเท่านั้น

ขั้นตอนการเตรียมงานที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ดังนี้ คือ ในขั้นตอนการไปบอกกล่าวญาติพี่น้องเพื่อให้มาช่วยงาน ผู้ที่ไปบอกต้องนั่งพับเพียบ หรือนั่งสุภาพเรียบร้อย จะยืนบอกไม่ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของคนภูไท ในด้าน ความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติผู้อื่น นอกจากนี้การที่ญาติมาช่วยกันเตรียมงาน ในขั้นตอนต่างๆ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้านความรักความสามัคคีกัน

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าขั้นตอนประเพณีการแต่งงาน จะมีการพิมพ์การ์ดเชิญเชิญแขก มีการจ้างมหรสพ เพิ่มมาจากแต่ก่อน ซึ่งแต่ก่อนนั้นไม่มี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อคนในสังคมมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ กับคนอื่นมากขึ้น การดำรงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมให้มีความสำคัญกับฐานะการเงิน วัตถุ ดังนั้นส่งผลให้คนต้องการที่จะแสดงอัตลักษณ์เพิ่มขึ้น เพื่อสื่อให้คนอื่นเห็นซึ่งฐานะทางสังคมของตนเอง อีกทั้งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามา

4.2.4 การสู่ขวัญพี่สาว

การสู่ขวัญพี่สาวขั้นตอนนี้จะมีการจัดขึ้นในวันแต่งงานของคู่บ่าวสาวที่ต่อเมื่อ เจ้าสาวที่จะเข้าพิธีแต่งงานนั้นมีพี่สาว ซึ่งพี่สาวยังไม่แต่งงาน ทั้งนี้โดยปกติแล้วพี่สาวจะต้องแต่งงานก่อนน้องสาว แต่เมื่อน้องสาวแต่งงานก่อนพี่สาว จึงมีการสู่ขวัญพี่สาวก่อนแต่งงาน เพราะโบราณมีความเชื่อว่า ถ้าไม่มีการสู่ขวัญพี่สาวนั้นจะทำให้พี่สาวมีสุขภาพไม่แข็งแรง จะเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ และอาจจะทำให้พี่สาวไม่มีสามีเลย

การสู่ขวัญพี่สาวนั้นญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายจะเป็นคนมาสู่ขวัญให้ โดยนำสิ่งของมาดังนี้ หัวหมู 1 หัว พร้อมกับเงินจำนวนหนึ่ง (ในปัจจุบันจะให้ 100-500 บาท) โดยจำนวนเงินนั้นไม่มีกำหนด แล้วแต่ว่าญาติทางฝ่ายชายจะให้ (ตามกำลังทรัพย์ที่มีอยู่) แล้วก็มีการพุดสู่ขวัญให้พี่สาวเสร็จแล้วก็ผูกแขนพร้อมกับเอาเงินให้ในตอนนั้น ก็เป็นอันเสร็จพิธีการสู่ขวัญพี่สาว (ขั้นตอนการสู่ขวัญพี่สาวในที่นี้มีมาตั้งแต่อดีต และปัจจุบันก็ยังมียังอยู่) ซึ่งต่อจากสู่ขวัญพี่สาวเสร็จก็จะเป็นขั้นตอนการขอแต่งงาน

4.2.5 การไปขอแต่งงาน

การไปขอแต่งงานเป็นขั้นตอนหนึ่งในประเพณีการแต่งงาน ซึ่งจัดทำขึ้นในวันแต่งงาน ก่อนที่จะมีการสู่ขวัญ กล่าวคือ เมื่อถึงวันแต่งงานจริง ทางฝ่ายเจ้าบ่าวจะแห่ไปบ้านเจ้าสาวก่อน เมื่อไปถึงเจ้าบ่าวจะยังไม่สามารถขึ้นไปบ้านเจ้าสาวได้นอกจากจะขอแต่งงานเสร็จแล้ว การขอแต่งงานนั้นญาติทางฝ่ายชาย และพ่อล่ำที่หาไว้จะเป็นคนขึ้นไปทำพิธีขอแต่งงานของแปลงกับญาติฝ่ายหญิงที่บ้านของผู้หญิง

สิ่งที่ต้องนำไปในการไปขอแต่งงานมีดังนี้ เหล้า 4 ไห (ขวด) ไก่ 4 ตัว (ไก่ทั้งตัวที่ต้มสุกแล้ว) เทียนและดอกไม้อย่างละ 4 คู่ ไก่ 4 ตัว แบ่งออกเป็นไก่ เจียน (คำสั่งสอน) 1 ตัว พ่อล่ำ 1 ตัว ลูกตา 1 ตัว และพ่อแม่ 1 ตัว ส่วนเหล้าและดอกไม้ซึ่งมีอย่างละ 4 นั้น แบ่งออกดังนี้ ส่วนที่ 1 ขอแต่งงาน ส่วนที่ 2 ขอขมาคุณนาง (ขอเอาเจ้าสาวไปเป็นลูกสะใภ้) ส่วนที่ 3 ขอปลุกดูบแปลงผาม (แต่ก่อนเมื่อเจ้าสาวเจ้าบ่าวจะมีการแต่งงานกัน จะมีการทำบ้านหลังเล็กไว้ข้างบ้านของพ่อแม่ ซึ่งเรียกว่า “ดูบผาม”) และส่วนที่ 4 ขอเฮื้อเจียนเซอบ่าว่าเซอหัว

เมื่อญาติทางฝ่ายชายแห่ไปถึงบ้านเจ้าสาว ญาติผู้ใหญ่และพ่อล่ำก็นำสิ่งของที่เตรียมมาสำหรับการขอแต่งงาน พร้อมกับเงินค่าสินสอดขึ้นไปบนบ้านของฝ่ายหญิง และวางของทุกอย่างลงตรงหน้าญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงที่นั่งรออยู่ แล้วผู้เป็นล่ำ (พ่อล่ำ) ก็ยกมือไหว้พร้อมกับพูดว่า “ความเส้นหนึ่งไหว้ลูกตาพาเข้า แล้วสิ่งลูกสิงหลานเฮาเจ้าข้อยเคิบหน้ากล้ำสูง ซำเพอซำฮานปานเพอมันคิ่นมันแอนแล้วได้แพ้วหมายตามปะทิดฮัดคอง ของฝากน้อยของฝากหลวงไขคำปาก เหน็บห่อมะกะแล้วทั่วหัวหิงแล้ว อยู่มากะได้ฝัดแม่นวัน ฟันแม่นมื่อมกดีสิชาวทั้งสองกำฮองฝ่าย ว่ามื่อนี้เป็นมื่อฮันวันดี วันคิถีมุดตโชค จังได้มีของฝากบรรณาการ” พร้อมเหล้าสี่ไห ไก่สี่ตัว เงินสินสอดตามที่ตกลงเอาไว้ เงินค่าเคียน...บาท ถ้วยเบอหนึ่ง คู่หนึ่งขอแต่งงานแปลงสัจจะ

ปะชุนำลูงนำตา คู่หนึ่งขอปลุกดูบแปลงผาม คู่หนึ่งขอย้ายดินนางลงเอือนน้อยฮ้อยเอือนแขวน อีก คู่หนึ่งทางแกวดองได้เหล้าไหไก่ตัว ถ้วยใบ เงินค่าเคียน....บาท มาหาลูงตาพาเข้าขอเฮื้อเคียนเซอ บ่ว่าเซอหุ ขอฝากผืนฮั้นเหน็บขอเป็นแก้วเป็นเขยนำลูงนำตา ตามหัวเฮ้ายางตามทางเฮ้าลก เป็นดินหมี่หลักเป็นปึกหมี่บิน ความหมี่หลายขอไหว้ (บุญมี สุวรรณพันธ์.2541.) (ขอไหว้ญาติ ผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิง ลูงตาพาข้าว บัดนี้ก็ได้ถึงเวลานัดหมายการแต่งงานของลูกหลานของเราแล้ว ซึ่งเป็นวันที่ดี ก็ได้นำของฝากบรรณาการทั้งหลาย คือ ค่าไขคำปาก พร้อมเหล้าสี่ไห (ขวด) ไก่สี่ตัว (ไก่ที่ต้มสุกแล้ว) และเงินค่าสินสอดตามที่เราได้ตกลงกันไว้ พร้อม ค่าสอนเขย ถ้วย 1 ใบ ซึ่งของ ทั้งหมดนั้น นำมาดังนี้ ส่วนหนึ่ง เป็นสิ่งของสำหรับการขอแต่งงานกับลูงตาทั้งหลาย ส่วนที่ 2 สำหรับ ของปลูกบ้านเพื่อใช้ในการจัดงานแต่ง (เป็นบ้านที่สร้างออกมาเพิ่มเมื่อมีจะมีการจัดงานแต่งงาน ซึ่งเป็นบ้านหลังเล็กสร้างข้างบ้านพ่อแม่ ทำด้วยไม้ และหลังคาเป็นก้านมะพร้าว สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการสูตรขวัญของคู่บ่าวสาวโดยเฉพาะ) ส่วนที่ 3 ใช้สำหรับขอเอาสะใภ้ และส่วนที่ 4 สำหรับญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิง เพื่อให้สอนลูกเขยให้ และขอฝากลูกให้เป็นลูกเขยของลูงตาทั้งหลาย ความมีไม่มาก ขอไหว้ พร้อมกับยกมือไหว้)

ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงพูดตอบกลับมาว่า “เออคันเฮื้อเคียนเซอบ่ว่าเซอหุอีหลี กะถ้องถามยามข้าวเบ็งเสียก่อน ว่าผู้หนะมาเป็นเขยหมี่แม่นท้าวลักหนีซีลักบวชบอ หมี่ได้ติดหนี้ล้านป้านหนีแสนบอ เป็นหนี้ทงฮ้างเพอมบอ หมี่ได้เป็นผู้ร้ายชายโจรมบอ หมี่ได้ลักข้างหายลักควายบอ เห็นเป็นแนวนี่หมี่เอาได้ เป็นท้าวผู้ดีสี่ผู้อาดบ้อ คันหมี่แม่นผู้จบผู้ดีกะเฮื้อหนีเสียแต่กว้างฮ้างเสียแต่ไกล คันเป็นผู้จบผู้ดีทางนี้กะได้เคียนเอาเน้อ” (บุญมี สุวรรณพันธ์.2541.) (รับถ้าให้บอกสอนจริงๆ ก็จะถามก่อนว่า คนที่จะมาเป็นลูกเขยนั้น ไม่ได้เป็นคนไม่ดี หรือไม่ได้เป็นคนที่ดีนักมากมาย ไม่ได้เป็นคนลักขโมย ไซ้ไหม แต่เป็นคนดี ถ้าไม่ใช่คนดีก็ให้หนีไปไกลๆ ซะตั้งแต่ตอนนี้ แต่ถ้าเป็นคนดี ก็จะบอกสอนเอา)

พ่อล่ำมตอบว่า “เออขอรับทานโจมทาน คันถามข้าวผู้หนะมาเป็นเขยนี้ เป็นท้าวผู้ดีสี่ผู้อาด หมี่ได้เป็นหนี้ทาดฮ้างเพอแล้ว หมี่ได้ลักข้างหายลักความจ่ายเดาะ เป็นท้าวผู้ดีสี่ผู้อาด ทิศหน้า เกลื่องเชียงหน้าปอด เป็นลูกจบลูกดี ของพ่อแม่แล้ว ความหมี่หลายคาบหลอง” (บุญมี สุวรรณพันธ์.2541.) (พ่อล่ำมก็ตอบว่า ถ้าผู้ที่จะมาเป็นลูกเขยนั้นเป็นคนดี ไม่ได้ติดหนี้ ไม่ได้เป็นคนลักขโมยแต่อย่างใด ความมีไม่มากขอไว้(จบ))

เมื่อพ่อล่ำมพูดจบ ทางลูงตาหรือญาติทางฝ่ายหญิงก็พูดสั่งสอนบอกกฎของการมาเป็นเขย ซึ่งพูดดังนี้ “แล้วบัดนี้ก็ได้เฮื้อเคียนเซอบ่ว่าเซอหุ ข้อยกะขออนุญาตบาทคำ นำเผ่าแก่ทั้งหลาย (พลางยกมือไหว้) ฮาข้อยได้เว้าเสียงก้ำว่าเสียงแข็ง ฮามันผิดหุเผ่าแก่ทั้งหลายกะขอโทษ ข้อยกัยนำแนเคื้อ แล้วคำมือนี บ้านเมืองยะฮะไม้ซัน เวท้าวหนากการพญาที่ปิ่นข้าวจ้องทองจ้งไป การศึกไกลกะมิเอื้อว่าไกล การไทยฮ้อกะมิเอื้อว่าฮ้อ การศึกเฮื้อไปการไทยเฮื้อเห้าศาลาเซาจอดบ่าแบก หลังหนุน ทางถนนแซมแซมคันหันเอือนพ่อเผ่าแม่นาย กะเฮื้อเหลียวลุ่มเหลียวเทิง หล้าฮาดเอือน

ฮั่ว กะเฮ้อหามาเซอ เชื้อลูงแนวตา เด็กท้อก้อยน้อยท้อทู้ กะเฮ้อเคารพยำแยง แนวผิดหมีเฮ้อทำ
แนวกะลำหมีเฮ้อเอ็ด หมีเฮ้อดินน่องน้ำ กำพร้าน้องเมีย พ่อแม่ลูงตาตงฟง ลงหนองติดหนึ่ล้นบ้าน
หนึ่แสน กะขอเอื้อแก้วเอื้อเขย ซ้อยสอคอคอดเอาแน พ่อแม่ลูงตาจนล้นโลก ได้กู่เงินทองของขาวนา
แก้วนาเขย กะหมีเอื้อเอาดอกเบี๋ยกำไร กู้ท้อเลอกะเฮ้อเอาท้อนั้น หมีเฮ้อเว้าความถลามหนึ่กับพ่อแม่
ลูงตา หมีเฮ้อชักหนึ่มาลามชักความมาพาด หมีเฮ้อยิงแห้วหางต่อ หมีเฮ้อมกตอกแทนหมีเฮ้อ หมีเฮ้อ
แปนพ่อครู เดียวนี้ได้มาสมสู่อยู่สร้างกับลูงกับตา กินขึ้นกะหมีเฮ้อลับคา กินปลากะหมีเฮ้อลับ
แขว้ง ได้นกกะเฮ้อกินแต่ไส้ ได้ไก่กะเฮ้อกินแต่ตีน ไปดงหมีเฮ้อมาเป่าไปเลาหมีเฮ้อมาดาหย หักไม้
ตายมาแก้งกันหม้อ ลงน้ำกะหมีเฮ้อกันฟู จกสุกะหมีเฮ้อเอ็ดแห่นล้น สุดแห่นเอาไม้ต้อสุดข้อเอาไม้
ตาม ข้อยนี้ได้ช้างกะอาศัยซึ่งงา ได้หมากะอาศัยซึ่งแส้ว ได้แก้วได้เขยกะอาศัยเขย ไซ้หมีหนากะ
เฮ้อหนา นามิกกว้างกะเฮ้อกว้าง ส้างหมีเล็กกะเฮ้อเล็ก เฮ้อเอาะมื่อวานามื่อคืน ต่ำเฮ้อได้ 9 ครั้ง ส้าง
เฮ้อได้เก้าห้วย เฮ้อได้ 10 บ่อนเฝ้า 9 บ่อนยาม หมีเฮ้อเอ็ดอ้อแอ้แลบาง หมีได้เฮ้อเพิ่นเฮ้อพันไม้พาย
หมีได้ควายเฮ้อพันเชอะพันปอ เชอะโงเฮ้อบายเชอะควายเฮ้อพัน หมีเฮ้อนึ่งไล่โคเนียน เชอฮ้ายเชอ
น่องเชอพ้อเชอแม่ ไม้กะบกพันยะ กอกะชะหนามสนกะมอบเฮ้อแก้วเฮ้อเขย ช้างฮ้ายควายแหกะ
มอบเฮ้อแก้วเฮ้อเขย หน้าแข้งขอเอ็ดหินฝน ตนโตกะขอให้ ไซ้เมื่อสูงกะเฮ้อได้มื่อสูง ไซ้เมื่อค่ากะ
เฮ้อได้มื่อค่า หมีเฮ้อเอ็ดอ้อแอ้ แก่ลอยเจ็บกะเฮ้อว่าเจ็บ ไซ้กะเฮ้อว่าไซ้ สามมื่อพันชกหมกมื่อหนึ่ง
เหล้า แก่มื่อแปงเอาะ เฮ้อมาเอ็ดปองน้ำฮั่วปองแปง ความตอนนี้อยู่ฝืนย็นเหน็บ กับล่ำกับศรี
เฮื่อนำเมอฮอดแกวฮอดคองทางพูน หมีเฮ้อหักกลางทางหมีเฮ้อวางกลางบ้านได้ล่ำเมย ความหมี
หลายขอไหว้คาบหลอง” (บุญมี สุวรรณพันธ์.2541.) (บัดนี้ถ้าให้บอกสอนเขย ผมก็ขออนุญาตกับ
ญาติผู้ใหญ่ทั้งหลาย พร้อมกับยกมือไหว้ แล้วพูดต่อว่า ถ้าผมพูดเสียงแข็งก้าน ไม่เข้าหูญาติ
ทั้งหลายผมก็ขอโทษด้วย เสร็จแล้วเริ่มพูดสอนเขย ความว่า การที่จะทำอะไรนั้นต้องกินข้าวก่อน
หรือถ้าทำไม่ทันก็ให้ภรรยาเอาตามไปให้ทีหลัง ถ้าไซ้ไปไหนถึงแม้ว่าจะไกลขนาดไหนก็ให้ไป ถ้า
ขึ้นไปบ้านพ่อตาแม่ยายแล้ว ถ้าเห็นบ้านผู้พังกี้ให้ซ่อมแซมให้ ถ้าเป็นญาติหรือลูกตานั้นให้ให้
ความเคารพยำเกรง สิ่งที่ผิดก็ไม่ให้ทำ หรือสิ่งที่โบราณห้ามก็ไม่ให้ทำ เช่น ไม้ให้ได้เสียบกับน้ำหรือ
น่องเมีย พ่อแม่ทำกิจการใดแล้วขาดทุน ก็ขอให้เขยนั้นช่วย ถึงแม้ว่าพ่อแม่หรือลูกตานั้นได้กู่เงิน
กับลูกเขย ก็ไม่ให้ลูกเขยนั้นคิดเอาดอกเบี๋ย และไม่ให้ทวงหนึ่กับพ่อแม่หรือลูกตา เมื่อลูกเขยได้
อะไรก็ขอให้นำมาที่บ้านไม่ให้เก็บไว้เอง เช่น ได้อาหาร จะทำการใดๆ ขอให้มีความขยันหมั่นเพียร
ไม่ให้ขี้เกียจ เพราะว่าผมนั้นได้เขยก็ต้องอาศัยเขยในการทำงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือเรื่อง
ไม่ดี ไม่ว่าจะเกี่ยวกับเรื่องเป็นเรื่องค้ายก็ตาม คำสอนเหล่านี้ก็ขอฝากให้กับพ่อล่ำและญาติทางฝ่าย
ชายให้นำไปสอนแก่ลูกเขยด้วย) พิธีการขอแต่งงานขอแปลงถือว่าเสร็จเรียบร้อย

คำพูดดังกล่าวเป็นคำพูดที่ทางญาติฝ่ายหญิงและญาติทางฝ่ายชายพูดตอบโต้กันตอนทำพิธี
ขอแต่งงานขอแปลง ซึ่งการที่จะพูดคำพูดดังกล่าวได้นั้นต้องเป็นการแต่งงานที่คนภูไทแต่งงานกับคนภูไท
เอง เพราะจะสื่อสารกันเข้าใจ แต่ถ้าคนภูไทเป็นฝ่ายหญิงแล้วไปแต่งงานกับคนชาติพันธุ์อื่นๆ คำพูด

สอนเขยดังกล่าวยังมีอยู่ เพราะถือว่าทางฝ่ายชายมาเป็นเขยคนภูไทต้องมีการสอก่อน ปัจจุบันคำสอนเขยดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงคำพูดมาเรื่อยๆ เพื่อให้ผู้ฟัง ฟังเข้าใจง่ายขึ้น และคำสอนเขยก็สั้นลงเรื่อยๆ เพื่อประหยัดเวลาในการทำพิธี

ขั้นตอนในการไปขอแต่งงานของแปลงที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไท ดังนี้ ในคำกล่าวสอนเขย (ลูกเขย) ข้างต้น จะแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไท ในด้าน การให้ความเคารพผู้อาวุโส และการเป็นคนขยันหมั่นเพียรในการหาเลี้ยงชีพ นอกจากนี้อัตลักษณ์ของคนภูไทในด้านหนึ่ง คือ เป็นคนที่เจ้าบทเจ้ากลอน พูดคำพญาเก่ง จะเห็นได้ว่าการพูดเจรจาในเรื่องต่าง ๆ นั้น จะใช้คำพูดที่เป็นบทกลอน หรือคำพญาที่มีความไพเราะ แต่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า คำพญาที่ใช้พูดเหล่านั้นเริ่มหายไป แต่เป็นคำที่เป็นสากลแทนขึ้นมา กล่าวคือ เป็นคำพูดที่ฟังเข้าใจง่าย หรือเป็นคำพูดที่ คนชาติพันธุ์อื่นๆ สามารถฟังเข้าใจด้วย เพราะเมื่อคนภูไทไปแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่น ก็จะทำให้สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง ไม่มีการพูดตอบโต้กัน ในภายหลังจึงมีการปรับเปลี่ยนภาษาพูด แต่ก็ยังคงมีเค้าความหมายเดิมเหลืออยู่ แต่บางครั้งคำพูดเหล่านี้ก็มีการรับวัฒนธรรมมาจากของคนไทย เช่น ให้ครองคู่อยู่กันนานๆ ถือไม้ท้าวยอดทองกระบองยอดเพชร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ในเรื่องภาษาพูด หรือการเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน หรือพูดคำพญานั้นเริ่มเลือนหายไป เนื่องจากคนภูไทมีการปฏิสัมพันธ์กับคนหลากหลายชาติพันธุ์มากขึ้น และเปิดรับวัฒนธรรมอื่นๆ เข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้อัตลักษณ์มีการเปลี่ยนแปลง หรือผสมกลมกลืนกับอัตลักษณ์ในสังคมอื่นๆ มากขึ้น

4.2.6 การจูงเขย

หลังจากญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงและฝ่ายชายทำพิธีขอแต่งงานแปลงกับญาติทางฝ่ายหญิงเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทางเจ้าบ่าวก็จะแห่เข้าบ้านเจ้าสาว โดยจะมีญาติทางฝ่ายเจ้าสาวออกไปเอาเจ้าบ่าวที่อยู่อีกที่หนึ่งเข้ามาบ้าน (ญาติฝ่ายเจ้าสาวจะจัดสถานที่ให้ทางเจ้าบ่าวอยู่ก่อน เพื่อรอให้การทำพิธีขอแต่งงานแปลงเสร็จจึงจะพาขึ้นบ้านเจ้าสาวได้ สถานที่ที่จัดให้อยู่จะเป็นบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน) ซึ่งเรียกขั้นตอนนี้ว่า “การจูงเขย” ทั้งนี้ญาติทางฝ่ายหญิงที่จะไปจูงเขยได้นั้นจะต้องเป็นผู้หญิง และเป็นน้องหรือพี่ของแม่ฝ่ายหญิง นอกจากนี้คนที่จูงเขยได้ต้องเป็นคนที่มีครอบครัวอบอุ่น ความเชื่อที่เกี่ยวกับการจูงเขยคือ เป็นการต้อนรับที่ดี ซึ่งถ้าไม่จูงจะเป็นการที่ทางฝ่ายชายจะเป็นคนหน้าด้านเกินไป

ในขั้นตอนการจูงเขย และรวมถึงขั้นตอนการจูงสะใภ้ด้วย ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไทในด้าน ความสัมพันธ์ไมตรีที่ดี ให้การต้อนรับกับแขกที่มาเยือน และแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบทบาทระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย จะเห็นได้ว่าคนที่ไปจูงเขยนั้นเป็นผู้หญิง ไม่ปรากฏว่ามีชายมาจูง ดังนั้นตรงนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้าน ความเป็นผู้หญิงของคนภูไท คือ เพศหญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนโยน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูไทในด้าน การให้ความสำคัญเรื่องต้นแบบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าต้องเอาคนที่มี

ครอบครัวอบอุ่นมาจนถึงเท่านั้น เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตครอบครัวของคู่บ่าวสาวมีครอบครัวที่อบอุ่นตามไปด้วย

4.2.7 การล้างเท้าเขย

เมื่อหญิงเขยมาถึงบ้านใดบ้านก็มีอีกขั้นตอนหนึ่งก่อนจะขึ้นบ้าน คือ การล้างเท้าเขย โดยขั้นตอนการล้างเท้าเขยนั้น จะให้เขยยืนบนก้อนหินศิลาที่มีใบตองปิดไว้ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่เตรียมไว้สำหรับการล้างเท้าเขยโดยเฉพาะ การล้างเท้าเขยนั้นจะเป็นญาติของฝ่ายหญิงล้าง โดยผู้ล้างจะต้องเป็นน้องสาวของเจ้าสาว หรือหลานสาว น้ำที่ใช้ล้างเท้าเจ้าบ่าวจะเป็นน้ำอบน้ำหอมที่ทำมาจากขมิ้น (ฝนเอาขมิ้นใส่่น้ำ) ใส่ขัน 1 ขัน น้องหรือหลานสาวของฝ่ายเจ้าสาวจะยืนถือขันน้ำอบน้ำหอมรอเจ้าบ่าวที่หน้าบันใด เมื่อเจ้าบ่าวเดินมาถึงจะขึ้นยืนบนหินศิลาที่เตรียมไว้ แล้วก็ให้น้องหรือหลานสาวของเจ้าสาวล้าง เมื่อล้างเสร็จแล้วเจ้าบ่าวต้องเอาเงินให้กับน้องหรือหลานสาวที่เป็นคนล้างเท้าให้เพื่อเป็นการตอบแทน ซึ่งการให้เงินในปัจจุบันนี้โดยส่วนมากจะให้ไม่ต่ำกว่า 100 บาท (จะให้ตามกำลังทรัพย์ของฝ่ายเจ้าบ่าว) โดยเงินนั้นจะใส่ซองให้ แต่ในอดีตการให้เงินตรงนี้จะไม่มีหรือมี ก็ไม่มาก และไม่มีการใส่ซอง เริ่มมีการใส่ซองที่ คนในชุมชนเริ่มออกไปทำงานในเมืองหลวง ทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ (พ.ศ. 2540)

ความเชื่อที่เกี่ยวกับการล้างเท้าเจ้าบ่าว คือ เป็นการล้างเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไป ให้เหลือแต่สิ่งที่ดีไว้ นอกจากนี้การยืนบนก้อนหินศิลาที่เตรียมไว้นั้น มีความเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตคู่มั่นคงเหมือนกับหินศิลาเป็นต้น

เมื่อล้างเท้าเสร็จแล้วก็จะขึ้นไปนั่งบนบ้านของเจ้าสาวเพื่อที่จะทำพิธีต่อไป แต่ถ้าเป็นปัจจุบันนี้ถ้าคนภูไทแต่งงานกับคนไทยภาคกลาง หรือแต่งงานกับคนภาคอีสานด้วยกัน แต่ชาติพันธุ์อื่น ก็จะมีอีกขั้นตอนหนึ่งที่เพิ่มเข้ามา คือ มีประตูลูกประตูลูกทอง หรือการรดน้ำสังข์เป็นต้น ซึ่งเป็นประเพณีของคนไทย ขั้นตอนนี้เริ่มเข้ามาตั้งแต่เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2540) ที่ชาวบ้านเริ่มส่งลูกหลานเรียนในระดับอุดมศึกษามากขึ้น และชาวบ้านหลายคนเข้าไปทำงานยังตัวเมือง หรือกรุงเทพฯ ซึ่งหลายคนจะได้แต่งงานกับคนชาติพันธุ์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น คนไทย ลาว หรือแม้กระทั่งคนจีน ดังนั้นประเพณีการแต่งงานจึงมีขั้นตอนเหล่านี้เพิ่มเข้ามา

ขั้นตอนการล้างเท้าเจ้าบ่าว และรวมถึงขั้นตอนการล้างเท้าเจ้าสาวด้วย ซึ่งตรงนี้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความแตกต่างระหว่างบทบาทของเพศชายกับเพศหญิง เพราะจะเห็นได้ว่าคนที่ไปล้างเท้าเจ้าสาวเจ้าบ่าวนั้น จะเป็นผู้หญิง และมีศักดิ์เป็นน้องหรือหลานของเจ้าสาวเจ้าบ่าวเอง ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ในด้าน การให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพศชายคือเพศที่แข็งแกร่งกว่า ส่วนเพศหญิงคือ เพศที่อ่อนแอกว่า

4.2.8 การสมมาผัว (การขอขมาฝ่ายเจ้าบ่าวก่อนเข้าพิธีแต่งงาน)

เมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวขึ้นไปนั่งบนบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว (นั่งล้อมพวงวัญที่เตรียมไว้) ก็เรียกเจ้าสาวออกมานั่ง ซึ่งเจ้าสาวก็จะออกมาพร้อมกับถือขันดอกไม้เทียน อย่างละ 5 คู่ “เรียกว่าขัน 5”

และยอดของต้นกล้วย (ยอดเล็กจำนวน 2 ยอด) เพื่อเอาออกมาไหว้ฝ่ายเจ้าบ่าว ซึ่งเรียกขั้นตอนนี้ว่า “การสมมาผัว” เมื่อฝ่ายเจ้าสาวไหว้เสร็จแล้ว เจ้าบ่าวจะหยิบเอาสิ่งของที่ฝ่ายเจ้าสาวไหว้มาวางไว้บนพานขวัญ ก็เป็นการสิ้นสุดพิธีการสมมา สาเหตุที่มีการสมมาก็เพราะว่า ผู้ชายหรือฝ่ายชายเป็นคนเลี้ยงครอบครัว (พาเอ็ดพาสร้าง) เป็นผู้ที่สูงศักดิ์กว่า

ขั้นตอนการสมมาผัวดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูเก็ตในการให้ความสำคัญกับเพศชาย เห็นความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง ให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว

4.2.9 การสูตรขวัญ

เมื่อสิ้นสุดพิธีการสมมาสามีเรียบร้อยแล้ว จะเป็นขั้นตอนการสูตรขวัญ โดยคนที่สูตรขวัญให้คือ หมอพราหมณ์ประจำหมู่บ้าน หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสูตรขวัญ ซึ่งจะเป็นผู้สูงอายุประจำหมู่บ้าน โดยขั้นตอนการสูตรขวัญนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวพร้อมคู่เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะนั่งล้อมพานขวัญ พร้อมทั้งญาติของทั้งสองฝ่ายก็นั่งพร้อมกัน ซึ่งลักษณะของพานขวัญจะเป็นดังนี้ พานขวัญในสมัยแต่ก่อน จะมีเฉพาะขันโตก 1 ใบ และกระติบข้าว 1 กระติบวางไว้ข้างๆ ขันโตก ข้างบนขันโตก ก็จะมี ถ้วย 2 ใบและไข่ 4 ฟอง โดยไข่ 4 ฟองนั้นจะแยก ใส่ถ้วยใบละ 2 ฟอง (ไข่นั้นจะใช้ในการสูตรขวัญ และใช้เพียง 2 ลูกเท่านั้น แต่ที่เอามา 4 ลูก เพราะจะได้เลือก คือ จะใช้สูตรขวัญใบที่สวยที่สุด) และก็มีฝ่ายผูกแขนวางไว้รอบๆ ขันโตก ส่วนพานขวัญในปัจจุบันนี้ (เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา) จะเป็นพานขวัญที่มีความสวยงาม เพราะจะมีการตกแต่งพานขวัญอย่างประณีต มีการประดับดอกไม้ต่างๆ แต่ยังคงมีองค์ประกอบของพานขวัญที่มีมาตั้งแต่อดีตคือ มี ไข่ หรืออุปกรณ์ที่กล่าวมาข้างต้นตามเดิม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

เมื่อหมอพราหมณ์กล่าวคำสูตรขวัญจบ ก็จะมีการป้อนไข่ให้กับเจ้าสาวเจ้าบ่าวกิน โดยการป้อนไข่ให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั้น บางครั้งญาติผู้ใหญ่ หรือพ่อล่ำเป็นคนมาป้อนให้ หรือบางครั้งก็ให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวป้อนกันเอง ไม่มีการกำหนดว่าต้องให้ใครป้อนแล้วแต่ว่างานใครจะจัดยังงัย แต่สิ่งที่กำหนดแน่นอนในการป้อนไข่เจ้าสาวเจ้าบ่าว คือ “มือขวาป้อนไข่ซ้าย มือซ้ายป้อนไข่นาง” หมายถึง ให้ป้อนไข่เจ้าบ่าวด้วยมือขวา และป้อนไข่เจ้าสาวด้วยมือซ้าย นอกจากนี้ไข่ที่ป้อนให้กับเจ้าสาวเจ้าบ่าวนั้นต้องเป็นไข่ฟองเดียวกัน แต่แบ่งกันคนละครึ่ง ให้เท่าๆกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “บิแบ่งมันปันกันคนละทอ้ง หมิเฮื้อหนักเก้งช้อย หมิเฮื้อเบาเก้งเจ้า เฮื้อเบาเก้งเสมอ”

เมื่อป้อนไข่เจ้าสาวเจ้าบ่าวเรียบร้อยแล้วต่อมาจะเป็นการผูกแขนเจ้าบ่าวเจ้าสาว โดยพ่อล่ำจะเป็นคนผูกให้ และในการผูกแขนนั้นจะผูกให้กับเจ้าบ่าวก่อนเจ้าสาว ซึ่งในระหว่างผูกแขนนั้น พ่อล่ำก็จะให้คำอวยพรแก่เจ้าบ่าวเจ้าสาว เพื่อให้ครองคู่อยู่กันไปนานๆ เมื่อพ่อล่ำผูกให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวเสร็จแล้ว ทางญาติของทั้งสองฝ่ายพร้อมทั้งเพื่อนๆของเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะเข้าไปผูกแขนให้กับเจ้าสาวเจ้าบ่าวเช่นกัน ซึ่งเมื่อในการผูกแขนนั้นแต่ละคนก็จะให้เงินกับเจ้าบ่าวเจ้าสาวด้วย

โดยการให้เงินนั้นจะขึ้นอยู่กับลำดับเครือญาติ ถ้าใครเป็นญาติใกล้ชิดสนิทสนมกันก็จะให้เยอะ และลดลั่นกันลงมาเรื่อยๆ ตามลำดับเครือญาติ

เมื่อขั้นตอนการผูกแขนเสร็จแล้ว พ่อล่ำจะเป็นคนฝ่าย (เอา) เหล้าให้กับคู่บ่าวสาวกิน โดยจะมีเหล้า 1 แก้ว พร้อมพลูหนึ่งจิบ แล้วให้เจ้าบ่าวกับเจ้าสาวกินด้วยกัน เปลี่ยนกันกิน โดยให้ฝ่ายชายกินก่อนฝ่ายหญิง ถ้าไม่กินก็ให้เอาลูกใส่หัว ในระหว่างนั้นพ่อล่ำก็จะพูดว่า

“เด้ออมชิตอดฝ่ายน้ำเหล้าขึ้นเมืองฟ้าที่มน น้ำเหล้าขึ้นเบื่องบนที่ฝาดเซอฝามือทั้งสอง เซอฝามืออย่าขาดหยาดเซออุ้งมืออย่าเสียสลายเด้อ เจ้าขวัญกะได้กินข้าวกินไก่ เป็นผัวเป็นเมียกัน แล้วโดยสมบูรณ์ เฮ้อเจ้าขวัญเจ้ากินน้ำเหล้าสุรามะลิดอันนี้ เป็นน้ำสุราอันประเสริฐ อันล้าเลิศกว่าน้ำทั้งหลาย เฮ้อเจ้าทั้งสองคู่หัวผัวเมียพร้อมพากันกิน ผัวกินกะยาเสีย เมียกินกะยาปะยาฮ้าง กินน้ำสุราอันนี้แล้วกะเฮ้อหายพยาธิโรคา ที่มีอยู่ในตนในตัว ให้ระงับกับหายไป เฮ้อมีร่างกายแข็งแรงมั่นคงขนงแก่น เฮ้อเจ้ามั่นปานง่ามเหากวาง ให้เจ้ามั่นปานคางหมูเถื่อน ปานเคี้ยวข้างพลาย ขนายข้างน้ำ เฮ้อค่าเฮ้อคุณ อยู่ดีมีสุขสนุกสบาย เด้อเฮ้อมันเย็นมันเย็นเด้อ” (เอาน้ำเหล้าให้แขกกับสะใภ้กิน ซึ่งได้เป็นสามีภรรยาเรียบร้อยแล้ว การกินน้ำสุรานี้เป็นน้ำสุราที่ประเสริฐ ล้าเลิศกว่าน้ำทั้งหลาย ดังนั้นให้ทั้งสามีภรรยาก็สามีกินก็อย่าให้ตาย ภรรยาก็ไม่ให้เกิดการอย่าร้าง กินน้ำสุราแล้วขอให้หายจากโรคภัยทั้งหลาย ให้มีร่างกายที่แข็งแรง อยู่ดีมีสุขสนุกสนานนะ ให้ยังเย็นยังเย็น)

เมื่อพ่อล่ำพูดจบแล้วถือว่าคู่บ่าวสาวนั้นได้เป็นสามีภรรยาก็อย่างสมบูรณ์แบบ ถูกต้องตามประเพณี ซึ่งต่อไปพ่อล่ำก็จะพูดสอนแขก โดยการนำเอาคำพูดการสอนแขกของลุงตาตอนที่ทำพิธีการขอแต่งงานเปล่งนั้นมาพูดสอนแขก (เจ้าบ่าว) ต่อ หลังจากนั้นทางเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็สมมาพ่อล่ำ ด้วยที่นอน หมอน ผ้า ต่างๆ แล้วแต่จะมีการจัดเตรียมให้ พร้อมทั้งพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวและญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งสิ่งของที่สมมาก็คือ ใบดอกกรัก 1 คู่ มัดใส่เทียน 1 คู่ ซึ่งแต่ก่อนนั้นจะสมมาญาติทีละคน แต่ปัจจุบันได้ย่นขั้นตอนนี้ลงโดยการสมมาให้กับผู้อาวุโสที่สุดของญาติฝ่ายหญิง และพ่อแม่ของฝ่ายหญิงก็พอ ซึ่งการสมมานั้นทำเป็นขั้นตอนที่ทำขึ้นเพื่อขอขมาพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ที่เลี้ยงอบรมสั่งสอนมา นอกจากนี้การสมมายังทำขึ้นเพื่อให้คู่บ่าวสาวรู้จักญาติของกันและกัน อันจะนำไปสู่การเคารพซึ่งกันและกันต่อไป

ขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูเก็ตนี้ ในขั้นตอนของการผูกแขนจะเห็นได้ว่าจะผูกแขนให้กับฝ่ายชายก่อน ที่ผูกให้กับฝ่ายหญิง ซึ่งตรงนี้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคนภูเก็ตในการให้ความเคารพเพศชาย เพศชายสำคัญกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ในขั้นตอนของการสมมาพ่อแม่ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้าน ความกตัญญูต่อพ่อแม่ กตัญญูต่อญาติพี่น้อง

4.2.10 การสู่ขวัญล่ำมของญาติฝ่ายเจ้าสาว

ในขณะที่สมมาพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงอยู่นั้น ทางลุงตาก็จัดสู่ขวัญพ่อล่ำมขึ้น เนื่องจากว่าพ่อล่ำมนั้นญาติฝ่ายชายเป็นคนไปหามา แต่ว่าทางญาติฝ่ายหญิงก็ต้อง หรือเจ้าสาวเองก็ต้องรับเป็นพ่อล่ำมเช่นเดียวกันกับฝ่ายชาย ดังนั้นจึงมีการจัดสู่ขวัญพ่อล่ำมขึ้น เพราะว่าถ้าไม่จัดสู่ขวัญพ่อล่ำมนั้นโบราณมีความเชื่อว่า จะแพ้ต่อครอบครัวของพ่อล่ำมเอง ครอบครัวของพ่อล่ำมจะมีคนเจ็บ คนไข้เกิดขึ้น ส่งผลให้ครอบครัวไม่มีความสุข ซึ่งสิ่งของที่ทางลุงตาดำจัดสู่ขวัญพ่อล่ำมนั้นมีดังนี้ เหล้าจำนวน 2 ขวด ไก่ที่ต้มสุกแล้วจำนวน 2 ตัว และเงินจำนวนหนึ่ง (ตามแต่ศรัทธาของทางลุงตาจะให้) แล้วลุงตาก็ผูกแขนให้กับพ่อล่ำม (ในปัจจุบันให้ 500-1000 บาท) เมื่อลุงตาผูกแขนพ่อล่ำมเสร็จแล้ว ทางพ่อล่ำมก็จะเชิญให้ญาติของทั้งสองฝ่ายรวมกันเหล้ากิน ไก่ที่ทางลุงตานำมาสู่ขวัญด้วยกัน

4.2.11 การเลี้ยงแขกและการจัดเลี้ยงเครือญาติ

เมื่อการสมมาญาติทางฝ่ายหญิงและการสู่ขวัญล่ำมเสร็จสิ้นลง ทางลุงตาก็มีการจัดเลี้ยงแขกทั้งหมด (แขกของครอบครัวฝ่ายหญิง) เพราะว่าในวันปกตินั้นแขกจะเป็นคนที่ต้องทำงานทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นงานหนักงานเบาก็ตาม ดังนั้นเมื่อถึงวันดี วันโชค ก็ต้องมีการเลี้ยงแขกเป็นพิเศษ ซึ่งอาหารในการจัดเลี้ยงแขก คือ ไก่ต้ม เหล้า ไม้จืดไฟ บุหรี่ และเนื้อสะโพกของวัวหรือควายที่นำมาเป็นอาหารในการจัดเลี้ยงแขกที่มาช่วยงาน ซึ่งสิ่งของที่กล่าวมาข้างต้นนั้น แขกแต่ละคนจะได้คนละ 1 ส่วน นอกจากนี้ในสำหรับที่จัดเลี้ยงแขกก็จะมีอาหารที่ทำเพื่อเลี้ยงแขกในงานรวมอยู่ด้วย ในขณะเดียวกันกับการจัดเลี้ยงแขกของลุงตานั้น ญาติทางฝ่ายหญิงก็จะจัดเลี้ยงต้อนรับญาติทางฝ่ายชาย ซึ่งในการเลี้ยงต้อนรับนั้นสมัยก่อน (หลังปีพ.ศ. 2510 ลงไป) จะไม่มีใครเตรียมอาหารไว้รอต้อนรับ จะมีก็แต่ญาติของทางฝ่ายหญิงที่เตรียมรออยู่ แต่ก็ไม่ได้เสร็จสมบูรณ์เพราะจำนวนคนน้อย (มีแต่ญาติกันเท่านั้น) ดังนั้นเมื่อเสร็จพิธีการแต่งงานแล้วญาติของทั้งสองฝ่ายก็จะลงมาช่วยกันทำอาหารเพื่อที่จะกินด้วยกัน ซึ่งในขั้นตอนการทำครั้งนี้ส่งผลให้ญาติของทั้งสองฝ่ายได้ทำความรู้จักกันมากขึ้น มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ส่งผลให้ในอนาคตมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป

การจัดเลี้ยงต้อนรับในสมัยปัจจุบันนี้มีความแตกต่างจากแต่ก่อน ไม่ว่าคนภูไทจะแต่งงานกับคนภูไทด้วยกัน หรือ คนภูไทแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่นๆ ก็ตาม อีกฝ่ายหนึ่งเมื่อไปบ้านของอีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะถือว่าตัวเองเป็นแขกเสมอ และจะรอให้เจ้าของบ้านต้อนรับอย่างเดียว ดังนั้นการจัดเลี้ยงต้อนรับในปัจจุบันเจ้าของบ้านต้องมีการเตรียมงานให้พร้อม ต้องทำอาหารไว้รอให้พร้อมและมากเพียงพอ นอกจากต้องมีการเตรียมอาหารไว้เลี้ยงต้อนรับให้เรียบร้อยแล้ว อาหารหรือเครื่องดื่มในงานนั้นต้องมีความหรูหราในระดับหนึ่ง เช่น คนภูไทส่วนมากนั้นจะชอบกินเนื้อวัวหรือเนื้อควาย ดังนั้นถ้าบ้านไหนทำอาหารที่เป็นเนื้อหมูให้กินก็จะมีคนตำหนิบ้าง เพราะจะถือว่าเนื้อหมูนั้นจะมีราคาที่ถูกลง

ขั้นตอนการจัดเลี้ยงและการจัดเลี้ยงเครื่องดื่มที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของคนภูเก็ตในด้าน การตอบแทนบุญคุณซึ่งกันและกัน จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนที่ทางลูกหลานจัดเลี้ยงลูกเขยของครอบครัวเป็นพิเศษในวันแต่งงาน เนื่องจากว่าตอนที่มีการจัดงานหาอะไรต่างๆ ลูกเขยก็ต้องเป็นคนทำ นอกจากนี้ในขั้นตอนของการจัดเลี้ยงเครื่องดื่มนั้นในสมัยแต่ก่อนจะเห็นได้ว่า สะท้อนถึงอัตลักษณ์ในด้านความสามัคคีของคนในชุมชนอย่างแนบแน่น เพราะไม่ว่าญาติทางฝ่ายหญิงและฝ่ายชายก็ร่วมกันทำอาหารช่วยกัน แต่ปัจจุบันนั้นภาพเหล่านี้ไม่มีปรากฏให้เห็นเนื่องจากว่าชุมชนมีการขยายใหญ่ขึ้น เครื่องดื่มเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนบางกลุ่มในชุมชนลดลง และด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้ การดำรงอยู่ของคนแตกต่างกันไปจากอดีต จากที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างแนบแน่นก็เริ่มจางหาย

4.2.12 การแห่กลับบ้านเจ้าบ่าว

เมื่อญาติทั้งสองฝ่ายกินข้าวต้มน้ำอ้อมกันทั่วหน้าแล้ว ทางพ่อล่ำก็จะกล่าวเชิญญาติทั้งสองฝ่ายกลับไปบ้าน ซึ่งในการเดินทางกลับไปบ้านของเจ้าบาวนั้น ฝ่ายเจ้าสาวต้องมานั่งรถด้วยกันกับฝ่ายเจ้าบ่าว เพราะจะถือว่าฝ่ายเจ้าบ่าวได้แต่งเอาฝ่ายเจ้าสาวเรียบร้อยแล้ว ฉะนั้นเจ้าสาวต้องมาขึ้นรถกับเจ้าบ่าวเพื่อเดินทางกลับ เมื่อขบวนแห่เจ้าบ่าวเจ้าสาวมาถึงบ้านของเจ้าบ่าว ญาติทางฝ่ายเจ้าบ่าวก็ปฏิบัติเหมือนกับญาติทางฝ่ายหญิง คือ มีญาติทางฝ่ายชายมาจูงเอาเจ้าสาวขึ้นบ้าน และมีขั้นตอนการล้างเท้าก่อนขึ้นบ้านเช่นเดียวกันกับที่เจ้าบ่าวไปบ้านของเจ้าสาว แต่ไม่มีการกินประตูลูกประตูลูกของเจ้าสาวไม่ว่า ทางเจ้าสาวจะเป็นชาติพันธุ์ใดก็ตาม

ทางบ้านเจ้าบ่าวมีการเตรียมพาขวัญไว้เช่นกัน เมื่อเจ้าสาวเจ้าบ่าวมาถึงที่นั่งล้อมพาขวัญ พิธีการสูตรขวัญก็เริ่มขึ้น ซึ่งจะสูตรโดยหมอพราหมณ์เช่นกัน เมื่อหมอพราหมณ์สูตรจบลง ก็จะเป็นขั้นตอนการผูกแขนของญาติทั้งสองฝ่ายอีกเช่นเดิม แต่ส่วนมากจะเป็นญาติทางฝ่ายชายที่ผูกให้ เพราะบางคนก็ไม่ได้แห่ไปบ้านของเจ้าสาวด้วย เพราะต้องอยู่เตรียมงานที่บ้านเจ้าบ่าวไว้รอ ดังนั้นจึงรอผูกให้ตอนมาบ้านเจ้าบ่าว ในขณะเดียวกันทางญาติฝ่ายเจ้าสาวก็จะเข้าไปจัดแต่งห้องนอนให้กับเจ้าสาวเจ้าบ่าวให้เรียบร้อย เมื่อผูกแขนเสร็จแล้ว พ่อล่ำจะทำพิธีมอบลูกสะใภ้ให้กับพ่อแม่ทางฝ่ายชาย (ในขณะเดียวกันนั้นญาติทางฝ่ายหญิงจะเตรียมสิ่งของที่สมมาญาติทางฝ่ายชายไว้ให้พร้อม) โดยกล่าวว่า “เดี๋ยวนี้น้องนางหางไก่อะมาเยือนชานแล้วทั่วหัวหึงแล้ว บัดนี้ข่อยผู้เป็นล่ำมสืมนามมอบต่อแกวคอง มันหมีจบบหมีดีแนวเลอะกะเฮ้อเบาะเฮ้อสอนเอา หมีเฮ้อที่มมือหลายหลายมือหน้า ลูกหน้าหมีดีกะส่งแสงลู่ส่ง ลูเฮ้อหมีดีกะส่งเฮ้อฮัง ลูเพื่อลูนางหมีดีกะเฮ้อส่งฮอดพ่อฮอดแม่เฒ่าแก่ หมีเฮ้อที่มกลางทางลาดหาดทราย ความหมีหลายขอไหว ” (ตอนนี้ขั้นตอนต่างๆ ก็เสร็จแล้ว ก็เอาลูกสะใภ้มามอบให้ ถ้าอย่างไรว่แล้วก็ให้ส่งสอนเอา หรือถ้าไม่ใช่อะไรถ้าจะส่งกลับ ก็ให้ส่งกลับถึงบ้านเรือน ไม่ให้ไล่ เป็นต้น)

เมื่อพ่อล่ำทำพิธีมอบลูกสะใภ้เสร็จแล้ว เจ้าบ่าวเจ้าสาวก็เริ่มสมมาญาติทางฝ่ายชาย โดยจะสมมาพ่อแม่ของเจ้าบ่าวก่อน แล้วค่อยสมมาญาติคนอื่นๆ ต่อไปซึ่งจะเรียงตามลำดับสายเครือ

ญาติ จากสายเครือญาติที่ไกลที่สุดออกไป ทั้งนี้สิ่งของที่สะสมมา ในสมัยก่อน จะเป็นผ้าหมอน เสื้อ เป็นต้นที่ฝ่ายเจ้าสาวทำเองไม่เน้นมูลค่าใดๆ แต่ในปัจจุบันนี้สิ่งของสมมานั้นจะมีการเน้นมูลค่ามาก เช่น ต้องซื้อผ้าไหมที่มีราคาแพง (ผืนละ 1000 -2000) และผ้าหมอน ต้องมีความสวยงาม มีจำนวนมาก ยิ่งถ้าผู้หญิงไทแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่นๆ ก็ต้องมีการให้ความสำคัญกับเครื่องสมมามาก เพราะทุกคนมองเห็นเครื่องสมมาเป็นสิ่งของอย่างหนึ่งที่จะช่วยแสดงฐานะของครอบครัว นอกจากนี้เครื่องสมมายังต้องมีความสอดคล้องกับคำสินสอดที่ให้ด้วย กล่าวคือ ถ้าได้คำสินสอดมาก เครื่องสมมาก็ต้องมีจำนวนมากและมีมูลค่ามากด้วย ในการให้เครื่องสมมานั้น พ่อแม่ของฝ่ายชายจะได้รับเครื่องสมมามากที่สุด และก็จะลดลั่นกันลงตามลำดับเครือญาติ นอกเหนือเมื่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวสมมาเสร็จแล้ว ญาติผู้ที่ได้รับเครื่องสมมาก็ต้องให้ของตอบแทนแก่เจ้าสาวเจ้าบ่าว ซึ่งในปัจจุบัน คือจะให้เงินตอบแทน และในการให้เงินนั้น จะดูจากเครื่องสมมา คือถ้าเครื่องสมมามีจำนวนมากก็จะให้เงินมาก แต่ถ้าเครื่องสมมามีจำนวนน้อย และมูลค่าน้อยก็จะให้เงินน้อยเช่นกัน

เมื่อการสมมาเสร็จสิ้นลงญาติทางฝ่ายหญิงและญาติทางฝ่ายชายก็จะส่งตัวเจ้าสาวเจ้าบ่าวเข้าหอ ตอนส่งเข้าห้องหอทางญาติก็มีการอวยพรให้กับคู่บ่าวสาวอีกครั้งหนึ่ง ว่าให้ครองคู่อยู่กันไปนานๆ พร้อมกับยกพาขวัญเข้าไปตั้งไว้ในห้องหอ (ห้องนอนของเจ้าบ่าวเจ้าสาว) ซึ่งพาขวัญนั้นจะตั้งไว้ในห้องหอ 3 วัน เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว ทั้งนี้ภายในสามวันนับจากวันแต่งงานเป็นต้นมาเจ้าสาวเจ้าบ่าวต้องนอนในห้องหอเท่านั้น ไม่สามารถไปนอนที่อื่นๆ ได้ เพราะโบราณมีความเชื่อว่าถ้าไปนอนที่อื่น จะทำให้ชีวิตคู่อยู่กันไม่ยั่งยืนเป็นต้น

ในการแห่มาบ้านเจ้าบ่าวนั้น บางงานอาจจะไม่ได้แห่มาบ้านเจ้าบ่าว กล่าวคือ บางคนถ้าแต่งงานแล้วไปอยู่กินที่บ้านเจ้าสาวก็จะไม่มีการจัดหรือแห่กลับมาที่บ้านเจ้าบ่าว ขึ้นตอนทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการสู่ขวัญพ่อล่ำม การสมมาพ่อแม่ของฝ่ายชาย เป็นต้น จะจัดที่บ้านเจ้าสาวให้เรียบร้อยหมดทุกขั้นตอน แต่ในปัจจุบันนั้นส่วนมากจะเห็นจัดทั้งสองบ้านทั้งบ้านเจ้าบ่าวและบ้านเจ้าสาว ยกเว้นถ้าบ้านของเจ้าสาวเจ้าบ่าวอยู่ห่างไกลกันมากไม่สามารถที่จะเดินทางถึงได้ใน 1 วัน ก็จะมีการจัดอยู่ที่บ้านฝ่ายเจ้าสาวอย่างเดียว ส่วนบ้านฝ่ายเจ้าบ่าวก็น่าจะมีการจัดเลี้ยงญาติพี่น้องที่หลังจากการจัดงานแต่งงานเสร็จแล้ว หรือจัดเลี้ยงก่อนการจัดงานแต่งงาน แต่ไม่มีการทำพิธีใดๆ เกี่ยวกับการแต่งงาน เป็นเพียงการจัดเลี้ยงญาติเพื่อบอกให้ญาติรู้จักว่าลูกชายหรือลูกสาวได้แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดี

4.2.13 การส่งล่ำม

การส่งล่ำม หรือส่งพ่อล่ำม จะทำหลังจากเสร็จพิธีที่บ้านเจ้าบ่าวเรียบร้อยแล้ว และมีการกินเลี้ยงกันอิ่มเรียบร้อยแล้ว ทางพ่อล่ำมก็จะกล่าวลากลับบ้าน โดยญาติของทั้งสองฝ่ายพร้อมทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะไปส่งพ่อล่ำม สาเหตุที่ต้องมีการส่งล่ำม ตามความเชื่อของสมัยโบราณนั้นได้กล่าวว่า ในสมัยก่อนเมื่อพิธีเสร็จแล้วล่ำมขอตัวกลับบ้าน และในระหว่างทางพ่อล่ำมก็หยุด

พักผ่อนเพราะว่าเมาเหล้าไม่สามารถเดินทางต่อไปให้ถึงบ้านได้ จึงหยุดพักซึ่งในขณะที่หยุดพักเสียก็ได้ออกมากินพอลามจนตายระหว่างทาง จนกระทั่งในวันต่อมาทางครอบครัวของพอลาม (ภรรยาและลูก) ก็มาตามหาพ่อที่บ้านของเจ้าบ่าว และเมื่อไม่เจอก็มีการต่อว่าทางฝ่ายเจ้าบ่าวและญาติๆ ว่าทำไมไม่เอาไปส่ง ตอนไปเอาก็ยังไปเอาถึงบ้านถึงเรือน ดังนั้นในการจัดงานครั้งต่อมาจึงมีการจัดส่งลามมาเรื่อยๆ ถึงปัจจุบันนี้

เมื่อขบวนแห่ส่งลามไปถึงบ้านของพอลาม ทางญาติของพอลามก็ยกเข้าปลาอาหารออกมาต้อนรับคนที่ไปส่ง ซึ่งในสมัยก่อนการกินลามนั้นจะมีแค่ข้าวสารกับเดียว และเหล้า 1-2 ขวดมาต้อนรับ แต่ในปัจจุบันนี้มีการเลี้ยงกันอย่างใหญ่โต พอลามต้องหมดเงิน 3000-5000 บาท ขึ้นไป ทำให้เปลืองมาก ดังนั้นส่วนนี้จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งในปัจจุบันที่ไม่มีใครอยากจะเป็นพอลามให้กับใครอีก เมื่อทุกคนกินข้าวด้วยกันเสร็จแล้ว ทางญาติของฝ่ายเจ้าสาวและญาติของฝ่ายเจ้าบ่าวพร้อมทั้งเจ้าสาวเจ้าบ่าวก็เดินทางกลับ ก็เป็นอันเสร็จพิธีทุกขั้นตอน เหลือแต่การเก็บงาน ซึ่งญาติพี่น้องจะอยู่เก็บงานช่วยกันจนเสร็จจึงจะกลับบ้าน

ในขั้นตอนของการไปส่งลามที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้าน การมีความสัมพันธ์ไมตรีที่ดี มีน้ำใจต้อนรับแขกผู้มาเยือน จะเห็นได้ว่าเมื่อขบวนส่งลามไปถึงบ้านของพอลามนั้น ทางครอบครัวของพอลามก็จะมอาหารไว้คอยต้อนรับซึ่งสมัยก่อนจะจัดต้อนรับตามที่มีอยู่ แต่ในปัจจุบันนั้นการจัดต้อนรับดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปเป็นการต้อนรับที่ใหญ่โต เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่แต่ก่อนดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย แต่พอมานะปัจจุบันนี้ สังคมดำรงอยู่ด้วยอำนาจและเงินตรา ดังนั้นการเลี้ยงต้อนรับดังกล่าวจึงไม่ใช่แค่การแสดงออกด้านอัตลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์ไมตรีที่ดี มีน้ำใจต้อนรับแขกที่มาเยือนเท่านั้น แต่เป็นการจัดเลี้ยงเพื่อแสดงฐานะทางสังคมให้คนในสังคมรับรู้ เป็นต้น

4.2.14 การแต่งกายของเจ้าสาวเจ้าบ่าวและคนที่มาร่วมงานในการเข้าร่วมพิธีการแต่งงาน

การแต่งกายของเจ้าสาวเจ้าบ่าวในสมัยอดีต (หลังปี 2510) เจ้าสาวเจ้าบ่าวจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าฝ้าย ย้อมด้วยคราม ซึ่งจะเป็นสีดำอมสีน้ำเงิน และต้องเป็นเสื้อแขนยาว เพราะจะได้เรียบร้อยสวยงาม และผู้หญิงผ้านุ่งห่มี ความยาวให้ยาวเลยเข่าลง ไป ส่วนผู้ชายเป็นกางเกงผ้าฝ้ายขาวสีดำ และมีผ้าสไบหรือที่ภูไทเรียกว่าแพรตาล่อ (แพรตาล่อมีลักษณะคล้ายกับแพรตาลูกฮ้อดในปัจจุบัน) (แพรเบี่ยงบาย) ใส่เพื่อให้รู้ว่าเป็นเจ้าสาวเจ้าบ่าว ซึ่งชุดทั้งหมด จะทำเองไม่ได้ซื้อ และเป็นชุดประจำของคนภูไท แต่เมื่อปี 2510 เป็นต้นมาจะเริ่มใส่ชุดขาว ซึ่งจะไปจ้างตัดที่ในเมือง ก็ผู้ชายจะใส่เสื้อขาวกางเกงสีดำ ส่วนผู้หญิงนั้น ก็จะเป็นชุดที่จ้างตัด แต่ยังเป็นแขนยาว กระโปรงยาวอยู่เหมือนเดิม ส่วนสีนั้นก็จะเปลี่ยนสีโทนอ่อน เช่น สีขาว สีฟ้า สีชมพู เป็นต้น การแต่งหน้าก็แต่งเอง โดยมีการทาแป้งเฉยๆ และถ้าคนในหมู่บ้านแต่งงานก็จะมีการยืมต่อกันไปเรื่อยๆ ภายในหมู่บ้านเดียวกัน แต่ในปัจจุบันนี้ (เริ่มตั้งแต่ปี 2535-2540 เป็นต้นมา) เจ้าสาวเจ้าบ่าวจะไปเช่าชุดแต่งงานพร้อมกับมีการแต่งหน้าด้วย ซึ่งในการแต่งงานแต่ละครั้งต้องเสียเงินในการแต่งตัว ไม่ต่ำกว่า 1500

บาท อีกทั้งชุดที่ไปเช่ามา ก็เป็นชุดสายเดี่ยว หรือว่าเป็นชุด เกะอก หรือที่เรียกว่าชุดราตรี ซึ่งโบราณถือว่าเป็นชุดที่ไม่เรียบร้อย

การแต่งกายของคนที่มาร่วมงาน สมัยก่อนก็มีการใส่ชุดพื้นบ้านตามปกติ เช่น เสื้อผ้าฝ้ายสีดำแขนยาว สมัยก่อนไม่ได้เน้นเรื่องการแต่งกายมาร่วมงาน แต่พอมาในปัจจุบันนี้ยังถ้ามีการแต่งงานกับคนนอกชาติพันธุ์ หรือแต่งงานคนจังหวัดอื่น ผู้ที่มาร่วมงานจะใส่ชุดที่มีความสวยงามมาก บางคนก็เป็นชุดไหมราคาแพงๆ ซึ่งตัดมาเพื่อมางานแต่งงานโดยเฉพาะ เพื่อให้ญาติอีกฝ่ายหนึ่งได้เห็น แต่ถ้าเป็นการแต่งงานภายในหมู่บ้านเดียวกัน หรือเจ้าสาวเจ้าบ่าวอยู่บ้านเดียวกัน ญาติที่มาร่วมงานก็จะมีการแต่งตัวสบายไม่เน้นการแต่งตัวมาก แต่ก็จะมีใส่ชุดใหม่บ้าง แต่ก็ไม่ได้ถึงกับเป็นชุดผ้าไหมที่ราคาแพง เพราะว่ายังงี้ก็เป็นบ้านของตัวเอง ทุกคนมีความสนิทสนมกัน

การแต่งกายของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในการเข้าพิธีแต่งงานดังกล่าวข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของคนภูไทในด้าน ความสุภาพเรียบร้อย เพราะจะเห็นได้ว่าชุดที่ใส่ในวันแต่งงานนั้น จะต้องเป็นเสื้อแขนยาวทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาว แต่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ในด้านของภาพลักษณ์เรียบร้อยดังกล่าวได้จางหายไป เพราะการแต่งกายของเจ้าสาวเจ้าบ่าวในปัจจุบันนั้นจะแต่งกายตามแฟชั่น สมัยนิยมในรูปแบบของคนไทย เช่น ผู้หญิงใส่ชุดเกะอกบ้าง สายเดี่ยวบ้าง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าคนภูไทนั้นเริ่มมีการแต่งงานกับคนหลากหลายชาติพันธุ์ และเกิดจากการกลืนวัฒนธรรมความเป็นไทย จากการได้รับรู้ข่าวสารตลอดจนการได้ปฏิสัมพันธ์ ด้วยการไปทำงานในตัวเมืองต่างๆ

4.2.15 การช่วยป้า (การช่วยเหลือของญาติที่มาช่วยงาน)

การช่วยป้า หรือการช่วยเหลือครอบครัวที่จัดงานแต่งงาน ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงการช่วยเหลือในด้านการเตรียมงานต่างๆ เพราะได้กล่าวไปแล้ว แต่จะกล่าวถึงการช่วยเหลือเมื่อการจัดงานสิ้นสุดแล้ว หรือเมื่อผู้ร่วมงานมาช่วยงานแล้วจะกลับบ้าน ซึ่งการช่วยเหลือในที่นี้ก็จะแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นแขกของพ่อแม่เจ้าสาวหรือเจ้าบ่าว กลุ่มนี้จะช่วยพ่อแม่ของเจ้าบ่าวหรือเจ้าสาว แต่ถ้าเป็นเพื่อนของเจ้าสาวหรือเจ้าบ่าวกุ๊มนี่ก็จะช่วยเจ้าสาว เจ้าบ่าว ซึ่งสิ่งของหรือ เงินที่ช่วยเจ้าสาวเจ้าบ่าวส่วนนี้ในสมัยอดีต (หลังปี 2510 เป็นต้นไป) ทางญาติผู้ใหญ่จะให้นำเงินเหล่านี้ไปซื้อ หรือไปลงทุนไว้ เช่น ถ้าได้พอซื้อหมูก็ให้ไปซื้อหมูเลี้ยง แต่ถ้าพอซื้อไก่ก็ให้ซื้อไก่เลี้ยงเป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้เงินที่ช่วยส่วนนี้ ไม่มีการกำหนดให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องเอาไปทำอะไรโดยเฉพาะ

นอกจากนี้การช่วยในส่วนนี้นั้นเป็นเหมือนการฝากเงินไว้ กล่าวคือ ถ้าครอบครัวเรามีการจัดงานแต่งงานขึ้น แล้วคนหนึ่งมาช่วยงานเรา สมมุติว่าช่วย 200 บาท พออยู่ต่อมาครอบครัวนั้นมีการจัดงานเช่นเดียวกัน แล้วเราก็ต้องไปช่วยงาน และเราก็ต้องช่วยเงินเขาไม่ต่ำกว่า 200 บาท หรือต้องช่วยมากกว่านั้น จะไม่นิยมให้ต่ำกว่าเงินที่เขาช่วยเรามาในตอนแรก เพราะว่าถ้าให้น้อยกว่าจะโดนนิทา แต่ถ้าใครไม่มีจริงๆ ถ้ามีการช่วยน้อยกว่า ผู้ช่วยก็จะบอกก่อนว่า “ไม่ได้เท่าเดิมนะ ไม่

มีจริงๆ” เป็นต้น นอกจากนี้จำนวนเงินที่ช่วยในปัจจุบันยังขึ้นอยู่กับภาระของเจ้าภาพหรือ ผู้จัดงานด้วย กล่าวคือ ถ้าผู้จัดงานเลี้ยงไม่ถูกใจคนที่มาช่วยงาน คนที่มาช่วยงานก็จะช่วยเงินในจำนวนน้อยลง เช่น ถ้าเจ้าภาพ เชิญด้วยการ์ดเชิญ บางคนจะใส่เงินที่จะช่วยงานลงไปซองก่อน แต่ยังไม่เปิดซอง เพราะต้องมาดูลักษณะการเลี้ยงก่อน ถ้าเลี้ยงถูกใจ (อาหารมีจำนวนมาก เครื่องคัมมีราคาแพง และมีจำนวนมากด้วย) บางคนก็จะเพิ่มจำนวนเงินอีก แต่บางคนถ้าเลี้ยงไม่ถูกใจก็จะเอาเงินที่ใส่ลงไปแล้วออกอีก

ตารางที่ 6 แสดงสิ่งของ/จำนวนเงินที่ช่วย ตามช่วงเวลา

ช่วงเวลา (ปี พ.ศ.)	สภาพทั่วไป/การเปลี่ยนแปลง	สิ่งของ/จำนวนเงินที่ช่วย
2490-2510	เศรษฐกิจยังชีพ	พริก,เกลือ,ไข่,ไก่
2510-2520	เศรษฐกิจยังชีพ	เงิน 1 บาท / 4 สลึง
2520-2530	คอมมิวนิสต์,ถนนเข้าหมู่บ้าน,ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน	10 - 20 บาท
2530-2540	เริ่มเข้าสู่เศรษฐกิจเชิงพาณิชย์,ปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว	20-100 บาท
2540-ปัจจุบัน	อพยพทำงานต่างถิ่น,เน้นวัตถุเพื่อตอบสนองความ สะดวกสบายในการดำเนินชีวิต,เศรษฐกิจทุนนิยม	100-500 บาท

จากที่ได้กล่าวขั้นตอนแต่ละขั้นตอนในประเพณีการแต่งงานข้างต้น จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายแต่ละอย่างนั้นจะเพิ่มขึ้นจากอดีตมาก ซึ่งในการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายนั้นทั้งเพิ่มขึ้นในขั้นตอนเดิมและมีขั้นตอนใหม่เพิ่มขึ้นมา ทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ในที่นี้จะสรุปค่าใช้จ่ายออกมาเป็นตารางเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นดังนี้

จากขั้นตอนของการช่วยปาดูดังกล่าวข้างต้น นั้นสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้านความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าสมัยแต่ก่อนนั้นจะช่วยตามที่ตนเองมีอยู่ไม่ได้เน้นมูลค่าแต่อย่างใด แต่ในปัจจุบันอัตลักษณ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในการช่วยเหลือดังกล่าวจะเน้นมูลค่า และจะช่วยตามกำลังของการเลี้ยงดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ตารางที่ 7 แสดงภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ต้องเสียในประเพณีการแต่งงาน

ลำดับ ที่	รายการ	สมัยอดีต (ช่วง พ.ศ.) (จำนวนเงินบาท)				ปัจจุบัน
		2490-2510	2510-2520	2520-2530	2530-2540	
1	เงินไขคำปากของลูกตา	แปรผันตามเศรษฐกิจ (มากขึ้นเรื่อยๆ)				500-1000
2	ค่าผูกแขนล่าม				500-1000	2,000-3,000
3	ค่าสินสอด	20-500	500-5,000	5,000- 10,000	10,000- 50,000	50,000- 200,000
4	ค่าที่นอนของคู่บ่าวสาว	ไม่ได้เสีย/ทำ เอง				2,000-5,000
5	ค่ามหรสพ (เครื่องดนตรี อิเล็กทรอนิกส์)	ไม่ได้เสีย/ พื้นบ้าน			เริ่มมีการ จ้างดนตรี จาก ภายนอก	3,000-8,000
6	ค่าอาหาร	ญาติพี่น้อง ช่วยกัน				10,000- 30,000
7	ค่าเครื่องดื่ม (เหล้า, เบียร์, น้ำอัดลม)	ไม่ได้เสีย/ทำ เอง				5,000- 10,000
8	ค่าพิมพ์การ์ดเชิญ	ไม่ได้เสีย/ไม่ มี			เริ่มมีการ พิมพ์การ์ด เชิญ	1,000-2,000
9	ค่าเลี้ยงเท้าของเจ้าบ่าว/เจ้าสาว	ผันตามเศรษฐกิจ (มากขึ้นเรื่อยๆ)				50-100
10	ค่าเช่าชุดเจ้าบ่าวเจ้าสาว + ค่า แต่งหน้า	ไม่ได้เสีย/ทำ เอง/ไม่มีการ แต่งหน้า	ตัด/ย้อม/ แต่งหน้าเอง แบบเรียบง่าย	ตัด/ย้อม/ แต่งหน้าเอง แบบเรียบ ง่าย		2,000-4,000
11	ค่าเครื่องสมมาญาติผู้ใหญ่	ทำเอง	ทำเอง/เสียเงิน เล็กน้อย(ซื้อ เพิ่มสิ่งที่ไม่มี)			10,000- 15,000

ลำดับ ที่	รายการ	สมัยอดีต (ช่วง พ.ศ.) (จำนวนเงินบาท)				ปัจจุบัน
		2490-2510	2510-2520	2520-2530	2530-2540	
12	ค่าผูกแขน ค่าตอบแทนเครื่อง สมมา					100-2,000
13	ค่ามเลี้ยงต้อนรับคนที่ไปส่ง ในวันแต่งงาน	ไม่ได้เสีย/ เลี้ยงในสิ่งที่ม อยู่				5,000 ขึ้น ไป

ตารางที่ 8 แสดงการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนไทย

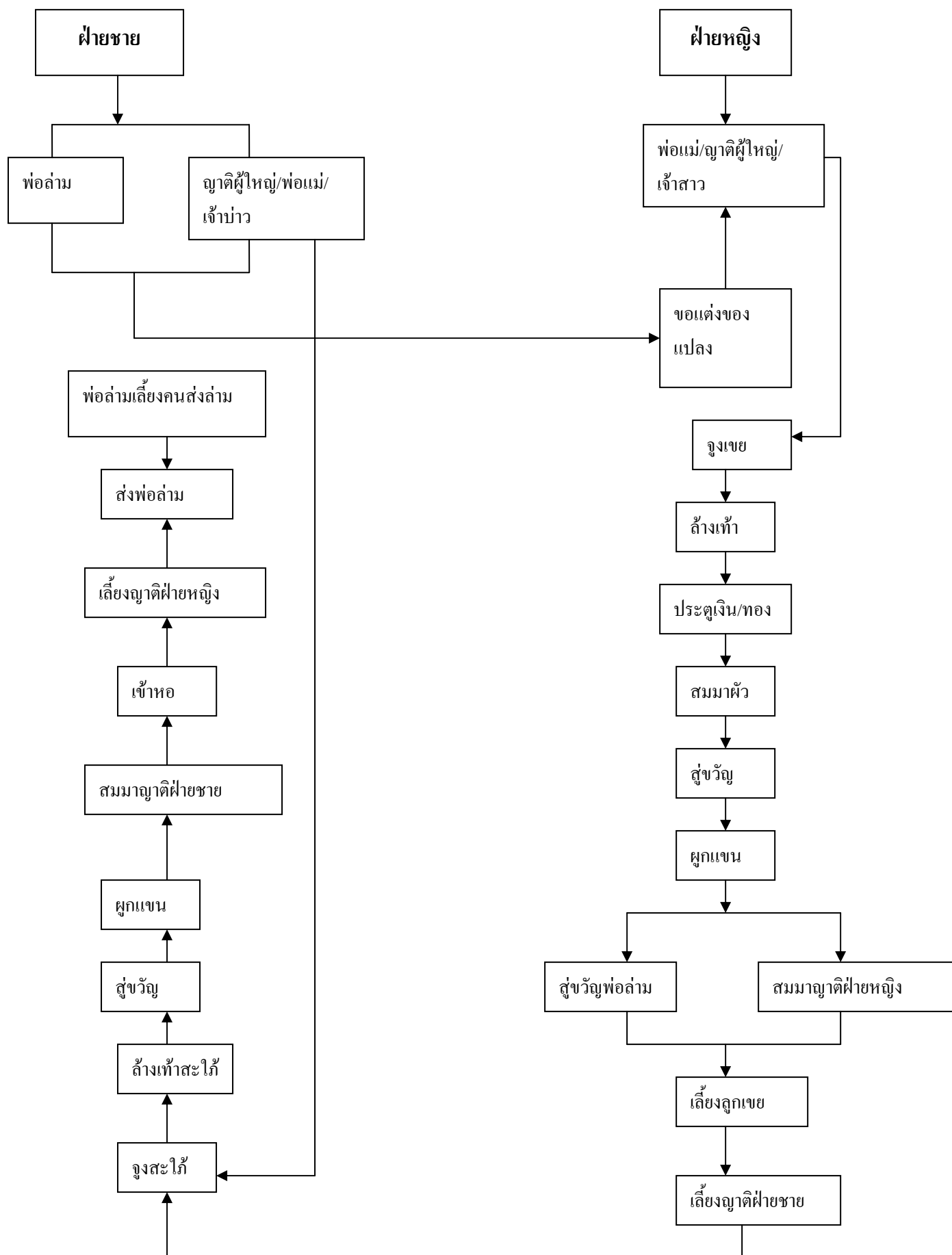
ขั้นตอนประเพณีการแต่งงาน (เอ็ดปาซู)	รูปแบบการจัดในอดีต (รูปแบบของคนไทย)	รูปแบบการจัดในปัจจุบัน
ชื่อของประเพณี	เอ็ดปาซู	งานแต่งงาน
การไปหาพ่อแม่ (พ่อสื่อ)	ต้องหาพ่อแม่ทุกครั้งที่มีการจัดงาน	น้อยคนที่จะมีการหาพ่อแม่ หรือไม่มีการหาเลย
ไปขอสาว (ไปเจรจาสู่ขอ)	- พ่อสื่อเป็นคนเจรจา - ดอกไม้เทียน อย่างละ 1 คู่ เงินใจคำปาก หมาก พลู ตระกล้ำ ข้าวต้ม อย่างละ 2 และเหล้า 1 ไห - ใช้คำพญามีความไพเราะคล้องจอง - มีการให้เงิน - ไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงก่อนแล้วค่อยมาอยู่บ้านฝ่ายชายที หลัง - ปรับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง	-ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายชาย - ดอกไม้เทียน อย่างละ 1 คู่ เงินใจคำปาก และเหล้า 1 ไห - ใช้คำพุศธรรมดา และมีการใช้คำพญาบ้างเล็กน้อย - ให้เงินเหมือนเดิมแต่มีจำนวนมากขึ้นตาม ยุคสมัย - ส่วนมากมาอยู่บ้านฝ่ายชายเลย เว้นแต่บ้านของฝ่าย หญิงไม่มีผู้อาศัยอยู่ - ปรับเท่ากันระหว่างฝ่ายชายฝ่ายหญิง
- คำปรับใหม่เมื่อมีการเลิกรากันระหว่างคู่บ่าว สาว	- ไม่มี	- ปัจจุบันมีคำมัดจำ และส่วนมากจะมีในเด็กแต่งงาน ที่อยู่ยังไม่ถึง 20 ปี
- คำมัดจำเงินคำสินสอด	- มีการหาฤกษ์ยามอย่างพิถีพิถัน ตามความเชื่อของคน โบราณ (หากับพระสงฆ์, ผู้อาวุโสในบ้าน)	จัดงานตามความสะดวกของตัวเอง เช่นวันเสาร์ อาทิตย์
- หาฤกษ์ยามในการแต่งงาน		

ขั้นตอนประเพณีการแต่งงาน (เอ็ดปาซุ)	รูปแบบการจัดในอดีต (รูปแบบของคนภูไท)	รูปแบบการจัดในปัจจุบัน
การเตรียมงานเพื่อจัดงานแต่งงาน	-มีการจัดเตรียมอย่างเรียบง่าย ด้วยญาติพี่น้อง	-มีการเตรียมงานอย่างยิ่งใหญ่ พร้อมทั้งมีการจัดเลี้ยงแขกในวันนั้นด้วย
- มหรสพในวันเตรียมงาน	- แคน การลำหู่ของคนแก่ เป็นการลำโต้ตอบกัน	- มีมหรสพที่จ้างมา เช่น หมอลำซิ่ง อีเล็กโตน เป็นต้น
การสู่ขวัญพี่สาว	มี ทำอย่างพิธีพิถัน	มี ทำเหมือนเดิมกับในอดีต แต่จำนวนเงินจะเพิ่มมากขึ้นตามยุคสมัย
การไปขอแต่งงานขอแปลง	- พ่อล้าเป็นคนขอแต่งงานขอแปลง	- ทำเหมือนในอดีต แต่ถ้าไม่มีพ่อก็ให้ญาติผู้อาวุโสหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นคนขอแต่งงานขอแปลงให้
- อุปกรณ์ที่นำไป	- เหล้า 4 ไห ไก่ 4 ตัว	- เหมือนในอดีต
- คำพูดในการขอ	- ใช้คำผญา	- ใช้คำพุทธธรรมดา และมีคำผญาบ้างเล็กน้อย
การจูบเขย / จูกลูกสะใภ้	- มีการจูบเขย และลูกสะใภ้ โดยจูบเขยญาติฝ่ายหญิงเป็นผู้หญิง จูบสะใภ้ ญาติฝ่ายชายที่เป็นผู้หญิง	- มีการปฏิบัติเหมือนเดิมในอดีต
การล้างเท้าเขย/ล้างเท้าสะใภ้	- น่องหรือหลานสาวของญาติฝ่ายหญิงและฝ่ายชายที่เป็นผู้หญิงเป็นคนล้างให้ และล้างด้วยน้ำอบนำหอม มีการให้เงินค่าล้างเท้าด้วย	- ทำเหมือนในอดีต
ประตูดึงประตูทอง	- ไม่มีทำ	- ถ้าผู้หญิงผู้พี่มีการแต่งงานกับคนไทย หรือคนต่างจังหวัด หรือคนที่มีการศึกษาสูง
การสมมาฟัว (สามี)	เจ้าสาวจะถือดอกไม้มียวนมากราบสามีก่อนทำพิธี	- ทำเหมือนในอดีต

ขั้นตอนประเพณีการแต่งงาน (เอ็ดปาซุ)	รูปแบบการจัดในอดีต (รูปแบบของคนภูไท)	รูปแบบการจัดในปัจจุบัน
	สูตขวัญ	
การสูตขวัญ	พ่อตาหรือหมอปราหมณ์เป็นคนสูตขวัญ และมีการผูกแขน	-ทำเหมือนในอดีต
พาขวัญ	ขันโตก 1 ใบ ใส่ 4 ฟอง ถ้วย 2 ใบ กระติบข้าวที่มีข้าว 1 กระติบ และฝ้ายผูกแขน	มีการตกแต่งด้วยใบตอง และดอกไม้อย่างสวยงาม แต่องค์ประกอบที่สำคัญในอดีตยังมีอยู่
การสมมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง	เอาดอกไม้ 11 เทียน อย่างละ 1 คู่ มัดใส่กัน แล้วก็ไหว้แต่ละคน	ทำเหมือนในอดีต แต่จะไม่ได้สมมาครบทุกคน เพราะจะสมมาพ่อแม่และผู้อาวุโสที่สุดแล้วก็พอ ซึ่งถือว่าเป็นการสมมาทุกคนแล้ว
การสู่ขวัญของญาติฝ่ายเจ้าสาว	-ลูกตาเป็นคนสู่ขวัญลูก พร้อมกับให้เงิน	-ทำเหมือนในอดีต แต่ค่าเงินจะเพิ่มขึ้นตามยุคสมัย
การเลี้ยงแขก	-ลูกตาเป็นคนจัดเลี้ยงแขก และมีสิ่งของเฉพาะให้แขก	-ทำเหมือนในอดีต
การจัดเลี้ยงเครื่องอุปโภคบริโภคฝ่ายชาย	-ญาติทั้งฝ่ายเจ้าสาวและฝ่ายเจ้าสาวจะช่วยกันทำเมื่อสูตขวัญเสร็จแล้ว	-ญาติอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่ได้ช่วยทำ และจะถือว่าตัวเองเป็นแขกมาให้เจ้าบ้านต้อนรับ
การแห่กลับบ้านเจ้าสาว	-ถ้าเจ้าสาวมาอยู่บ้านเจ้าสาวนั้นจะไม่มีการแห่กลับบ้านเจ้าสาว ขึ้นตอนต่างๆ ให้เสร็จในบ้านเจ้าสาว	-มีการแห่กลับบ้านเจ้าสาว ไม่ว่าเจ้าสาวจะไปอยู่บ้านเจ้าสาวก็ตาม
การสมมาพ่อแม่ของฝ่ายชาย	-เอาผ้าหมอน เสื้อผ้าที่ทำเอง และที่มีอยู่ในครัวเรือน ไม่เน้นมูลค่า ราคา	-ต้องซื้อผ้า หมอน หรือเสื้อผ้าที่มีราคาแพง เน้นมูลค่าราคา และจำนวนสิ่งของ

ขั้นตอนประเพณีการแต่งงาน (เอ็ดปาซู)	รูปแบบการจัดในอดีต (รูปแบบของคนภูไท)	รูปแบบการจัดในปัจจุบัน
การส่งล่ำน	- เจ้าสาวเจ้าบ่าวและญาติ ไปส่งล่ำนถึงบ้านของล่ำน และมีกรกินข้าวเล็กน้อย	-มีการไปส่งหมั้นกันกับอดีต (ถ้ามีล่ำน) แต่ในตอนกระบวนกรกินเลี้ยงจะมีกรกินเลี้ยงอย่างยิงใหญ่อีกพัก
การแต่งกายของเจ้าสาวเจ้าบ่าว	-แต่งกายธรรมดาใส่ชุดพื้นบ้านที่มีอยู่ แขนยาว เรียบร้อย	-แต่งกายหรูหรา มีการเช่าชุด จ้างแต่งหน้า ชุดแฟชั่นสาวเดี่ยว เกะออก
การแต่งกายของคนที่มาร่วมงานในการเข้าร่วมพิธีการแต่งงาน	แต่งชุดธรรมดาที่มีอยู่เมื่อนั้นในการแต่งกาย	-มีการแต่งกายที่สวยงามกว่าวันปกติ ใส่ชุดผ้าไหม ราคาแพง
การช่วยปาซู (การช่วยเหลือของญาติที่มาช่วยงาน)	-ช่วยเหลือสิ่งของที่มีอยู่ในครัวเรือน เช่น พริก เกลือ ไข่ ถ้ามีเงินก็ช่วยเงิน	- ช่วยเงิน และเน้นมูลค่าของเงิน ใช้เงินซื้อสิ่งฐานะทางสังคมของครอบครัว

แผนภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนในวันเข้าพิธีแต่งงานใน
ปัจจุบัน

4.2.16 คุณค่าในประเพณีการแต่งงาน

4.2.16.1 เป็นการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม กล่าวคือ ประเพณีการแต่งงานเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยอดีต ซึ่งเป็นเหมือนกฎระเบียบหรือข้อบังคับของสังคมที่คนในสังคมต้องร่วมกันสืบสานปฏิบัติต่อกันมา

4.2.16.2 เป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากโบราณ ซึ่งกำหนดจากคติความเชื่อของสังคมบรรพบุรุษ คือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ และความเชื่อทางศาสนา

4.2.16.3 ให้ความเคารพและตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ หรือผู้ที่เลี้ยงมา กล่าวคือ ในการจัดประเพณีแต่งงานนั้น เป็นการแสดงออกถึงการเคารพ และตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ ตลอดจนปู่ย่าตายาย หรือผู้ที่เลี้ยงมา

4.2.16.4 เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์และร่วมสืบสายเครือญาติ กล่าวคือ การจัดประเพณีการแต่งงานนั้นทำให้ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายได้ทำความรู้จักกัน เชื่อมสัมพันธ์กัน ส่งผลนำสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในอนาคต

4.3 สรุปอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของประเพณีแต่งงานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2490-2552)

อัตลักษณ์ประเพณีการแต่งงานของคนภูไท หรือ การเฮ็ดปาซุ มีอัตลักษณ์ที่ปรากฏทั้งหมด 9 อัตลักษณ์ ดังนี้

4.3.1 อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย กล่าวคือ ในสมัยอดีต (ก่อนปี 2510) เมื่อมีการจัดงานแต่งงานคนภูไทจะใส่ชุดที่เป็นของคนภูไทเองเข้าพิธีแต่งงาน แต่เมื่อรัฐบาลมีการพัฒนาประเทศ คนภูไทมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ หรือกลุ่มคนชาติพันธุ์อื่นๆ มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นคนไทย คนจีน ไช่ ข่า คนลาวอีสาน เป็นต้น ทำให้การแต่งกายของคนภูไทเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งปัจจุบันคนภูไทเมื่อเข้าพิธีแต่งงาน เจ้าบ่าวเจ้าสาว ก็ใส่ชุดที่คนส่วนมากในสังคมใส่คือ เป็นชุดไทย หรือชุดราตรี เป็นต้น

4.3.2 อัตลักษณ์ทางภาษา กล่าวคือ ใช้ภาษาภูไท คนภูไทเมื่อมีการจัดประเพณีการแต่งงานนั้น คนภูไทจะใช้ภาษาที่มีความไพเราะคล้องจอง เป็นสำเนียงของคนภูไทเอง ในการเจรจาในเรื่องต่างๆ เช่น การเจรจาสู่ขอ ซึ่งเรียกการพูดดังกล่าว ว่า ผญา ซึ่งในปัจจุบันการใช้ภาษาภูไท ผญา ดังกล่าวในประเพณีการแต่งงานยังมีปรากฏให้เห็น แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงบ้างในการจัดงานแต่งงานของบางคน เช่น การแต่งงานที่ฝ่ายภูไทเป็นฝ่ายชายเมื่อไปเจรจาสู่ขอฝ่ายหญิง ซึ่งไม่ใช่ชาติพันธุ์ภูไท บางครั้งก็ใช้คำพูดปกติ หรือใช้ภาษาไทย ไม่ใช่คำคล้องจอง(ผญา) เพราะจะทำให้สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง แต่บางครั้ง

ก็มีการพูดคำพญา ภาษาญไทก่อน แล้วค่อยใช้ภาษาที่สามารถสื่อสารกันรู้เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของภาษา คือ เปลี่ยนเป็นคำที่เป็นสากลแทนขึ้นมา คำพูดที่ คนชาติพันธุ์อื่นๆสามารถฟังเข้าใจด้วย เพราะเมื่อคนญไทไปแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่น ก็จะทำให้สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง ไม่มีการพูดตอบโต้กัน ในภายหลังจึงมีการปรับเปลี่ยนภาษาพูด แต่ก็ยังคงมีเค้าความหมายเดิมเหลืออยู่ แต่บางครั้งคำพูดเหล่านี้ก็มีการรับวัฒนธรรมมาจากของคนไทย เช่น ให้ครองคู่อยู่กันนานๆ ถือไม้เท้ายอดทองกระบองยอดเพชร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ในเรื่องภาษาพูด หรือพูดคำพญานั้นเริ่มเลือนหายไป มีการเปลี่ยนแปลงไปตามการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน เป็นต้น

4.3.3 อัตลักษณ์ความแตกต่างระหว่างบทบาทของหญิงชาย กล่าวคือ ในประเพณีการแต่งงานของคนญไทนั้น สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ความแตกต่างระหว่างบทบาทของเพศหญิงกับเพศชาย คือ เพศชายนั้นจะเป็นเพศที่แข็งแรงกว่า เป็นคนตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เป็นคนสร้างครอบครัว และเพศชายนั้นเป็นเพศที่ต้องออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่เพศหญิงนั้นจะต้องเป็นแม่ศรีเรือน อยู่ในบ้าน และเพศหญิงต้องให้ความเคารพเพศชาย (ชายเป็นใหญ่) แต่ในปัจจุบันอัตลักษณ์ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปคือ ไม่ว่าเพศหญิงเพศชายก็ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพช่วยกัน ซึ่งจะเห็นได้จากการเจรจาเรื่องค่าปรับที่แต่ก่อนจะปรับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เพราะมองว่าผู้ชายนั้นมีโอกาสได้เจอบอกมากกว่าผู้หญิง แต่ปัจจุบันจะปรับเท่ากันไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชายก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง คือ เพศหญิงต้องให้ความเคารพเพศชายเสมอ

4.3.4 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ เชื่อเรื่องต้นแบบ เชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ คือ เชื่อเรื่องผี ไม่ว่าจะเป็นผีบ้าน ผีเรือน เชื่อเรื่องโชคลาง และฤกษ์ยาม คนญไทนำเสนออัตลักษณ์เหล่านี้ผ่านทางประเพณีแต่งงาน เช่น ในการหาพ่อล่ำ หรือ หากคนที่จะไปjungเขยหรือjungสะใภ้เข้าบ้านนั้นต้องเป็นคนที่ไม่เคยหย่าร้างมาก่อน และมีครอบครัวที่อบอุ่น เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ครอบครัวของคู่แต่งงานมีความอบอุ่นไปด้วย นอกจากนี้ยังเชื่อเรื่องผี ผีบ้านผีเรือน คือก่อนที่จะมีการจัดงาน จะต้องทำพิธีไหว้บอกผีบ้านผีเรือนก่อนว่าในบ้านมีคนจะแต่งงานและจะมีการจัดงานขึ้น เพราะมีความเชื่อที่ว่าถ้าไม่บอกจะส่งผลให้คนในครอบครัวมีอันเป็นไป อาจจะมีเจ็บไข้ เป็นต้น การเชื่อเรื่องฤกษ์ยามคือ เมื่อจะมีการจัดงานแต่งงานนั้นต้องมีการหาวันแต่งงานหาวันที่ดีเป็นสิริมงคล เพราะมีความเชื่อว่าการแต่งงานในวันที่ดี จะส่งผลให้ชีวิตคู่ยืนยาว อบอุ่น มีความเจริญ เป็นต้น

ในปัจจุบันอัตลักษณ์ในด้าน ความเชื่อเรื่องผี เชื่อเรื่องต้นแบบ ยังคงมีอยู่เหมือนเดิม แต่ความเชื่อในเรื่องของโชคลาง และฤกษ์ยามนั้นลดความสำคัญลง คือ การจัดงานแต่งงานในปัจจุบันนั้นส่วนมากจะเลือกเอาวันที่ทั้งสองฝ่ายมีความสะดวก

คือจัดในวันเสาร์ วันอาทิตย์ วันสงกรานต์ วันปีใหม่ หรือวันหยุด เพราะในปัจจุบันนี้ คนจะเร่งรีบกับการทำงาน ไม่ค่อยมีเวลาว่าง หรือบางคนก็ออกไปทำงานต่างถิ่น จะกลับบ้านเฉพาะวันหยุดเท่านั้น เช่นวันหยุดสงกรานต์ วันหยุดปีใหม่ เป็นต้น ดังนั้นจึง ทำให้อัตลักษณ์ด้านความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามลดความสำคัญลง

4.3.5 อัตลักษณ์ด้านการให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง การจัดงานแต่งงานนั้นส่วนหนึ่งเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ในเรื่องการให้ความสำคัญกับผู้ อาวุโส ให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง เป็นต้น ซึ่งจะเห็นในขั้นตอนของการไปหาพ่อแม่ และให้พ่อแม่เป็นคนไกล่เกลี่ย เมื่อคู่บ่าวสาวมีปากเสียงกัน ซึ่งคู่บ่าวสาวจะนับถือพ่อแม่เป็นญาติคนหนึ่ง และจะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป แต่ปัจจุบันจะเห็น ได้ว่าการแต่งงานของคนส่วนมากนั้นจะไม่ค่อยหาพ่อแม่ เพราะดังที่กล่าวข้างต้นนั้น ว่าไม่มีใครอยากจะเป็นพ่อแม่ เนื่องจากเสียเงินเป็นจำนวนมาก และอีกอย่างในปัจจุบันนั้นบทบาทของพ่อแม่ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเมื่อมีคู่แต่งงานมีข้อขัดแย้งกันก็ลดความสำคัญลง เพราะในการที่คู่แต่งงานจะอยู่ครองคู่กันได้ นั้นจะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของคู่แต่งงานเป็นส่วนมาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ด้านการ เคารพผู้อาวุโส นั้นมีการเปลี่ยนแปลงคือ ลดความสำคัญลง

4.3.6 อัตลักษณ์ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติผู้อื่น กล่าวคือ ในการจัดงานแต่งงาน นั้นบางขั้นตอนได้สะท้อนให้เห็นถึง อัตลักษณ์ในด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติผู้อื่น เช่น ในขั้นตอนที่ไปเชิญญาติพี่น้องมาช่วยงานนั้นต้องนั่งให้เรียบร้อย (นั่งพับเพียบ) ก่อนที่จะกล่าวคำเชิญ และในปัจจุบันก็ยังมีการปฏิบัติอยู่เหมือนเดิม

4.3.7 อัตลักษณ์ด้านความกตัญญู ตอบแทนบุญคุณซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ประเพณีในการ จัดงานแต่งงานได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้านความกตัญญู ตอบแทนบุญคุณ ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะปรากฏเห็นในขั้นตอนของการสมมา ขั้นตอนที่ลงดาเลียงลูกเขย เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ในปัจจุบันยังดำรงอยู่เช่นเดิม แต่ในการดำรงอยู่นั้นจะ ดำรงอยู่ซ้อนทับกับการแสดงอัตลักษณ์เพื่อให้สังคมยอมรับ กล่าวคือ ในการสมมา หรือ การเลียงเขยนั้น ต้องใช้สิ่งของที่หรูหรา มีราคาสูง เพื่อสื่อถึงฐานะในสังคมของ ตนเอง เป็นต้น

4.3.8 อัตลักษณ์ด้านความมีสัมพันธไมตรีที่ดี กล่าวคือ ในขั้นตอนการจัดประเพณีแต่งงาน นั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้านความสัมพันธไมตรีที่ดี ซึ่งจะเห็นได้ว่าสมัย แต่ก่อนนั้นญาติพี่น้องที่มาช่วยงานจะช่วยตามที่ตนเองมีอยู่ไม่ได้เน้นมูลค่าแต่อย่างใด แต่ในปัจจุบันอัตลักษณ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในการช่วยเหลือดังกล่าวจะเน้น มูลค่า และจะช่วยตามกำลังของการเลียงดังที่กล่าวไว้ข้างต้น นอกจากนี้จะเห็นได้ใน ขั้นตอนขบวนส่งพ่อแม่ไปถึงบ้านของพ่อแม่ นั้น ทางครอบครัวของพ่อแม่ก็จะมิ

อาหารไว้คอยต้อนรับซึ่งสมัยก่อนจะจัดต้อนรับตามที่มีอยู่ แต่ในปัจจุบันนั้นการจัดต้อนรับดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปเป็นการต้อนรับที่ใหญ่โต เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่แต่ก่อนดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย แต่พอมานี้ในปัจจุบันนี้ สังคมดำรงอยู่ด้วยอำนาจและเงินตรา ดังนั้นการเลี้ยงต้อนรับดังกล่าวจึงไม่ใช่แค่การแสดงออกด้านอัตลักษณ์ที่มีสัมพันธไมตรีที่ดี มีน้ำใจต้อนรับแขกที่มาเยือนเท่านั้น แต่เป็นการจัดเลี้ยงเพื่อแสดงฐานะทางสังคมให้คนในสังคมรับรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนภูไทในด้าน ความมีสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกัน

4.3.9 อัตลักษณ์ด้านความสามัคคีกัน กล่าวคือ ในการจัดงานแต่งงานนั้นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นคือ ความสามัคคีซึ่งกันและกัน จะเห็นได้ว่าญาติพี่น้องหรือคนที่อยู่บ้านใกล้เคียงนั้นจะมาช่วยเหลือกันในการเตรียมงาน ทำอาหาร ตลอดจนการเก็บงานเมื่อเสร็จสิ้น และในสมัยก่อนจะเห็นว่าไม่ว่าญาติทางฝ่ายหญิงและฝ่ายชายก็ร่วมกันทำอาหารช่วยกัน แต่ปัจจุบันนั้นภาพเหล่านี้ไม่มีปรากฏให้เห็นเนื่องจากว่าชุมชนมีการขยายใหญ่ขึ้น เครือญาติเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนบางกลุ่มในชุมชนลดลง และด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้ การดำรงอยู่ของคนแตกต่างไปจากอดีต จากที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างแนบแน่นก็เริ่มจางหาย นอกจากนี้การแต่งงานมีการแต่งงานกับคนหลากหลายชาติพันธุ์มากขึ้น ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณี ไม่เหมือนกัน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ในด้านความสามัคคีของญาติพี่น้องหรือคนในชุมชน เป็นต้น

อัตลักษณ์ประเพณีการแต่งงานของคนภูไททั้ง 9 อัตลักษณ์ ดังกล่าวนั้น เป็นการดำรงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ภูไทผ่านประเพณีการแต่งงาน โดยการดำรงอัตลักษณ์ดังกล่าวนั้นเป็นการดำรงอัตลักษณ์ที่ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นชาติพันธุ์ กล่าวคือ สังคมชาติพันธุ์ร่วมสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวขึ้นมา ซึ่งอัตลักษณ์จะดำรงผ่านระบบสัญลักษณ์ ความเป็น พ่อ แม่ สามี ภรรยา ลูกพี่ ลูกน้อง เป็นต้น กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับฐานะ บทบาทหน้าที่ทางสังคมของแต่ละบุคคล อีกทั้งอัตลักษณ์ดังกล่าวยังดำรงผ่านความรู้สึกนึกคิดของตนเอง หรือของกลุ่มที่มีต่อบุคคลอื่นหรือกลุ่มคนกลุ่มอื่น ซึ่งส่งผลให้มีอัตลักษณ์ขึ้นมา ทั้งอัตลักษณ์ที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์เอง และเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล นอกจากนี้อัตลักษณ์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นพบว่า อัตลักษณ์ที่เป็นความโดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ต้องการนำเสนอจะถูกนำเสนอซ้ำๆ ผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอน ซึ่งอัตลักษณ์ตรงนี้คือ อัตลักษณ์ความแตกต่างระหว่างหญิงชาย (ชายเป็นใหญ่) หญิงต้องให้ความเคารพชาย เพราะชายเป็นผู้ที่คิดตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว สร้างครอบครัว เป็นผู้นำครอบครัว เป็นต้น

นอกจากอัตลักษณ์ที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าขั้นตอนประเพณีการแต่งงานของคนภูไทในปัจจุบันนั้น จะมีการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา คือ จะมีการพิมพ์การ์ดเชิญเพื่อเชิญแขก มีการ

จ้างมหรสพ และบางงานก็มีประตูดเงินประตูดทอง (ดูรายละเอียดจากรูปแบบประเพณีการแต่งงานในขั้นตอนของการจูงเขย) เพิ่มมาจากแต่ก่อน ซึ่งแต่ก่อนนั้นไม่มี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ดำรงผ่านความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อบุคคลอื่นหรือ กลุ่มอื่น ซึ่งเมื่อคนในสังคมมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ กับคนอื่นมากขึ้น การดำรงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับฐานะการเงิน อำนาจ วัตถุ ดังนั้นส่งผลให้คนต้องการที่จะแสดงอัตลักษณ์เพิ่มขึ้น เพื่อสื่อให้คนอื่นเห็นซึ่งฐานะทางสังคมของตนเอง และเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ อีกทั้งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามา เพื่อให้สังคมอื่นยอมรับ

จากตรงนี้สามารถสะท้อนถึงตัวตนของคนภูไทในอดีต กับปัจจุบันคือ ในสมัยอดีตที่สังคมดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนภูไทจะนิยมตนเอง หรือให้อัตลักษณ์ของตนเองเป็นคนภูไทอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของภาษาพูด การแต่งกาย และการดำรงอัตลักษณ์ผ่านประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ แต่เมื่อสังคมพลวัตหรือมีการเปลี่ยนแปลงไป จากที่สังคมเรียบง่ายมาเป็นสังคมที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจ เงินตรา วัตถุที่อำนวยความสะดวกต่างๆ ส่งผลให้คนภูไท มีการปรับเปลี่ยนการดำรงอัตลักษณ์ของตนเอง ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา ซึ่งอัตลักษณ์ที่สร้างใหม่ขึ้นมานั้นล้วนเป็นอัตลักษณ์ที่สังคมส่วนใหญ่ร่วมสร้างขึ้นมา ส่งผลให้อัตลักษณ์ที่มีอยู่เดิมของคนภูไทมีการปรับเปลี่ยน และเลือนหายไป โดยที่คนภูไทเองก็ไม่ได้รู้ตัว

4.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณีการแต่งงานสามารถแบ่งออกได้ 4 ระดับ ดังนี้

4.4.1 การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เมื่อเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม มีการเปลี่ยนแปลงก็ส่งผลให้ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่อยู่ภายใต้ ชุมชนสังคมนั้นๆมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้ หมู่บ้านนาไค้ ตำบลนาโสก อำเภอเมืองจังหวัดมุกดาหาร มีการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจทางสังคมมาเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การดำรงชีวิตต่างๆ โดยหมู่บ้านนาไค้เปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจยังชีพ มาเป็นเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ส่งผลให้การดำรงชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย คือ จากที่สังคมดำรงอยู่ด้วยเศรษฐกิจยังชีพ ผู้คนในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำมาหากิน หรือการดำรงชีพต่างๆ มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน แต่พอสังคมเริ่มเปลี่ยนมาเป็นสังคมเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ดำรงชีพด้วยวัตถุที่อำนวยความสะดวกต่อชีวิต สังคมดำรงอยู่ด้วยอำนาจ ทำให้คนในชุมชนต่างมุ่งที่จะสร้างรายได้ สร้างอำนาจให้กับตนเอง ต่างเร่งรีบที่จะทำมาหากิน ไม่มีการ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อยลง ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนห่างเหินมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น ในขั้นตอนของการหาพอล่าม (พ่อสื่อ) จะเห็นว่าปัจจุบันเริ่มหายไป ไม่มีการหาพอล่ามเพราะเมื่อเศรษฐกิจเป็นเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ เน้นสร้างรายได้ สังคมดำรงอยู่ภายใต้อำนาจ ส่งผลให้เมื่อคนไหนที่เป็นพอล่ามนั้น ต้องสูญเสียเงินในการเลี้ยงญาติพี่น้อง หรือคนในชุมชนที่มาแสดงความยินดีด้วยเป็นจำนวนมาก เพราะในการเลี้ยงนั้นจะเป็นการสื่อถึงฐานะของคนเลี้ยงด้วย ถ้าการจัดเลี้ยงใหญ่โต คนในชุมชนก็จะมองว่ารวย ทำให้ได้รับการยอมรับจากชุมชน แต่ถ้าเลี้ยงไม่ดี ไม่เพียงพอ คนเลี้ยงก็จะถูกนิทาว่าร้ายจากคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ขั้นตอนในการหาพอล่ามนั้นหายไป เพราะไม่มีใครอยากจะเป็น นอกจากนี้ ที่ขั้นตอนการหาพอล่ามนั้นหายไปเพราะว่า สังคมให้ความสำคัญกับญาติพี่น้องน้อยลง การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ญาติพี่น้องน้อยลง ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นส่งผลให้บทบาทในการเป็นพอล่ามไม่มีความสำคัญ กล่าวคือพอล่ามนั้นมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยเมื่อคู่บ่าวสาวทะเลาะหรือมีปากเสียงกัน หรือเมื่อไม่เข้าใจกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้นเมื่อสังคมให้ความสำคัญกับญาติพี่น้องน้อยลง ทำให้การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ของชีวิตคู่ขึ้นอยู่กับคนสองคนเป็นส่วนมาก คู่แต่งงานจะตัดสินใจกันเองในการดำรงชีวิตคู่เป็นต้น

- 4.4.2 อาชีพ รายได้ การศึกษา และฐานะทางสังคมของปัจเจกบุคคล** เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อคนในสังคมมีการศึกษาที่สูงขึ้น มีรายได้ที่มากขึ้น ดังนั้นเมื่อคนเหล่านี้มีการจัดงานแต่งงานขึ้น หรือแม้กระทั่งพิธีกรรมต่างๆ ย่อมเป็นที่คาดหวังของคนในชุมชน ว่าการจัดงานดังกล่าวต้องเป็นการจัดงานที่ยิ่งใหญ่ สัมกับฐานะในสังคม ฉะนั้นกลุ่มคนเหล่านี้จึงต้องมีการจัดงานที่ยิ่งใหญ่ และมีสิ่งแปลกใหม่มาให้คนในชุมชนได้รับรู้ ซึ่งบางขั้นตอนเป็นการยืมวัฒนธรรมอื่นมา เช่น ลูกสาวผู้ใหญ่บ้านแต่งงาน การจัดงานแต่งงานต้องยิ่งใหญ่ มีมหรสพตอนกลางคืน ให้คนที่มาร่วมงานได้ดู การแต่งตัวของเจ้าสาวเจ้าบ่าวก็ต้องเพิ่มความหรูหรา มั่งคั่ง หรือการจัดงานนั้นก็จะมีขั้นตอนใหม่ๆ เพิ่มเข้ามา เช่น การกั้นประตูเงินประตูทอง การรดน้ำสังข์ ซึ่งเป็นขั้นตอนการแต่งงานของวัฒนธรรมอื่นๆ หรือแม้กระทั่งการจัดโต๊ะจีน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ประเพณีการแต่งงานนั้นมีการเปลี่ยนแปลงมา เพราะเมื่อชุมชนนั้น มีกลุ่มคนหนึ่งทำแล้ว การจัดงานในครั้งต่อไปก็ต้องมีการเลียนแบบ หรือทำซ้ำเพื่อต่อยอดฐานะทางสังคม หรือเพื่อความเท่าเทียมซึ่งกันและกัน เป็นต้น

4.4.3 การแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของประเพณีการแต่งงานส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การแต่งงานกับต่างวัฒนธรรม ซึ่งมีขั้นตอนการจัดประเพณีที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อมีการแต่งงานกับต่างวัฒนธรรมก็จำเป็นต้องมีการปฏิบัติในขั้นตอนการจัดประเพณีต่างๆ ให้มีความเหมือนกันกับวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่าย เช่น การแต่งงานกับคนไทยก็อาจจะมีการรดน้ำสังข์เพิ่มเข้ามา หรือการแต่งงานกับชาติพันธุ์ลาวไม่มีการหาพ่อล่ำ ก็ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถหาพ่อล่ำได้ เพราะการหาพ่อล่ำนั้นต้องเกิดจากการตกลงของทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ในการแต่งงานกับต่างวัฒนธรรมนั้นเป็นอิทธิพลอย่างหนึ่งที่คนในชุมชนต้องมีการจัดงานโดยมีการยืมวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆ มาใช้ ซึ่งโดยส่วนมากแล้ว จะยืมวัฒนธรรมประเพณีการแต่งงานที่คนไทยปฏิบัติกัน แต่จะยืมมาเป็นบางขั้นตอนเท่านั้น เช่น การกินประตู่เงินประตู่ทอง การแต่งกายของคู่บ่าวสาว (ชุดราตรี) เป็นต้น

4.4.4 การแพร่กระจายของวัฒนธรรม คือ การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น ซึ่งส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งวัฒนธรรมที่คนภูไทรับมาส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมปฏิบัติกัน คือ วัฒนธรรมไทย เช่น ในเรื่องของ การแต่งกาย เสื้อผ้า รองเท้า หรือ ขั้นตอนในการจัดงานเลี้ยง จะเป็นการจัดงานเลี้ยงที่ใหญ่โตหรูหรา เป็นต้น

ปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ซึ่งจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีการแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงปี พ.ศ. 2490- 2535 (ยุคเกษตรยังชีพ) และช่วงปี พ.ศ. 2535- ถึงปัจจุบัน (การพัฒนาสมัยใหม่อย่างเต็มรูปแบบ) นั้นพบว่า ชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2490- 2535 (ยุคเกษตรยังชีพ) นั้น เป็นชุมชนที่ดำรงชีพด้วยการทำเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ปลูกผักสวนครัว พึ่งพาธรรมชาติในการเลี้ยงชีพ เช่น การหาหน่อไม้ หาสัตว์ป่า มาเป็นอาหาร เป็นต้น ความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ญาติพี่น้องกัน และในช่วง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาชาวบ้านเริ่มมีการค้าขาย ซึ่งการค้าขายนั้นชาวบ้านขายในสิ่งที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน ขายให้กับคนในหมู่บ้านอื่น การดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายดังกล่าวนั้นดำเนินมาเรื่อยๆ จนถึง ช่วง พ.ศ. 2532 ซึ่งเป็นช่วงที่ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านดำรงชีวิตโดยมุ่งตอบสนองให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างสะดวกสบายโดยการอำนวยความสะดวกด้วยวัตถุ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เทคโนโลยีที่ทันสมัย จนมาถึงช่วงปี พ.ศ. 2535- ถึงปัจจุบัน (การพัฒนาสมัยใหม่) ในช่วงปีดังกล่าวนี้ ลักษณะการดำรงอยู่ของชุมชน เป็นการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบ มุ่งการค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เพื่อนำเงินรายได้เหล่านั้นมาซื้อความสะดวกสบายให้กับการดำเนินชีวิต เช่นซื้อเทคโนโลยีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ เตาแก๊ส โทรศัพท์ รถยนต์

เป็นต้น เนื่องจากชุมชนมีความต้องการความสะดวกสบายในชีวิต ส่งผลให้ ปี พ.ศ. 2540 คนในชุมชน (วัยรุ่น ลูกหลาน)เริ่มที่จะออกไปทำงานต่างถิ่น ตัวเมืองต่างๆ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ความสัมพันธ์ในชุมชนดำรงอยู่ด้วยอำนาจ เงินตรา เป็นต้น

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไทนั้น มีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน แต่จะเห็นได้ว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณีการแต่งงานของคนภูไทมากที่สุดคือ จากภายนอกชุมชน ที่คนในชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ เช่น จากการออกไปทำงานต่างถิ่น การศึกษา ซึ่งส่งผลให้เกิดการแต่งงานกับต่างวัฒนธรรม เกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรม เป็นต้น

4.5 แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนคู่ใหม่ในชุมชนบ้านนาโด

จากการศึกษาขั้นตอนประเพณีการแต่งงานจะพบว่าผู้มีค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการจัดงานแต่งงานนั้นเพิ่มขึ้นจากอดีตเป็นจำนวนมาก ซึ่งงานวิจัยนี้ก็ได้หาแนวทางลดค่าใช้จ่าย โดยแนวทางดังกล่าวได้มาจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน ซึ่งได้จัดเวทีเพื่อหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายร่วมกันกับนักวิจัยชุมชน และคนในชุมชนมีแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงาน

ลำดับ ที่	รายการ	สมัยอดีต (ช่วง พ.ศ.) (จำนวนเงินบาท)				ปัจจุบัน	ความสำคัญของการลดค่าใช้จ่าย		แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย	
		2490-2510	2510-2520	2520-2530	2530-2540		จำเป็น	ไม่จำเป็น	สามารถลดได้	ไม่สามารถลดได้
1	เงินใจคำปากของลูกดา	แปรผันตามเศรษฐกิจ (มากขึ้นเรื่อยๆ)				500-1000	✓			✓
2	ค่าผูกแขนล่ำม					500-1000	✓			✓
3	ค่าสินสอด	20-500	500-5,000	5,000-10,000	10,000-50,000	50,000-200,000	✓			✓
4	ค่า聘นของคู่บ่าวสาว	ไม่ได้เสีย/ทำเอง				2000-5000	✓			✓

ลำดับ ที่	รายการ	สมัยอดีต (ช่วง พ.ศ.) (จำนวนเงินบาท)				ปัจจุบัน	ความสำคัญของการใช้จ่าย		แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย	
		2490-2510	2510-2520	2520-2530	2530-2540		จำเป็น	ไม่จำเป็น	สามารถลดได้	ไม่สามารถลด ได้
5	ค่าโทรศัพท์ (เครื่องดนตรี อิเล็กทรอนิกส์)	ไม่ได้เสีย/ ที่บ้าน			เริ่มมีการ จ้างดนตรี จาก ภายนอก	3,000-8,000		✓	✓	
6	ค่าอาหาร	ญาติพี่น้อง ช่วยกัน				10,000- 30,000	✓		✓	
7	ค่าเครื่องดื่ม (เหล้า, เบียร์, น้ำอัดลม)	ไม่ได้เสีย/ทำ เอง				5000-10000	✓		✓	
8	ค่าพิมพ์การเชิญ	ไม่ได้เสีย/ไม่ มี			เริ่มมีการ พิมพ์การ์ด เชิญ	1000-2000		✓	✓	
9	ค่าจ้างทำของเจ้าบ่าว/เจ้าสาว	พัฒนาเศรษฐกิจ (มากขึ้นเรื่อยๆ)				50-100	✓			✓
10	ค่าเช่าชุดเจ้าบ่าวเจ้าสาว + ค่า แต่งงาน	ไม่ได้เสีย/ทำ เอง/ไม่มีการ แต่งงาน	ตัด/ยืม/ แต่งงานเอง แบบเรียบง่าย	ตัด/ยืม/ แต่งงานเอง แบบเรียบ		2,000-4,000	✓		✓	

ลำดับ ที่	รายการ	สมัยอดีต (ช่วง พ.ศ.) (จำนวนเงินบาท)				ปัจจุบัน	ความสำคัญของการใช้จ่าย		แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย	
		2490-2510	2510-2520	2520-2530	2530-2540		จำเป็น	ไม่จำเป็น	สามารถลดได้	ไม่สามารถลด ได้
				ง่าย						
11	ค่าเครื่องสมมาญาติผู้ใหญ่	ทำเอง	ทำเอง/เสียเงิน เล็กน้อย(ซื้อ เพิ่มสิ่งที่ไม่มี)			10,000- 15,000	✓			✓
12	ค่าผูกแขน ค่าตอบแทนเครื่อง สมมา					100-2,000	✓			✓
13	ค่ามเลี้ยงต้อนรับคนที่ไปส่ง ในวันแต่งงาน	ไม่ได้เสีย/ เสียในสิ่งที่มิ อยู่				5,000 ขึ้น ไป	✓		✓	

4.5.1 จากตารางแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายสามารถสรุปแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายได้ดังนี้

ค่าใช้จ่ายที่จะสามารถลดได้มีทั้งหมด 6 รายการดังนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่สามารถลดได้ 4 รายการ กับค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและสามารถลดได้ 2 รายการ

ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่สามารถลดได้ 4 รายการ ดังนี้

- (1) พ้อล่ำเลี้ยงต้อนรับคนที่ไปส่งในวันแต่งงาน
- (2) ค่าอาหาร
- (3) ค่าเครื่องดื่ม (เหล้า, เบียร์, น้ำอัดลม)
- (4) ค่าเช่าชุดเจ้าบ่าวเจ้าสาว และค่าแต่งหน้า

ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและสามารถลดได้ 2 รายการ ดังนี้

- (1) ค่าพิมพ์การ์ดเชิญ
- (2) ค่ามหรสพ (เครื่องดนตรี อิเล็กโทรน)

4.5.2 รายการลดภาระค่าใช้จ่ายทั้ง 6 รายการข้างต้น แต่ละรายการมีวิธีลดได้ดังนี้

4.5.2.1 ค่าใช้จ่ายที่พ้อล่ำเลี้ยงต้อนรับคนที่ไปส่งในวันแต่งงาน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่สามารถที่จะลดได้ โดยมีวิธีการลดดังนี้ พ้อล่ำไม่จำเป็นต้องมีการจัดเลี้ยงที่ใหญ่โตเหมือนในปัจจุบัน เพราะการไปส่งลำนั่นก็ไปส่งตอนที่การจัดงานแต่งงานที่บ้านเจ้าสาวเจ้าบ่าวเสร็จแล้ว และคนที่ไปส่งลำนาก็ได้กินข้าวอิ่มเรียบร้อยแล้ว แต่ลำนาก็ต้องมีการต้อนรับด้วยน้ำปาวหรือ เครื่องดื่ม น้ำหวานต่างๆ เพื่อแสดงน้ำใจต่อคนที่มาส่ง ซึ่งตรงนี้จึงใจให้คนในชุมชนปฏิบัติโดย การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการไปส่งพ้อล่ำจริงๆ และให้เห็นความสำคัญในเรื่องของการเป็นพ้อล่ำ ว่าการมีพ้อล่ำนั้นทำให้ความสัมพันธ์ในสังคมความเป็นญาติพี่น้องกันมีมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชนต่อไป และพูดให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงในเรื่องของการหายไปในช่วงตอนของการเป็นพ้อล่ำในปัจจุบัน เพราะว่าไม่มีใครอยากเป็นพ้อล่ำ อันเนื่องมาจากค่าใช้จ่ายที่จัดเลี้ยงนั้นมากเกินไป

4.5.2.2 ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม (เหล้า, เบียร์, น้ำอัดลม) ในที่นี้จะพูดวิธีการลดร่วมกันทั้งค่าอาหารและค่าเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่สามารถลดได้ โดยวิธีที่จะสามารถลดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ได้คือ ลดเวลาในการจัดเลี้ยงลง ให้มีการจัดเลี้ยงที่เป็นทางการเฉพาะในวันที่เข้าพิธีแต่งงานเท่านั้น ในส่วนของวันเตรียมงานก็ให้มีการเลี้ยงเฉพาะญาติที่

น้องเท่านั้น ซึ่งเป็นการจัดเลี้ยงที่เป็นกันเองระหว่างญาติพี่น้อง ไม่เน้นการจัดเลี้ยงที่มีความหรูหรา ดังนั้นตรงนี้ทำให้สามารถที่จะลดค่าใช้จ่ายในการจ้างมหรสพได้อีกด้วย เพราะเมื่อไม่มีการจัดเลี้ยงอย่างเป็นทางการในวันเตรียมงาน การจ้างมหรสพก็จะไม่มี ซึ่งจุดในการจูงใจให้คนจัดประเพณีการแต่งงานโดยให้มีการจัดเลี้ยงครั้งเดียวคือวันที่จะเข้าพิธีแต่งงานจริงคือ ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในการจัดงานแต่งงานจริงๆ ว่าในความเป็นจริงแล้วการจัดงานแต่งงานของเรานั้น เป็นการจัดขึ้นเพื่อให้คนทั้งสองคนได้ครองคู่อยู่ด้วยกันอย่างถูกต้องตามประเพณีเป็นการจัดงานแต่งงานเพื่อตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ หรือผู้ที่เลี้ยงมา และเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างสองฝ่าย ดังนั้นจุดเน้นในประเพณีการแต่งงานจึงไม่ใช่การจัดงานเลี้ยงที่หรูหราใหญ่โต แต่เน้นที่ความสำคัญของการเข้าพิธีแต่งงานของกลุ่มสาวซึ่งในพิธีตรงนั้นมีคุณค่าที่ซ่อนอยู่มากมาย ดังนั้นตรงนี้จะทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายเรื่องของค่าอาหารและค่าเครื่องดื่มในการจัดงานแต่งงานลงได้ เพราะจะมีการจัดเลี้ยงครั้งเดียวคือตอนที่คู่บ่าวสาวเข้าพิธีแต่งงานเสร็จ แล้วญาติทั้งสองฝ่ายรับประทานอาหารร่วมกัน แล้วก็เสร็จพิธีการแต่งงาน

4.5.2.3 ค่าเช่าชุดเจ้าบ่าวเจ้าสาว และค่าแต่งงาน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่ก็สามารถลดได้ โดยมีวิธีในการลดค่าใช้จ่ายดังนี้ ให้ชุมชนกำหนดชุดที่จะใส่ในงานแต่งงานรวมทั้งประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น โดยชุมชนกำหนดให้ใส่ชุดของคนภูไทเอง จะได้ไม่ต้องมีการซื้อหรือไปเช่าจากที่อื่นๆ และจูงใจคนในชุมชนโดยใช้อัตลักษณ์และคุณค่าที่มีอยู่

4.5.2.4 ค่าพิมพ์การ์ดเชิญ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและสามารถลดได้ โดยมีวิธีที่จะสามารถลดได้ดังนี้คือ ยกเลิกการทำการ์ดเชิญ และหันไปเชิญด้วยตัวเองแทน ซึ่งสามารถกระตุ้นและจูงใจโดยยกเอาอัตลักษณ์ของคนภูไทในด้านการให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง มาจูงใจให้ลดค่าใช้จ่ายตรงนี้ลง โดยจะบอกว่าในการไปบอกญาติพี่น้องหรือไปเชิญญาติพี่น้องมาช่วยงานนั้น การไปบอกด้วยตัวเอง และใช้คำพูดที่ไพเราะสุภาพเรียบร้อย จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องแนบแน่นขึ้น เพราะเราไม่ต้องบอกผ่านกระดาด แต่เราให้ความสำคัญกับญาติพี่น้องด้วยการไปบอกด้วยตัวเอง พร้อมทั้งมีการเปรียบเทียบ

คุณค่าระหว่างการทำการค้าเชิฐกับการที่ไปเชิฐด้วยตัวเอง และในความเป็นจริงเราทำการค้าเชิฐแต่เราก็ไปเชิฐเหมือนเดิม นั่นก็แสดงว่าการค้าเชิฐดังกล่าวนี้ทำให้เปลืองเงินโดยไร้คุณค่า

4.5.2.5 ค่ำมหรสพ (เครื่องดนตรี อิเล็กโทน) ค่ำมหรสพซึ่งเป็นค่าใช้จ่ำยที่ไม่จำเป็นและสามารถลดได้ ซึ่งวิธีการลดค่ำมหรสพตรงนี้นั้นได้บอกไว้แล้วในวิธีการลดค่าใช้จ่ำยเรื่องค่าอาหารค่าเครื่องค้ำที่ผ่านมำ แต่่นันก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสามารถลดได้ นอกจากนี้ทางที่จะลดค่าใช้จ่ำยเรื่องมหรสพได้อีกทางหนึ่งคือ การเลิกจ้างวงดนตรีจากข้างนอกเข้ามาไม่ว่าจะเป็นหมอลำซิ่ง หรืออิเล็กโทน โดยการหันมาสับสนุนสิ่งที่ชุมชนมีอยู่คือ วงดนตรีที่เป็นของวัยรุ่นในชุมชนเอง ซึ่งมีทั้งเพลงไทยสากลและเพลงลูกทุ่ง รำค้ำก็ไม่แพง นอกจากนี้ยังมีดนตรีพื้นบ้านของหมู่บ้านเองคือ หมอลำหมู่ ลำกลอนต่างๆ เป่าแคน ที่เป็นดนตรีสมัยก่อนที่เคยเล่นกันในงานประเพณีต่างๆ ซึ่งมีความสนุกสนานมาก ถ่ำมาสสนับสนุนในเรื่องนี้นอกจากจะคงความสนุกสนานไว้แล้ว ยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของชุมชนขึ้นอีก เพราะเล่นโดยชุมชนเองและเป็นการให้ค้ำคัญกับคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนไว้ให้คงอยู่ต่อไปด้วย

แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ำยดังกล่าวนี้จะประสบผลล่ำเร็จได้ก็ต่อเมื่อชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันในการที่จะลดภาระค่าใช้จ่ำยดังกล่าว ซึ่งจากการจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนกันพบว่ากลุ่มคนที่ต้องการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานแบบคนภูไทขึ้นมำนัน คือกลุ่มคนชราในหมู่บ้านเป็นส่วนมาก (อายุ 50 ปี ขึ้นไป) ทั้งนี้กลุ่มคนเหล่านี้มองว่า การแต่งงานในรูปแบบของคนภูไทในสมัยก่อนนั้นนอกจากจะทำให้เสียค่าใช้จ่ำยไม่มากแล้ว ยังเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างญาติพี่น้องได้เป็นอย่างดี เป็นการเคารพบรรพบุรุษ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และมองว่าการจัดงานแต่งงานในปัจจุบันนั้น เป็นการจัดงานเพื่อเลี้ยงฉลอง โดยที่ไม่ได้มองถึงคุณค่าที่แท้จริงของการแต่งงาน

ดังนั้นกลุ่มคนเหล่านี้จึงต้องการที่จะฟื้นฟูการแต่งงานในรูปแบบคนภูไทขึ้นมา ในขณะที่คนวัยกลางคนที่อายุ 50 ปี ลงมำนัน มองว่าการจัดงานแต่งงานในปัจจุบันนั้นทำให้เสียค่าใช้จ่ำยมาก แต่สิ่งเหล่านี้ก็แล้วแต่ตัวบุคคลที่มีกำลังจ่ำย มีกำลังที่จะจัดงาน ส่วนกลุ่มวัยหนุ่มสาวมองว่าการจัดงานในปัจจุบันนั้นก็เป็นการจัดงานแต่งงานที่เข้ากับยุคสมัย ถ่ำจะให้กลับไปจัดงานในรูปแบบเดิมในสมัยอดีต กลุ่มนี้มองว่า มันไม่ทันสมัย แต่กลุ่มคนหนุ่มสาวที่มาร่วมในการทำงานวิจัยด้วยนั้น ได้เห็นถึงค้ำคัญของการจัดงานแต่งงานในอดีต และมองว่าถ่ำฟื้นฟูการแต่งงานในอดีตขึ้นมำก็จะเป็นสิ่งที่ดี

นอกจากความคิดเห็นของคนแต่ละช่วงวัยที่พบจากการทำวิจัยแล้ว ยังพบว่าความคิดเห็นของชาวบ้านกลุ่มเป้าหมาย และจากเวทีชาวบ้าน เกือบทั้งหมดที่ได้สอบถามนั้น ต่างตอบเป็นเสียงเดียวกันในเรื่องสาเหตุที่ชาวบ้านยอมจัดงานแต่งงานใหญ่โต และเสียเงินเป็นจำนวนมากในการจัดงานแต่งงาน ทั้งที่บางคนก็ไม่มีเงินจะจัดงาน ต้องกู้เงินจากคนอื่นมาจัดงาน หรือไม่ก็ต้องขายที่ดินจำนวนที่ดิน เพื่อนำเงินมาจัดงานนั้น ซึ่งสาเหตุก็เพราะว่าเป็นค่านิยมของสังคม ชุมชน ที่จัดงานใหญ่แข่งกัน เพื่อที่จะให้คนในสังคม ชุมชนมองว่าครอบครัวของตนเองรวยสามารถจัดงานที่ใหญ่โตได้ เป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนี้ยังพบว่าถ้าครอบครัวไหนจัดงานขนาดเล็กก็จะถูกนินทาจากสังคมว่า ชี้เหนียว ประหยัด ยากจน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวผลักดันให้คนในชุมชนจัดงานแต่งงานที่ใหญ่โต และมองการจัดงานเป็นตัวแสดงฐานะทางสังคมของตนเอง

ดังนั้นในการหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายในการแต่งงานนักวิจัยร่วมกับทีมนักวิจัยชุมชนและชาวบ้าน จึงมองว่าแนวทางที่จะสามารถฟื้นฟูการแต่งงานในรูปแบบคนภูไท และนำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายในการแต่งงานได้นั้น คนในชุมชนต้องร่วมมือกัน โดยต้องสร้างค่านิยมให้กับคนในชุมชนใหม่ ใช้พลังชุมชนเป็นตัวกระตุ้น คือคนที่มองเห็นความสำคัญในการแต่งงานแบบคนภูไท ก็ต้องเป็นคนช่วยกระตุ้นให้กับคนในชุมชนได้เห็นความสำคัญตามไปด้วย ซึ่งในการสร้างค่านิยมใหม่ให้กับชุมชนเพื่อนำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายนั้นมีขั้นตอนแนวทางปฏิบัติ 3 ขั้นตอน ดังนี้

4.5.3 พลังชุมชนกับการลดภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน

4.5.3.1 ขั้นแรก ชี้ให้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเห็นความสำคัญของประเพณีการแต่งงานอย่างแท้จริง คือ ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์และคุณค่าของประเพณีการแต่งงาน

4.5.3.2 ขั้นที่สอง สร้างแกนนำชาวบ้าน โดยให้มีคนทั้ง 3 วัย คือ วัยชรา วัยผู้ใหญ่ และวัยรุ่น (อาสาสมัครนักวิจัย) เป็นแกนนำในการกระตุ้น คนในหมู่บ้านให้เห็นความสำคัญของประเพณีการแต่งงานในรูปแบบของคนภูไท โดยกระตุ้นผ่านอัตลักษณ์และคุณค่าที่อยู่ในงานแต่งงาน

4.5.3.3 ขั้นที่สาม สร้างค่านิยมให้กับคนในชุมชนในการจัดประเพณีแต่งงานในรูปแบบของคนภูไท โดยร่วมกระตุ้นให้มีการจัดประเพณีการแต่งงานในรูปแบบของคนภูไทขึ้น เพื่อให้เป็นกรณีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม พร้อมทั้งให้แกนนำคนทั้ง 3 วัย ดังกล่าวกระตุ้นถึงผลที่ได้รับก่อนและหลังการจัดงานแต่งงาน

4.6 การอภิปรายผล

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนภูไทด้านประเพณีการแต่งงานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท บ้านนาไค้ ตำบล

นาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่าอัตลักษณ์ที่ดำรงอยู่ในประเพณีการแต่งงานนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ที่นักคิดหลายคนได้กล่าวไว้คือ อัตลักษณ์ คือความเป็นตัวตนของตนเอง การให้นิยามกับตนเอง ว่าเป็นใครมาจากสังคมไหน ซึ่งอัตลักษณ์นั้นเกิดจากการสร้างของสังคมวัฒนธรรม ความเป็นชาติพันธุ์ อัตลักษณ์มีความเคลื่อนไหวไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ บทบาทหน้าที่ เวลา และกลุ่มคนที่มนุษย์มีการปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งแบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับคือ อัตลักษณ์บุคคล กับอัตลักษณ์สังคม ทั้งนี้อัตลักษณ์ที่ดำรงอยู่ในประเพณีการแต่งงานของคนภูไทนั้น เป็นการดำรงอัตลักษณ์ที่ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์นั้น ซึ่งอัตลักษณ์ในประเพณีการแต่งงานนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไปตามการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่นๆ

ดังนั้นจะเห็นว่าเมื่อคนภูไทแต่งงานกับคนชาติพันธุ์อื่นนั้น การดำรงอัตลักษณ์ก็จะมีความแตกต่างจากที่คนภูไทแต่งงานกับคนภูไทเอง ซึ่งอาจเรียกอัตลักษณ์ดังกล่าวว่า อัตลักษณ์บุคคล แต่อย่างไรก็ตามบนความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์นั้น ก็ยังมีอัตลักษณ์ที่ถูกกำหนดจากสังคมวัฒนธรรม ความเป็นชาติพันธุ์ ดำรงอยู่ในประเพณีการแต่งงานนั้นๆ นั่นคืออัตลักษณ์ทางสังคม ในขณะที่อัตลักษณ์ทั้ง 2 ระดับนั้นมีความทับซ้อน คือมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เพราะอัตลักษณ์ของบุคคลก็อยู่บนฐานของสังคมส่วนหนึ่ง เป็นต้น

ส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท บ้านนาโศก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารจากการศึกษาค้นพบนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม ที่กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมนั้นมีสาเหตุทั้งจากภายในและภายนอกกระบวนการสังคมที่ผลักดันให้ประเพณีวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง อันได้แก่การประดิษฐ์คิดค้นของคนในสังคม การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน การแพร่กระจายของวัฒนธรรม และการยืมทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของประเพณีการแต่งงานนั้น ก็มีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกชุมชนเช่นกัน กล่าวคือ การที่พ่อแม่ออกไปทำงานต่างถิ่น แล้วฝากลูกให้กับปู่ย่าหรือ ตายาย เลี้ยงดูไว้ในระหว่างที่ไป ทำงาน หรือ การที่วัยรุ่น ลูกหลานต้องออกไปทำงานต่างถิ่นตั้งแต่อายุน้อย ส่งผลให้เกิดการอบรมสั่งสอนลูกไม่ครบถ้วน เพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาที่จะอบรมสั่งสอน ลูกขาดความอบอุ่น และการที่วัยรุ่น ลูกหลานต้องออกไปทำงานต่างถิ่นตั้งแต่อายุน้อย ทำให้ขาดความเข้าใจสังคมวัฒนธรรมของตนเอง ส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายในระบบชุมชนเอง

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกชุมชนคือ การที่สังคมส่วนใหญ่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจ เงินตรา เป็นสังคมการค้า ซึ่งส่งผลให้เป็นตัวผลักดันเศรษฐกิจของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากเกษตรยังชีพเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ ความสัมพันธ์ของชุมชนจากช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก็

ช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อยลง เพราะสิ่งต่างๆ มีการคิดถึงมูลค่าราคา และการที่คนในชุมชนออกไปทำงานนอกบ้าน ทำงานต่างถิ่นมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และรับวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆ เข้ามาสู่สังคมของตนเอง ซึ่งจะรับวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นที่คนส่วนใหญ่ในสังคมปฏิบัติเข้ามาสู่ชุมชน เรียกว่าการแพร่กระจายวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่กล่าวมาข้างต้น ก็มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมของภาคอีสานโดยรวมคือจากการเกษตรยังชีพ เป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ และพบว่าคนในหมู่บ้าน วัยรุ่น ลูกหลาน เริ่มมีการอพยพเข้าไปทำงานต่างถิ่น ตัวเมืองต่างๆ กรุงเทพมหานครฯ เมื่อ ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งสังคมอีสานโดยส่วนใหญ่เริ่มอพยพเข้าไปทำงานต่างถิ่น เมื่อปี พ.ศ. 2533 และอพยพเข้าไปเป็นจำนวนมากในช่วง ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา

กล่าวโดยสรุปของการศึกษาฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไท เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน กรณีศึกษาคนภูไทในหมู่บ้านนาไค่ ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับ คือ ชุมชนจะเริ่มรู้หรือรับรู้ (awareness) เกี่ยวกับการแต่งงาน ทั้งจากทีมวิจัยกระตุ้นและหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนให้อุบัติกรรมวิธีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของตนเองไว้ ต่อมาเมื่อได้รับการกระตุ้นก็เกิดขึ้นเริ่มเข้าสู่การสนใจ (interest) อยากรู้ ของชุมชน อันนำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานวิจัยเก็บข้อมูล หลังจากนั้นเมื่อชาวบ้านได้รับข้อมูล ก็เกิดการพิจารณาไตร่ตรอง (evaluation) เพื่อที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา แต่การศึกษาดังกล่าวนั้นยังไม่ถึงขั้นตอนการทดลองทำ เพื่อที่จะนำไปใช้ โดยการศึกษาดังกล่าวถึงขั้นตอนที่ 3 ของทฤษฎีการยอมรับ คือ ขั้นไตร่ตรอง (evaluation) เป็นขั้นที่บุคคลศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ แล้วคิดเปรียบเทียบกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันว่า ถ้ารับเอาแนวความคิดใหม่มาปฏิบัติจะเกิดผลดีหรือไม่อย่างไรบ้าง ในขณะนี้และในอนาคต ควรหรือไม่ที่จะทดลองดูก่อน หากรู้สึกว่ามีผลดีมากกว่าจะตัดสินใจทดลองดูเพื่อให้เกิดความแน่ใจก่อนที่จะรับไปปฏิบัติจริง ๆ ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าว ทีมวิจัยและคนในชุมชนได้ร่วมกันคิดพิจารณาไตร่ตรอง ถึงรูปแบบการแต่งงานในปัจจุบัน กับรูปแบบการแต่งงานของคนภูไทที่ปฏิบัติกันมาในอดีต ซึ่งก็สรุปได้ว่าการแต่งงานในรูปแบบคนภูไทที่ปฏิบัติกันมาแต่อดีตนั้นให้คุณค่ามากกว่าการจัดงานแต่งงานในปัจจุบัน และทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าด้วย ส่งผลให้ทีมวิจัยและชาวบ้านมีแนวคิดที่จะจัดงานแต่งงานในรูปแบบคนภูไท แต่การศึกษารังนี้ยังไม่มีการศึกษาถึงขั้นตอนที่ 4 และ 5 ของทฤษฎีการยอมรับ คือ ขั้นตอนการทดลองทำ และนำไปใช้จริง เป็นต้น ดังนั้นผลลัพธ์ของงานจึงออกมาเป็นรูปแบบหรือแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายที่ทีมวิจัยและคนในชุมชนร่วมกันคิดพิจารณาขึ้นมาเป็นต้น

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 5 เล่ม สามารถอภิปรายผลโดยสรุปได้ดังนี้

งานวิจัยของสุริยา สมุทคุปต์ และคณะ ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ ทุนนิยม และชาวนาอีสานในยุคโลกาภิวัตน์ (กรวด หิน ดิน ทราย) /State Capitalism and Isan peasantry in the Globalization

Era โดยศึกษาหมู่บ้านชาวนารอบพื้นที่มหาวิทยาลัยของรัฐ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี) รวม 4 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านโป่งดินสอ หมู่บ้านโป่งแมลงวัน บ้านหนองรังกา (ตำบลโคกกรวด) และหมู่บ้านหนองบง (ตำบลสุรนารี) อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าว คือในด้านการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน ซึ่งพบว่าคนในหมู่บ้านนั้นเริ่มออกไปทำงานในตัวเมือง และกรุงเทพมหานคร ฯ ช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าว คือศึกษาพบว่าชาวนาอีสานทั่วไปอพยพเข้าไปทำงานในตัวเมือง และกรุงเทพมหานคร ช่วง พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา

งานวิจัยของ สุรัตน์ วรารัตน์ , 2541 ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมชาวผู้ไทย- ชาวโซ่ กรณีศึกษา อำเภอพรรณานิคมและอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวมีทั้งส่วนที่เหมือนและส่วนที่แตกต่างกับงานวิจัยเล่มนี้ กล่าวคือ งานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษาภาพรวมของประเพณีและวัฒนธรรมของชาวภูไท ซึ่งมีการศึกษาเปรียบเทียบของชาวโซ่ แต่อย่างไรก็ตามงานศึกษานี้มีจุดที่เหมือนกันในเรื่องของความเชื่อของชาวภูไทที่มีความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ผี เชื่อ เรื่องโชคลาง ฤกษ์ยาม ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวภูไทเองในการปฏิบัติสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีหรือ พิธีกรรม นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าว ก็ได้มีการศึกษาลงลึกถึงขั้นตอนประเพณีการแต่งงานของทั้งสองชาติพันธุ์ คือชาวภูไทกับชาวโซ่ เปรียบเทียบกัน และยังมีการศึกษา การจัดระบบเครือญาติของชาวผู้ไทยและชาวโซ่ ซึ่งพบว่าระบบครอบครัวของชาวผู้ไทยและชาวโซ่จะเป็นวงจร 2 แบบ คือจะเริ่มด้วยการเป็นครอบครัวเดี่ยว แล้วนำไปสู่ครอบครัวขยาย แล้วก็กลับเป็นครอบครัวเดี่ยวอีกครั้งเมื่อคู่สมรสแต่งงานกันระยะหนึ่งแล้วก็ออกไปปลูกบ้านอยู่เอง ซึ่งส่วนมากจะปลูกบ้านอยู่ใกล้กับพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความแตกต่างประการสำคัญระหว่างชาวผู้ไทยและชาวโซ่ คือ ชาวโซ่ให้ความสำคัญแก่ฝ่ายแม่มากกว่าชาวผู้ไทย ดังจะเห็นได้จากการไหว้บรรพบุรุษ

งานวิจัยของ รัตนา บุญมัยยะ ศึกษาเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงอีสาน (ภรรยาฝรั่ง) โดยศึกษาพื้นที่ หมู่บ้านร้อยเอ็ดหรือ หมู่บ้านสวิส ในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวนี้แตกต่างจากงานวิจัยนี้ เพราะเป็นการศึกษาการใช้ชีวิตหรือการดำรงอัตลักษณ์เมื่อหญิงอีสานได้แต่งงานกับต่างวัฒนธรรม คือ ชาวต่างชาติ ว่ามีการใช้ชีวิตอย่างไร ดำรงอัตลักษณ์อย่างไรบ้าง แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคืองานวิจัยดังกล่าวศึกษาพบว่าผู้หญิงไทยอีสานที่ไปแต่งงานกับชาวต่างชาตินั้นไม่ได้ล้มอัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงไทยอีสาน ผู้หญิงไทยอีสานได้ใช้พื้นที่วัดในประเทศเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น การร่วมทำกิจกรรมตามบุญประเพณีที่สะท้อนความเชื่อทางศาสนา การใช้ภาษาถิ่น การแต่งกาย การฟ้อนรำ และการทำอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วสามีชาวต่างชาติหรือเรียกกันว่าฝรั่ง ก็มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของคนไทยอีสานไปพร้อมกัน ส่งผลให้วัฒนธรรมทั้งสองอยู่กันอย่างผสมผสาน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับงานศึกษานี้คือ การผสมผสานอัตลักษณ์ระหว่างชาติพันธุ์หรือระหว่างวัฒนธรรม

คือการแต่งงานของชาวญไทนั้น เมื่อมีการแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่น ซึ่งมีประเพณีวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกัน ก็ไม่ได้ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมของตนเองหายไปเลย แต่ประเพณีวัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่ด้วยกันอย่างผสมผสาน

งานวิจัยของ นภดล ตั้งสกุล และจันทนี วังคำ ศึกษาเกี่ยวกับคติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท ซึ่งงานดังกล่าวแตกต่างจากงานวิจัยนี้ เพราะว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อระบบในการสร้างบ้านเรือนของชนผู้ไท ในขณะที่งานวิจัยนี้ได้ศึกษาประเพณีการแต่งงานของชนผู้ไท แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่เหมือนกันคือ เป็นการศึกษาชาวญไทเหมือนกัน และผลการศึกษามีความสอดคล้องกันตรงที่รูปแบบประเพณีการแต่งงานนั้นมีการกำหนดมาจาก ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวญไทเอง และได้ผสมผสานกับคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งในการปลูกสร้างบ้านเรือนก็เช่นเดียวกัน

งานวิจัยของ สุภาพร คงศิริรัตน์, 2548 ศึกษาเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ วิถีความคิดของคนไทยและคนลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวนี้แตกต่างกับงานวิจัยนี้เพราะมีการศึกษาอัตลักษณ์โดยการมองผ่านสิ่งที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยดังกล่าวนี้ถึงแม้จะมีการศึกษาอัตลักษณ์โดยการมองผ่านสิ่งที่แตกต่างกัน ซึ่งในด้านการดำรงอัตลักษณ์ ก็พบว่าการดำรงอัตลักษณ์ผ่านทั้งสองสิ่งที่ศึกษานั้นเหมือนกัน คือ อัตลักษณ์ใดที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นนั้น จะมีการนำเสนอซ้ำๆ เพื่อเป็นการตอกย้ำอัตลักษณ์ที่เป็นอยู่ เช่นงานวิจัยนี้ อัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือ บทบาทของผู้หญิงกับผู้ชายที่มีความแตกต่างกัน โดยผู้ชายจะเป็นเพศที่มีบทบาทเป็นผู้นำทั้งในด้านการคิดและการทำงานเป็นต้น

งานวิจัยนี้นอกจากจะมีความเหมือนกันกับงานวิจัยที่ได้กล่าวข้างต้น ก็ยังมีส่วนที่แตกต่างกับงานวิจัยดังกล่าวคือ งานวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาอัตลักษณ์คนญไทโดยการมองผ่านประเพณีการแต่งงานทั้งในอดีต (ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา) และปัจจุบัน ซึ่งพบว่าอัตลักษณ์ของคนญไทที่แสดงออกผ่านประเพณีการแต่งงานนั้น มีการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน ตลอดจนมีการสร้างใหม่ขึ้นมา อันเนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงของสังคม พลวัตของสังคม ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์กับต่างวัฒนธรรม หรือปฏิสัมพันธ์กับหลากหลายชาติพันธุ์ อีกทั้งคนในชุมชน มีรายได้ มีการศึกษาที่ต่างจากอดีตเป็นต้น นอกจากนี้งานวิจัยเล่มนี้ยังได้ศึกษาถึงแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงาน และพบว่าแนวทางหนึ่งที่จะส่งผลให้การลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานประสบผลสำเร็จ คือ การนำเอาอัตลักษณ์และคุณค่าของประเพณีการแต่งงานให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญ เพื่อสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนในการร่วมกันจัดงานแต่งงานในรูปแบบคนคนญไท อันจะนำไปสู่การลดภาระค่าใช้จ่ายในที่สุด

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไท เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน กรณีศึกษาคนภูไทในหมู่บ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนภูไทด้านประเพณีการแต่งงานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท และเพื่อหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนภูไทในชุมชนบ้านนาโค ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะทำให้เห็นการเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนภูไทด้านประเพณีการแต่งงานจากอดีตถึงปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูอัตลักษณ์ของคนภูไทด้านประเพณีการแต่งงานที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนภูไทในชุมชนบ้านนาโค

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ ระยะปฏิบัติการ และระยะสรุปผลการปฏิบัติงานและประเมินผล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ และเวทีชาวบ้าน งานวิจัยเล่มนี้ใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ และ แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมอีสาน มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

หมู่บ้านนาโคเป็นหมู่บ้านของชาติพันธุ์ภูไทที่ได้อพยพมาจากประเทศลาว มาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทย ซึ่งพื้นที่การตั้งถิ่นฐานนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้ชุมชนดำรงชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรม เกษตรแบบยังชีพ พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิต คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ต่อมาเมื่อประเทศมีการพัฒนาแบบสมัยใหม่ ส่งผลให้การดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป จากที่ทำเกษตรกรรมยังชีพ มาเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ พึ่งพาภายนอก และพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิตน้อยลง คนในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อยลง เพราะต่างคนต่างมุ่งที่จะสร้างรายได้ให้กับครอบครัวของตนเองมากที่สุด เพื่อความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต และเพื่อให้สังคมยอมรับ เพราะสังคมดำรงอยู่ด้วยอำนาจและเงินตรา ดังนั้นเมื่อวิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ประเพณีการแต่งงานเป็นประเพณีหนึ่งของคนภูไทที่คนภูไทปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งประเพณีการแต่งงานดังกล่าวนี้ คนภูไทในสมัยอดีตเรียกว่า “การเฝ้าป่าซุ” แต่ปัจจุบันก็ได้มีการ

เปลี่ยนแปลง คือ เรียกว่าประเพณีการแต่งงานเหมือนคนทั่วไป ประเพณีการแต่งงานนั้นเป็นประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้นให้มีการจัดทำเมื่อหญิงชายจะครองคู่อยู่ด้วยกัน โดยอยู่ภายใต้วิถีปฏิบัติที่เป็นขนบธรรมเนียม คือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ และคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งประเพณีการแต่งงานนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ จากอดีต คือ บางขั้นตอนที่มีในอดีตก็เริ่มหายไป และมีขั้นตอนใหม่ๆ เพิ่มเข้ามา ส่งผลให้อัตลักษณ์คนภูไทเปลี่ยนแปลงไปด้วย

5.1.1 อัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของประเพณีแต่งงานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2490-2552)

อัตลักษณ์ประเพณีการแต่งงานของคนภูไท หรือ การเห็ดปาซุ มีอัตลักษณ์ที่ปรากฏทั้งหมด 9 อัตลักษณ์ ดังนี้

5.1.1.1 อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย กล่าวคือ ในสมัยอดีต (ก่อนปี 2510) การจัดงานแต่งงานนั้นคู่บ่าวสาวจะใส่ชุดประจำของคนภูไท แต่ปัจจุบันจะใส่ชุดตามสมัยนิยมทั่วไป เช่น ชุดราตรี ชุดไทย เป็นต้น

5.1.1.2 อัตลักษณ์ทางภาษา กล่าวคือ ในสมัยอดีตนั้นจะใช้ภาษาภูไท โดยพูดเป็นกลอนที่คล้องจอง (คำพญา) ใช้ในการเจรจาสู่ขอ หรืออวยพรในวันแต่งงาน ปัจจุบันยังมีปรากฏให้เห็น แต่มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเมื่อมีการแต่งงานกับชาติพันธุ์อื่นๆ หรือกลุ่มคนอื่นๆ อีกทั้งบางครั้งก็มีการปรับเปลี่ยนคำพูด โดยพูดคำที่คนส่วนใหญ่ในสังคมพูดกัน เช่น ให้ถือไม้เท้ายอดทอง กระบองยอดเพชร เป็นต้น

5.1.1.3 อัตลักษณ์ความแตกต่างระหว่างบทบาทของหญิงชาย กล่าวคือ เพศชายนั้นจะเป็นเพศที่แข็งแกร่งกว่า เป็นคนตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เป็นคนสร้างครอบครัว และเพศชายนั้นเป็นเพศที่ต้องออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่เพศหญิงนั้นจะต้องเป็นแม่ศรีเรือน อยู่ในบ้าน และเพศหญิงต้องให้ความเคารพเพศชาย (ชายเป็นใหญ่) แต่ในปัจจุบันบทบาทของเพศชายเพศหญิงมีความเท่าเทียมกันไม่ว่าหญิงชายก็ออกไปทำงานร่วมกัน แต่ที่ไม่เปลี่ยนคือเพศหญิงต้องให้ความเคารพเพศชายเสมอ

5.1.1.4 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ เชื่อเรื่องต้นแบบ เชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ คือ เชื่อเรื่องผี ไม่ว่าจะเป็นผีบ้าน ผีเรือน เชื่อเรื่องโชคลาง และฤกษ์ยาม คนภูไท ปัจจุบันอัตลักษณ์ความเชื่อเรื่องต้นแบบ เชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ผีบ้าน ผีเรือน ยังมีความเชื่อเหมือนเดิม แต่ความเชื่อในเรื่องของโชคลาง และฤกษ์ยาม มีการเปลี่ยนแปลง คือ มีความสำคัญลดลง

- 5.1.1.5** **อัตลักษณ์ในการให้ความเคารพนับถือผู้ที่อาวุโส และให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง** ปัจจุบันอัตลักษณ์นี้มีความเปลี่ยนแปลง คือ มีความสำคัญลดน้อยลง ครอบครัวดำรงอยู่แบบโคเคเดียว ไม่ค่อยมีการยุ่งเกี่ยวกับญาติพี่น้อง
- 5.1.1.6** **อัตลักษณ์ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติผู้อื่น** ปัจจุบันอัตลักษณ์เหล่านี้ยังดำรงอยู่เหมือนเดิม
- 5.1.1.7** **อัตลักษณ์ด้านความกตัญญู ตอบแทนบุญคุณซึ่งกันและกัน** ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ในปัจจุบันยังดำรงอยู่เช่นเดิม แต่ในการดำรงอยู่นั้น จะดำรงอยู่ซ้อนทับกับ การแสดงอัตลักษณ์เพื่อให้สังคมยอมรับ
- 5.1.1.8** **อัตลักษณ์ด้านความมีสัมพันธไมตรีที่ดี** กล่าวคือ ปัจจุบันอัตลักษณ์ยังมีการดำรงอยู่ แต่การดำรงอยู่นั้นจะดำรงอยู่ผ่าน การแสดงอัตลักษณ์เพื่อให้สังคมยอมรับ เช่น จัดการต้อนรับอย่างใหญ่โต จนบางครั้งเกินกำลังที่ตนเองมีอยู่ หรือการช่วยเหลือคนอื่น เพื่อให้คนอื่นมองว่าตนเองมีฐานะ (รวย)
- 5.1.1.9** **อัตลักษณ์ด้านความสามัคคีกัน** กล่าวคือ ปัจจุบันอัตลักษณ์ในด้านความสามัคคีกัน มีความเปลี่ยนแปลงคือมีความสำคัญลดน้อยลง

นอกจากอัตลักษณ์ที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าขั้นตอนประเพณีการแต่งงานของคนภูเก็ตในปัจจุบันนั้น จะมีการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา คือ จะมีการพิมพ์การ์ดเชิญเพื่อเชิญแขก มีการจ้างมหรสพ และบางงานก็มีประตูดเงินประตูทอง เพิ่มมาจากแต่ก่อน ซึ่งแต่ก่อนนั้นไม่มี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อคนในสังคมมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ กับคนอื่นมากขึ้น การดำรงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับฐานะการเงิน อำนาจ วัตถุ ดังนั้นส่งผลให้คนต้องการที่จะแสดงอัตลักษณ์เพิ่มขึ้น เพื่อสื่อให้คนอื่นเห็นซึ่งฐานะทางสังคมของตนเอง และเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ อีกทั้งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามา เพื่อให้สังคมอื่นยอมรับ

ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสะท้อนถึงตัวตนของคนภูเก็ตในอดีต กับปัจจุบันคือ ในสมัยอดีตที่สังคมดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนภูเก็ตจะนิยมตนเอง หรือให้อัตลักษณ์ของตนเองเป็นคนภูเก็ตอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของภาษาพูด การแต่งกาย และการดำรงอัตลักษณ์ผ่านประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ แต่เมื่อสังคมพลวัตหรือมีการเปลี่ยนแปลงไป จากที่สังคมเรียบง่ายมาเป็นสังคมที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจ เงินตรา วัตถุที่อำนวยความสะดวกต่างๆ ส่งผลให้คนภูเก็ต มีการปรับเปลี่ยนการดำรงอัตลักษณ์ของตนเอง ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา ซึ่งอัตลักษณ์ที่สร้างใหม่ขึ้นมาล้วนเป็นอัตลักษณ์ที่สังคมส่วนใหญ่ร่วมสร้างขึ้น มา ส่งผลให้อัตลักษณ์ที่มีอยู่เดิมของคนภูเก็ตมีการปรับเปลี่ยน และเลือนหายไป โดยที่คนภูเก็ตเองก็ไม่ได้ตัว

5.1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งงานของคนภูไท

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณีการแต่งงานสามารถแบ่งออกได้ 4 ระดับ ดังนี้

- 5.1.2.1 การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม ส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่นปัจจุบันจะไม่มีใครหาพ่อล่ำ และไม่มีใครอยากจะเป็นพ่อล่ำ เพราะถ้าคนไหนเป็นพ่อล่ำนั้นต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนมาก ในการจัดเลี้ยงคนที่มาแสดงความยินดีด้วย ซึ่งจากแต่ก่อนนั้นไม่ได้จัดเลี้ยงใหญ่โตเหมือนในปัจจุบัน อีกอย่างบทบาทของพ่อล่ำในการใกล้ชิดข้อพิพาทต่างๆระหว่างคู่แต่งงานก็มีความสำคัญลดน้อยลง เพราะปัจจุบันจะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคู่แต่งงานเอง
- 5.1.2.2 อาชีพ รายได้ การศึกษา และฐานะทางสังคมของปัจเจกบุคคล เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลง เพราะเมื่อมีรายได้มาก หรือมีการศึกษาที่สูง ก็ต้องมีการจัดงานเพื่อบอกฐานะ เช่น มีการจัดงานที่ใหญ่โต มีขั้นตอนใหม่เพิ่มเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นการรดน้ำสังข์ หรือประตุงเงินประตุงทอง มหรสพ เป็นต้น
- 5.1.2.3 การแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม มีผลให้ประเพณีการแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลงไป เพราะแต่ละวัฒนธรรมก็มีขั้นตอนการจัดประเพณีที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อมีการแต่งงานกับต่างวัฒนธรรมก็จำเป็นต้องมีการปฏิบัติในขั้นตอนการจัดประเพณีต่างๆ ให้มีความเหมือนกันกับวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ในการแต่งงานกับต่างวัฒนธรรมนั้นเป็นอิทธิพลอย่างหนึ่งที่คนในชุมชนต้องมีการจัดงานโดยมีการยืมวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆ มาใช้ ซึ่งโดยส่วนมากแล้ว จะยืมวัฒนธรรมประเพณีการแต่งงานที่คนเชื้อชาติไทยปฏิบัติกัน แต่จะยืมมาเป็นบางขั้นตอนเท่านั้น เช่น การกั้นประตุงเงินประตุงทอง การแต่งกายของคู่บ่าวสาว (ชุดราตรี) เป็นต้น
- 5.1.2.4 การแพร่กระจายของวัฒนธรรม สังคมจะนิยมรับวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นกว่า และคนส่วนใหญ่ในสังคมปฏิบัติกัน เข้ามาใช้กับวัฒนธรรมสังคมของตนเอง ซึ่งในที่นี้คนภูไทรับวัฒนธรรมไทยเข้ามาใช้กับวัฒนธรรมของตนเอง

5.1.3 แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานของคนภูไทในชุมชนบ้านนาโค ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ได้มาจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยได้จัดเวทีเพื่อหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายร่วมกับนักวิจัยชุมชน และคนในชุมชน ซึ่งมีแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายดังนี้

5.1.3.1 ค่าใช้จ่ายที่พ่อล่ำมเลี้ยงต้อนรับคนที่ไปส่งในวันแต่งงาน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่สามารถที่จะลดได้ โดยมีวิธีการลดดังนี้ พ่อล่ำมไม่จำเป็นต้องมีการจัดเลี้ยงที่ใหญ่โตเหมือนในปัจจุบัน แต่พ่อล่ำมก็ต้องมีการต้อนรับด้วยน้ำเปล่าหรือ เครื่องดื่ม น้ำหวานต่างๆ เพื่อแสดงน้ำใจต่อคนที่มาส่ง ซึ่งตรงนี้จะช่วยให้คนในชุมชนปฏิบัติโดย การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการไปส่งพ่อล่ำมจริงๆ และให้เห็นความสำคัญในเรื่องของการเป็นพ่อล่ำม พูดให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงในเรื่องของการหายไปในช่วงตอนของการเป็นพ่อล่ำมในปัจจุบัน เพราะว่าไม่มีใครอยากเป็นพ่อล่ำม อันเนื่องมาจากค่าใช้จ่ายที่จัดเลี้ยงนั้นมากเกินไป

5.1.3.2 ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม (เหล้า, เบียร์, น้ำอัดลม) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่สามารถลดได้ โดยวิธีที่จะสามารถลดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ได้คือ ลดเวลาในการจัดเลี้ยงลง ให้มีการจัดเลี้ยงที่เป็นทางการเฉพาะในวันที่เข้าพิธีแต่งงานเท่านั้น ในส่วนของวันเตรียมงานก็ให้มีการเลี้ยงเฉพาะญาติพี่น้องเท่านั้น ดังนั้นตรงนี้ทำให้สามารถที่จะลดค่าใช้จ่ายในการจ้างมหรสพได้อีกด้วย เพราะเมื่อไม่มีการจัดเลี้ยงอย่างเป็นทางการในวันเตรียมงาน การจ้างมหรสพก็จะไม่มี ซึ่งจุดในการูงใจให้คนจัดประเพณีการแต่งงานโดยให้มีการจัดเลี้ยงครั้งเดียวคือวันที่จะเข้าพิธีแต่งงานจริงคือชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในการจัดงานแต่งงานจริงๆ

5.1.3.3 ค่าเช่าชุดเจ้าบ่าวเจ้าสาว และ ค่าแต่งหน้า ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแต่ก็สามารถลดได้ โดยมีวิธีในการลดค่าใช้จ่ายดังนี้ ให้ชุมชนกำหนดชุดที่จะใส่ในงานแต่งงานรวมทั้งประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น โดยชุมชนกำหนดให้ใส่ชุดของคนภูไทเอง จะได้ไม่จำเป็นต้องมีการซื้อหรือไปเช่าจากที่อื่นๆ และูงใจคนในชุมชนโดยใช้อัตลักษณ์และคุณค่าที่มีอยู่

5.1.3.4 ค่าพิมพ์การ์ดเชิญ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและสามารถลดได้ โดยมีวิธีที่จะสามารถลดได้ดังนี้คือ ยกเลิกการทำการ์ดเชิญ และหันไปเชิญด้วยตัวเองแทน ซึ่งสามารถกระตุ้นและูงใจโดยยกเอาอัตลักษณ์ของคนภูไทในด้านการให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง มาูงใจให้ลดค่าใช้จ่ายตรงนี้ลง

5.1.3.5 ค่ำมหรสพ (เครื่องดนตรี อิเล็กโทน) ค่ำมหรสพซึ่งเป็นคำใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและสามารถลดได้ ซึ่งวิธีการลดค่ำมหรสพตรงนี้นั้นได้บอกไว้แล้วในวิธีการลดคำใช้จ่ายเรื่องค่าอาหารค่าเครื่องดื่มที่ผ่านมา แต่นั่นก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสามารถลดได้ นอกจากนี้ทางที่จะลดคำใช้จ่ายเรื่องมหรสพได้อีกทางหนึ่งคือ การเลิกจ้างวงดนตรีจากข้างนอกเข้ามาไม่ว่าจะเป็นหมอลำซิ่ง หรืออิเล็กโทน โดยการหันมาสนับสนุนสิ่งที่ชุมชนมีอยู่คือ วงดนตรีที่เป็นของวัยรุ่นในชุมชนเอง ซึ่งราคาก็ไม่แพง นอกจากนี้ยังมีดนตรีพื้นบ้านของหมู่บ้านเองคือ หมอลำหมู่ ลำกลอนต่างๆ เป่าแคน ที่เป็นดนตรีสมัยก่อนที่เคยเล่นกันในงานประเพณีต่างๆ ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนสิ่งที่มีในชุมชนของตนเอง

แนวทางการลดภาระคำใช้จ่ายดังกล่าวนี้จะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันในการที่จะลดภาระคำใช้จ่ายดังกล่าว ทั้งนี้จากการหาแนวทางลดภาระคำใช้จ่ายร่วมกับชุมชนนั้น จะใช้พลังชุมชนในการที่จะกระตุ้นให้เกิดการลดภาระคำใช้จ่าย โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นแรก ชี้ให้เห็นส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเห็นความสำคัญของประเพณีการแต่งงานอย่างแท้จริง คือ ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์และคุณค่าของประเพณีการแต่งงาน

ขั้นที่สอง สร้างแกนนำชาวบ้าน โดยให้มีคนทั้ง 3 วัย คือ วัยชรา วัยผู้ใหญ่ และวัยรุ่น (อาสาสมัครนักวิจัย) เป็นแกนนำในการกระตุ้น คนในหมู่บ้านให้เห็นความสำคัญของประเพณีการแต่งงานในรูปแบบของคนภูไท โดยกระตุ้นผ่านอัตลักษณ์และคุณค่าที่อยู่ในงานแต่งงาน

ขั้นที่สาม สร้างค่านิยมให้กับคนในชุมชนในการจัดประเพณีแต่งงานรูปแบบของคนภูไท โดยร่วมกระตุ้นให้มีการจัดประเพณีการแต่งงานในรูปแบบของคนภูไทขึ้น เพื่อให้เป็นกรณีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม พร้อมทั้งให้แกนนำคนทั้ง 3 วัย ดังกล่าวกระตุ้นถึงผลที่ได้รับก่อนและหลังการจัดงานแต่งงาน

5.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำงานวิจัย

5.2.1 นักวิจัย

จากการทำงานวิจัย ซึ่งเป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชนเองนั้น ทำให้นักวิจัยได้เรียนรู้หลากหลายแง่มุมของสังคม ชุมชน หรือ เรียนรู้การดำเนินชีวิตในมุมต่างๆ ที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อน ซึ่งการได้เรียนรู้พร้อมทั้งได้สัมผัสกับสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ศึกษาได้รับแง่คิด มุมมอง พร้อมทั้งความรู้ต่างๆ ดังนี้

5.2.1.1 เนื่องจากพื้นที่ที่ทำงานวิจัยนั้นเป็นพื้นที่บ้านเกิดผู้ศึกษาเอง ส่งผลให้ผู้ศึกษานั้นเมื่อได้ทำงานวิจัยนี้แล้ว มีจิตสำนึกที่จะพัฒนาบ้านเกิดของตนเองมากขึ้น

เป็นอย่างมาก ต้องการให้คนในชุมชนอยู่กันอย่างมีความสุขสามารถพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้ เพราะได้มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้นได้เรียนรู้ชีวิตของคนในชุมชนอย่างจริงจัง จากที่แต่ก่อนนั้นเป็นคนในชุมชนแต่ไม่เคยเรียนรู้ชุมชนตัวเองอย่างจริงจัง อีกทั้งยังพยายามผลักดันตัวเองออกจากชุมชนด้วยเหตุผลทางการศึกษา และพลวัตของสังคมเอง

- 5.2.1.2 การทำงานวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้สัมผัสและรู้จักกับคนในชุมชนมากขึ้น ได้เรียนรู้แง่มุมต่างๆ ในชุมชนและสังคม ซึ่งส่งผลให้ผู้วิจัย มีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมอื่นๆ มากขึ้น เพราะได้รู้จักกับปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่อย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวสำคัญที่ผลักดันให้ผู้วิจัยพยายามพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งเรียนรู้สิ่งต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อให้มีความสามารถในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก
- 5.2.1.3 ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองด้านการพัฒนา และงานวิจัยมากยิ่งขึ้น
- 5.2.1.4 ทำให้ผู้วิจัยมีศักยภาพในด้านการวางแผนการทำงาน การจัดการเวลา บทบาทด้านความเป็นผู้นำมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคมในอนาคต

5.2.2 อาสาสมัครนักวิจัยชุมชน

- 5.2.2.1 ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ทำให้อาสาสมัครนักวิจัยในชุมชนนั้นได้เห็นความสำคัญของพลังชุมชนในการที่จะทำงานต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จ หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งทำให้อาสาสมัครในชุมชนนั้นพยายามสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ให้คนในชุมชนเกิดความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น เช่น เมื่อชุมชนมีการประชุมหมู่บ้าน อาสาสมัครก็จะชักชวนชาวบ้าน เพื่อนบ้านลงไปประชุมร่วมกัน และผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นอาสาสมัครนักวิจัย ก็มองเห็นความสำคัญของการประชุมชาวบ้านมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้ใหญ่บ้านนั้นพยายามชักชวนคนในหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม และเมื่อมีเรื่องอะไรผู้ใหญ่บ้านก็จะเรียกชาวบ้านมาประชุมปรึกษาหารือกันมากขึ้น
- 5.2.2.2 ทำให้อาสาสมัครนักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานที่ไม่เคยได้เรียนรู้มาก่อน
- 5.2.2.3 อาสาสมัครนักวิจัยได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ความเป็นมา หรือการดำเนินชีวิต มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากแต่ก่อนนั้นไม่เคยสนใจเรื่องเหล่านี้ เพราะมองว่าเป็นเรื่องของอดีตไม่มีความสำคัญแต่

อย่างไร และเมื่อนักวิจัยได้เรียนรู้ก็ทำให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องเหล่านี้ว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันด้วย

5.2.2.4 ทำให้อาสาสมัครทีมวิจัยได้เรียนรู้ที่จะคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยง ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การหาแนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายนั้น อาสาสมัครนักวิจัยก็พูดว่า ในเมื่อชุมชนทำให้เกิดการแต่งงานที่เสียค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถมองเห็นทางที่จะชวนชาวบ้านลดได้คือให้คนในชุมชนเป็นตัวพา ลด เป็นต้น

5.2.2.5 ทำให้อาสาสมัครเห็นความสำคัญของประเพณีที่ดีงามของชุมชนในอดีตมากขึ้น

5.2.3 ชุมชน

1. ทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือกันในการทำงานมากขึ้น โดยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นอาสาสมัครนักวิจัยในชุมชนนั้นเป็นคนกระตุ้น และเป็นคนชักชวนชาวบ้านในการทำกิจกรรมต่างๆ อีกทั้งชาวบ้านได้เห็นกระบวนการในการทำวิจัยที่ชักชวนชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม จนทำให้ได้แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการแต่งงานออกมา ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม ร่วมพลัง ร่วมกันคิดภายในชุมชน
2. คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนที่ปฏิบัติกันมาทั้งในอดีตและปัจจุบันให้กับลูกหลานของตนเองได้เรียนรู้ เพราะมองว่าประเพณีที่ดีงามเหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เป็นประเพณีที่สอนให้ลูกหลานเป็นคนดีเชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ใหญ่
3. คนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าในการจัดงานแต่งงานมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากคนในชุมชนนั้นเริ่มมีการศึกษาประเพณีการแต่งงาน รูปแบบการจัดงานแต่งงานในอดีตจากหนังสือ ตำราต่างๆ และจากการพูดคุยสอบถามกันในชุมชน เป็นต้น

5.3 ปัญหาอุปสรรคที่พบจากการทำงานวิจัย

5.3.1 ช่วงเวลาในการทำงานวิจัยในครั้งนี้จะตรงกับช่วงที่ชาวบ้านกำลังปลูกผลผลิตใหม่ (ปลูกอ้อย ทำนา) และเก็บเกี่ยว (เกี่ยวข้าว) ทำให้นักวิจัยในชุมชนนั้นมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ทำให้ยากต่อการนัดประชุมและพูดคุยกันระหว่างนักวิจัย ส่งผลให้การทำงานบางขั้นตอนต้องเลื่อนเวลาออกไป เกิดการล่าช้าในการทำงาน แต่อย่างไรก็ตามปัญหานี้ได้แก้ไขโดยการนัดประชุมล่วงหน้า กล่าวคือ เมื่อทำกิจกรรมหนึ่งๆ เสร็จแล้วทีมวิจัยจะมารื้อกันว่าครั้งต่อไปที่เราจะทำกิจกรรมนั้นจะสามารถทำกิจกรรมได้อีกวันไหน และนัดวันไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 5 วัน หรือ 1 สัปดาห์

- 5.3.2 อาสาสมัครนักวิจัยบางคนเขียนหนังสือไม่ได้ ส่งผลให้เวลาไปเก็บข้อมูลนั้นบางครั้งที่อาสาสมัครมาไม่ครบ นักวิจัยจะใช้วิธีการจำแล้วมาเล่าต่อให้ทีมวิจัยฟัง เพื่อให้ทีมวิจัยบันทึกไว้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อนเสียเวลามากขึ้น อีกทั้งนักวิจัยบางครั้งก็ไม่สามารถจำข้อมูลที่ได้อีกไปถามมาได้หมด หรือ บางครั้งก็จำข้อมูลมาผิดบ้าง
- 5.3.3 อาสาสมัครนักวิจัยมีภาระต้องทำภายในบ้านจำนวนมากส่งผลให้นักวิจัยบางคนมาร่วมกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ โดยนักวิจัยบางคนจะส่งคนในครอบครัวมาแทน ทำให้การทำงานวิจัย และการเรียนรู้ของนักวิจัยเองไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การทำกิจกรรมบางครั้งต้องเสียเวลามากขึ้น
- 5.3.4 การทำงานวิจัยในครั้งนี้เนื่องจากมีอาสาสมัครนักวิจัยที่มาเข้าร่วมเป็นคนต่างช่วงวัย คือ เป็นวัยรุ่น กลางคน และวัยรุ่นมาทำงานด้วยกัน ทำให้การดำเนินการวิจัยบางขั้นตอนเป็นไปค่อนข้างยาก เช่น ในเรื่องการแสดงความคิดเห็น วัยรุ่นจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะเกรงใจวัยกลางคน (ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)

5.4 ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไท เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงาน กรณีศึกษาคนภูไทในหมู่บ้านนาไค่ ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารครั้งนี้พบว่าอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไทมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงของสังคม เปลี่ยนแปลงไปกับ รายได้ การศึกษา และการปฏิสัมพันธ์กับต่างวัฒนธรรม ต่างชาติพันธุ์ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้อัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไทในดั้งเดิมหายไปหมด แต่บางอัตลักษณ์จะมีความสำคัญน้อยลง เพราะมีอัตลักษณ์ใหม่เพิ่มเข้ามา ดังนั้นการฟื้นฟูอัตลักษณ์การแต่งงานของคนภูไทขึ้นมา จะส่งผลให้สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานแต่งงานลงได้ จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้มีนัยในการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนดังนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- 5.4.1.1 ก่อนที่จะมีการจัดงานแต่งงานนั้น สิ่งสำคัญที่คนในชุมชนควรปฏิบัติคือ ต้องมีการคำนึงถึงวัตถุประสงค์และคุณค่าของการจัดงานแต่งงานอย่างแท้จริง โดยที่คนในชุมชน ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ต้องมีการพูดคุยกันกับคู่บ่าวสาว หรือครอบครัวที่กำลังจะมีการจัดงานแต่งงานขึ้น เพื่อที่จะนำไปสู่การจัดงานแต่งงานในรูปแบบของคนภูไท
- 5.4.1.2 ชุมชนควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรมนั้นๆ ว่ามีการ

เปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามให้คงอยู่ อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ยั่งยืนของคนในชุมชน ไม่ผันตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากเกินไป

- 5.4.1.3 องค์การภาครัฐต่างๆ ควร เข้ามาสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามไว้ เช่น ร่วมมือกับชุมชนในการสร้างแหล่งเรียนรู้ในด้านประเพณีและวัฒนธรรมของคนภูเก็ตในชุมชนเป็นต้น

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 5.4.2.1 ควรมีการศึกษาประเพณี พิธีกรรมที่คนภูเก็ตร่วมกันปฏิบัติมา ในทุกประเพณี พิธีกรรม ทั้งนี้เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมตลอดจนอัตลักษณ์ของคนภูเก็ตได้อย่างรอบด้าน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และนำมาใช้ประโยชน์ให้เกิดคุณค่าได้สูงสุด
- 5.4.2.2 ควรมีการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อประเพณีวัฒนธรรมเหล่านั้นมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนไว้
- 5.4.2.3 ควรมีการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ของชุมชน อย่างรอบด้าน ตลอดจนการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม ดังกล่าว เพราะการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้ประเพณีและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเชื่อมโยงไปสู่การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมตลอดจนการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนของคนในชุมชน

5.4.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยโดยใช้กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

- 5.4.3.1 ในการทำงานวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) นั้น ในกรณีที่มิ้นกวิจัยที่มีวัยห่างกัน หรือ ต่างวัยมาเป็นนักวิจัยร่วมกันนั้น นักวิจัยหลักหรือ หัวหน้าโครงการควรมีการทำความเข้าใจเรื่องบทบาทในการทำวิจัยให้เข้าใจก่อน (สิทธิและหน้าที่ที่บุคคลมีในการทำวิจัย) เพื่อให้กระบวนการดำเนินการวิจัยเกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น

5.4.4 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

5.4.4.1 การศึกษาในเรื่องการลดภาระค่าใช้จ่ายในการแต่งงานดังกล่าว นั้น ต้องใช้ระยะเวลาการศึกษาที่ยาวกว่านี้ เนื่องจากระยะเวลาที่ศึกษานั้น (4 เดือน) ยังไม่มีการจัดงานแต่งงานขึ้นในช่วงที่มีการทำการศึกษาวิจัย ส่งผลให้ไม่เห็นกระบวนการ และไม่มีการจัดงานในรูปแบบที่จะสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายได้ ทำให้ชุมชนและทีมวิจัยยังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควรของแนวทางการลดค่าใช้จ่ายที่ทีมวิจัยได้สรุปวิเคราะห์ออกมา ดังนั้นในการให้ทุนเพื่อการศึกษาวิจัยใน

ระดับปริญญาตรีนั้น ควรให้ทุนในการทำการศึกษาเป็นระยะเวลา อย่างน้อย 1 ปี การศึกษา เพื่อที่จะทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง เพราะว่าในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างความตระหนัก สร้างความสำนึก การยอมรับของสังคมใหม่ อย่างการศึกษาในเรื่องการลดภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าวนั้น ต้องใช้เวลาในการศึกษาระยะยาว ถึงจะเกิดสำนึกใหม่ของสังคมอย่างแท้จริง และยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ มะโนรมย์ และธวัช มณีผ่อง.บทสำรวจสถานภาพงานวิจัยทางสังคมวิทยาในภาคอีสาน
ระหว่าง พ.ศ. 2543-2546. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี : ศูนย์วิจัยสังคมอนุ
ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, 2549.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. พระนครโรงพิมพ์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2514 ,
อ้างใน เสาวภา ไพทยวัฒน์. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย: แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา. 2538.
- จำนง ทองประเสริฐ. ศ.พิเศษ,**วัฒนธรรมไทยภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : ดวงแก้ว. 2527,อ้างใน
ประกอบ มีโคตรกอง. **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
2551.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. **อัตลักษณ์วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง (Online)**.2550. แหล่งที่มา:
<http://semeion.multiply.com/journal/item/2/2> (11 มิถุนายน 2552)
- จิรวุฒิ เสนาคำ. **แนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic identity)**
(Online).2547. แหล่งที่มา:<http://www.chonpao.com/leftbar/identity/112.pdf> (25
มิถุนายน 2552)
- ณัฐพงศ์ จิตนิริตร์. **รหัสชุมชน พื้นที่ อัตลักษณ์ ภาพแทนความจริงและหลังสมัยใหม่**. เชียงใหม่:
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2548.
- ณรงค์ เส้งประชา. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : พัทธอักษร. 2539, อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง.
วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551.
- นพดล ตั้งสกุล และ จันทนี วงศ์คำ. **คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้าน
และชุมชนผู้ไท**. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง, 2548.
- นัทธชัย ประสานนาม. **เพศ ชาติพันธุ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในภาพยนตร์เรื่อง Touch of
Pink. (Online)**. 2550. แหล่งที่มา: <http://semeion.multiply.com/journal/item/2/2> (11
มิถุนายน 2552)
- บ่าวพรรณานิคม.**ประวัติ...ชนเผ่าผู้ไท(Online)**. 2550. แหล่งที่มา: [http://www.baanmaha.
com/community4566-ประวัติ-ชนเผ่าผู้ไท.html](http://www.baanmaha.com/community4566-ประวัติ-ชนเผ่าผู้ไท.html)) (11 มิถุนายน 2552)
- บุญมี สุวรรณพันธ์. **อนุสรณ์งานสมโภชอุโบสถ วัดศรีสวัสดิ์ บ้านเหล่าป่าเป็ด ต.นาโสก อ.เมือง
จ. มุกดาหาร**.มุกดาหาร: เอสพี (มุกดาหาร) ออฟเซทการพิมพ์,2541.
- ประกอบ มีโคตรกอง. **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551.

- พระยาอนุมาราชธน. **เรื่องวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง. **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551.
- พวงผกา คุโรวาท. **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์. 2539, อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง. **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. **วารสารไทยคดีศึกษาปีที่ 2 ฉบับที่ 2**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- ยศ สันตสมบัติ. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- รัตนา บุญมัธยะ. **ภรรยาฝรั่ง**: ผู้หญิงอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม กรณีศึกษาหมู่บ้านร้อยเอ็ดหรือ หมู่บ้านสวิส ในจังหวัดร้อยเอ็ด. 2547, อ้างใน มณีมัย ทองอยู่ และ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง, 2548.
- วิเชียร รักการ. **วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย**. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, 2529.
- วิภาส ปรัชญาภรณ์. **วาทกรรมอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร, 2547.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2542, อ้างใน ประกอบ มีโคตรกอง. **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551.
- สุภาพร คงศิริรัตน์. **อัตลักษณ์ วิถีความคิดของคนไทยและคนลาวจากวรรณกรรมแบบเรียน**. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. **สภาพการณ์และการสร้างอัตลักษณ์**. 2551, อ้างใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. **ไทดำ ไทขาว ไทแดง และไทเหลือง อัตลักษณ์เปิด อัตลักษณ์ปิด**, เอกสารวิชาการโครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน หมายเลข 1/2551 เสวนา “ไท-ไทย-สยาม กับปัญหาอัตลักษณ์ของผู้คนและประเทศชาติ”. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2551.
- สุรัตน์ วรางค์รัตน์. **การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมชาวผู้ไทย – ชาวโซ่ ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพรรณานิคมและอำเภอกุสุมาลย์. จังหวัดสกลนคร. สกลนคร. สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสกลนคร**, 2541.
- สุรียา สมทุทูปดีและคณะ. **กรวด หิน ดิน ทราย : รัฐ ทุนนิยม และชาวนาอีสานในยุคโลกาภิวัตน์**. นครราชสีมา : ห้องไทยศึกษานิตส์ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยสุรนารี, 2538.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. **อัตลักษณ์การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546.

อานนท์ อาภาภิรม. สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา. 2519, อ้างใน
ประกอบ มีโคตรกอง. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
2551.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รูปภาพ

รูปภาพที่ 1 รูปภาพป้ายหมู่บ้าน และทางเข้าหมู่บ้าน

รูปภาพด้านซ้ายแสดงป้ายของหมู่บ้าน

รูปภาพด้านขวาแสดงทางเข้าของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นถนนลาดยาง

รูปภาพที่ 2 แสดงลักษณะบ้านเรือนของคนญไท บ้านนาโค ตำบลนาโสก อำเภอมือง จังหวัดมุกดาหาร

รูปภาพด้านบนทั้งสองรูป เป็นรูปภาพบ้าน
ของคนญไทในหมู่บ้านในสมัยอดีต
รูปด้านล่างซ้าย เป็นตัวอย่างบ้านของคนใน
หมู่บ้านในปัจจุบัน

รูปภาพที่ 3 โรงเรียนประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน

รูปภาพที่ 4 แสดงสถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน

รูปภาพที่ 5 แสดงการประกอบอาชีพและอาหารของคนในหมู่บ้าน

รูปภาพด้านซ้ายบน เป็นรูปภาพการเก็บเกี่ยวถั่วลิสง ซึ่งถั่วลิสงนั้นเป็นอาชีพเสริมจากการทำนา ทำไร่อ้อย และมันสำปะหลัง

รูปภาพด้านขวาบน เป็นรูปภาพคนแก่ในหมู่บ้านกำลังเลี้ยงหลาน ซึ่งส่วนมากแล้วคนแก่ในหมู่บ้านจะทำหน้าที่เลี้ยงหลาน เพื่อให้พ่อแม่ของเด็กได้ออกไปทำงานในไร่ นา หรือ ไปทำงานในตัวเมือง ตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งนี้หน้าที่เลี้ยงหลานส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของย่าหรือยาย หรือ คนแก่ที่ เป็นผู้หญิง

รูปภาพด้านซ้ายล่าง เป็นรูปภาพคนแก่ในหมู่บ้านกำลังเหลาดอก เพื่อใช้ในการจักสาน คนแก่ในหมู่บ้านนอกจากมีหน้าที่เลี้ยงหลานแล้ว โดยส่วนมากคนแก่ที่เป็นผู้ชายจะจักสานสิ่งที่เก็บไว้ใช้เอง และนำไปขายด้วย

รูปภาพด้านขวาล่าง เป็นรูปภาพเห็ดดินที่ชาวบ้านเก็บมาจากภูเขา ซึ่งจะนำมาทำอาหาร ทั้งนี้อาหารของคนในหมู่บ้านนั้นมีทั้งอาหารที่พึ่งพาจากธรรมชาติ และพึ่งพาตลาด

รูปภาพที่ 6 แสดงตัวอย่างประเพณีการแต่งงานของคนไทในหมู่บ้าน (ปี พ.ศ. 2547)

รูปภาพด้านบนซ้าย เป็นขั้นตอนการล้างเท้าสะไก่

รูปภาพด้านบนขวา เป็นขั้นตอนการสู่ขวัญ

รูปภาพกลางซ้าย เป็นขั้นตอนของการผูกแขน

รูปภาพกลางขวา เป็นขั้นตอนของการสมมาพ้อล่ำ

รูปภาพล่างซ้าย เป็นขั้นตอนการสมมาญาติพี่น้องของฝ่ายชาย

รูปภาพล่างขวา แสดงให้เห็นถึงการแต่งกายของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในการเข้าพิธีแต่งงาน ปี พ.ศ. 2520-2530

รูปภาพที่ 7 แสดงการลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบเจาะลึกของนักวิจัยร่วมกับนักวิจัยในชุมชน

รูปภาพที่ 8 แสดงการจัดสนทนากลุ่มย่อยระหว่างนักวิจัยกับนักวิจัยในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นลักษณะมา

รูปภาพที่ 9 แสดงถึงการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อชี้แจงโครงการ

รูปภาพที่ 10 แสดงถึงการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชน

รูปภาพที่ 11 แสดงการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูลด้านประเพณีการแต่งงาน

รูปที่ 12 แสดงการจัดเวทีคืนข้อมูลในชุมชน

ประวัตินักวิจัยหลัก

ชื่อผู้ศึกษา	นางสาวดวงมณี นารีนุช เกิดวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2530 ณ อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร
ประวัติการศึกษา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปี พ.ศ. 2543-2545 โรงเรียนนาโสกวิทยาการ จังหวัดมุกดาหาร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปี พ.ศ. 2546-2548 โรงเรียนนาโสกวิทยาการ จังหวัดมุกดาหาร ระดับปริญญาตรี ปี พ.ศ. 2549-2552 สาขาการพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ทุนการศึกษา	ทุนเรียนดีเป็นกรณีพิเศษ จากคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2552
ที่อยู่ปัจจุบัน	112 หมู่ที่ 12 ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร 49000

ผู้ช่วยนักวิจัยชุมชน

1. นางสาวพยอม รัตพันธ์ ชุมชนชาวบ้านนาโค
2. นายสิทธิพงษ์ กลางประพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน
3. นางจิก นารีนุช ชุมชนชาวบ้านนาโค
4. นายถาวร วงษ์ชา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
5. นางสาวสุริวัน วงษ์ชา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
6. นายวันนา อุปัญญา ผู้ใหญ่บ้าน

7. นายปิยะ รัตพันธ์ ชุมชนชาวบ้านนาไค่
8. นางลิณา นารีนุช ชุมชนชาวบ้านนาไค่
9. นางติว ยืนยง ชุมชนชาวบ้านนาไค่